

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

5-6

Sarajevo

maj-juni 2017.

VOL. LXXIX • Str. 429-642

U ovom broju pišu:

Maid Ibrahimović • Samed Omerdić • Enes Karić • Mina Valjevac • Adis Sultanović • Emina Bešlija • Asmir Crnkic • Šefket Krcić • Abdullah Arifović
• Esam Eltigani Mohammed Ibrahim • Ibrahim M. Zein • Ahmed Adilović

| Sadržaj

Hutba

435-440 Hfz. mr. Maid-ef. Ibrahimović • Mladi su srž svakog džemata

Akadske teme

441-452 Mr. Samed Omerdić • Neki aspekti razumijevanja poslanstva u tesawufu

Tefsirske teme

453-458 Kompilirao i priredio: Enes Karić • Potop - AṬ-ṬUFĀN- الطُوفَان

Studije

459-480 Mr. Mina Valjevac • Uvažavanje ashaba i Ehli-bejta

Pogledi

481-491 Mr.sc. Adis Sultanović • Uloga i značaj Muhameda Ždralovića u afirmaciji nacionalne svijesti Bošnjaka

491-510 Mr. Emina Bešlija • Doprinos vjeroučiteljica socijalnim aktivnostima u bosanskohercegovačkom društvu

Aktuelne teme

511-528 Mr. sci. Asmir Crnkčić • Jajce - kraljevska raskoš
kulturno-historijskog blaga

Godišnjice

529-538 Prof. dr. Šefket Krcić • Enciklopedist bošnjačke kulture
- U povodu petnaeste godišnjice smrti

539-556 Mr.sc. Abdullah Arifović • Osman Nuri Hadžić (1869-1937)
Život i djelo

Prijevod

557-576 Esam Eltigani Mohammed Ibrahim i Ibrahim M. Zein •
Pristup kur'anskoj egzegezi Hasana Turabija

Reagiranja

577-582 Ahmed Adilović • Voditi naučnu raspravu a ne svađati se

Službeni dio

585-619 Aktivnosti Rijaseta

620-641 Dekreti

٦-٥

سرايفو

مايو - يونيو عام ٢٠١٧

السنة ٧٩ - الصفحات ٤٢٩ - ٦٤٢

البلاغ

مجلة المشيخة الإسلامية
في البوسنة والهرسك

فهرست

خطبة الجمعة

٤٣٥ - ٤٤٠ مائد إبراهيموفيتش • الشباب لب كل جماعة

موضوعات عقائدية

٤٤١ - ٤٥٢ صامد عمرديتش • بعض نواحي فهم النبوة والتصوف

موضوعات تفسيرية

٤٥٣ - ٤٥٨ إعداد: أنس كاريتش • الطوفان

دراسات

٤٥٩ - ٤٨٠ مينا فاليفاتس • الاحترام بين الصحابة وأهل البيت

نظرات

٤٨١ - ٤٩١ آدس سلطانوفيتش • دور محمد زدرالوفيتش وأهميته في إثبات الوعي القومي للشانقة

٤٩١ - ٥١٠ أمينة بشليا • إسهام معلمات الإسلام للنشاطات الاجتماعية الخيرية في المجتمع البوسني

موضوعات راهنة

٥١١ - ٥٢٨ آسمير تسرنكيتش • مدينة يابيتسه: رفاهية ملكية للموارد الثقافية التاريخية

ذكريات سنوية

- ٥٢٨ - ٥٢٩ شفكت كرتسييتش • الأكاديمي الدكتور إسماعيل باليتش كموسوعة للثقافة البشناقية
٥٣٩ - ٥٥٦ عبد الله عارفوفينش • عثمان نوري حجيتش (١٨٦٩-١٩٣٧م): السيرة والأعمال

ترجمات

- ٥٧٦ - ٥٥٧ عصام محمد إبراهيم وإبراهيم محمد الزين • أسلوب حسن التراي في تفسير القرآن الكريم

ردود الأفعال

- ٥٨٢ - ٥٧٧ أحمد عادلوفيتش • مناقشة ولا مشاجرة

رسميات

- ٦١٩ - ٥٨٥ نشاطات الرئاسة
٦٤١ - ٦٢٠ قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة

| Contents

Khutba

435-440 Hfz. Mr. Maid-ef. Ibrahimovic • The Youngsters are the Core of Every Jama'ah

Aqaid Themes

441-452 Mr. Samed Omerdic • Some Aspects of Understanding the Prophethood in Tasawuf

Tafsir Themes

453-458 Compiled and Edited by Enes Karic • The Flood - AṬ-ṬŪFĀN- الطُوفَان

Studies

459-480 Mr. Mina Valjevac • Respect for Companions and Ahl al-Bayt

Views

481-491 Mr. Sc. Adis Sultanovic • The Role and Importance of Muhamed Zdralovic in the Affirmation of National Consciousness of Bosniaks

491-510 Mr. Emina Beslija • Contribution of Female Religious Teachers to Social Activism in Bosnian Society

Current Themes

511-528 Mr. Sci. Asmir Crnkic • Jajce: The Royal Luxury of the Cultural and Historical Goods

Anniversaries

529-538 Prof. Dr. Sefket Krcic • Encyclopedist of Bosniak Culture: Academician Dr. Smail Balic

539-556 Mr. Sc. Abdullah Arifovic • Osman Nuri Hadzic (1869-1937) Life and Work

Translations

557-576 Esam Eltigani Mohamed Ibrahim and Ibrahim M. Zein • Approach to the Quranic Exegesis of Hasan Turabi

Responses

577-582 Ahmed Adilovic • To Lead a Scientific Discussion, not to Quarrel

The Official Part

585-619 The Activities of Riyasat

620-641 Decrees

Mladi su srž svakog džemata

Hfz. mr. Maid-ef. Ibrahimović

džemat soukbunar, MIZ sarajevo
maid.ibrahimovic@gmail.com

Hvala pripada Allahu, dž.š., Gospodaru svjetova! Neka je mir i blagoslov na njegovog izabranika i miljenika Muhammeda, s.a.v.s., na njegovu časnu porodicu i plemenite ashabe.

Allah, dž.š., kaže: *Allah je taj koji vas nejakim stvara, i onda vam, poslije nejakosti, snagu daje, a poslije snage – iznemoglost i sijede vlasi...* (Er-Rum, 54). Ovaj ajet nam odslikava tri najznačajnija perioda ljudskog života: djetinjstvo, mladost i starost. Mladost krasi snaga, htijenje, ljepota, borbenost, padovi, usponi, iskušenja.

Omladina je jedan od najvažnijih dijelova našeg ummeta, zajednice, džemata i zaslužuje da se usmjeri velika pažnja prema njoj i da se o njoj puno više govori. Kroz svoj život Muhammed, s.a.v.s., je naglašavao značaj mladih osoba. On je osnaživao mlade muškarce i žene svoga vremena i iza sebe je ostavio veliko naslijeđe koje je nastavilo inspirisati mlade ljude sve do danas.

Brojni su hadisi u kojima se Allahov Poslanik, s.a.v.s., obraća mladima. Oni su snaga koja treba ponijeti breme islama, boriti se i žrtvovati za njegove ideale i vrijednosti. U isto vrijeme, to je snaga koja ne smije biti zanemarena i pogrešno usmjerena tako da njene moralne i duhovne vrijednosti oslabe, pa da se čitav ummet dovede u veoma tešku situaciju. O važnosti životnog perioda mladosti Poslanik, s.a.v.s., nam govori: „Na

Sudnjem danu rob neće kročiti ni jednu stopu, dok ne bude pitan za četvero: o životu – u što ga je potrošio, o mladosti – u šta ju je iskoristio, o imetku – kako ga je zaradio i u šta ga je potrošio te o znanju – kako je sa njim postupao.“ (Tirmizi)

Nema sumnje da je uloga mladih u životu veoma značajna. Kada je omladina valjana i čestita, ona svoj ummet unapređuje i ispunjava obavezu naspram širenja svoje vjere. Uloga mladih ashaba u širenju i razumijevanju Allahove vjere i borbe na Allahovom putu bila je ogromna. Omladina današnjeg vremena predstavlja njihove nasljednike - ukoliko se ispravno ponese prema sebi te ukoliko spozna svoje mjesto, ulogu i odgovorno preuzme svoj emanet.

Divan primjer za naše mlade su: Ibrahim, a.s., Isa, a.s., Jahja, a.s., Jusuf, a.s., zatim mladići iz poznate pećine Kehf. Oni su vjerovali u Gospodara svoga a On im je ubjeđenje još više učvrstio.

Bogatstvo jednog naroda nije u blagu, draguljima i novcu, nego u mladim osobama. Kakva će biti budućnost jednog naroda zavisi od stanja mladih u njemu.

Naši mladi moraju imati velike ambicije i ciljeve. Ako budu imali veliki cilj u svom životu, Allah će im pomoći u tome. Među našim mladim mora biti doktora, alima i sportista. Omladino, postavite sebi cilj i ne osvrćite se na one sa strane koji vas sputavaju u tome!

Mlada populacija je kičma svakog društva. Stoga, naša uzvišena vjera posvećuje izrazito značajnu pažnju u odgajanju i podizanju mladih. Oni su ti koji će naslijediti svoje roditelje i preuzeti njihovu ulogu u životu.

Omladina asocira na nešto pozitivno i živo, snažno i poletno, od čega zavisi jedno društvo i poredak u njemu. Komponente: iman, čvrsta namjera, entuzijazam i aktivnost, moraju postati kvalitet mladih ukoliko želimo imati naprednu i prosperitetnu omladinu.

Mladi su izvor života i nade. Oni trebaju starije u ambicioznosti, marljivosti, traženju nauke, a ne da bi ih slijedili u alkoholizmu, drogi, nemoralu, grijesima.

Svaki mladić treba sebi postaviti pitanja: “Šta je moj cilj u životu? Želim li biti ugledan ili želim živjeti na margini života i društva bez zanimanja koje bi me uzdiglo i na ahiretu usrećilo?”

Pred tobom stoje samo dva puta. Težak je put dobra. On vodi uspjehu na oba svijeta i učvršćuje ličnost čovjeka. Daje snagu njegovom razumu i održava aktivnost mladih na putu dobra. Put zla izgleda sjajan i blistav, ali njegov kraj je u tminama i propasti na oba svijeta.

Mlade osobe su željne zadataka, odgovornosti i dokazivanja. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je to dobro uviđao, primjećivao i odazivao se njihovim željama dajući im odgovornost shodno njihovim sposobnostima i mogućnostima. Trebamo se upoznati s problemima mladih osoba, njihovim potrebama, željama i strastima da bismo im olakšali i pomogli na putu dobra.

Mnogo je čestitih momaka i djevojaka koji zbog naše neorganiziranosti i nepostojanja pravilnog modusa i projekcije rada s mladima često odu tamo gdje im nije mjesto.

Onaj ko je ispravno shvatio islamsku poruku, pazi na svoj moral, ne zaboravlja svoga Stvoritelja i trudi se da uradi što više dobra. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: „Odličnost u vjeri je da robuješ Allahu kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi”. (Muslim)

Pozovimo mlade da učestvuju i budu organizatori omladinskih predavanja, tribina, okruglih stolova, raznih druženja na islamskoj osnovi.

Uključimo mlade u džemat, da budu članovi Islamske zajednice i da žive sa džematom. Jesmo li svjesni koliko smo im potrebni? Budimo njihovi prijatelji, a ne samo pusti posmatrači.

Omogućimo mladima da se istaknu kroz džemat tako što ćemo im organizirati omladinska druženja. Dajmo im određena zaduženja primjerena njima i ne dozvolimo im da se ističu na samouništavajući način uzimajući ono što im je zabranjeno. Pomožimo im da riješe životne probleme. Učešće mladih u džematu daje im mogućnost razvijanja samopoštovanja i sigurnosti.

Upoznajmo mlade iz svog džemata, jer oni imaju potrebu da budu prihvaćeni od nas. Pokažimo im da se prijateljstvo u džematu ne zasniva na uslovima da poštuje sebe, nego i druge ljude. Sagledajmo s kim se oni druže da bismo bili sigurni da im društvo neće biti izvor negativnih utjecaja.

Razgovarajmo s mladima, budimo strpljivi i ustrajni u kontaktu s njima. Ne možemo očekivati da mladi traže savjet i podršku, da budu podrška džematu u ozbiljnim situacijama ako ne vodimo razgovor s njima. Budimo iskreni prema njima.

Formirajmo grupu mladih ljudi koji će u svakom trenutku biti spremni da se odazovu, da organiziraju edukativne sadržaje, da rade za džemat, da ga razvijaju uz pomoć svoga imama i džematskog odbora.

Pozovimo mlade na razne programe u džematu, time ćemo im pokazati da vodimo brigu o njima i da nam je stalo do njih.

Redovno se družimo s njima i pričajmo o temama koje za njih budu zanimljive kako bismo privukli njihovu pažnju, s tim da ćemo im dozvoliti da oni predlažu teme.

Dogovorimo se s mladima da u svakoj situaciji jedni druge posjećuju, da obilaze bolesne džematlije i da pokreću inicijative pomoći onim džematlijama kome je pomoć potrebna.

Uključimo ih u rad kako bi doprinijeli da džemat napreduje u društvenom, ekološkom, kulturnom i javnom životu tako što će organizirati razne sadržaje.

Nučimo ih da se suoče sa problemima koji se pojavljuju u džematu umjesto da bježe od njih. Dozvolimo im određeno vrijeme da nam ponude rješenja za određene probleme tako što ćemo ih uključiti u džematske odbore.

Pomozimo im da razviju samopouzdanje. Mladi koji imaju razvijen osjećaj samopouzdanja bolje će se oduprijeti iskušenjima na putu razvijanja svoga džemata i aktivnog djelovanja.

Osposobimo ih da imaju kritički pogled prema svijetu u kojem žive, da iskažu interese i potrebe, da znaju odrediti ciljeve i donijeti odluke.

Uspostavimo pravila ponašanja u džematu koje će oni poštovati, jer granice prihvatljivog ponašanja moraju biti određene unaprijed a posljedice poznate. Budimo dosljedni u sprovođenju pravila.

Moramo upoznati stavove i razmišljanja mladih o džematu u kojem žive - šta bi oni voljeli promijeniti i popraviti kako bi džemat išao u pozitivnom smjeru.

Pokažimo im svojim primjerom kako treba razvijati džemat, raditi za hajr da bi se mogli ugledati. Ne smije biti nesklad između onoga što govorimo i radimo. Razmjenjujmo s njima informacije o džematu kako bi rad bio što efikasniji.

Prenesimo im svoje znanje o džematu, nemojmo bježati od razgovora o ovoj temi. Na taj način ćemo saznati šta mladi misle o tome. Veoma je važan njihov pogled i razmišljanje o budućnosti džemata i nemojmo ih u tome ignorirati.

Mladim treba priznati njihove vrijednosti, moraju osjetiti da su vrijedni i ravnopravni u svom džematu. Uporedo od njih treba očekivati spremnost da se bore sa teškoćama, postojanost, istrajnost u radu, prihvatanje i poštivanje etičkih i općih principa.

Pokrenimo grupu mladih koji će raditi na humanitarnom i socijalnom planu kako bi vodili brigu o siromašnim, iznemoglim i siročadima koji žive u džematu i šire.

Krajnje je vrijeme da se sve ćelije našeg društva, počevši od porodice, škole, džamije i džemata maksimalno angažiraju na pravilnom usmjerenju i formiranju naših mladih.

Molimo Allaha, dž.š., da nam da snage na putu islama i da nas uvede u Džennet. Amin!

Neki aspekti razumijevanja poslanstva u tesavvufu

Mr. Samed Omerđić

doktorand na fakultetu islamskih nauka u sarajevu
omerdic@gmail.com

Sažetak

Razmišljanja o poslanstvu i vilajetu zauzimaju vrlo važno i nadasve jako osjetljivo polje u ilmu-l-kelamu. Kroz povijest mišljenja o poslanstvu i vilajetu ispreplitali su se stvarajući tako ponekad jako konfuzne i teške rasprave koje su ponekad vodile i do raskola među muslimanima. Ovim radom pokušali smo definirati vremenske faze kroz koje je prošao tesavvuf, počevši od vremena zuhda, suodnosa sa ilmu-l-kelamom, vrijeme odnosa sa filozofijom i vrijeme saradnje sa filozofijom uz prikaz mišljenja nekih učenjaka koji su obilježili spomenute vremenske faze i njihove stavove o poslanstvu a koji su se mijenjali kroz razvoj naučne discipline tesavvuf. U radu smo zaključili da razumijevanje poslanstva u tesavvufu, izuzev nekoliko učenjaka, ne odstupa od ehl-i sunnetske linije.

Ključne riječi: Tesavvuf, ilmu-l-kelam, poslanstvo, vilajet, mudžiza, keramet.

Nije poznato da se termin sufizam ili tesavvuf (ar. صُوفِيَّة - Sufiyye), (per. عرفان – Erfan, تصوف tasavvuf) koristio za vrijeme poslanika Muhammeda, a.s., i doba njegovih časniha ashaba niti tabiina. Po općem mišljenju ovaj se naziv počeo koristiti u drugom stoljeću po Hidžri. U prvom hidžretskom stoljeću pobožni ljudi su bili poznati po ibadetu i zuhdu pa su

titulirani kao abid¹, zahid,² odnosno prije tesavvufa i u samom njegovom nastajanju za oba ova termina koristila se riječ nasik (الناسك). Naime, sufizam u ovom vremenu bio je uobičajen i prirodan, obilježen lijepim ahlakom, povučenošću i velikom pobožnošću.³

Početak osamostaljenja naučnih disciplina predstavlja također i početak novog nastavno-naučnog metoda te znatno brže razvijanje nauka koje su, kako disciplina tesavvufa tako i sve ostale nauke, pretrpjele veliki utjecaj stranih kultura i civilizacija. Takav utjecaj je pripremio tlo za traganje za novim pristupom i tumačenjam pojedinih osnova u tesavvufu. Sufije su pored svojih tekija počele koristiti i standardne javne odgojno-obrazovne škole, a uz to su pristupili i izradi svojih načela i odgojno-obrazovnih metoda. Obznajući svoje principe u dimenziji tumačenja islama, tesavvuf kao naučna disciplina dobio je prostor da pokaže svoju specifičnost u odnosu na druge discipline, ali i da zauzme alternativnu poziciju nekim drugim naučnim granama.

Ako bismo promatrali sufizam kroz sistem načela vjerovanja možemo ga izučavati kroz četiri doba: vrijeme zuhda, vrijeme suodnosa sa ilmul-kelamom, period odnosa sa filozofijom i doba saradnje sa filozofijom.⁴

Pokret sunijskoga sufizma u vremenu zuhda odslikava se kroz prizmu nadjačavanja prakse (*amel*) nad spoznajom (*ma'rifa*), pobožnošću (*ibadet*) nad nadahnućem (*ilham*), dobro vladanje (*ahlak*) nad otkrivanjem tajni (*keşf*), ustrajavanjem (*istikamet*) nad počašću (*keramet*). Drugim riječima kazano, više se radilo na praktičnom planu nego na teoretskom a takav način doprinio je da se djelimično zanemari pisarska djelatnost koja se bavi temeljnim pitanjima tesavvufa što je jedan od glavnih ra-

1 Onaj koji iskreno vjeruje da će sreću budućeg svijeta steći velikim robovanjem Allahu Uzvišenome. Za više vidi: Suleyman Uludag, *Âbid* (العابد), *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1988., I, str. 307.

2 Zâhid, uzdržljiv, asketa, odan Bogu, dž.š. U arapskom jeziku ova riječ je sastavljena od tri slova: z, h, d. Svako od ova tri slova ima jednu riječ koja počinje s tim slovom. Te riječi predstavljaju tri uvjeta koja mora posjedovati čovjek da bi opravdao ime i počast zâhida: (*zuhdi*) 1. Z - *zînet*, onaj koji je ostavio zinet (nakit, ukras), 2. H - *hevâ*, onaj koji je ostavio prohtjeve, želje, strasti, 3. D - *dunja*, onaj koji je odbacio dunjaluk, napustio ga, dakle, pobožan čovjek, koji može a ne mora biti u tarikatu. Za više vidi: Semih Ceyhan, *Zühhd* (الزهد), *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2013., XLIV, str. 530-533.

3 Resat Ongoren, *Sûfî* (صوفي), *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2009., XXXVII., str. 471-472.; Ibn Haldun, *Al-Muqaddime*, Dergah yayınları, İstanbul, 2009., II., str. 849-865. Priredio: Suleyman Uludag

4 Suleyman Uludag, *İslam Düşüncesinin Yapısı*, Dergah yayınları, İstanbul, 1999., str.114-115.

zloga vrlo oskudnog broja pisanih djela iz tog vremena. Sufije će početi pisati djela koja se bave temeljnim načelima vjere tek onda kada se suoče sa jakim kritikama i velikim optužbama koje će pristizati na njihovu adresu. Ovakva situacija je bila odlična prilika da sufije iznesu temeljna načela tesavvufa ali i da odgovore na sve kritike koje su im bile upućene. Prema tome, ako bismo izostavili doba zuhda, sufijski pokret možemo sagledati u tri razdoblja.

Uz poteškoću tačnog određenja početka odnosa s *ilmu-l-kelamom*, ipak bismo mogli uzeti za početak odnosa s *ilmu-l-kelamom* u vrijeme posebnog zaoštrenja - primjer slučaja Halladž⁵, kada je sunnijska osobnost bila oskrnavljena te shodno tome i potreba da se vrati autoritet izvornom islamskom nauku. U vremenu kada je *ilmu-l-kelam* dobijao svoj pravi oblik a mu'tezilijski pokret ušao u proces povlačenja i dekadencije te kada filozofija počinje da prima svoj pravi oblik sa djelima Ibn Sine i Farabija i sufijski pokret je otpočeo proces razvijanja od doslovne

5 *Halladž* *حلاج منصور* Halladž Abu-l-Mugis al-Huseyn b. Mansur al-Beyzavi (u. 309/922) Rodio se 244. hidžretske godine (858.) blizu Biza, provincija Fars. Krenuo je na duhovno putovanje već sa sedamnaest godina. Putovao je nadugo i naširoko obilazeći duhovna mjesta Istoka. Prvo je posjetio Tuster, te onda redom: Bagdad, Hidžaz, Huzistan, Horasan, Transoksaniju, Sistan, Indiju, Kinu, Turkestan itd. Naposljetku, vratio se u Bagdad gdje su ga zbog njegovih riječi, Ene-l-Hakk – Ja sam Istiniti (Ja sam Istina) osudili na smrt i pogubili otkinuvši mu unakrsno ruke i noge, zatim uši, nos, jezik i na kraju odrubili glavu. Bijaše to 29. zu-l-kade 309. god. po H., ili 28. marta 913. god. Tretira se kao predstavnik opijene škole sufizma. Priča se da je po povratku iz Mekke posjetio Džunejda el-Bagdadija i postavio mu nekoliko pitanja. Džunejd mu nije na njih odgovorio već mu je rekao: „Brzo će doći vrijeme kada će tvoja krv obojiti kolac gubilišta.“ „Kad ja krvlju svojom budem bojio taj kolac, ti ćeš se zaogrnuti ogrtačem ljudske vanjštine“, reče mu Halladž. Obistinilo se i jedno i drugo. Kada su osudili Halladža, Džunejd, kao kadija, nije htio potpisati presudu dok je nosio odoru derviša te je obukao odjeću uleme i potpisao presudu govoreći: „Vanjski gledano, stvar je za smrtnu kaznu. Što se tiče unutarnjeg, Allah to najbolje zna.“ Halladž nije zamjerio onima koji su ga pogubili, jer su, po njegovim riječima, zaslužili nagradu zato što su dosljedno provodili Šerijat. Ostavio je iza sebe nekoliko knjiga i veliki opus mistične poezije. Prije samog pogubljenja izrekao je sljedeće stihove:

*Prijatelja moga niko ne može optužiti,
da je sa mnom postupio po nepravdi.
Dao mi je, kao i sebi, najbolje da pijem,
tako domaćin pravi gosta ugošćuje.
A kad posljednja tura curkom iskapa,
naredi da se donese žezlo i sablja.
Takva je sudbina onog koji pije,
sa aždahom u ljeto kada žega bije.*

Šejh Attar nam prenosi u *Tezkiri* da se samo smiješio dok su mu rezali dijelove tijela govoreći: "Lahko je zavezanom odsjeći ruke, pravi čovjek siječe ruke svojstava koja ga dijele od Boga, šta će mi te noge koje su gazile prašinu, ja sad drugim nogama jezdim preko duhovnih perivoja dva svijeta; odsjecite mi te ako možete!" Vidi: Suleyman Uludag, "Hallâc-i Mansûr", İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1997., XV., str. 377-381.

prakse ka teoretskom, odnosno od prakse prema razumu (عقل) do spoznaje Apsoluta putem intelekta. Ovaj proces koji je trajao sve do Gazalija⁶ (u. 505/1111) je vrijeme dokazivanja sufijskoga pokreta i iznošenja svojih stavova, traženjem svoga mjesta u društvu a možda i najvažnije jeste to da je ovo vrijeme bilo proces legitimiteta sufijskoga pokreta među sunijskom ulemom. Posebno su sufijski redovi obraćali pažnju da se izjasne na sunijskoj liniji a odvoje od ekstremnijih sufijskih krila. Tako, na primjer, vidimo da je el-Hudžviri podijelio sufijske pravce u dvanaest krila. On je pobrojao deset škola, odnosno tarikata, koji su prema njemu na sunijskom horizontu učenja i njih drži vjerodostojnim dok je pravce hallâdžija i mansûrija zbog njihovog ekstremnog učenja odbacio smatrajući ih neprihvatljivim (*merdud*) i neutemeljenim (*batil*).⁷

Fahrudin er-Razi podijelio je sufije u šest grupa; četiri je uvrstio među ehl-i sunnije a preostale dvije grupe su rafidije i batinije.⁸ Za potonju otvoreno kaže (اللازم اليه من جميع الكفار) - nužno kažemo da su nevjernici.⁹ Među prvacima ovoga vremena možemo nabrojati Kelabazija koji je pripadnik hanefijsko-maturidijskoga pravca, Imam Kušejri i Ali al-Farmadi koji su pripadnici šafijsko-eš'arijskoga pravca.¹⁰

Odnos sa filozofijom počinje sa Imam Gazalijem. Uvidjevši da su ezoteričke (*batin*) i egzoteričke (*zahir*) nauke počele umirati i da ih što prije treba "reanimirati", Gazali počinje novo restrukturiranje u koje ulazi i tesavvuf. Sufizam je u ranijem vijeku kroz sliku i napor svojih prvaka u velikoj mjeri razjasnio pitanja temelja vjerovanja tesavvufa, podebljao svoju ehlišunetsku crtu i na taj način u određenoj mjeri zauzeo svoje

6 Poznat i kao Algazel u srednjovjekovnoj Evropi.

7 Hudžviri, *Kešfu-l-mahdžub Hakikat Bilgisi*, Dergah yayınları, Istanbul, 1982., str. 283-388. Priredio: Süleyman Uludag

8 Fahrudin Razi, *İtikadatu firaki-l-muslimin ve-l-mušrikin*, prvo izdanje, Bejrut, 1986, str. 97-101.; Muharem Omerdić, Vjerovanje i učenje batinijske akaidске škole, Fakultet islamskih nauka, *Zbornik Radova*, Sarajevo, 2., 1987., str. 83-103.

9 Razi, *Ibid.*, str. 7.

10 Ovdje također možemo govoriti i o još jednoj podjeli, koju nismo uvrstili u sami tekst, a riječ je o dvije grupe: Prva grupa mutesavvifa kao što su Haris el-Muhasibi, Seradž, Kušejri, Gazali, Kelabazi i Hudžviri pridavali su pažnju razumu u tesavvufu koliko je god to bilo moguće. Ali ipak, koliko god su pridavali veliki značaj razumu ipak su držali starijim ilham i kešf nad nazarom (pažljivo izučavanje i razmatranje) i istidlalom (razmišljanje i razmišljanje sa razumnim dokazima). Druga grupa u koju možemo ubrojiti Bajezida Bistamija, Halladža, Suhreverdija Halebija, Hakima Tirmizija, Nifferija, Attara i Mevlanu koji su davali sasvim malo ili skoro nikako važnosti razumu, nazaru i istidlalu. Vidi više u: Uludag, *İslam Düşüince*, *Ibid.* str. 115.

mjesto kod uleme. Uz sve ovo, Gazali je odigrao vrlo važnu ulogu da sufizam dobije legitimitet u islamskom društvu i da tesavvufsko mišljenje bude kompatibilno sa ehlišunnetskim pravcem.

Po našem skromnom mišljenju, Gazali nije samo ličnost koja je sa vanjskoga - egzoterijskog aspekta doradio pojedina sufijska mišljenja i stavove i tako im pomogao da dobiju punopravan legitimitet već je, kako će to primijetiti eminentni profesor Sulejman Uludag, vlasnik misije „zbližavanja tesavvufa Šerijatu“.¹¹ Ako pažljivo pročitamo ono što je napisao u svojim djelima *al-Munkiz mine-d-dalal* i *Ihyau ulumi-d-din* zaključit ćemo da je Gazali zaista vlasnik jedne ovakve misije.¹² Ovo razdoblje u velikoj mjeri zadržava osobine ranijega doba. Ovo se posebno vidi u djelima Ebu-n-Nedžiba es-Suhreverdija (u. 563/1168) i Ebu Hafsa Omera es-Suhreverdija (u. 632/1234). Međutim, istina je i da su se sufije s velikim intenzitetom zbližavali sa filozofijom. Tako su imena poput Ibn Berradžana (u. 530/1136), Ibn Sudkina (u. 548/1153) i Ibn Kasijja Bunuja (u. 622/1225), Ibn Tufejla vjesnici filozofske mistike.

Doba tesavvufske filozofije u velikoj mjeri započinje s raspravom na temu postojanja (موجود). U ovom razdoblju sufizam ne prati više samo liniju ehl-i sunneta, nego svome mišljenju daje jednu novu dimenziju, posebno uzimajući određene stvari iz filozofije i ilmu-l-kelema i na taj način započinje proces stjecanja novih mišljenja i stavova. Ovakav proces najbolje se može vidjeti kod Ibn Arebija. Posebno kada se pogleda njegovo remek djelo *Futûhâtul-mekkiyye*, koje je ujedno i tesavvufski vrhunac. Pored tesavvufske kulturne baštine može se primijetiti akumulacija mu'tezilijskoga, ilmulkelamskog i filozofskoga mišljenja. U ovom razdoblju mutasavvifi su u odnosu na vrijeme zuhda više posvećeni teoriji nego praksi.¹³ Najznačajniji predstavnici ovoga vremena su: Ibn

11 Suleyman Uludag, *Kuşeyri'nin Hayatı ve Risalesi, Kuşeyri Risalesi*, İstanbul, 1981, str. 55.

12 Ovdje ne kažemo da su tarikati i Šerijat bili u zavadi pa ih je bilo potrebno izmiriti. Naprotiv, ovdje se radi o postizanju komplementarnosti između dvije naučne grane unutar tumačenja islama, kako bi se dobila što jasnija slika o Zbilji. Napose zbog toga što bez Šerijata nema tarikata. Upravo u ovoj komplementarnosti i leži „filozofija“ tesavvufa koju mnogi ne razumiju pa se odvažno neodmjerenom napadati tesavvuf, uzimajući za primjer izrečene riječi sufijskih velikana koje su na prvo čitanje inverzni u odnosu na Šerijat.

13 Ovo mišljenje ne kazuje da sufije toga vremena nisu prakticirali svoje obrede već se misli da su puno više uradili na polju pisane riječi u odnosu na inovativnost praktičnoga dijela. Ovdje želimo kazati da tesavvuf uvijek traži novo i „friško“ iskustvo u svome promišljanju Tradicije putem koje želi dosegnuti Vrhovnu Zbilju. Upravo zbog toga se u tesavvufu pridaje veliki značaj ilhamu i keşfu kao stanju koje je

Arebî (u. 638/1240), Attar (u. 610/1229), Ibn Fârizi (u. 616/1235) i Dželaluddîn er-Rumî (u. 654/1273).

Zbog pretjerivanja u nekim svojim mišljenjima filozofija tesavvufa suočila se sa mnogim kritikama upućenim na njihovu adresu. Ako izuzmemo najjačeg protivnika tesavvufa Ibn Tejmiju, koji je čak kritikovao i Gazalija¹⁴, drugi glasni neistomišljenik i disident je imam Rabbânî Ahmed es-Serhendî (u. 1034/1624).¹⁵ Vremenom, kritike imama Rabbanija bivale su sve veće što je pomoglo da se nakšibendijski red, koji se počeo polahko primicati mišljenju Ibn Arebija, vrati na liniju zahirskoga pravca.

Kada je riječ o stavu o poslanstvu u tesavvufu ili kako se u sufizmu razmišlja o instituciji poslanstva¹⁶, treba izuzeti vrijeme u kome teorijsko razmišljanje još nije uzelo svoj pravi danak, tj. vrijeme zuhda. S druge strane potrebno je analizirati vrijeme nakon odnosa tesavvufa i ilmu-l-kelama. Naime, za vrijeme odnosa tesavvufa sa ilmu-l-kelamom sufijska dogma počinje se formirati u teoretskome smislu ili se, pak, oni dijelovi koji su već formirani počinju polahko pretakati u tesavvufska djela. Naravno da su sufije u vrijeme zuhda imali svoja načela na kojima su svoje vjerovanje temeljili i tumačili. Međutim, u ranom periodu nisu osjetili potrebu da svoje vjerovanje iznesu u svojim djelima a razlog tome je što nisu bili puno izloženi kritikama u pogledu svojih načela. Kada su se susreli sa kritikama osjetili su potrebu da se na neki način

stečeno besposrednički i ono kao takvo uvijek čuva svježinu i novost. Učeci Kelamullah oslušuju tonove koji im neposredno dolaze i doživljavaju iznova sasvim posebno iskustvo koje je teško opisati riječima koje bi razumio auditorijum koji površno poznaje ili nikako ne poznaje tesavvuf. Prema tome, spoznaja u tesavvufu oslanja se na Boga draga djela (*amel*) i obrede (*ibadet*), na znanje koje se „pojavljuje” nakon izvršavanja svih dužnosti zadatih od Boga. Zato je tesavvuf više skoncentriran na praktični (*amel*) i primjenčivi dio negoli na teorijski, težina riječi ۛۛ mnogo je veća i važnija od riječi ۛۛ. Tako da tumačenje izreke „ko nije doživio i ne zna” može se razumjeti u prethodnom kontekstu.

14 Hikmet Akpur, *Îmâm İbn Teymiyye'nin İmâm Gazzâlî'ye Yöneltilmiş Tenkidler*, neobjavljen rad.

15 Više vidi: Ethem Cebecioglu, *İmam Rabbânî Hareketi ve Tesirleri*, İstanbul, 1999.

16 Ovdje moramo reći da se opća slika u tesavvufu o poslanstvu zasniva na uzimanju primjera poslanika u životu, što je za svaku pohvalu. Različiti poslanici sa svojim posebnostima postali su prototip za sufije. Naprimjer, za blizak i u neku ruku prijateljski odnos čovjeka i Boga, potrebno je biti kao Hz. Ibrahim, a.s. (Kur'an, 45/125.), hz. Merjem i hz. Ismail su simboli beskompromisnoga oslanjanja na Allaha dž.š., u svim iskušenjima i nevoljama koje zadese čovjeka (Kur'an, 3/37, 19/23, 19/54, 37/100-106), Ashab-i Kehlî simbolizira napuštanje svega zarad očuvanja vjere u Allaha, dž.š., pečatni Božiji glasonoša je simbol svih vrлина koje jedan čovjek može imati, pa sufije nastoje svoje živote proživjeti upravo onako kako je on proživio. Za više vidi: Doc. dr. Hayrani Altintaş, *Tasavvuf Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1986, Ankara, br. 71, str. 23-24.

brane, odnosno da objasne svoju dogmu pa su ponekad pisali zasebna djela a nekada su na početku svojih djela pisali svoja dogmatska načela.

Najbolji primjer odnosa ilmu-l-kelama i tesavvufa je Imam el-Kušejri (u. 465/1072). Njegova originalnost ne ogleda se samo kroz prizmu branitelja sufizma već i kao velikog zagovarača eš'arizma.¹⁷ Jasan je utjecaj na njegove stavove dvojice velikana eš'arizma Ibn Fureka¹⁸ i Ebu Ishaka Isferajinija.¹⁹ Zbog toga je Kušejrijevi stav o poslanstvu identičan eš'arijskome stavu. Osjetljivu tačku predstavlja razlika između kerameta i mudžize, prema Kušejrijevom tumačenju mudžiza dolazi zajedno sa tvrdnjom poslanstva, dok keramet nema takvo svojstvo pa se zbog toga keramet ne smije nazivati mudžizom.²⁰ Od više uslova da je mudžiza doista mudžiza jedan jeste i taj da je u njoj dokaz *poslanstva*, odnosno uslov mudžize je da se ona pojavi kod poslanika. Mudžiza se ne može desiti kod onoga ko nije poslanik. Mudžiza je potvrda poslanstva.²¹ Isto tako, onaj ko za sebe tvrdi da je evlija, dobit će potvrdu čudom ali će se ono nazvati kerametom. Upravo zbog gore spomenute tvrdnje u vezi s mudžizom za poslanika. Također, poslanici su zaduženi da pokažu mudžizu, dok su evlije obavezne da sakriju svoje keramete. Poslanik svojim pokazivanjem mudžize ušutkat će protivnike poslanstva.²² Nasuprot tome,

17 Prof. Dr. Ethem Cebecioglu, *Tasavvuf Klasikleri*, Erkam Maatbacilik, Ankara, 2010., str. 136.

18 Puno ime mu je Abû Bekr Muhammed b. al-Hasen b. Fûrek al-İsfâhânî an-Nîsâbüri (u. 406/1015). 404. godine po Hidžri (1013-) na poziv Mahmuda Gazneija Ibn Fureka putuje u grad Gaznu, koji se nalazi u današnjem Afganistanu a u kome su aktivno djelovali pripadnici sekte Keramita sa kojima je u diskusiji pokazao veliki nivo znanja pobijevši keramite. Nakon diskusije poraženi keramiti nisu mogli prihvatiti poraz pa su odlučili da Ibn Fureka tuže sultanu zbog stava da je duša (*ruh*) akcidenција (*arad*) i analogno tome je i poslanstvo Muhammeda, a.s., završeno. Kada je Ibn Fureka izišao pred sultana i kada je upitan za svoj stav kazao je da je to kleveta i podvala nakon čega ga je sultan oslobodio i pomogao mu da se vrati u svoju zemlju darujući mu razne poklone. U nekim predajama se spominje da su keramiti na putu dok se vraćao kući otrovali Ibn Fureka i da mu je tijelo preneseno u Nišapur i da je ukopan u Hiri. U drugoj predaji stoji da se prilikom povratka kući razbolio i umro u Nišapuru. Koliko god da Ibn Hazm kaže da ga je Gaznei Mahmud ubio zbog njegovoga mišljenja da je poslanstvo Muhammeda, a.s., završilo sa njegovim preseljenjem na bolji svijet, smatramo da je ovakvo mišljenje Ibn Hazma daleko od realnosti (Vidi: Ibn Hazm, *El-Fasl fi-l-Mel ve-l-Ehva ve-n-Nihal*, Misir, 1317., V., str. 84), zato što je Gazneli Mahmud pripadnik ehl-i sunneta i mala je vjerovatnoća da bi naredio ubistvo sunnijskog alima kakav je bio Ibn Fureka.

19 Pravo ime mu je Ebu Ishâk Ruknuddîn İbrahim b. Muhammed b. İbrahim el-İsferâjîni (u. 418/1027)

20 Abdulkерim Kušejri, *Luma' fi-l-İtikad* (Priredio: Tiblavi Mahmud Sa'd), Bejrut 1988., str. 29-30.; Imam Ebu Kasim Abdulkерim El-Kušejri, *Risale-i Kušejri*, Haşmet matbaasi, 1980, Istanbul, str. 395-396.

21 Fahrudin Razi, *An-Nubuvvetu ve maa jetealleku biha*, Mektebutu-l-Kullijeti-l-Azhar, Kairo, 1986, str. 65. Priredio: Ahmed Hidžazi es-Saka.

22 Slično mišljenje vidimo i kod Ibn Arebija, vidi: Ibn Arebi, *Dragulji mudrosti*, Sarajevo, 2008., str. 130-131. Preveli: Salih Ibrišević i Ismail Ahmetagić.

kod evlije ne postoji ovakva tvrdnja za kerametom niti ima potrebe za tvrdnjom ni za ušutkivanjem svoga protivnika. Na koncu, vrlo je moguće da se keramet zloupotrijebi. Prema Kušejriju, poslanikovo pokazivanje mudžize je vadžib (obaveza), jer je poslanik došao kao pozivatelj u vjeru Božiju, pa će svoju ispravnost ljudima pokazati upravo mudžizom. Stajanje evlije je oprečno stanju poslanika. Za evlije nije obaveza da pokažu keramet, jer kako nisu oni tako ni narod nije obavezan posvjedočiti da je neko evlija.²³

Kušejri navodi četrdeseti ajet sure En-Neml: „*Aja ću ti ga donijeti*”, reče onaj koji je učio iz Knjige, „*prije nego što okom trepneš*“ iz kojeg se jasno vidi da se radi o keramet, jer koliko je nama poznato sagovornik Sulejmana, a.s., nije bio poslanik.²⁴ Zaključak Kušejrija, kao i mnogih prije i poslije njega, je da su kerameti jedna vrsta odraza mudžize poslanika kojeg slijedi evlija. Da poslanik nije bio pravi nikada se kod evlije koji ga slijedi ne bi mogao desiti keramet.²⁵ Kušejri priča i o stepenima evlija i na kraju zaključuje da nijedan evlija nikada ne može stići do stepena poslanika i da o ovome pitanju postoji konsenzus.

Kada su el-Bistamija pitali o gore spomenutoj temi, on je odgovorio: „Poslanstvo sličići košnici punoj meda, a samo jedna kap meda koja

23 Imam Kušejri, *Ibid.*, str. 396-397.

24 Kušejri navodi i druge kur'anske ajete kao dokaz mogućnosti kerameta: Kur'an: 3/ 37, 19/25, kao i događaje Ashab-i Kehfa, Hidra i Zulkarnejna, gdje ovaj učenjak tvrdi da se za Hz. Hidra ne može reći da je poslanik, već samo evlija. Kušejri navodi i nekolicinu hadisa koji potvrđuju postojanje kerameta.

25 Osim mudžize nadnaravna djela dijele se na: 1. **Keramet** - počast koju dobiju neki Božiji prijatelji (evlije), kao dokaz ljudima u otkrovenju nekog segmenta tajnog svijeta. Npr. poznavanje tajnih misli i tajnovitih stvari (*havātir, muğajjebāt*), sposobnost hodanja vodom, kroz vatru i zrakom (*tajji zemān, tajji mekān*). Neke evlije su imale sposobnost da iz mrtvila proživljavaju: Abdulkādir Gejlāni (mačku), Mula Džami (kokoš), i Bajezid Bistāmi (mrava). 2. **Meunet** - pomoć Allaha, dž.š., svome poslušnom robu kada ga zadesi kakva nevolja. 3. **Istidradž** - sukladno traženju nevjernika ili grješnika davanje nadnaravnoga djela Allaha, dž.š., nevjerniku ili grješniku koje predstavlja za njega samo još veće iskušenje koje ga uvlači u grijehenje i nevjerstvo. 4. **Ihanet** - suprotno davanje nadnaravnoga djela od Allaha, dž.š., na molbe grješnika i nevjernika. O razlikama između mudžize, kerameta i sihra više vidi u djelu: al-Bakillani, *Olağanüstü Olaylar ve Aralarındaki Farklar*, Rağbet yayımları, İstanbul, 1998. Ovo je jako važno da se razumije, posebno u vremenu u kojem živimo, kada imamo na stotine ljudi koji se bave prevarom, obmanjivanjem naroda raznim mađioničarskim i sotonskim igrama - posebno su to programi koji se prikazuju djeci i mladini, gdje se ljudi, koji se bave sotonskim prevarama, prikazuju kao talenti. Također želimo poentirati da keramet u islamu nema nekakvo posebno mjesto ili težinu za pripadnike islama, keramet ima smisao samo za evliju u čijim rukama se desio, ako ga je evlija uopće i svjestan. Nijedan evlija, derviš, sufija ili pobožnjak ne bi se smio hvaliti kerametima ili tražiti uvažavanje, pažnju ili bilo koje povlašteno mjesto u društvu. U ovakvim slučajevima, zasigurno se treba ispitati njegova ličnost, jer pravi evlija nikada ne bi javno obznanio svoj keramet. Kušejri, *Ibid.*, str. 397-430.

iskulja iz košnice predstavlja stanje i stepen evlije u odnosu na stepen poslanika.²⁶

Kušejri spominje i usporedbu nebija (vjerovjesnika) i evlije. Za evliju donosi dvije definicije: „Dalek od grijeha u potpunoj predanosti i pobožnosti Uzvišenom Bogu“ i „Učinjen od Boga Božijim robom i prijateljem“. Međutim, skreće pažnju da se iz ovih definicija ne smije zaključiti da evlije mogu imati svojstvo *ismet* (negriješjenje u stvarima vjere i morala). Oslanjajući se na 196. kur'anski ajet sure El-A'raf u kojem se kaže *Moj zaštitnik je Allah, koji Knjigu objavljuje, i On se o dobrima brine*²⁷ i tumačeći dio ajeta *i On se o dobrima brine* zaključuje da će Allah čuvati evlije od hizlana (Allahovo napuštanje i ostavljanje roba) i pomagati ih tevfiikom (Allahova, dž.š., podrška i uputa). Datom definicijom i kazanim da se zaključiti da Kušejri ima jedno mišljenje za *dobri robovi* i *sačuvani* (mahfuz). Treba dodati da po njemu svojstvo *sačuvani* (mahfuz) nema nikakvu ulogu u čuvanju čovjeka u njegovom dunjalučkom ispitu niti briše njegovu potencijalnu moć u činjenju grijeha. Džunejda su pitali: „Hej Ebu Kasime, da li arif može učiniti zinaluk?“, a on je poslije kratkoga razmišljanja odgovorio²⁸ ajetom koji glasi: *a Allahova zapovijed je odredba konačna*.²⁹

Zaključak

Vidjeli smo da sufijski pokret, uzimajući u obzir i vrijeme zuhda, možemo sagledati u četiri kategorije. Ovakvo sagledavanje po vremenskom razdoblju, ne bi se trebalo razumjeti na način da kada nastupi jedno drugo misaono vrijeme da ona misaona snaga prije njega skroz nestane. Naprotiv, podjela na razdoblje, kako smo kazali, označava upravo jednu novu misaonu energiju koja se pojavila u datom vremenu. Kroz povijest smo imali više misaonih tokova koji su se centralizirali i razvijali u istom vremenskom razdoblju. Kao primjer možemo navesti razvoj ehlisunnet-ske teologije koja se pojavila u vrijeme dok je još uvijek bilo prisutno mu'tezilijsko djelovanje i koja se razvijala paralelno sa mu'tezilizmom.

26 Kušejri, *Ibid.*, str. 397.

27 Kur'an, 7/196.

28 Suleyman Uludag, „Kušejri'nin Hayatı ve Risalesi“, Kušejri Risalesi, İstanbul, 1981., str. 391. i 398.

29 Kur'an, 33/38.

Također, ista je situacija i sa sufizmom čije je prvo vrijeme bilo vrijeme zuhda, ali to nikako ne znači da u drugim misaonim vremenima nije bilo zahida (asketa i asketizma).

Kada je riječ o mišljenju o poslanstvu u tesavvufu, možemo reći da ono stoji na liniji ehl-i sunneta sve do onoga momenta dok se ne počne praviti jedan suodnos između poslanstva i evlijaluka, odnosno između vahja i ilhama ili mudžize i kerameta. Temeljni problem označava neутvrđena granice poslanika i evlije ili, drugim riječima kazano, nepostojanje konsenzusa o početku i kraju granice poslanstva i evlijaluka. Posebno kada je riječ o objavi koju prima poslanik i ilhamu koji prima evlija gdje temeljni problem predstavlja karakter objave i ilhama koji je vrlo teško razgraničiti.³⁰ Posebno mišljenje hatmu-l-vilajeta kod Ebu-n-Nedžib es-Suhreverdija i Hakima Tirmizija doprinijelo je još većoj konfuziji.

U vremenu odnosa tesavvufa s kelamom s velikom oprežnošću se pristupalo i tumačenju odnosa vjerovjesnika i evlije, međutim kako je vrijeme odmicalo u dodiru filozofije i tesavvufa vidimo da se polahko pokazana opreznost počela zanemarivati, osobito ako u sve uključimo i šiizam i njihovo mišljenje o bezgrješnosti (*ismet*) imama, koje je u tesavvufu na drugi način iskazano kroz svojstvo sačuvani (*mahfuz*), koje smo već u tekstu spomenuli.

Bilo koje vrijeme razvoja tesavvufa da uzmemo, nećemo primijetiti ni u jednom vremenu da se teoretski odstupalo od ehli-sunnetske linije kada je riječ o poslanstvu. Međutim, razmišljanja o poslanstvu sa uskom povezanošću sa evlijalukom dovest će ovo mišljenje u poziciju kojoj nije zagarantirano mjesto u sunnijskoj teologiji. Posebno se ne može govoriti o mjestu ovakvog mišljenja u mu'teziljskoj doktrini, jer bojaznost mu'tezilija da ne bi došlo do miješanja mudžize i kerameta odnosno *il-*

30 Ovdje ćemo iznijeti jedan kratki komentar za koji smatramo da bi se u jednom obzoru spomenute teme - ilham, kešf i tesavvuf - mogle puno bolje razumjeti. Naime, islamski mudraci nam skreću pažnju da čovjek treba tragati za vrhovnim znanjem, spoznajom Vrhovne Zbilje, jer jedino na takav način mogu doći do određenog smisla sve one naredbe od Boga koje čovjek u svome svakodnevnom životu treba raditi. Za muslimana, nebeska vrata nisu zatvorena, naprotiv ona su njemu širom otvorena za nove spoznaje koje samo voljan čovjek može spoznati. Musliman mora biti u konstantnom traganju spoznaje Vrhovne Istine - kako to posljednji Poslanik, a.s., kaže - treba nastojati da svaki dan pet puta doživi miradž, jer jedino će tako dobiti istinski smisao cijeli korpus obredoslovlja koje je čovjeku naređeno da radi. Ovo traganje za Istinom nije lahko, prije svega treba volje i dosta strpljenja, ali se na tome putu musliman hrani duhovnom hranom osjećaja približavanja Istini. Na tom putu obredi koji su bili suhoparni postaju sočni, čovjek se duhovno uzdiže na višu stepenicu sa koje stvari izgledaju mnogo radosnije.

hama i kešfa (kako ga sufije razumiju), rezultirala je time da su odbacili svako mišljenje i svaki govor o mogućnosti postojanja *kerameta, ilhama i kešfa*.

Sam razum ne može dokučiti sve istine jer je po svojoj prirodi zakon za fenomenalni svijet. Znanje koje će doći podstredstvom intelektualnog nadahnuća koje po svojoj naravi predstavlja neraskidivu vezu sa zbiljom, ojačat će čovjeka u duhovnoj i moralnoj paradigmi. Zato nam je pravi tesavvuf prijeko potreban kako bismo se sačuvali moderne duhovne i moralne krize ali isto tako i kako bismo dokučili Apsolutnu Istinu, jer nam upravo tesavvuf pomaže na putu traganja za istinom.

صامد عمرديتش

بعض نواحي فهم النبوة والتصوف

تعد التأمّلات في النبوة والولاية من المجالات الهامة والحساسة في علم الكلام. وبهذه المقالة حاولنا التعريف بالمرحلات الزمنية التي قطعها التصوف ابتداء من زمن الزهد وانتهاء بزمن التعاون مع الفلسفة مع عرض آراء بعض من العلماء المرموقين في المراحل المذكورة وذكر مواقفهم من النبوة والتي كانت تتغير مع تطور التصوف كعلم من العلوم. ومما توصلنا إليه في المقالة من الاستنتاجات أن فهم النبوة في التصوف لا يزيغ عن جادة أهل السنة والجماعة ما عدا عدد قليل من العلماء.

Mr. Samed Omerdic

Some Aspects of Understanding the Prophethood in Tasawuf

Summary

Reflections on Prophethood and wilayah occupy a very important and above all highly sensitive field in ilmu-kelam. With this work we tried to define the temporal phases through which Tasawuf passed, starting from the time of zuhd, coexistence with ilmu-kelam, the time of relationship with philosophy to the time of cooperation with philosophy, along with the views of some scholars who marked the mentioned time phases and their attitudes about the Prophethood that have changed through the development of the scientific discipline of Tasawuf. In this paper, we concluded that the understanding of the Prophethood in Tasawuf, apart from several scholars, does not deviate from the Ahl al-Sunnah line.

Potop - AṬ-ṬŪFĀN الطُّوفَانُ¹

Kompilirao i priredio: Enes Karić

redovni profesor tefsira na fakultetu islamskih nauka u sarajevu
eneskarić@yahoo.com

I.

Potop ili *aṭ-ṭūfān* (الطُّوفَانُ) je riječ Kur'āna koja sama po sebi ukazuje na veliku vijest u Kur'ānu o kažnjavanju čovječanstva. Spominje se u odnosu na dva drevna naroda, tj. na Nūḥov narod i u odnosu na faraonovu civilizaciju. Prema Al-Iṣfahāniju (320), staroarapska riječ *aṭ-ṭūfān* (الطُّوفَانُ) ne znači samo potop, već znači “svaki događaj/zbud koji zgodi čovjeka“ (*Wa ṭ-ṭūfānu kullu ḥādīṭatin tuḥīṭu bi-l-insāni* – وَالطُّوفَانُ كُلُّ حَادِثَةٍ تُحِيطُ بِالْإِنْسَانِ –). Al-Iṣfahānī potom dodaje da je riječ “potop“ ili *aṭ-ṭūfān* (الطُّوفَانُ) postala “uobičajena za vodu koja premaša, prevršuje količinom, stoga što je upravo [velika] voda bila onaj događaj/zbud (“ogromna količina vode“) koji je zadesio Nūḥov narod...”

... وَ صَارَ مُتَعَارَفًا فِي الْمَاءِ الْمُتَنَاهِي فِي الْكَثْرَةِ لِأَجْلِ أَنَّ الْحَادِثَةَ الَّتِي نَأَلَتْ قَوْمَ نُوحٍ كَانَتْ مَاءً

Engleski prijevodi Kur'āna riječ “potop“ (*aṭ-ṭūfān*) obično prevode riječju *the flood*, dok njemački prijevodi Kur'āna daju riječ *die Flut*, latinski rječnici kur'ānsku riječ *aṭ-ṭūfān* prevode riječima: *Omnia occupaus*

¹ Iz knjige *Prilozi za Enciklopedijski leksikon Kur'āna* (djelo je u pripremi).

pluvia; aquae fluxus submergens; diluvium... Ruski prijevod Kur'āna od Kračkovskog prevodi *aṭ-ṭūfān* riječju *potop* (потоп).

II

Potop ili *aṭ-ṭūfān* (الطُّوفَانُ) u Kur'ānu se spominje dvaput, jednom u vezi s Božijim poslanikom Nūḥom, a.s., a drugi put u vezi sa Božijim poslanikom Mūsāom, a.s.

Prateći hronološki slijed događaja iz poslaničke povijesti, uočavamo da sūra *Al-'Ankabūt/Pauk* (29:14) spominje potop koji je zadesio Nūḥov narod:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ

A Mi [Bog] smo Nūḥa poslali njegovu narodu,

pa je među njima ostao pedeset manje od hiljadu godina!

Pa ih potop zahvati zato što su bili silnici.

Potop ili potopi (snažni i posvemašniji povodnji) koji su se kasnije događali (tj. za vrijeme Mūsā/Mojsija) spominju se u sūri *Al-'Arāf/Zidovi* (7:133) i tu se veli:

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ

Pa smo Mi [tj. Bog] na njih [faraonov narod] povodnje slali,

i skakavce, i krpelje, i žabe, i krv

kao znakove razgovijetne,

ali, oni su se oholili i bili narod grješnički.

Ova dva navoda Kur'āna dobro je shvatiti i razumijevati u kontekstu kazivanja te knjige o velikim i strašnim Božanskim kaznama koje su pogađale (i koje pogađaju ili “discipliniraju“) čovječanstvo.

III

Komentari Kur'āna donose obilje tumačenja riječi *aṭ-ṭūfān* (الطُّوفَانُ). Al-Quṣayrī (2:453), tumačeći sūru *Al-'Ankabūt/Pauk* (29:14), veli da je Božijem poslaniku Nūḥu sam Bog saopćio da će u njegovom narodu biti malo vjernika, tek jedna mala grupa (*aš-širdimatu-l-yasīrah* – الشَّرْدِمَةُ الَّتِي سِيرَهُ) onih koji su već vjerovali u Boga. Stoga je Bog odlučio da kazni njegov narod, zapovjedio je Nūḥu da pravi lađu, *a nevjernike je potopio*,

sve do zadnjeg, tako je Bog ispunio svoju prijetnju i pomogao svoga roba/štovatelja [Nūḥa]...

، وَ لَقَدْ عَرَفَهُ اللَّهُ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْهُمْ إِلَّا الشَّرْدَمَةُ الْيَسِيرَةُ الَّذِينَ كَانُوا قَدْ آمَنُوا ، وَ أَمْرَهُ بِاتِّخَاذِ السَّفِينَةِ ... وَ أَعْرَقَ الْكُفَّارَ وَ لَمْ يُعَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ، وَ صَدَقَ وَعْدُهُ ، وَ نَصَرَ عَبْدَهُ

U vezi sa sūrom *Al-A'rāf/Zidovi* (7:133), gdje se spominju Božanske kazne potopima/povodnjima, skakavcima, krpeljima, žabama i krvlju... *Al-Quṣayrī* (1:350) ukazuje na raznovrsnost tih kazni, te veli da je faraonov narod i njegove ljude “Bog raznovrsno kažnjavao, jer su se, naime, i oni na raznovrsne načine suprotstavljali [Bogu]...”

... جَنَّسَ عَلَيْهِمُ الْعُقُوبَاتِ لَمَا تَوَعَّوْا وَ جَنَّسُوا فُنُونَ الْمُخَالَفَاتِ

IV

Burūsawī govori opširno o potopu u Nūḥovo doba, naročito ga spominje u svojim tumačenjima sūre *Al-Ankabūt/Pauk* (tj. 29:14). Tumačeći, pak, sūru *Al-A'rāf/Zidovi* (7:133), Burūsawī (3:220) veli da je “Bog poslao svoju kaznu [na faraonove ljude, narod] zbog njihovih grijeha...”

فَأَرْسَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عُقُوبَةً لِيَجْزَأَهُمْ

Navodno je kažnjavanje faraonovih ljudi, svite i(z) njegova naroda uslijedilo nakon jedne očajne molbe Mūsāa/Mojsija, koju je uputio Bogu (usp. Burūsawī, 3:220), ta molba je glasila:

يَا رَبِّ إِنَّ عَبْدَكَ فِرْعَوْنُ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَ بَغَى وَ عَتَا وَ إِنَّ قَوْمَهُ تَقَضُّوا عَهْدَكَ ... فَخَذُّهُمْ بِعُقُوبَةٍ تَجْعَلُهَا عَلَيْهِمْ نَقْمَةً وَ لِقَوْمِي عِظَةً وَ لِمَنْ بَعْدَهُمْ عِبْرَةً

Gospodar! Tvoj rob faraon osilio se na Zemlji,

čini nered i u tome prelazi mjeru,

a njegov narod krši zavjet dat Tebi!

Kazni ih kaznom koja će im biti odmazda,

mome narodu [Jevrejima] pouka,

a onima nakon njih znamenje...

K tome, prema Burūsawīju (3:220), riječ *aṭ-ṭufān* (الطُّوفَانُ) označava “vodu koja ih je skolila i sa svih strana obuzela, potopila njihova staništa i usjeve, sve to kišom i poplavom...”

... الطُّوفَانُ أَيُّ الْمَاءِ الَّذِي طَافَ بِهِمْ وَ احْطَأَ وَ عَشَى أَمَاكِنَهُمْ وَ حَرَنَهُمْ مِنْ مَطَرٍ أَوْ سَيْلٍ

U tumačenju riječi “potop“, *at-ṭūfān* (الطُوفَانُ), Burūsawī je mnogo opširniji u 6. svesku svoga komentara Kur’āna (str. 455. i dalje), to jest u komentiranju sure *Al-‘Ankabūt/Pauk* (tj. 29:14):

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ

A Mi [Bog] smo Nūḥa poslali njegovu narodu,

pa je među njima ostao pedeset manje od hiljadu godina!

Pa ih potop zahvati zato što su bili silnici.

V

Burūsawī (6:455. i dalje), slijedeći možda Al-Iṣfahānīja i tumačenje koje smo već spomenuli, tvrdi da se riječ *at-ṭūfān* “koristi za sve što zadesi i pogodi nečim na velik, žestok i silovit način, [*at-ṭūfān* se kaže] za svaku poplavu, vjetar, uništavajuću pomrčinu/oluju, ubijanje, pomor, kugu, velike boginje, male boginje i glad...”

وَالطُّوفَانُ يَطْلُقُ عَلَىٰ كُلِّ مَا يَطُوفُ بِالشَّيْءِ وَ يُحِيطُ بِهِ عَلَىٰ كَثْرَةٍ وَ شِدَّةٍ وَ غَلَبَةٍ مِنَ السَّبِيلِ وَ الرِّيحِ ... وَ الظَّلَامِ وَ الْقَتْلِ وَ الْمَوْتِ وَ الطَّاعُونَ وَ الْجَدْرِيُّ وَ الْحَصْبَةِ وَ الْمَجَاعَةِ

Burūsawī (6:455. i dalje) u svojim tumačenjima Potopa spomenutog u Kur’ānu (29:14) smatra da se radilo o sveopćem potapanju čovječanstva. Riječi Kur’āna iz 29:14:

Pa ih potop zahvati (fa aḥadahumu-t-ṭūfānu – فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ)

– prema Burūsawīju znače kaznu kojom “su potopljeni svi nevjernici na cijeloj Zemlji...”

... فَعَرَقَ مَنْ فِي الدُّنْيَا كُلَّهَا مِنَ الْكُفَّارِ

Također Burūsawī (6:456., kao i na drugim mjestima) tvrdi da je potop bio sveopći, on kaže:

Wa qad ṭafa-l-mā’u dālīka-l-yawma bi ḡamī’i-l-arḍi (وَقَدْ طَافَ الْمَاءُ ذَلِكَ الْيَوْمَ بِجَمِيعِ الْأَرْضِ).

Burūsawī u svojim komentarima smatra da je tadašnje čovječanstvo, u vrijeme Božijeg poslanika Nūḥa, a.s., bilo uništeno zbog svojih prijestupa i nevjerstva koje je imalo za posljedicu teške grijeha.

Burūsawī se na ovom mjestu u svome tefsīru (6:456) bavi i pitanjem: Koliko je bilo ljudi spašenih na ovoj lađi? On se poziva na Kur’ān (29:15) i navodi riječi Objave: *Fa anḡaynāhu wa aṣḡāba-s-safīnati* (فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ) – *Pa smo njega [Nūḥa] i one na lađi Mi spasili...* Kur’ānska sinta-

gma *aṣḥābu-s-safīnati* (اصْحَابُ السَّفِينَةِ), ili "ljudi/bića na lađi/barki", od Burūsawīja je protumačena riječima:

...man rakiba ma'ahū fihā min awlādihī wa atbā'ihī wa kānū ṭamānīna dukūran wa inātan...

... مَنْ رَكِبَ مَعَهُ فِيهَا مِنْ أَوْلَادِهِ وَاتَّبَعَهُ وَكَانُوا تَمَانِينَ ذُكُورًا وَانَاثًا...

[*Bog je spasio*] onu djecu i Nūḥove sljedbenike koji su se ukrkali s njim [u barku], bilo ih je osamdeset muškaraca i žena...

(O Potopu još vidjeti i u odrednicama NŪḤOVA LAḌA, NŪḤ).

Izvori i literatura:

- Burūsawī, Ismā'īl Ḥaqqī Burūsawī, *Rūḥu-l-bayān*, Istanbul, 1421. god. po H.
- *Der Koran (arabisch - deutsch)*, Aus dem Arabischen von (s arapskog preveo) Max Henning, Cagri Yayinlari, Istanbul, 2009.
- Georgii Wilmhelmi Freytagii, *Lexicon Arabico Latinum*, I-IV, Librairie du Liban, Bejrut, 1975.
- Ibn 'Arabī, Muḥyuddīn Ibn 'Arabī, *Tafsīru Ibn 'Arabī*, Kairo/Bejrut (?), 1968.
- Isfahānī, ar-Rāgib al-Isfahānī, *Mu'ǧamu mufradāti alfāzi-l-Qur'ān*, Bejrut, 1972.
- Kračkovski, I. J., *KOPAH*, Dušanbej, 1990.
- Qurtubī, Abū 'Abdillāh Muḥammad ibn Aḥmad al-Anṣārī al-Qurtubī, *Al-Ġāmi'u li aḥkāmi-l-Qur'ān*, Bejrut, 1988.
- Qāšānī, 'Abd ar-Razzāq Al-Qāšānī, *Kitābu iṣṭilāḥāti-ṣ-ṣūfiyyah*, izd. the Octagon Press LTD, London, 1991.
- Qušayrī, Al-Qušayrī, *Laṭā'ifu-l-išārāt*, izd. Dāru-l-kutubi-l-'ilmiyyah, Bejrut, 2007.
- *The Meaning of the Glorious Koran*, An explanatory translation, preveo Mohammed Maramaduke Pickthall, Penguin Group, London (bez godine izdanja).
- Zamaḥšarī, 'Umar az-Zamaḥšarī, *al-Kaššāfu 'an ḥaqā'iqi tanzīli wa 'uyūni-l-aqāwīli fī wuḡūhi-t-ta'wīli*, Bejrut, 2001.

Uvažavanje ashaba i Ehli-bejta

Mr. Mina Valjevac

osnovna škola „Mak Dizdar“
valjevac.mina@gmail.com

Sažetak

Međusobno uvažavanje članova Ehli-bejta iz prve generacije i ashaba te tazbinska povezanost i međusobno nadijevanje imena zabilježeni u autentičnim islamskim izvorima potvrđuju da nikakvog sukoba niti neprijateljstva između članova Ehli-bejta i ashaba nije bilo. Relevantni tradicionalni i historijski izvori osporavaju i pobijaju tvrdnje svih onih koji su se usudili, skrivajući se iza Poslanikove, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, časne porodice i dešavanja u vezi s njom, da izmišljaju i optužuju ashabe, drugove Allahovog Poslanika, da su oni, navodno, učinili zulum i bili nepravedni prema članovima časnog Poslanikovog Ehli-bejta i uskratili im njihova prava.

Ključne riječi: ashabi, Ehli-bejt, uvažavanje, ljubav, tazbinske veze, nadijevanje imena.

Uvod

Prirodno su kur'anske i preporuke Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, u pogledu poštivanja i ljubavi prema Ehli-bejtu, najviše uvažavali njegovi najodabraniji drugovi, ali i drugi ashabi. S druge strane članovi Ehli-bejta, iz prvih generacija, imali su posebno poštovanje i respekt prema najodabranijim drugovima, ali i drugim ashabima. Svi oni su nama uzor i primjer poštivanja i ljubavi prema Ehli-bejtu i prema ashabima:

„Uzajamno poštovanje i uvažavanje je bilo prisutno među prvom generacijom muslimana tako da mogu poslužiti kao uzor svim generacijama poslije njih.“ (Adilović, 2003:88)

Islamski autoriteti su pisali posebna djela u kojima se izražavaju međusobne pohvale ashaba i Ehli-bejta, kao što su eš-Ševkani koji je napisao djelo: *Iršadu-l-gabijj li mezhebi ehli-l-bejti fi sahabi-n-nebijj*, te, ed-Darekutni koji je u svome djelu: *Fedailu-s-sahabeti ve menakibuhum*, posvetio jedanaesti dio međusobnim pohvalama između ashaba. Taj dio je štampan i kao posebno izdanje.

Također, su se i na bosanskom jeziku pojavili prijevodi dva djela koja govore o toj tematici:

- *Međusobno uvažavanje Ehli-bejta i ashaba, te*
- *Ehli-bejt i ashabi u ljubavi i srodstvu - uz ilustrativne sheme.*

Pored toga što su ovo prve knjige koje na bosanskom jeziku govore isključivo na tu temu, posebna vrijednost ove dvije prevedene knjige je, između ostalog, što su one pored sunnijskih izvora oslonjene i na šiijske izvore koji, također, uveliko govore o međusobnom uvažavanju Ehli-bejta i ashaba, a što naša braća šiije nekako prešućuju i javno ne iznose.

Odnos ashaba prema Ehli-bejtu

Ashabi su bili posebni u svemu, pa tako i u ljubavi, poštovanju i ponašanju prema Ehli-bejtu. A kako i ne bi kada je to najbolja generacija koju je ikada Allah Uzvišeni stvorio, generacija koju hvali Gospodar svjetova i njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem.

„Svi oni su prema Poslanikovoј porodici pokazivali potrebnu pažnju i ljubav. Ne samo prema onim najbližim hz. Pejgamberovim rođacima nego i prema svim njihovim potomcima pristupali su s istom pažnjom.“ (Erol, 2010:71)

Prvo ćemo se podsjetiti na predaje dvojice najodabranijih ashaba, Ebu Bekra es-Siddika, radijallahu anhu, i Omera el-Faruka, radijallahu anhu, za koje je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, rekao:

إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ خَاصَّةً مِنْ أَصْحَابِهِ، وَإِنَّ خَاصِّيَّ مِنْ أَصْحَابِي أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ

„Svaki vjerovjesnik ima najodabranije drugove, a moji najodabraniji drugovi su Ebu Bekr i Omer.“ (Et-Taberani, 1983:10/77)

Ebu Bekr, radijallahu anhu, je rekao:

أُرْقُبُوا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ

„Pazite Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, u pogledu njegove porodice.“ (El-Buhari, 1987:3/1361)

Ibn Hadžer el-Askalani to komentira ovako: „On se time obraća ljudima i daje im oporuku. Pažnja prema nečemu znači njegovo čuvanje. Kao da kaže: ‘Čuvajte ih, ne uznemiravajte ih i ne činite im nikakvo zlo.’“ (El-Askalani, 1987:7/79)

Također je rekao Aliji, r.a.:

وَاللَّهُ لَقَرَابَتُهُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ أَصِلَ مِنْ قَرَابَتِي

„Tako mi Allaha, draža mi je rodbina Allahovog Poslanika nego da održavam rodbinske veze sa svojom rodbinom.“ (El-Buhari, 1987:4/1481)

Ovim iskazom hazreti Ebu Bekr, radijallahu anhu, dao je prednost u ljubavi, poštivanju i pažnji Ehli-bejtu nad svojom vlastitom porodicom.

Nekoliko dana nakon preseljenja (El-Mevsili, 1984:1/41.) Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, hazreti Ebu Bekr je izlazeći sa ikindija-namaza, prošao pored djece koja su se igrala. Među njima je bio mali hazreti Hasan. Podigao ga je na rame i rekao: „يَا بِي سَبِّهُ بِالنَّبِيِّ لَا سَبِّهُ بِعَلِيِّ“ Preči mi je od moga oca. Slični na Vjerovjesnika, a ne slični na Aliju.“ Hazreti Alija koji je bio tu, svojim osmijehom je to odobravao. (El-Buhari, 1987:3/1302)

Abdullah, sin Dža'fera, amidžića Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a samim tim i iz Ehli-bejta, čiji je očuh, nakon pogibije njegovog oca Dža'fera na Mu'ti,¹ bio Ebu Bekr, radijallahu anhu, kazuje:

كَانَ لَنَا وَالْيَا فَنِعْمَ الْوَالِي كَانَ لَنَا، مَا رَأَيْنَا حَاضِنًا قَطُّ كَانَ خَيْرًا مِنْهَا بَا بَكْرٍ رَحِمَ اللَّهُ

„Allah se smilovao Ebu Bekru. Bio nam je staratelj i to divan staratelj nam je bio. Nismo vidjeli boljeg odgajatelja od njega.“ Abdullah dalje kazuje kako je jednom prilikom dok su oni bili kod hazreti Ebu Bekra došao hazreti Omer sa drugim ashabima i tražio dozvolu da uđu, ali im je on dopustio tek nakon trećeg traženja dozvole (*isti'zān*). Nakon što su

1 Majka Abdullaha ibn Dža'fera, Esma bint Umejs je nakon pogibije njenog muža Dža'fera bila udata za hazreti Ebu Bekra kojem je rodila sina Muhammeda, a nakon njegove smrti se udala za hazreti Aliju s kojim nije imala djece. (Grupa autora, 2010:42)

ušli, hazreti Omer je pitao zašto *halifa* Allahovog Poslanika nije odmah dao dozvolu za ulazak. Hazreti Ebu Bekr je odgovorio:

إِنَّ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ طَعَامٌ يَأْكُلُونَهُ فَخِفْتُ أَنْ تَدْخُلُوا فَتَشْرِكُوهُمْ فِي طَعَامِهِمْ

„Pred Dža'ferovom djecom bila je hrana koju su jeli, pa sam se pobojao da vi uđete i pridružite im se.“ (Ed-Darekutni, 1420:31-32)

Hazreti Aiša, radijallahu anha, kćerka hazreti Ebu Bekra bila je supru-ga Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, a samim tim i dio Ehli-bejta.

Hazreti Omer ibn el-Hattab, r.a., nije zaostajao za hazreti Ebu Bekrom u pogledu ljubavi, poštivanja i uvažavanja Ehli-bejta. Tako je jednom prilikom rekao amidži Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, hazreti Abbasu, radijallahu anhu:

وَاللَّهِ لَإِسْلَامَكَ يَوْمَ أُسْلِمْتَ كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ إِسْلَامِ الْخَطَّابِ لَوْ أُسْلِمَ لِأَنَّ إِسْلَامَكَ كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِسْلَامِ الْخَطَّابِ

„Tako mi Allaha, onoga dana kad si islam primio bilo mi je draže nego da je el-Hattab² primio islam. Jer, tvoje prihvatanje islama milije je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, nego li el-Hattabovo prihvatanje islama.“ (Ibn Kesir, 2000:1206)

Nakon što je naveo ove izjave, imam Ibn Kesir, u svome *Tefsiru*, zaključuje: „Postupak dvojice šejhova Omera i Ebu-Bekra obavezujući je za svakog da tako postupi. Zbog toga su oni najbolja dvojica vjernika odmah iza vjerovjesnika i poslanika, neka je Allah zadovoljan s njima dvojicom i sa svim ostalim ashabama.“ (Ibn Kesir, 2000:1206)

Iz takvog odnosa prema porodici Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, hazreti Omer će oženiti Ummu Kulsum, kćerku hazreti Alije i hazreti Fatime. Kada ju je oženio, rekao je: „Tako mi Allaha, na to me ponukalo samo to što sam čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, da je rekao:

كُلُّ سَبَبٍ وَنَسَبٍ مُنْقَطِعٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا سَبَبِي وَنَسَبِي

‘Svako srodstvo i rodbinska veza bit će prekinuti na Sudnjem danu, osim moga srodstva i moje rodbinske veze.’“ (Ibn Kesir, 1994:3/344; Jemani, 1998:22.)

² Tj. njegov, hazreti Omerov otac.

Hafiz Ed-Dija u *El-Muhtaru* kaže da joj je, iz uvažavanja i počasti, dao mehr od 40 hiljada dirhema, neka je Allah zadovoljan s njima. (Ibn Kesir, 1994:3/344)

No, hazreti Omer nije samo bio tazbinski vezan za Ehli-bejt ženidbom hazreti Alijine i hazreti Fatimine kćerke, Umm Kulsum, već i brakom svoje kćerke hazreti Hafse sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, čime je postala dio njegovog, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, Ehli-bejta.

Ibni Asakir govoreći o biografiji Ebu-l'Asa ibnu-r-Rebi'a, muža Zejnebinog – kćerke Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, pored prethodnog hadisa, navodi i ovaj:

سَأَلْتُ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا أَتَزَوَّجَ إِلَى أَحَدٍ مِنْ أُمَّتِي وَلَا يَتَزَوَّجَ إِلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ إِلَّا كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ فَأَعْطَانِي ذَلِكَ

„Tražio sam od moga Uzvišenog Gospodara da sa mnom bude u Džennetu onaj od koga se ja oženim iz moga ummeta i onaj od njih koji se oženi od mene, pa mi je On to dao.“ (En-Nejsaburi el-Hakim, 1990:3/148; Et-Taberani, 1415:6/49-50)

Komentirajući ovaj hadis, el-Munavi kaže:

الظاهر أن ذلك شامل لمن تزوج أو زوج من ذريته فتكون بشرى عظيمة لمن صاهر شريفا أو شريفة

„Jasno je da se to odnosi i na one koji se ožene ili udaju za nekoga iz njegova potomstva, pa je to velika radosna vijest za one koji stupe u tazbinske odnose sa njegovim muškim potomkom (*šerif*) ili ženskim (*šerifa*).“ (El-Munavi, 1356:4/77)

Imajući ovo u vidu, postaje nam jasno zašto se u historijskim djelima navodi da se hazreti Hasan više puta ženio i razvodio. Bojeći se da će ti njegovi brojni brakovi i razvodi dovesti do neprijateljstva prema Ehli-bejtu, među skupinama plemena iz kojih se on ženio i razvjenčavao, hazreti Alija se jednom prilikom obratio stanovnicima Kufe: لا تزوجوه فانه - Ne ženite ga. On se mnogo razvodi (*mitlāk*).“ Oni su mu odgovorili:

والله يا أمير المؤمنين لو خطب إلينا كل يوم لزوجناه منا من شاء ابتغاء في صهر رسول الله صلى الله عليه وسلم

„Tako nam Allaha, zapovjedniče pravovjernih! Kada bi nam dolazio u prošnju svaki dan mi bismo ga ženili od nas onom koju hoće nastojeći

da se tazbinski vežemo za Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.“ (Ibn Kesir, 8/38)

U jednoj drugoj predaji se kaže da je neki čovjek rekao:

والله لنزوجه فما رضي أمسك وما كره طلق

„Tako mi Allaha, mi ćemo ga ženiti, pa s kojom bude zadovoljan, neka je zadrži, a koja mu ne bude odgovarala, neka je pusti.“ (Ibn Kesir, 8/38)

S druge strane, najodabraniji članovi Ehli-bejta toliko su voljeli i uvažavali odabrane ashabe da je hazreti Alija svojim sinovima dao imena Ebu Bekr, Omer i Osman (Hatib, 317-318) a i unuci Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, Hasan i Husejn, radijallahu anhuma, obojica daju svojim sinovima imena Ebu Bekr i Omer. To je bila i ostala praksa potomaka Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, sve do naših dana.

Hazreti Alijin Osman među prvima je poginuo na Kerbeli braneći svoga brata hazreti Husejna. Danas, naša braća šiije na *husejnjama*³ i ne spominju ime tog hazreti Alijinog sina.

O odnosu Ehli-bejta prema ashabima govorit ćemo više u nastavku, a sada se ponovo vraćamo hazreti Omeru i njegovom odnosu spram Ehli-bejta.

Dvadesete godine po Hidžri hazreti Omer uveo je, između ostaloga, registar raspodjele državnih prihoda u kojem je na prvo mjesto stavio supruge Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a zatim ostale članove Ehli-bejta prema stepenu srodnosti. (Erol, 2010:71) Imam Ibn Tejmijje kaže da je takvo stanje bilo i u vrijeme Emevija i Abbasija. (Ibn Tejmijje, 1984:31)

Prema Ibn Asakiru, kada je hazreti Omer uspostavio opći registar (*dīvān*), stavio je hazreti Hasana i Husejna, u pogledu državne skrbi, uz njihovog oca, tj. na nivo učesnika Bitke na Bedru. (Grupa autora, 2010:44)

Ez-Zehebi bilježi da je hazreti Omer dao da se podijeli odjeća djeci od ashaba, ali se nije našlo nešto što bi odgovaralo hazreti Hasanu i Husejnu, pa je naručio za njih odjeću iz Jemena. Poslije je rekao: „Sad mi se duša smirila!“ (Grupa autora, 2010:45)

³ Vjerske manifestacije na kojima se obilježava pogibija hazreti Husejna. (El-Gadije, 1420:75)

Jednom prilikom neki čovjek je počeo loše govoriti o hazreti Aliji u hazreti Omerovom prisustvu. Hazreti Omer mu reče:

تَعْرِفُ صَاحِبَ هَذَا الْقَبْرِ هُوَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَلَا تَذْكُرْ عَلِيًّا إِلَّا بِخَيْرٍ فَإِنَّكَ إِنْ أَبْغَضْتَهُ آذَيْتَ هَذَا فِي قَبْرِهِ

„Znaš li ko je u ovom mezaru? Muhammed, sin Abdullahov (koji je) sin Abdulmuttalibov, a Alija je sin Ebu Talibov (koji je, također,) sin Abdulmuttalibov. Aliju spominji samo po dobru, jer ako njega budeš prezirao, uznemirit ćeš ovoga u ovom mezaru.“ (Erol, 2010:75; Grupa autora, 2010:41-2)

Na upit zašto pokazuje toliko poštovanje prema hazreti Aliji kakvo ne pokazuje ni prema jednom drugom ashabu, hazreti Omer je odgovorio: „إنه مولاي – Uistinu, on je moj dragi prijatelj.“ (Es-Sehimi, 2004:168)

Izraz hazreti Omerovog poštivanja Ehli-bejta je i njegova molba hazreti Abbasu, amidži Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, da prilikom suše prisustvuje učenju kišne dove. Imam el-Buhari bilježi, od Enes ibn Malika, da je hazreti Omer tom prilikom učio ovu dovu:

اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِبَيْتِنَا فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ بَيْتِنَا فَاسْقِنَا

„Allahu, dolazili smo Ti s našim Vjerovjesnikom, pa si nam davao kišu. (Sada) Ti dolazimo s amidžom našeg Vjerovjesnika, pa nam daj kišu.“ Enes ibn Malik kaže (da im je dova bila primljena i) da su pokisli. (El-Buhari, 1987:1/342;3/1360)

Prilikom našeg istraživanja, u literaturi smo našli i druge brojne primjere hazreti Omerove ljubavi, uvažavanja i plemenitosti prema Ehli-bejtu, ali smo se ograničili na navedene činjenice koje su dovoljan argument za ovo pitanje.

Hazreti Osman, također, je bio tazbinski vezan za Ehli-bejt, jer su dvije kćerke Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, jedna poslije druge bile njegove supruge, tj. Rukajja, pa Umm Kulsum.

Kada bi on jašući susreo hazreti Abbasa, amidžu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, silazio bi sa jahalice iz poštovanja prema njemu. (Erol, 2010:77; Grupa autora, 2010:47)

U izvorima i literaturi navode se i brojni drugi primjeri ljubavi i poštivanja Ehli-bejta od strane prve, najodabranije generacije muslimana.

Ovdje bismo naveli još neke primjere ljubavi i poštivanja Ehli-bejta od strane istaknutih islamskih učenjaka.

Prvo ćemo nešto reći o odnosu našeg imama Ebu Hanife prema Ehli-bejtu. U cijelosti ćemo prenijeti nekoliko citata iz djela profesora dr. Šefika Kurdića *Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu*.

„On je, kao i svaki drugi musliman, izuzetno volio i respektirao časnu porodicu Muhammeda, s.a.v.s., pa je, otuda, sa velikim zadovoljstvom slušao predavanja i razmjenjivao mišljenja sa imamima iz ove časne porodice. Tako je Ebu Hanife jedno vrijeme slušao predavanja imama Muhammeda Bakira, unuka Husejna, r.a., i njegovog brata imama Zejda, uz kojeg je proveo pune dvije godine slušajući predavanja u Hidžazu, nakon čega je izjavio: ‘Nisam vidio većeg fakiha, ni znanijeg, ni bržeg u odgovoru, niti argumentiranijeg u nastupu od imama Zejda ibn Alija ibn Husejna ibn Alija ibn Ebu Taliba.’

Uz njih je Ebu Hanife slušao Abdullaha ibn Hasana ibn Hasana ibn Alija ibn Ebu Taliba i imama Džafera ibn Muhammeda Es-Sadika, sina Muhammeda Bakira, koji je umro 148. god. po Hidžri, dakle, samo dvije godine prije Ebu Hanife. Mnogi autori tvrde da Abdullah nije bio na stepenu njegovog učitelja, već da je Ebu Hanife s njim razmjenjivao mišljenja i da su se međusobno dopunjavali u fikhskim i hadiskim pitanjima. U ovakvom slučaju, Ebu Hanife je, družeći se sa imamima iz časne porodice Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dosta naučio, saznao i prihvatio. Uz to, saosjećao je u njihovim patnjama uzrokovanim ponašanjem tadašnjih vladara.“ (Kurdić, 2001:28-29)

Također, indikativan je i sljedeći događaj koji se desio u vrijeme vladavine abbasijskog halife Mensura. Abbasijske halife, kao što je poznato, svoje porijeklo vode od amidže Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, Abbasa, Allah bio zadovoljan s njim. Dakle, oni nisu direktni potomci Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, ali su i oni, prema definiciji, Ehli-bejt, tj. „i svaki musliman i muslimanka od Abdulmuttalibovog potomstva...“ (El-Bedr, 2001:6)

Halifa Mensur je zadužio svoga amidžića Dža'fera ibn Sulejmana da izbičuje imami-Malika, radijallahu anhu. Imami-Malik kaže: „Nije se nijednom odvojio bič od mog tijela, a da mu ja nisam već halalio zbog

njegovog srodstva sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme.“

Drugi očevidac kaže da je, nakon što je imami-Malik izgubio svijest, unesen u kuću. Kada su mu ljudi ušli, došao je sebi i rekao: „Uzimam vas za svjedoke da sam mu ja halalio.“ Drugi dan kada se oporavio ponovo su ga posjetili i podsjetili na to šta je rekao, te da ga je onaj izbičevao. Imami-Malik im je odgovorio: „Pobojao sam se da ću jučer umrijeti. Ne znam kako bih od stida sreo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, a da neko od njegove porodice uđe u vatru zbog mene.“ (Jemani, 1998:41-42; El-Hejtemi, 1997:642)

Tazbinske veze između ashaba i Ehli-bejta

Najbolja potvrda međusobnog poštivanja, uvažavanja i ljubavi između ashaba i Ehli-bejta jesu brojni brakovi. Navest ćemo nekoliko primjera.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, bio je oženjen kćerkama dvojice najodabranijih ashaba, hazreti Ebu Bekra i hazreti Omera, a to su naše majke hazreti Aiša i hazreti Hafsa, radijallahu anhum edžme'in.

Hazreti Rukajja i hazreti Umm Kulsum, kćeri Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, bile su u braku sa hazreti Osmanom, radijallahu anhum edžme'in.

Kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, bio oženjen od hazreti Ebu Bekra, tako su se i drugi članovi Ehli-bejta ženili od hazreti Ebu Bekrove bliže rodbine. (Et-Temimi, 2011:17)

Tako je hazreti Hasan bio oženjen Hafsom, unukom hazreti Ebu Bekra od sina mu Abdurrahmana. Praunuk hazreti Alije, Muhammed el-Bakir bio je oženjen Ummu Fervom, praunukom hazreti Ebu Bekra od njegovog unuka el-Kasima čiji je babo Muhammed, sin hazreti Ebu Bekrov. (Et-Temimi, 2011:16-17)

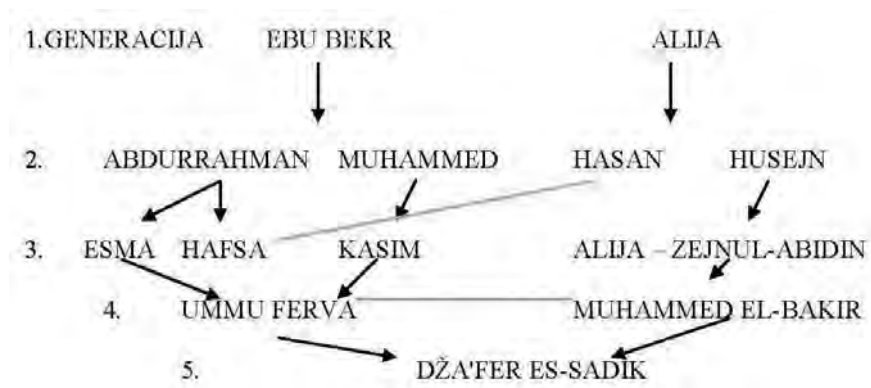
Sin Muhammeda el-Bakira, imami Dža'fer es-Sadik znao je govoriti:

مَا أَرْجُو مِنْ شَفَاعَةِ عَلِيٍّ شَيْئًا إِلَّا وَأَنَا أَرْجُو مِنْ شَفَاعَةِ أَبِي بَكْرٍ مِثْلَهُ وَلَقَدْ وَلَدَنِي مَرَّتَيْنِ

„Ne nadam se zauzimanju Alijinom ništa više od zauzimanja Ebu Bekra. On me je rodio dva puta.“ (Es-Sehimi, 2004:180)

Ovo je imami-Dža'fer kazao zbog toga što je potomak hazreti Ebu Bekra sa dvije strane. Naime, otac njegove majke Ummu Ferve, tj. dedo el-Kasim je unuk hazreti Ebu Bekru od sina Muhammeda. Također, i majka njegove majke, tj. nena Esmā je unuka hazreti Ebu Bekra od drugog mu sina Abdurrahmana. (Et-Temimi, 2011:18-19)

Na donjem prikazu zelenom bojom su označene tazbinske veze između potomaka hazreti Ebu Bekra i potomaka hazreti Alije:

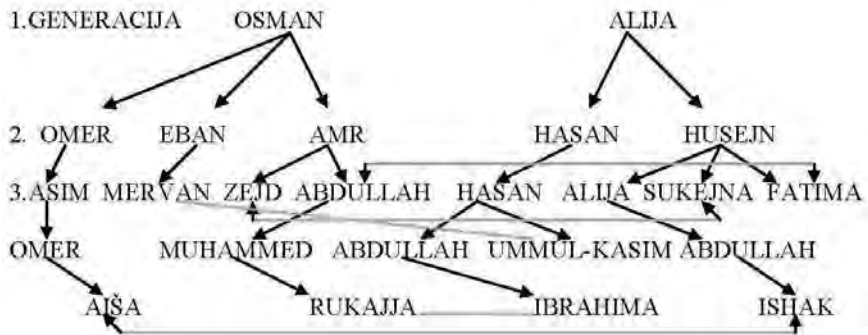

Hazreti Omer bio je oženjen hazreti Alijinom kćerkom Umm Kulsum,⁴ a jedan hazreti Husejnov praunuk koji se, također, zvao Husejn bio je oženjen Džuvejrijom, praunukom hazreti Omerovog sina Abdullaha. (Et-Temimi, 2011:20-21)

Hazreti Osmanov unuk Abdullah od sina Amra bio je oženjen hazreti Husejnovom kćerkom Fatimom. Drugi hazreti Osmanov unuk Zejd, od istog sina, bio je, opet, oženjen drugom hazreti Husejnovom kćerkom Sukejnom. Također, hazreti Osmanov unuk Mervan, od sina Ebana, bio je oženjen hazreti Hasanovom unukom Ummu-l-Kasim, a Ibrahim, praunuk hazreti Hasana, bio je oženjen Rukajjom, praunukom hazreti Osmanovog sina Amra. I praunuk hazreti Husejna, Ishak bio je oženjen praunukom hazreti Osmanovog sina Omera koja se zvala Aiša, radijallahu anhum edžmein. (Et-Temimi, 2011:28-29)

⁴ Njihov sin Zejd znao je često govoriti: „Ja sam sin dvojice halifa.“, tj. hazreti Omera i hazreti Alije. (Et-Temimi, 2011:22-3)

Na donjem prikazu zelenom bojom su označene tazbinske veze između potomaka hazreti Osmana i potomaka hazreti Alije:

Odnos Ehli-bejta prema ashabima

Kada je u pitanju odnos Ehli-bejta spram ashaba, najbolje je da poslušamo šta su o njima rekli članovi Ehli-bejta i imami čije je porijeklo vezano za Ehli-bejt.

Hazreti Alija, u djelu *Nehdžu-l-belaga*, govoreći o Ehli-bejtu i ashabima, kaže:

انظروا أهل بيت نبيكم فالزموا سمتهم، واتبعوا أثرهم فلن يخرجوكم من هدى، ولن يعيدوكم في ردى، فإن لبدوا فالبدوا، وإن نهضوا فانهضوا، ولا تسبقوهم فتضلوا، ولا تتأخروا عنهم فتهلِكوا. لقد رأيت أصحاب محمد صلى الله عليه وآله، فما أرى أحداً يشبههم منكم! لقد كانوا يضحون شعثاً غبراً، قد باتوا سجداً وقِياماً، يراوون بين جباههم وخذودهم، ويقفون على مثل الجمر من ذكر معادهم! كأن بين أعينهم ركب المعزى من طول سجودهم! إذا ذكر الله هملت أعينهم حتى تبل جيوبهم، ومادوا كما يميد الشجر يوم العاصف، خوفاً من العقاب، ورجاءاً للثواب!

„Pazite na članove porodice Vjerovjesnika vašeg. Stalno se držite puta njihova. Slijedite korake njihove zato što vas nikada neće ostaviti izvan poduke i nikada baciti u propast. Ako oni sjede, sjedite i vi, a ako se oni podignu, podignite se i vi. Ne idite ispred njih, budući da biste tako zalutali. Ne zaostajite iza njih, kako ne biste tako propali. Vidio sam drugove Muhammeda, neka je blagoslov Božiji na njega i na porodicu njegovu! – ali nisam našao nikoga da im slični. Oni su započinjali dan s prašinom na kosi i licu, a provodili noć na *sedždi* i stojeći u molitvi. Spuštali su

čela i lica. Sa sjećanjem oživljenja svoga činilo se kao da stoje na žeravici. Izgledalo je da su im među očima biljezi poput koljena kozijih od sedždi dugih. Kada se spomene Allah, oči njihove obilno teku sve dok se ovratnici košulja njihovih ne omoče. Oni drhte u strahu od kazne i nadi u nagradu, kao što drvo podrhtava u danu vjetra olujnog.“ (Ali ibn Ebu Talib, 1994:94) Zatim kaže:

أَيْنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ دَعُوا إِلَى الْإِسْلَامِ فَقَبِلُوهُ، وَفَرَّوُوا الْقُرْآنَ فَأَحْكَمُوهُ، وَهَيَّجُوا إِلَى الْقِتَالِ قَوْلُهُمْ وَلَهُ اللَّعَاقُ إِلَى أَوْلَادِهَا، وَسَلَبُوا السُّيُوفَ أَعْمَادَهَا، وَأَخَذُوا بِأَطْرَافِ الْأَرْضِ زَحْفًا زَحْفًا، وَصَفًا صَفًّا، بَعْضُ هَالِكٍ، وَبَعْضُ نَجَا، لَا يُبَشِّرُونَ بِالْأَحْيَاءِ، وَلَا يَعْرَوْنَ عَنِ الْمَوْتِ، مَرُّهُ الْعُيُونِ مِنَ الْبَكَاءِ، خُمُصُ الْبُطُونِ مِنَ الصِّيَامِ، ذُبُلُ الشَّفَاهِ مِنَ الدُّعَاءِ، صُفْرُ الْأَلْوَانِ مِنَ السَّهْرِ، عَلَى وَجُوهِهِمْ عَبْرَةُ الْخَاشِعِينَ، أَوْلَيْتِكَ إِخْوَانِي الدَّاهِبُونَ، فَحَقٌّ لَنَا أَنْ نَنْظُمًا إِلَيْهِمْ، وَنَعَضَ الْأَيْدِي عَلَى فِرَاقِهِمْ

„Gdje su oni koji su pozvani u islam, pa ga prihvatili?! Učili su Kur'an, pa sudili po njemu. Podsticani su na borbu, pa su nahrlili kao što deve nahrle prema mladunčadi svojoj?! Oni koji su izvukli sablje iz korica i išli diljem svijeta kao vojska koja nastupa sve red do reda! Neki od njih stradaše, a neki preživješe. Ali njih nije veselila vijest o preživjelima, niti im je sućut iskazivana za poginule. Oči njihove bijahu pobijeljele od plakanja. Želuci njihovi prazni od posta. Usne njihove sasušene od moljenja. Puti njihove blijede od bdijenja noćnog. Na licima njihovim titrao je biljeg skrušenih. Eto, to su braća moja koja su otišla. Potrebno je da mi čeznemo za njima i grizemo ruke svoje što smo se rastali s njima.“ (Ali ibn Ebu Talib, 1994:108)

El-Medžlisi prenosi od Et-Tusija da je Alija, r.a., svojim drugovima rekao:

أَوْصِيكُمْ فِي أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوهُمْ فَإِنَّهُمْ أَصْحَابُ نَبِيِّكُمْ وَهُمْ الَّذِينَ لَمْ يَبْتَدِعُوا فِي الدِّينِ شَيْئًا وَلَمْ يُوقَرُوا صَاحِبَ بَدْعَةٍ نَعَمْ أَوْصَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَؤُلَاءِ

„U vasijet vam ostavljam da pazite na Poslanikove, s.a.v.s., ashabe. Nemojte ih psovati. Oni su ashabi vašeg Poslanika, s.a.v.s. Oni su njegovi ashabi koji nikakve novotarije u vjeru nisu uveli, niti su uvažavali novotare. Da! Poslanik, s.a.v.s., oporučio mi je da ih pazim.“ (Adilović, 2003:88)

Imam el-Buhari i Ebu Davud prenose od sina hazreti Alijinog Muhammeda ibn el-Hanefijja sljedeće: „Rekao sam svome ocu: ‘Koji čovjek je najbolji poslije Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme?’ Od-

govori: 'Ebu Bekr.' Pitao sam: 'A ko onda?' Odgovori: 'Omer.' Pobojavao sam se da ga pitam 'A ko onda?' pa da on odgovori: 'Osman.', pa sam rekao: 'A zatim ti, moj oče?' Hazreti Alija odgovori:

‘ مَا أَنَا إِلَّا رَجُلٌ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ ’ (El-Buhari, 1987:3/1349)

Imami Ahmed bilježi da je hazreti Alija rekao:

لَا يُفْضِلُنِي أَحَدٌ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ إِلَّا جَلَدْتُهُ حَدَّ الْمُفْتَرِي

„Neće mi niko dati prednost nad Ebu Bekrom i Omerom a da ga ja neću izbičevati kaznom za potvoru.“ (Hanbel, 1983:1/83)

Hazreti Alija govorio je i pojedinačno o ashabima, pa je tako za hazreti Ebu Bekra rekao:

وَإِنَّا لَنَرِي أَبَا بَكْرٍ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَا إِنَّهُ لَصَاحِبُ الْغَارِ وَإِنَّا لَنَعْرِفُ لَهُ سِنَّهُ وَلَقَدْ أَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالصَّلَاةِ بِالنَّاسِ وَهُوَ حَيٌّ

„Mi smatramo da najviše prava na njega (tj. hilafet) ima Ebu Bekr. On je bio u pećini i jedan je od dvojice. Mi mu priznajemo godine i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ga je postavio za imama dok je još bio živ.“ (Ibn Ebi-l-Hadid, 1996:2/50)

Neko je predložio hazreti Aliji da iza sebe odredi nasljednika (ألا تستخلف علينا), na što je on rekao:

مَا اسْتَخْلَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَخْلِفُ وَلَكِنْ إِنْ يُرِدُ اللَّهُ بِالنَّاسِ خَيْرًا فَسَيَجْمَعُهُمْ بَعْدِي عَلَى خَيْرِهِمْ كَمَا جَمَعَهُمْ بَعْدَ نَبِيِّهِمْ عَلَى خَيْرِهِمْ

„Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije odredio nasljednika, a da ga ja određujem!? Ako Allah htjedne dobro ljudima, ujedinit će ih poslije mene oko najboljeg od njih kao što ih je objedinio, poslije njihovog Vjerovjesnika, oko najboljeg od njih.“ (En-Nejsaburi el-Hakim, 1990:3/84)

A za hazreti Omera je rekao sljedeće:

لِلَّهِ بَلَاءٌ فَلَا يَنْفِقُ قَوْمَ الْأَوْدِ وَدَاوَى الْعَمَدِ وَأَقَامَ السُّنَّةَ وَخَلَّفَ الْفِتْنَةَ. دَهَبَ نَقِيَّ التُّوبِ قَلِيلَ الْعَيْبِ أَصَابَ خَيْرَهَا وَسَبَقَ شَرَّهَا أَدَى إِلَى اللَّهِ طَاعَتُهُ وَاتَّقَاهُ بِحَقِّهِ

„Neka Allah nagradi čovjeka takvog i takvog, koji je ispravio krivinu, izliječio bolest, uspostavio Sunnet i odbacio zabludu. Otišao je u odjeći čistoj i s nedostacima malim. Dosegao je dobro svijeta ovoga i utekao zlu njegovu. Pokorio se Bogu i bio ga svjestan kako Mu to priliči.“ (Ali ibn Ebi Talib, 1994:179)

Ibn Ebi-l-Hadid te riječi hazreti Alije komentira na sljedeći način:

وَقُلَانُ الْمُكْتَبِيِّ عَنْهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَقَدْ وَجَدْتُ النُّسخَةَ الَّتِي بِحِطِّ الرَّضِيِّ أَبِي الْحَسَنِ جَامِعِ نَهْجِ الْبَلَاغَةِ وَتَحْتِ قُلَانِ عُمَرَ

„Taj čovjek je Omer ibnu-l-Hattab. Ja sam pronašao primjerak rukopisa er-Rida Ebu-l-Hasana, sastavljača *Nehdžu-l-belage*, u kojem je pod tim čovjekom naveden Omer.“ (Ibn Ebu-l-Hadid, 1996:12/3)

Kada je preselio hazreti Omer, Abdullah ibn Abbas čuo je hazreti Aliju kako stojeći pored hazreti Omerovog tijela izgovara sljedeće riječi:

مَا خَلَفْتُ أَحَدًا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ مِثْلَ عَمَلِهِ مِنْكَ وَإِنَّمِ اللَّهُ إِنْ كُنْتُ لَأَطُنُّ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ مَعَ صَاحِبَيْكَ وَذَلِكَ أَيُّ كُنْتُ أَكْثَرَ أَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ جِئْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَدَخَلْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَخَرَجْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَإِنْ كُنْتُ لَأَزْجُو أَوْ لَأَطُنُّ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ مَعَهُمَا

„Nisi ostavio nikoga iza sebe sa čijim djelima bih više (od tvojih) volio da sretnem Allaha. Tako mi Allaha, uvjeren sam da će te Allah sastaviti sa tvoja dva druga,⁵ jer sam mnogo puta čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da govori: ‘Došao sam ja i Ebu Bekr i Omer.’ ‘Otišli smo ja i Ebu Bekr i Omer.’ Zaista se nadam i vjerujem da će te Allah sastaviti sa njima dvojicom.“ (El-Buhari, 1987:3/1348; En-Nejsaburi Muslim, 4/1858)

Hazreti Alija imao je jedan ogrtač (*burda*) koj je volio često nositi. Kada je upitan zašto to čini odgovorio je:

إِنَّهُ كَسَانِيهِ خَلِيلِي وَصَفِيِّي وَصَدِيقِي وَخَاصَّتِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنَّ عُمَرَ نَاصَحَ اللَّهَ فَتَصَحَّ اللَّهُ

„Njime me je ogrnuo moj dragi, iskreni i odabrani prijatelj Omer ibnu-l-Hattab, neka je Allah zadovoljan njime. Omer je bio iskren prema Allahu, pa je i Allah bio iskren prema njemu“, a onda je zaplakao. (Ed-Darekutni, 1420:26)

U drugim predajama se navodi da je hazreti Alija toliko zaplakao da su prisutni mislili da mu duša izlazi. (Ed-Darekutni, 1420:27-29)

Govoreći o značenju kur’anskog ajeta: *A oni kojima smo još prije lijepu nagradu obećali, oni će od njega daleko biti*, hazreti Alija je rekao: „ منهم — Jedan od njih je i Osman.“ (Hanbel, 1983:1/475)

Kada je hazreti Alija čuo da je hazreti Aiša proklela ubice hazreti Osmana podiže ruke u visini lica i ponovi dva ili tri puta:

⁵ Tj. Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, i hazreti Ebu Bekrom, radijallahu anhu.

وَأَنَا أَلَعَنُ فَتَلَّةَ عُثْمَانَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي السَّهْلِ وَالْجَبَلِ

„I ja proklinjem ubice Osmanove. Allah ih prokleo i u dolini i na planini.“ (Hanbel, 1983:1/455)

Kada su pobunjenici opkolili hazreti Osmanovu kuću, hazreti Alija je poslao svoje sinove Hasana i Husejna i naredio im: „Uzmite svoje sablje i idite tamo! Stanite pred Osmanova vrata i nikoga njemu ne upuštajte.“

Hasan je braneci hazreti Osmana bio obliven krvlju od strijele koja ga je pogodila, a nakon što je ubijen hazreti Osman, hazreti Alija je dotrčao pred njegovu kuću i, ošamariivši Hasana i udarivši Husejna u prsa, rekao je: „Kako je vođa pravovjernih mogao biti ubijen pored vas dvojice pred njegovim vratima?!“⁶ (Es-Sujuti, 2003:266-267)

Od unuka hazreti Alije, Alija ibn el-Husejna, poznatijeg u literaturi kao imama Zejnu-l-abidina, zabilježena je jedna lijepa dova u kojoj on moli za ashabe Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, i njihove sljedbenike, tj. tabiine. Ta dova sama za sebe govori o odnosu Ehli-bejta prema ashabima. Dova je duža, i može se naći u knjizi *Sahifa - Potpuna knjiga Sedžadova* (Did, Sarajevo, 1997.).

Jednom prilikom nekoliko Iračana je došlo do Alije ibnu-l-Husejna pa su počeli ružno govoriti o hazreti Ebu Bekru, Omeru i Osmanu, radijallahu anhum edžme'in. Kada su završili on ih je upitao: „Hoćete li mi reći jeste li vi prvi muhadžiri: koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu (Sura el-Hašr, 8.)?“ Odgovorili su: „Ne.“ Ponovo je pitao: „Vi ste onda: oni koji su Medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili (El-Hašr, 9)“ Odgovorili su: „Ne.“ On je rekao: „Vi se odričete da pripadate

6 U najmanju ruku čudno je kako autori knjige *Istinita kazivanja o životu šehida Husejna sina Alijina*, dr. Muhammed ibn Abdulhadi eš-Šejbani i Muhammed Salim Hadr, tvrde da su se ubice hazreti Osmana „okupili u jednom bataljonu Aljine, r.a., vojske.“ (Eš-Šejbani i Hadr, 2010:42) Zar je moguće da bi čovjek koji je bio spreman žrtvovati „radost svojih očiju“ za život hazreti Osmana dozvolio da u njegovoj vojsci budu njegove ubice, i to čitav jedan bataljon. Nezamislivo je da je bila i samo jedna četa ili čak desetina. Spomenuti autori koristili su brojnu literaturu, ali kada je u pitanju navedena činjenica nisu se pozvali ni na jedan jedini izvor. Ne sudeći o njihovim namjerama, ovi autori su pokušali da, na svaki mogući način, opravdaju pobunu hazreti Muavije protiv hazreti Alije, zatim njegovo prepuštanje *hilafeta* sinu Jezidu, te da skinu odgovornost sa Jezida zbog masakra na Kerbeli. Jedan od glavnih autoriteta, pored drugih, na kojeg se pozivaju je historičar i politolog Ibn Haldun koji je, između ostaloga, za sve hadise o Mehdiiji koji, inače, dostižu stepen *tevatūra*, ustvrdio da su slabi i apokrifni. (Ibn Haldun, 2007:510-535) Pored navedene kritike, knjiga *Istinita kazivanja o životu šehida Husejna, sina Alijina* obiluje brojnim činjenicama i historijskim podacima, i različitim mišljenjima islamskih učenjaka, te je stoga preporučujemo za čitanje.

jednoj od ove dvije skupine, a ja svjedočim da vi niste od onih za koje Allah Uzvišeni kaže: *Oni koji poslije njih dolaze – govore: ‘Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla.’* (El-Hašr, 10)!“ (Ed-Darekutni, 1420:37)

Sin Alije ibnu-l-Husejna zvao se Muhammed, a poznatiji je u literaturi po nadimku Ebu Dža’fer i imam el-Bakir. Kada ga je neko upitao o ukrasu na njegovoj sablji odgovorio je: „Ništa ne smeta. I Ebu Bekr es-Siddik (vrloiskreni, istinoljubivi) je ukrašavao svoju sablju.“ Ovaj je sa čuđenjem zapitao: „Ti ga nazivaš *siddikom*?!“ Ebu Dža’fer je skočio, okrenuo se prema Kibli i rekao:

نَعَمَ الصَّدِيقُ نَعَمَ الصَّدِيقُ فَمَنْ لَمْ يَقُلْ لَهُ الصَّدِيقُ فَلَا صَدَقَ اللَّهُ لَهُ قَوْلًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

„Da, on je *siddik*. Da, on je *siddik*. Allah ne učinio istinitim govor, ni na dunjaluku ni na ahiretu, onoga ko za njega ne kaže da je *siddik*.“ (Es-Sehimi, 2004:177; Ed-Darekutni, 1420:46)

A njegov sin Dža’fer, u literaturi poznat kao imam Dža’fer es-Sādik i jedan od učitelja imama Ebu Hanife, govorio bi: „ *بَرِيءٌ لِلَّهِ مِمَّنْ تَبَرَّأَ مِنْ أَبِي بَكْرٍ* - Allah se odrekao onoga ko se odrekao Ebu Bekra i Omera.“ (Hanbel, 1983:1/160; Ed-Darekutni, 1420:46)

Imam Hasan ibn Ali el-Askeri, r.a., potomak iz Ehli-bejta Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kaže: „Musa, a.s., upitao je svoga Gospodara: ‘Da li postoje ashabi nekog od poslanika časniji kod Tebe od mojih ashaba?’ Na to mu je Allah, dž.š., odgovorio: *O Musa! Zar nisi znao da je prednost ashaba Muhammeda, s.a.v.s., nad ashabima ostalih poslanika kao što je prednost Muhammeda, s.a.v.s., nad ostalim poslanicima i vjerovjesnicima?*“ (Adilović, 2003:88)

Imena odabranih ashaba u Ehli-bejtu

Dokaz uvažavanja i ljubavi članova Ehli-bejta prema ashabima, posebno onim odabranim, jeste i nadijevanje njihovih imena svojoj djeci. To je bila praksa svih ehlibejtskih imama.

Ime hazreti Ebu Bekra među poznatijim članovima Ehli-bejta ponavlja se devet puta. Navest ćemo nekoliko primjera. Hazreti Alija je imao sina Ebu Bekra, hazreti Hasana a hazreti Husejnov sin Alija je, također, imao sina Ebu Bekra itd. (Ibn Ibrahim, 2007:40-43)

Ime hazreti Omera, među njima, ponavlja se čak dvadeset i devet puta. Tako je hazreti Alija imao sina Omera, kao i hazreti Hasan i Husejn koji su, također, imali sinove koji su se zvali Omer. (Ibn Ibrahim, 2007:48-55)

Ime hazreti Osmana ponavlja se tri puta, a najpoznatiji je hazreti Alijin sin Osman koji je, kako smo ranije naveli, poginuo na Kerbeli sa bratom hazreti Husejnom. (Ibn Ibrahim, 2007:70-71)

Ime naše majke, hazreti Aiše, među istaknutim članovima Ehli-bejta, ponavlja se šest puta. Tako je imami Dža'fer imao kćerku Aišu, pa njegov sin Musa el-Kazim imao je kćerku Aišu, pa i njegov unuk, itd. (Ibn Ibrahim, 2007:80-83)

Iz ovoga je sasvim jasno da ono što se danas može pročitati u nekim djelima šiijske literature ili vidjeti na medijima, ne toliko oficijelnim, jeste zapravo samo jedna ideologija koja se razvijala u kasnijim vijekovima, posebno u safavidskom periodu kada šiizam, u tadašnjem periodu, postaje službena ideologija u Perziji, ideologija koja nije zasnovana na ljubavi prema Ehli-bejtu, već na mržnji prema ashabima, ideologija koja nema nikakvog utemeljenja u stvarnim odnosima koji su vladali među ashabima i članovima Ehli-bejta, niti je potekla od prvih pristalica hazreti Alije (*š'ratu Aliji*) koji su od vremena sukoba sa Muavijom, a i kasnije podržavali hazreti Aliju i njegove potomke.⁷

Mi smo u našem radu navodili, direktno ili indirektno, i djela šiijskih autoriteta iz kojih se jasno vidi da je između časnih ashaba i članova Ehli-bejta vladao duh tolerancije, ljubavi i međusobnog poštovanja i uvažavanja.

7 To svjedoče, priznaju i o tome govore i veliki šiijski autoriteti koji su nastojali biti objektivni, kao npr. ajetullahil-'uzma allame Borqei /1908-1992/, (Borqei Komi, 1387; El-Burka'i, Sevānihul-ejjām; <http://www.borqei.com/ar>), zatim dr. Husejn Mudderisi Tabatabai (Tabatabai, Crisis and Consolidation in the Formative Period of Shi'ite Islam), te dr. Ali Šerijati (Šerijati, Shie'ye Alavi va Shie'ye Safavi – Alijini šiije i safavidske šiije) i dr. Ovi šiijski učenjaci savremeni su predstavnici vrlo rijetkog i skoro nepoznatog pravca unutar šiizima. Naime, oni u *fikhu* slijede ehlibejtskog imama Dža'fera es-Sadika, jednog od učitelja našeg imama u *fikhu* Ebu Hanife i za sebe kažu da su dža'ferijskog *mezeheba*. Druga njihova, daleko važnija karakteristika tiče se islamskog vjerovanja (*'akide*). Oni, kao i mi *Sunnije*, vjeruju da Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije iza sebe odredio nasljednika, niti da neko drugi ima svojstvo bezgrješnosti (*'ismet*) izuzev poslanika. (<http://www.dd-sunnah.net/forum/showthread.php?t=75948>; <http://wylsh.net/contnent/print-12.html>)

I, zaista, nezamislivo je i racionalno potpuno neprihvatljivo da je neko, generacijama, mogao davati svojoj djeci imena nekoga ko mu nije bio drag, koga nije volio i do koga mu nije bilo stalo. (Et-Temimi, 2011:15)

Mi ne sumnjičimo obične ljude koji su naučeni da, od malih nogu, tako vjeruju. Oni će, kao i mi, biti nagrađeni, shodno svojim dobrim djelima i iskrenosti u njima, prema svome Gospodaru. Ne smatramo ih ni, ne daj Bože, nevjernicima, jer se niko nikada tokom islamske historije nije usudio da im ne dozvoli prelazak preko *mikata* na putu za hadž što je nevjernicima zabranjeno.

Najveća odgovornost je na učenima koji ne otkrivaju, što zbog političkih razloga, što zbog nedovoljne informiranosti, što zbog zagriženosti, činjenice koje su zabilježene, u njihovim izvorima, o stvarnom odnosu između ashaba i Ehli-bejta, te tako i dalje održavaju tu ideologiju, potranjujući potpuno neopravdanu mržnju prema ashabima za koju, prema našem istraživanju, nema, ama baš, ni jedan jedini razlog, jer je niko od članova Ehli-bejta nije ispoljavao.

Said Nursi naglašava da unutar samih šiija imaju dva pravca: jedan su šiije duhovnjačkog smjera (*evlijaluka*), drugi su šiije političkog smjera (*hilafeta*). (Nursi, 2007:36)

On kaže: „Pretjerana ljubav koju šiije duhovnjačkog smjera ukazuju hazreti Aliji, r.a., i njihovo davanje prvenstva njemu sa gledišta tarikata, ne čini ih odgovornim u mjeri u kojoj su odgovorne šiije političkog smjera, jer sljedbenici duhovnog smjera po normama svoga pravca inače sa ljubavlju gledaju na svoje duhovne upravitelje. Normalno je za onoga ko voli preuveličavati i pretjerivati u težnji da svog voljenog vidi na istaknutijem položaju nego što on jeste i on to tako zbilja vidi.

Stoga jeste moguće ne zamjeriti onima koji slijede stanja srca kod naviranja ljubavi i savladanosti njome, ali pod uvjetom da ih njihova naklonost i preuveličavanje poteklo iz te ljubavi ne navodi na ponižavanje i netrpeljivost prema ostalim *Ispravnim halifama* te da ne iskače iz kolo-sijeka temeljnih načela vjere.

Što se tiče šiija političkog smjera, imajući u vidu miješanje političkih namjera u njega, ne mogu se osloboditi pretjerivanja i utjecaja mržnje i ličnih ciljeva te tako gube pravo na pravdanje, i ono im je uskraćeno. Šta-

više, oni čak svoju osvetu prema Omeru ispoljavaju kroz ljubav prema Aliji, zbog toga što su povrede njihovih perzijskih nacionalnih osjećaja nanesene rukom hazreti Omera, r.a. Postali su, tako, očigledna potvrda izreke:

لَا لِحُبِّ عَلِيٍّ بَلٌّ لِيُغْضِ عَمَرَ

‘Ne iz ljubavi prema Aliji, nego iz mržnje prema Omeru.’

Čak su i pobuna Amra ibn Asa protiv Alije, r.a., te tragični i mučni rat i borba Omera ibn Sa'da protiv hazreti Husejna, r.a., potaknuli žestoku srdžbu i neumjerenu mržnju prema imenu ‘Omer’.

Šiije koji slijede pravac evlija nemaju prava kritizirati Ehli-sunnet i džemaat, jer Ehli-sunnet ne samo da ne potcjenjuje položaj hazreti Alije, r.a., nego ga oni iskreno i zbiljski vole. Jedino što se oni čuvaju pretjerivanja u ljubavi, čija su štetnost i opasnost spomenute u hadisi-šerifu.⁸ (Nursi, 2007:38)

Zaključak

Naš zaključak je da mi sunnije, pored svoga uvažavanja i poštivanja ehli-bejtskih imama, trebamo ih još više uvažavati i prihvaćati kao učenjake, pobožnjake i predvodnike u moralnosti, čuvanju od grijeha, bogobojažnosti, učenosti, čak politici (Spahić, 1999) i općenito u životu na način kako je to uradio naš imam Ebu Hanife u pogledu imama Dža'fera es-Sadika a, isto tako, naša braća šiije trebali bi pokazati mnogo, mnogo više uvažavanja i poštovanja prema drugovima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve sahabihi ve selleme, ugledajući se na ehlibejtske imame i njihove stavove i odnos prema ashabima.

Smatramo neosnovanim ove imame, potomke Muhammeda, alejhi-s-salam, zvati ‘šijskim imamima’. Ovi imami iz Ehli-bejta, imami su svih muslimana u učenosti, pobožnosti i predanosti Allahu Uzvišenom. Zašto bi naša braća šiije imali više pravo na njih, kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihi ve sellem, svim svojim sljedbenicima ostavio kao polog svoje potomstvo:

8 Ovdje se misli na hadis: « (فِيكَ مَثَلٌ مِنْ عَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ الَّذِي يُؤْتُوا حَتَّى يَهْتُوا أُمَّهُ وَأَحْتَبْتُهُ النَّصَارَى حَتَّى أَنْزَلُوهُ بِالْمَنْزِلَةِ الَّتِي لَيْسَ بِهِ) U tebi je primjer Isaa. Jevreji su ga mrzili, pa su potvrdili njegovu majku. Kršćani su ga voljeli, pa su ga postavili na stupanj na kojem on nije.“ (Hanbel, 1999:2/468)

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِن مَسَّكُمْ بِهِ لَنْ تَضَلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخِرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِزَّتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَانظُرُوا كَيْفَ تَخْلُقُونِي فِيهِمَا

„Ostavljam vam ono čega, ako se budete držali nećete poslije mene zalutati. Jedno od toga je uzvišenije od drugog: Allahova knjiga koja je ispruženo uže s neba do Zemlje i moje potomstvo – moj Ehli-bejt. Njih dvoje se neće razdvojiti dok ne stignu do moga vrela, pa gledajte kako ćete me naslijediti u pogledu toga dvoga.“ (Et-Tirmizi, 5/663; Hanbel, 1999:17/170)

Literatura:

- Adilović Z. (2003) *Ehli-bejt u hadisima Poslanika, s.a.v.s.* U: Ehli-bejt u Bosni i Hercegovini - Zbornik radova „Međunarodnog simpozija o Ehli-bejtu“ održanog 25. i 26. maja 2003. godine u Sarajevu. Sarajevo, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“.
- Al-Gadije A. I. (1420. god. po H.). *Mu'džemu ma jehussu ale-l-bejtinnebeviji*. Medina: Daru Ibni-l-Dževzi.
- Ali ibn H. (1997) *Sahifa – Potpuna knjiga Sedžadova*. Sarajevo: DID.
- Ali ibn E.T. (1994) *Staza rječitosti - govori, pisma i izreke*. Zagreb.
- Borqeï K. (1387. god. po H.) *Sevanih ejjam der zendegani hadimu-l-islam allame-i Burkei*.
- Ed-Darekutni E.H.A.I.U. (1420. god. po H.) *Fedailu-s-sahabe ve menakibuhum ve kavlu ba'dihim fi ba'din*. Saudijska Arabija: Daru Madži 'Asiri.
- El-Askalani I.H. (1987) *Fethu-l-Bari bi Šerhi Sahihi-l-Buhari*. Kairo: Daru-r-rejjan lit-turas.
- El-Bedr A.I.H.A. (2001) *Fadlu Ehli-l-bejti ve 'uluvvu mekanetihim 'inde ehli-s-Sunneti ve-l-džema'ati*. Rijad: Daru Ibni-l-Esir.
- El-Buhari M.I.I. (1987) *Sahihu-l-Buhari*. Bejrut: Daru Ibn Kesir.
- El-Burka'i E.F. *Sevanihu-l-ejjam – ejjamun min hajati*. Rijad. Daru alemi-l-kutub.
- El-Hejsemi A.I.E.B. (1407.god. po H.) *Medžmeu'z-zevaid*. Kairo – Bejrut: Daru-r-rejjan li-t-turas – Daru-l-kitabi-l-'arebijj.
- El-Hejtemi A.I.H. (1997) *Es-sava'iku-l-muharrrika 'ala ehli-r-refdi ve-d-dalai vez-zendika*. Bejrut: Muessesetu-r-Risale.
- El-Mevsili E.J. (1984) *Musnedu Ebi Ja'la*. Damask: Darul-Me'muni li-t-turas.

- El-Munavi A.R. (1356. god. po H.) *Fejdu-l-Kadir - šerhu-l-Džami'is-sagir*. Egipat: El-Mektebtu-t-tidžarijetu-l-kubra.
- En-Nejsaburi M.I.A.H. (1990) *El-Mustedrek ale-s-sahihajn*. Bejrut: Daru-l-kutubi-l-ilmijje.
- En-Nejsaburi M.I.H. *Sahihu Muslim*. Bejrut: Daru ihjai-t-turasi-l-arebijj.
- Erol M. (2010) *Ehli bejt prema vjerovanju ehli sunneta*. Sarajevo: Semerkand.
- Es-Sehimi S.I.S. (2004) *El-'Akidetu fi Ehli-l-bejti bejne-l-ifrati ve-t-tefriti*. Kairo: Mektebetu-t-turasi-l-islamijji.
- Es-Sujuti DŽ. (2003) *Povijest halifa*. Sarajevo: Novi kevsr.
- Eš-Šejbani A.I.H. (1983) *Fedailu-s-sahabe*. Mekka: Džamiatu Ummi-l-kura.
- Eš-Šejbani M.I.A. i Hadr M.S. (2010) *Istinita kazivanja o životu šehida Husejna sina Alijina*. Sarajevo: Meberretul-ali ve-l-ashabi.
- Eš-Ševkani M.I.A. (2006) *Iršadu-l-gabijj ila mezhebi ehli-l-bejti fi sahbi-n-Nebijji – sallallahu alejhi ve selleme*. Kairo: Mektebetu-r-ridvan.
- Et-Taberani E.K. (1415. god. po H.) *El-Mu'džemu-l-evsetu*. Kairo: Daru-l-haremejn.
- Et-Taberani E.K. (1983) *El-Mu'džemu-l-kebiru*. Mosul: Mektebetu-z-Zehra.
- Et-Temimi A.I.H. (2011) *Ehli-bejt i ashabi u ljubavi i srodstvu – uz ilustrativne sheme*. Sarajevo: Meberretu-l-ali ve-l-ashabi i El-Emanetu-l'ammetu li-l-evkafi.
- Et-Tirmizi E.I. *Sunenu-t-Tirmizi*. Bejrut: Daru ihjai-t-turasi-l-arebijj.
- Grupa autora naučnog odsjeka pri Kuvajtskom ministarstvu vakufa. (2010) *Međusobno uvažavanje Ehli-bejta i ashaba*. Sarajevo: Meberretu-l-ali ve-l-ashabi.
- Hanbel A.I. (1999) *Musnedu Ahmed*. Muessesetur-Risale.
- Hatib A.R. *Sihran - Osman ve Ali, r.anhuma*. Bender Abbas.
- Ibn Ebil-Hadid. (1996). *Šerhu nehdžil-belagati*. Bejrut: Daru-l-džejlj.
- Ibn Haldun. (2007) *Muqaddima 1*. Sarajevo: El-Kalem.
- Ibn Ibrahim E.M.I.A. (2007) *El-Esmau ve-l-musaheratu bejne Ehli-l-bejti ve-s-sahabeti. Kuvajt*: Meberretu-l-ali ve-l-ashabi.
- Ibn Kesir I. (1994) *Tefsiru-l-Kur'ani-l-'azim*. Kuvajt.
- Ibn Kesir I. *El-Bidaje ve-n-nihaje*. Bejrut: Mektebetu-l-me'arif.
- Ibn Kesir I. (2000) *Tefsir Ibn Kesir - skraćeno izdanje*. Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
- Ibn Tejmijje. (1984) *Fadlu Ehli-l-bejti ve hukukuhum*. Džidda: Daru-l-kibleti.
- Jemani M.A. (1998) *Allimu evladekum mehabbete ali bejti-n-Nebijji*. Džidda: Daru-l-Kibleti.

- Kurdić Š. (2001) *Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu*. Zenica: Islamska pedagoška akademija.
- Mutaheri M. *Hamaseti Husejni*. Intišaratu Sadr.
- Nursi B.S. (2007) *Odsjaji*. Sarajevo. Rejhan.
- Spahić O. (1999) Politički stav Ebu Hanife. Sarajevo: *Glasnik Rijaseta IZ u BiH*.
- Šerijati A.S. *Alavi va Shie'ye Safavi*.
- Tabatabai H.M. *Nezari ber tetavvur mebani fikri tešejjui der se karn nehastin (Crisis and Consolidation in the Formative Period of Shi'ite Islam)*. Mektebi der fera-jend tekamuli.

Internet:

- <http://www.borqei.com/>
- <http://wylsh.net/contnent/print-12.html>
- <http://www.dd-sunnah.net/forum/showthread.php?t=75948>

مينا فاليفاتس

الاحترام بين الصحابة وأهل البيت

إن ما ذكر في المصادر الإسلامية الأصيلة من الاحترام المشترك بين أعضاء أهل البيت من الجيل الأول وبين الصحابة ثم ترابطهم بالزواج وتسمية أولادهم بأسماء بعضهم البعض يؤكد أن أهل البيت والصحابة لم يكن فيما بينهم أي نزاع أو عدوان. إن المصادر النقلية والتاريخية ذات العلاقة تنكر قول جميع أولئك الذين تجرأوا على الافتراء وإدانة أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم بأنهم ظلموا أهل بيته رضي الله عنهم ومنعواهم من حقوقهم. وفي هذه المقالة ذكر معلومات تنفي مثل هذه الأقوال.

Mr. Mina Valjevac

Respect for Companions and Ahl al-Bayt

Summary

Mutual respect of Ahl al-Bayt members and the first generation of Prophet's companions, the marital connections and mutual naming of children, recorded in authentic Islamic sources, confirm that there was no conflict or hostility between members of Ahl al-Bayt and Prophet's companions. The relevant traditional and historical sources controvert and rebut the claims of all those who, hiding behind the Prophet's family and the events related to it, dared to insinuate and accuse the companions of Allah's Messenger that they allegedly did evil and were unjust towards the members of the Prophet's Honorable Ahl al-Bayt and denied them their rights. The paper presents facts that challenge such claims.

Uloga i značaj Muhameda Ždralovića u afirmaciji nacionalne svijesti Bošnjaka

Mr.sc. Adis Sultanović

imam u miz sarajevo; doktorski studij na fin-a sarajevo
sultanadis@gmail.com

Sažetak

Radni vijek Muhameda Ždralovića bio je obilježen dugogodišnjim istraživanjima duhovne povijesti Bosne i duhovnog stvaranja Bošnjaka u svim oblastima duhovnog života i umjetničkog stvaranja, odnosno u svim domenama duhovne i umjetničke produkcije vremena u kojem su ti ljudi živjeli. Osjećajući zapostavljenost, ignoriranje ili otimanje kulture Bošnjaka, Muhamed Ždralović je isticao postojanje osobene bosanske baštine i istu je nastojao procijeniti kriterijima kulture i predstaviti u pravom svjetlu. Znao je pouzdanošću eksperta da je znanstveno afirmiranje književne i uopće kulturne baštine Bošnjaka na orijentalnim jezicima apsolutno pouzdan, možda najdragocjeniji argument protiv svih pokušaja rastakanja povijesnog identiteta, odnosno da se time nudi Bošnjacima nužno i sigurno uporište i povijesna izvjesnost nacionalnog identiteta. Muhamed Ždralović je shodno kazanom, prvenstveno kao nacionalno osviješten znanstvenik, upozoravao da nacionalna neopredijeljenost u zajednici ostavlja prazan prostor za raznovrsne manipulacije, posebno u okolnostima u kojima se nalaze Bošnjaci. Muhamed Ždralović je tumačio i otkrivao smisao života, onoga što Bošnjaci jesu i upućivao ih je na univerzalnosti koje ne poznaju vjerske, državne i političke granice; učeći ih istovremeno samosvijesti utemeljenoj na porijeklu i tradiciji sazdanoj od bosanske sveukupnosti.

Ključne riječi: Bošnjaci, islam, kultura, tradicija, identitet.

Uvod

Dugo vremena je u širim javnim, političkim, društvenim, pa i u nekada vladajućim kulturnim i znanstvenim krugovima na tlu bivše Jugoslavije, o Bosni i Hercegovini širena ocjena kako je to u svakom, a osobito u duhovnom pogledu veoma zaostala zemlja u kojoj se stoljećima nije ništa duhovno značajno dogodilo te da je takva svagda i bila. Ta ocjena¹ se, naravno, nije temeljila na bilo kakvim ozbiljnim činjenicama, analizama istih i valjanim argumentima koji bi bili dokazivi ili podložni provjeravanju, „nego je bila izraz brojnih dugo stvaranih i nasljeđivanih predrasuda i raznih ideologizama, a prije svega stavova svih narastajućih ovdašnjih nacionalizama, osobito srpskog i hrvatskog, o tome kako Bosna nije uopće historijski supstancijalna, ni u državnom, ni u političkom pa ni u kulturnom pogledu, da bi zaslužila da ima uopće svoju historiju i svoj državni, kulturno-historijski i politički identitet, a pogotovo državnost. Protagonisti tog stava tvrdili su da je bosanska povijest ili ono što se takvom naziva prostor duhovne pustoši, da je u duhovnom smislu sve što se zbivalo u cjelokupnoj bosanskoj povijesti, a osobito ono što se zbivalo tokom višestoljetne uključenosti Bosne u Osmansko carstvo i osmanske vladavine u njoj, posve negativno i prazno, da sve to predstavlja vidan nazadak čak i u odnosu na vrijeme i prilike koje su postojale prije vladavine Osmanlija u Bosni, te da je osmanlijska uprava značila prestanak svakog duhovnog napretka u zemlji“.²

U mučnim procesima i bosanskog i bošnjačkog nacionalnog, društvenog i političkog samodefiniranja, uz nerijetka poricanja bilo kakvog prava na književnopovijesnu pripovijest, možemo da iščitavamo društveno-historijske okolnosti koje su utjecale na Muhameda Ždralovića u periodu školovanja i praktičnog djelovanja. Vladale su okolnosti da je narod koji je imao tako bogatu povijest i kulturu ostao bez svoje tradicije izolirane u nepoznatost orijentalnih jezika, ostavši nepismen, iako je intenzivno stoljećima pisao i radio u velikom civilizacijskome krugu. Tako je cjelokupno višestoljetno kulturno blago za Bošnjake bilo u herme-

1 Vidi više: Balić, Smail, *Kultura Bošnjaka, muslimanska komponenta (Die Kultur der Bosniaken – Die Muslimische Komponente)*, Wien, 1973., str. 53-58.

2 Vidi više: Filipović, Muhamed, *Historija bosanske duhovnosti*, knjiga 4, Svjetlost, Sarajevo, 2004., str. 7.

tički zatvorenoj historiji. Bošnjački naučnici su mnogo toga uradili da rasvijetle i u svojim mogućnostima prezentiraju bosanskohercegovačko kulturno naslijeđe, a jedan od njih je, sigurno, i dr. Muhamed Ždralović. Zahvaljujući njima i nadasve mudrom politikom bošnjačkih političara, napokon će 1971. godine Bošnjaci na državnom nivou biti priznati kao nacija. Naime, dolazi do „postepenog nacionalnog priznavanja Bošnjaka kao jednog od jugoslavenskih naroda pod imenom Muslimani, jer se već na prijelomu pedesetih i šezdesetih godina počelo u naučnim i političkim krugovima probijati i postepeno prihvaćati shvatanje da su Bošnjaci posebna etnička, odnosno narodna cjelina”³, što će imati pozitivne implikacije po društveni položaj Bošnjaka u socijalističkoj državi.

Naučnoistraživački rad Muhameda Ždralovića u funkciji nacionalnog buđenja Bošnjaka

Radni vijek Muhameda Ždralovića bio je obilježen dugogodišnjim istraživanjima duhovne povijesti Bosne i duhovnog stvaranja Bošnjaka u svim oblastima duhovnog života i umjetničkog stvaranja, odnosno u svim domenima duhovne i umjetničke produkcije vremena u kojem su ti ljudi živjeli. Osjećajući zapostavljenost, ignoriranje ili otimanje kulture Bošnjaka, Ždralović je isticao postojanje osobene bosanske baštine i istu je nastojao procijeniti kriterijima kulture i predstaviti u pravom svjetlu:

Muhamed Ždralović je radio samozatajno računajući da su samo rezultati toga rada relevantni, a oni su nedvojbeno pokazali da su se prvo nacionalni Muslimani, a onda Bošnjaci razvili na čvrstoj osnovi kulturne baštine ravnopravnoj s ostala dva naroda u Bosni i Hercegovini. O takvim je rezultatima i nepobitnim činjenicama izrečenoga neprestano pokušavao upoznati baš same Bošnjake kako bi razvili vlastito samopouzdanje i sigurnost u ono što jesu upravo zahvaljujući islamskoj komponenti kao razlikovnom elementu u odnosu na ostale, i da je to i u modernom smislu osnova njihova društvenog, a time i političkog bića.⁴

3 Vidi više: Imamović, Mustafa, *Historija Bošnjaka*, BZK Preporod, Sarajevo, 2006., str. 566.

4 Intervju sa Muberom Maslić-Ždralović, (1), Zagreb, 30.09.2014.

U spomenutim okolnostima koje su značajno obojile prilike u društvu Muhamed Ždralović je stasavao u naučnika koji je istražujući bosanskohercegovačko kulturno naslijeđe bio kasnije uključen u projekte koji su u paralelizmu bosanskohercegovačkog i bošnjačkog koncepta uzajamnosti i komplementarnosti bitno doprinijeli afirmaciji i jednog i drugog vida sistematizacije i kanoniziranja statusnih oblika našeg višestoljetnog nacionalnog kulturnog blaga. O tome nam je nešto više kazao i sam Muhamed Ždralović prisjećajući se njegove saradnje sa Mustafom Ćemanom⁵ i Alijom Isakovićem⁶ na vrijednim projektima:

Osamdesetih godina sam s rahmetli Mustafom Ćemanom i Alijom Isakovićem intenzivno radio na evidentiranju djela što su ih arapskim pismenima na arapskom, turskom, perzijskom i bosanskom jeziku pisali ili prepisivali Bosanci. To je period rada koji je meni i krugu oko mene donio puno radosti, a nekim drugima puno iznenađenja, pa i neugodnih. Ne mogu opisati veselo lice Ćemanovo kada sam mu rekao da su u Bosni prepisivana djela iz mysticizma i filozofije arapskim pismom 1463. godine, iste one kada su Osmanlije osvojile Bosnu.⁷

Muhamed Ždralović je, kao nacionalno osviješten znanstvenik, upozoravao, rekli bismo, vizionarski da nacionalna neopredijeljenost u zajednici ostavlja prazan prostor za raznovrsne manipulacije, posebno u okolnostima u kojima se nalaze Bošnjaci:

Ne treba dokazivati da su i najveći svjetski stvaraoci kako u znanosti tako i u umjetnosti, bez obzira na njihovu općesvjetsku prihvaćenost i bez obzira gdje su stvarali, uvijek prvo definirani preko nacionalnog korpusa iz kojega potječu. Izostanak nacionalnog predznaka ili autora nacionalna neopredijeljenost ostavljaju prazan prostor za raznovrsne manipulacije, o čemu smo svjedočili ne tako davno u tada nam vlastitoj državi kad su nacionalna djela Bošnjaka i autori sami svrstavani svako-

5 Mustafa Ćeman (1925-1999; Tešanj), vrijedni je sakupljač napisanog o bosanskohercegovačkoj, posebno bošnjačkoj historiji. Istaknuto njegovo djelo je "Bibliografija bošnjačke književnosti" (Sebil, Zagreb, 1994.) sa blizu 17.000 bibliografskih navoda kojima je prezentirano izdavaštvo na ovu temu do 1990. godine.

6 Alija Isaković (Bitunja kod Stoca, 1932. - Sarajevo, 1997.) bošnjački kulturni pregalac, romansijer, pripovjedač, radiodramski, televizijski i dramski pisac, putopisac, aforist, leksikograf i historičar jezika i književnosti.

7 Ždralović, Muhamed, „Djela naših suradnika“, *Behar*, god. XI, br. 62, 2002., str. 3.

jako, najmanje onako kako je bilo prirodno. Takvo stanje i dugotrajni „zaborav“ nacionalnog znanstvenog i kulturnog stvaralaštva nije dozvolilo ni Bosancima, ni Bošnjacima vjerodostojno prezentiranje vlastitoga doprinosa.⁸

U ličnosti Muhameda Ždralovića je Azra Abadžić-Navaey prepoznala afirmiranog muslimana i Bošnjaka koji je općenito radio na afirmaciji muslimana i njihovog islamskog identiteta, a onda i na afirmaciji bošnjaštva: „S obzirom na to da se bavio temama koje nadilaze usko shvaćene okvire bošnjaštva i da je svojim javnim djelovanjem zalazio u prostore islamske kulture, mogli bismo reći da je općenito radio na afirmaciji muslimana i njihovog islamskog identiteta, a tek na drugom mjestu na afirmaciji bošnjaštva. Po nekom mom osjećanju, dr. Ždralović se prije svega osjećao muslimanom, a tek onda Bošnjakom.“⁹

U proučavanju radova Muhameda Ždralovića prepoznaje se afirmiranje činjenica da su Osmanlije bosanski duhovni život obogatili donoseći zreli i artikuliranu duhovnost islamskog svijeta s naslijeđem svega što su stvorili historijski nosioci islama, tj. Arapi, Perzijanci, Seldžuci, i osmanski Turci sa svim drugim narodima i svim drugim raznovrsnim tradicijama koje su Arapi i muslimani uopće asimilirali, među kojima je i antička grčka duhovna tradicija koju su islamski narodi u njenim brojnim aspektima usvojili, razvili i prenijeli Evropi.¹⁰ Njegovo dvotomno djelo „Bosansko-hercegovački prepisivači djela u arabičkim rukopisima“ dugo će vremena, zasigurno, biti nezaobilazan izvor i obavezna literatura za sve koji se budu bavili istraživanjem islamske rukopisne baštine uopće, a bošnjačke posebice. Nećemo pogriješiti ako ustvrdimo da je Muhamed Ždralović znao s pouzdanošću eksperta da je znanstveno afirmiranje književne i uopće kulturne baštine Bošnjaka na orijentalnim jezicima apsolutno pouzdan, možda najdragocjeniji argument protiv svih pokušaja rastakanja povijesnog identiteta, odnosno da se time nudi Bošnjacima nužno i sigurno uporište i povijesna izvjesnost nacionalnog identiteta. Možda su ga u tome inspirisale riječi Safvet-bega Bašagića, koji je vizionarski poručio: „Svaki narod koji je jednom izvojštio pobjedu

8 Ždralović, Muhamed, „Mostovi“, *Behar*, godina XIII, broj 68, 2004., str. 3.

9 Intervju sa Azrom Abadžić-Navaey, Zagreb, 20.07.2014.

10 Vidi više: Filipović, Muhamed, *Historija bosanske duhovnosti*, str. 17.

nad tminom i ostavio iza sebe umnih stečevina na polju kulture, zadužio je druge prosvijećene narode da mu sačuvaju uspomenu za sva vremena u kulturnoj povijesti čovječanstva.¹¹ Izučavanjem i istraživanjem bosanskohercegovačkog rukopisnog naslijeđa Ždralović je stajao na stanovištu da se bosanskohercegovački muslimani trebaju posmatrati kao sastavni dio islamskog svijeta u petstogodišnjem periodu jer su bili dijelom ovog sveobuhvatnog procesa i time su dali doprinos cjelokupnoj islamskoj, a time i svjetskoj kulturi.

U iščitavanju Ždralovićevih radova i članaka prepoznaje se nacionalna osviještenost i samosvjesnost koja je toliko nepokolebljiva, a u isto vrijeme odmjerena i dostojanstvena. Shodno tome on vrlo pohvalno ističe rad svih dosadašnjih bošnjačkih istraživača bosanskohercegovačkog kulturnog naslijeđa u namjeri da se, kako on kaže, „predoči prava istina i autentični autoportret istina o Bosni i Bošnjacima“:

Smail Balić ulazi u krug Dobrih Bošnjana, velikana, koji su postavili osnove povijesno islamološkog proučavanja Bosne među kojima su Safvet-beg Bašagić, Mehmed Handžić, Hamdija Kreševljaković, Muhamed T. Okić, Hazim Šabanović, osnove s kojih su mogli krenuti brojni istraživači različitih struka i disciplina ovisno o vlastitim sklonostima i opredjeljenju, i o čijoj će važnosti konačni sud dati vrijeme. Djela spomenutih autora, međutim, već su u grupi onih glavnih koja se smatraju i nazivaju međašima kulture, znanosti i umjetnosti, posebice sada kad je identifikacija i autentičnost bosanskog bošnjaštva i bošnjačkog bosanstva konačno legitimna. Budući da je bošnjačka komponenta od ostalih pripadnika bosanskoga habitusa diferencirana islamom i specifičnostima proisteklim iz njega, bez radova spomenutih autora prikaz tog susreta Bosne s islamom koji je po nju ostao sudbonosan i radi kojega je ona takva kakva jeste u svim svojim segmentima, bio bi nezamisliv u povijesnim, teološkim, kulturološkim, političkim i inim temama; a ionako presloženo i do danas neshvaćeno bosansko i bošnjačko biće ostalo bi bez šansi da barem sutra sebi i svijetu predoči pravu istinu i autentični autoportret.¹²

¹¹ Safvet-beg Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, Sarajevo, 1912., str. 8.

¹² Ždralović, Muhamed, "Akademik Smail Balić", *Behar*, godina XIII, broj 66-67, 2004., str. 3.

Ždralovićev rad na podizanju nacionalne svijesti Bošnjaka u Hrvatskoj

Ždralovićeva briga o nacionalnom pitanju Bošnjaka posebno u Hrvatskoj se ogleda u tome da on kao građanin i intelektualac promišlja aktualno stanje u hrvatskom društvu praveći vrlo često korisne komparacije i paralele sa Bošnjacima u Bosni i Hercegovini i njihovim stanjem. Muhamed Ždralović kao pripadnik nacionalne manjine¹³ vrlo odvažno i hrabro reagira na zbivanja koja utječu na ukupnu društvenu emancipaciju bošnjačke komponente. U tim njegovim reagiranjima zapažena je zabrinutost za budućnost bošnjačke zajednice, ali i odlučnost da se Bošnjake u Hrvatskoj pozove da budu ustrajni na putu ostvarivanja svojih osnovnih prava i da ne dopuste bilo kakve manipulacije ili štete na račun svoga nacionalnog identiteta.

U nastavku ćemo prenijeti dio Ždralovićeva teksta pod nazivom „Šalteri su indikatori“¹⁴, u kojem je riječ o (ne)praktičnim (ne)zgodama Bošnjaka na šalterima u MUP-u Hrvatske u situaciji vađenja dokumenata, upisa djece i sl.:

Unatrag pet-šest godina svakojaka, do tragikomičnih, su bila iskustva Bošnjaka na MUP-ovim šalterima u pokušaju da uvjere službenike kako je nacionalno se osjećati i upisati svoje dijete Bošnjakom legitimno. Neki su u svojim pokušajima citirali pokojnoga predsjednika Tuđmana dokazujući da je on taj izraz javno inaugurirao prije samih Bošnjaka, pa već samim tim on ne može biti upitan i sl. Drugi su pribjegavali egzaktnijim metodama. Jedan mi je prijatelj ispričao svoju dogodovštinu kad mu je službenica tvrdila da toga (Bošnjaka) nema, on ju je upitao: – Gospođo, vidite li vi mene? – Vidim! – odgovorila je. – Eto, ja znači postojim! Ja sam taj Bošnjak, pa napišite vi to! Ne sjećam se je li rekao da je to uvažila ili nije, ali poanta i nije u tome. Ubrzo je iza toga došao popis stanovništva 2001. On je predvidio rubriku bošnjačke nacionalne pripadnosti i

13 Bošnjaci u Hrvatskoj su jedna od 22 priznate nacionalne manjine Hrvatske. Prema posljednjemu popisu stanovništva provedenom 2011. godine u Hrvatskoj živi 31.479 Bošnjaka, od čega najviše u Gradu Zagrebu. Na popisu 2001. godine zabilježeno je 20.755 Bošnjaka u Hrvatskoj. Opširnije na sljedećoj internetskoj stranici: http://www.dzs.hr/Eng/censuses/Census2001/Popis/E01_02_02/E01_02_02.html, pristupljeno 10.11.2014.

14 Ždralović, „Šalteri su indikatori!“, *Behar*, god. XI, broj 58, 2002., str. 3.

čovjek bi rekao da, budući da je Država ozvaničila ono čime se značajan broj njenih građana osjećao, to više neće biti povod nemilih ili tragikomičnih scena na šalterima, a ponajmanje onih koji pripadaju državnim organima vlasti, posebice one izvršne. Ali, ne lezi vraže! Je li stanje uistinu takvo?¹⁵

Muhamed Ždralović je vrlo hrabro i glasno prozivao državne institucije Hrvatske pozivajući ih da sprovede politiku brige o nacionalnim manjinama jer u protivnom svako drugo ponašanje znači sistematsko i organizirano kršenje osnovnih ljudskih prava, a za Bošnjake bi to značilo prisilnu asimilaciju i tihi nestanak sa društvene scene:

Prije neki dan mi se žali prijatelj da se nahodao u MUP-u u Petrinjskoj oko promjene dokumenata. Prije par tjedana podnio je zahtjeve za promjenu osobne iskaznice i putovnice. Lijepo popunio obrasce i ostavio na rješavanje. Prije preuzimanja osobne iskaznice daju vam da potpišete, naravno i pročitate, određenu listu s ažuriranim podacima ili što to već jeste. Kad ono tamo u nacionalnom opredjeljenju on Musliman umjesto Bošnjak. Vрати službenici papir i pita je kako to može biti kad se on imenovao Bošnjakom, i neka mu to ispravi, u protivnom to neće potpisati. Ona odbije prilično bahato i na njegov zahtjev ga pošalje na višu instancu. (...) Moj prijatelj, sve prije nego inadžija, sad riješi ići do kraja kako bi ispitao je li to MUP država u državi ili bar vidio o čemu je riječ. Hoće dalje do šefova, i gospođa ga uputi na šalter. Tamo sjedi mlada osoba. Značajno mirnija i uglađenija. Bez prevelikog uvjeravanja mu objasni da je njihova nominacija u računalu takva, ali da ukoliko on želi, ona će mu bez problema to promijeniti. Neka se samo vrati na prvi šalter s kojega je krenuo i sve će biti kako treba. I zaista, tamo ga već čeka kompjutorski ispis s točnim podacima koji više nema razloga ne potpisati. A mi smo tek sad na poanti u obliku pitanja: radi li se samo o samovolji službenika Ministarstva; ili je riječ o sporosti administracije, pa i kad je riječ o tako nezahjevnoj izmjeni detalja u kartotečnom softveru; ili je ipak riječ o diskretnom napatku: pokušaj, pa ako prođe dobro je, ako ne prođe - nikom ništa. Kad bismo znali o čemu je točno riječ, znali bismo,

¹⁵ Ždralović, „Šalteri su indikatori!“, *Behar*, god. XI, broj 58, 2002., str. 3.

možda, i zašto smo za jedno desetljeće prepolovljeni, tj. zašto nas je sada ukupno s muslimanima Hrvatima tek dvadesetak tisuća.¹⁶

Sljedeća odlika Ždralovićeve borbe za podizanje nacionalne svijesti kod Bošnjaka ogleda se u tome da je bio svjestan okolnosti u kojima živi čovjek i činjenice da snagu trošimo u potiranju vlastitih vrijednosti u korist „jačih“ i da napokon moramo raditi na dokidanju negativnih stereotipa i lošeg imidža za naš narod i državu:

Sami moramo promijeniti stanje da kao „slabiji“ snagu trošimo u potiranju vlastitih vrijednosti u korist „jačih“. Dugujemo to i onima čije umjetničke i znanstvene vrijednosti nisu uspjela pomutiti čak ni tako dugotrajna i sustavna osporavanja i omalovažavanja. Tako ćemo jedino dokinuti i stereotip sažet u pitanju: „*Zašto su još uvijek Bosna i Bosanci u svijetu poznati kao zemlja i ljudi bez identiteta*“, a onda i jedini do sada mogući odgovor: „*Zato što sami sebe ne priznaju i sami se još uvijek dijele na nas i na njih.*“¹⁷

Umjesto epiloga

Uloga i značaj Muhameda Ždralovića u afirmaciji nacionalne svijesti Bošnjaka ogleda se u njegovom značajnom naučnoistraživačkom i društvenom angažiranju. Na temelju činjenica koje smo prezentirali možemo ustvrditi da je Muhamed Ždralović tumačio i otkrivao smisao života, onoga što Bošnjaci jesu i upućivao ih je na univerzalnosti koje ne poznaju vjerske, državne i političke granice; učeći ih istovremeno samosvijesti utemeljenoj na porijeklu i tradiciji sazdanj od bosanske sveukupnosti. Razbijao je predrasude i isključivosti upozoravajući na pogubnost zidova postavljenih na ideološkim fanatizmima i na nepremostivost ponora izdubljenih nesnošljivostima. Možemo kazati da je Ždralović objedinjujući bogate činjenice vezane uz rukopisno naslijeđe nastojao uglavnom rasvijetliti historijsku ulogu bosanskohercegovačkih prepisivača djela u arabičkim rukopisima i pružiti cjelovit osvrt na dragocjen doprinos prepisivača kulturnoj povijesti Bošnjaka. U svojim radovima Ždralović je poticao na daljnja istraživanja bosanskohercegovačke kulturne baštine,

¹⁶ Ždralović, „Šalteri su indikatori!“, str. 3.

¹⁷ Ždralović, „Mostovi“, str. 3.

svjestan veličine njenog blaga koje je i danas u značajnom obimu neistraženo i zapečaćeno u seharema naše kulturne baštine, što doprinosi nacionalnoj afirmaciji Bošnjaka.

آدس سلطانوفيتش

دور محمد زدرالوفيتش وأهميته في إثبات الوعي القومي للبشائنة

كرس محمد زدرالوفيتش معظم حياته المهنية (١٩٤٤-٢٠٠٧م) للبحث في التاريخ الروحي للبوسنة والهرسك والإنشاء الروحي للبشائنة في جميع مجالات الحياة الروحية والإنشاء الفني، أو بعبارة أخرى، في جميع مجالات الإنتاج الروحي والفني في الزمن الذي عاش فيه أولئك الناس. كان محمد زدرالوفيتش، وهو على علم بمدى إهمال ثقافة البشائنة وتجاهلها ونهبها من قبل من حولهم من الشعوب، يبرز وجود تراث بوسني خاص ويسعى إلى تقدير قيمتها بمقاييس الثقافة وتقديمها على ضوء صحيح.

Mr. Sc. Adis Sultanovic

The Role and Importance of Muhamed Zdrlovic in the Affirmation of National Consciousness of Bosniaks

Summary

The professional life of Muhamed Zdrlovic (1944-2007) was marked by long years of research into the spiritual history of Bosnia and the spiritual creativity of Bosniaks in all areas of spiritual life and artistic creation, that is, in all spheres of spiritual and artistic creativity of the time in which these people lived. Sensing neglect, ignorance or alienation of the Bosniak culture, Zdrlovic emphasized the existence of a special Bosnian heritage and sought to assess it by the criteria of culture and present it in the right light.

Doprinos vjeroučiteljica socijalnim aktivnostima u bosanskohercegovačkom društvu

Mr. Emina Bešlija

magistar socijalnog rada
eminabeslija@hotmail.com

Sažetak

U radu su predstavljeni rezultati istraživanja o doprinosu Islamske zajednice (vjeroučiteljica islamske vjeronauke) dobrovoljnom radu, kroz tradiciju i prizmu islamskog učenja, socijalne aktivnosti njenih službenika te radu na poboljšanju socijalne sigurnosti ugroženih kategorija bh. društva. Cilj je bio istražiti i doći do podataka, putem različitih metoda istraživanja, o razvijenosti dobrovoljnog rada i socijalnih aktivnosti unutar vjerskih zajednica (Islamske zajednice), kroz praktično djelovanje i humanitarni rad vjeroučiteljica islamske vjeronauke u bh. društvu.

Ključne riječi: Doprinos socijalnim aktivnostima, dobrovoljni rad, vjeroučiteljice, Islamska zajednica, bh. društvo, socijalni rad

Uvod

Shodno ulozi vjerskog učenja i tradiciji djelovanja, dobrovoljni rad je duboko ukorijenjen unutar vjerskih zajednica i postaje moralna dužnost i obaveza njenih službenika. Također, socijalno – zaštitne aktivnosti kao izvor socijalnog rada imaju svoje korijene u humanitarnoj i filantropskoj

aktivnosti pojedinih organizacija, pojedinaca i pokreta čiji je cilj pomoć i zaštita siromašnih i nemoćnih. Korijene tih aktivnosti nalazimo kako u vjerskim učenjima tako i u filozofskim i drugim učenjima teologa i mislilaca. Gledajući unatrag, kroz tradiciju djelovanja i religijskih uvjerenja, sve vjerske zajednice, njeni službenici, daju svoj doprinos socijalnom radu, prije svega na jedan human način. Ovakvim djelovanjem vjerske zajednice, njeni službenici daju pozitivan primjer društvenoj javnosti zastupajući dobrovoljni rad motiviran duhovnim vrijednostima i brigom za čovjeka ne očekujući nikakvo društveno priznanje za svoj angažman. Taj doprinos ogleda se kroz niz različitih aktivnosti i vjeroučiteljica islamske vjeronauke a u svrhu pružanja pomoći i zaštite najugroženijih kategorija društva.

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, koja, u širem smislu, postoji na ovim prostorima još od dolaska osmanske uprave, a u užem, institucionalnom, od 1882. godine, prolazi kroz različita razdoblja, nastojeći očuvati svoju misiju i cilj djelovanja, a među njima je i pomoć drugima, poštujući principe i načela islama. Socijalne aktivnosti su, dakle, sastavni dio misije zajednice muslimana, kako u prva vremena pojave islama, tako i danas.

Svojim potencijalima i aktivnostima Islamska zajednica je važan faktor u promoviranju društvenih, socijalnih, kulturnih i moralnih vrijednosti. Tokom svog historijskog hoda i prolaska kroz različite faze razvoja i društvenih okolnosti, postaje mnogo više od organizacije koja se bavi pitanjima vjere i vjerskih obreda. To je institucija koja svojim složenim mehanizmima pokreće čitav niz aktivnosti, kako vjerskih tako i društvenih.

Čuvajući tradiciju i nastavljajući svoju misiju djelovanja, Islamska zajednica preko svog socijalnog kapitala, njenih službenika-vjeroučiteljica islamske vjeronauke, doprinosi socijalnim aktivnostima u skladu sa vjerskim načelima. Dakle, principi humanizma, solidarnosti i uzajamnosti nisu samo principi socijalne politike socijalnog rada, to su i principi religije koja je svojim ustavom zagarantovala socijalno-zaštitna prava građana. Stoga se može reći da ovi principi predstavljaju teorijske norme sa postuliranim zahtjevom za realno sprovođenje u praksu svih

aspekata isticanja ljudskog blagostanja, borbe za ljudsko dostojanstvo, od državnog vrha, do institucija socijalne zaštite i zadovoljavanje socijalnih potreba građana, pojedinaca.¹

O socijalno-zaštitnim aktivnostima kroz dobrovoljni rad

Dobrovoljni rad je “djelovanje ljudi koji na osnovi svoje slobodne odluke i bez očekivanih materijalnih koristi žele u svoj život i živote drugih ljudi unijeti nove sadržaje i vrednote. Dobrovoljni rad, dakle, znači da se pojedinci u njega uključuju slobodno, ne radi primitka novčane naknade ili radne obaveze, nego iz vlastitih interesa i osobnog zadovoljstva.”²

S obzirom na sve veći porast siromaštva u bh. društvu, uključenost vjerskih zajednica, odnosno njenih službenika, predstavlja bitnu komponentu u poboljšanju socijalne sigurnosti određenih kategorija.

Doprinos vjeroučiteljica islamske vjeronauke na polju dobrovoljnog rada i humanitarnih aktivnosti u bh. društvu predstavlja tradiciju zasnovanu na misiji vjerskog učenja o humanizmu, a motiviranu jedino duhovnim vrijednostima s ciljem socijalne sigurnosti i pružanja pomoći pojedincu, grupi i zajednici.

Uz brigu za svakodnevno kvalitetno ostvarivanje vjeronaučne nastave, na svim razinama, vjeroučiteljice doprinose razvoju socijalnog rada kao profesije, jednim partnerskim odnosom, putem vannastavnih aktivnosti pružajući niz socijalnih usluga s ciljem poboljšanja statusa najugroženijih kategorija stanovništva.

Socijalno-zaštitne aktivnosti Islamske zajednice posebno one aktivnosti njenih službenika / vjeroučiteljica kao osnovni cilj i svrhu imaju pružanje odgovarajuće pomoći i brige onim članovima društva koji sami, iz različitih razloga, ili u okviru svojih porodica ne mogu obezbijediti osnovna sredstva za život i preživljavanje.

Tako je doprinos vjeroučiteljica kao nosioca socijalnih aktivnosti u današnjem društvu od iznimnog značaja i za društvo i za zajednicu u kojoj djeluju i rade.

1 Miković Milanka, *Osnove socijalne politike*, Sarajevo, 2005, str. 48.

2 Ovsenik Marija, Ambrož Milan, *Neprofitni sektor na području socijalnih usluga*, DD “Dom štampe” Zenica, 2002, str. 153-154.

Uloga vjeroučiteljica u nastanku i razvoju socijalnog rada kao praktične djelatnosti

Kada bi svijet u kome živimo bio savršeno mjesto, svakome bi nudio topao i siguran smještaj, adekvatnu ishranu, odgovarajući posao, dobru zdravstvenu zaštitu, ljubav i pažnju prijatelja i obitelji, jednom riječju standard života dostojan čovjeka. Bio bi to svijet sa minimalnim stresovima, patnjama, devijacijskim i asocijalnim ponašanjima. Svi bi ljudi našli smisao života, zadovoljstvo i sreću. Nažalost, svijet je sve osim savršen i upravo iz tih razloga javio se i razvio socijalni rad, čiji nosioci pomažu ljudima i društvenim institucijama da se suprotstave tom nesa-vršenstvu.³

Ako znamo da profesionalni socijalni rad ima svoje korjene u humanitarnoj i filantropskoj aktivnosti pojedinih organizacija i pojedinaca, da je nastao i razvio se iz vjekovne težnje i želje ljudi da se pomogne drugome, onda možemo slobodno kazati da je uloga vjeroučiteljica u razvoju socijalnog rada kao praktične djelatnosti iznimno značajna.

U ostvarivanju te djelatnosti, razvijala se i razvila osobena i na humanizmu zasnovana aktivnost uzajamne pomoći i zaštite onih kojima je ta pomoć neophodna. Ovakava uloga, historijski gledano, uvijek je bila zasnovana na određenim vjerskim učenjima, čija je motivacija bila jedino duhovna satisfakcija.

Shodno tome, vjeroučiteljice imaju složenu zadaću integracije vjere u savremenu bh. društvenu stvarnost te integraciju savremene bh. društvene stvarnosti u vjeru čiji su oni i njihovi učenici pripadnici. Da to mogu, potrebno je pokazati vlastitim praktičnim primjerom, socijalno djelujući kroz vannastavne aktivnosti, i na taj način odgajati buduće generacije u duhu humanizma.

Rezultati istraživanja

Doprinos socijalnim aktivnostima vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini duboko je ukorijenjen kroz tradiciju dobrovoljnog rada i humanitarnih akcija njenih službenika. Vjerske zajednice, odnosno njeni službenici, u svome neposrednom okruženju nailaze na različite poteš-

3 Dervišbegović Muhamed, *Socijalni rad - Teorija i praksa*, IV dopunjeno izdanje, Zonex ex libris, Sarajevo, 2003, str. 13.

koće i probleme pri svakodnevnom obavljanju svojih aktivnosti, koji su mahom uzrokovani teškim stanjem pojedinaca, posebno starijih i nemoćnih kojima je pomoć neophodna. Može se reći da se uspješnost, odnosno neuspješnost vjerskih zajednica na polju socijalno-zaštitnih aktivnosti mjeri time koliko njeni službenici svojim primjerom pokazuju svoje socijalno usmjerenje.

U tom kontekstu socijalna aktivnost kroz dobrovoljni rad i humanitarne akcije službenika vjerskih zajednica, posebno vjeroučiteljica islamske vjeronauke, ogleda se u njihovom doprinosu u zaštiti najugroženijih skupina kao što su: djeca, starije osobe, bolesni i nemoćni ali i onih koji su pogođeni nedavnim poplavama.

Socijalne aktivnosti vjerskih zajednica su sastavni dio njihove misije kako u prva vremena pojave islama, tako i danas. Ovakvim djelovanjem vjerske zajednice, odnosno njihovi službenici daju pozitivan primjer, posebno mladima promovirajući dobrovoljni rad motiviran duhovnim vrijednostima i brigom za čovjeka, bez očekivanja društvenog priznanja za svoj angažman.

Istraživanje doprinosa vjeroučiteljica putem socijalnih aktivnosti u rješavanju prisutnih teškoća najugroženijih članova društva s ciljem poboljšanja njihove socijalne sigurnosti, proveli smo na osnovu anketnog upitnika. Anketiranje je provedeno u periodu april - juli 2014. godine i obuhvata prostor BiH koji pokriva Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Uzorak istraživanja čini 121 ispitanica/vjeroučiteljica islamske vjeronauke s područja BiH.

PODRUČJE/GRAD U BIH	VŠS (VI-stepen)	VSS (VII-stepen)	Magistar nauka	Doktor nauka
Sarajevo	12	15	4	2
Zenica	4	5	2	1
Travnik	3	5	3	1
Bihać	8	3	2	1
Tuzla	12	8	5	2
Mostar	4	3	2	1
Goražde	1	0	1	0
Banja Luka	0	1	0	0

Tabela 1 – Struktura ispitanica u odnosu na nivo obrazovanja / stepen školske spreme

Prezentirani podaci u tabeli br. 1 odnose se na socio-demografske podatke ispitanica s područja BiH koje pokriva Rijaset Islamske zajednice u BiH, odnosno osam različitih gradova u BiH. Od ukupnog broja 121 ispitanica, njih 44 ima VŠS- (VI stepen), 40 ispitanica ima VSS-(VII stepen), dok je sa magistarskim i doktorskim diplomama njih 27.

Zavidan obrazovni nivo ispitanica, od kojih gotovo 20% ima naučno zvanje magistra ili doktora nauka, s jedne strane govori o stručnim kompetencijama, a s druge strane upućuje na zaključak da se vjeronauka kao nastavni predmet proučava jednakopravno u osnovnim i srednjim školama. U najvećem broju evropskih zemalja vjera se u školi izučava kroz nastavni predmet vjeronauke. Od reaktiviranja islamske vjeronauke u nastavni proces kod nas, došlo je do unaprjeđenja i poboljšanja nastavnog plana i programa vjeronauke i samih kvalifikacija vjeroučiteljica. Anketiranjem naših ispitanica došli smo do podataka koji govore da je najviše vjeroučiteljica sa VŠS – VI stepena zastupljeno u Sarajevu, zatim u Tuzli. Sa VSS – VII stepen također prednjači grad Sarajevo pa Tuzla.

Područje/grad u BiH	ZANIMANJE/ZVANJE			ZAPOSLENOST	
	Teolog	Pedagog	Nastavnik	Osnovna škola	Srednja škola
Sarajevo	2	3	20	10	5
Zenica	3	5	15	5	3
Travnik	4	7	19	8	4
Bihać	5	5	16	3	10
Tuzla	10	2	20	6	8
Mostar	4	1	11	1	2
Goražde	0	0	1	1	1
Banja Luka	0	0	1	1	1

Tabela 2 – Struktura ispitanica u odnosu na zanimanje / zvanje i radni angažman

Prezentirani podaci u tabeli br. 2 odnose se na zanimanje i radni angažman ispitanica na području osam različitih gradova u Bosni i Hercegovini koje pokriva Rijaset IZ-e u BiH. Od ukupnog broja 121 ispitanica, zvanje nastavnice vjeronauke imaju 103 ispitanice, zvanje pedagoga imaju njih 23, dok zvanje teologa imaju njih 28.

Na osnovu podataka, kada je riječ o zanimanjima, vidimo da je najveći broj ispitanica steklo zvanje nastavnice vjeronauke te tako radno

angažovano u nastavnom procesu. Ostale ispitanice sa zvanjem teologa i pedagoga angažovane su na drugim radnim mjestima. Od 121 ispitanice vjeroučiteljice islamske vjeronauke, 35 je zaposleno u osnovnom a 34 u srednjoškolskom obrazovanju. Većina anketiranih vjeroučiteljica, čak njih 40% ima radno iskustvo više od 12 godina u oblasti u kojoj su zaposlene, što ujedno pokazuje korelaciju sa visokim procentom nastavnika vjeronauke sa završenom VSS prije Bolonjskog sistema. 30% vjeroučiteljica je imalo i dodatne edukacije tokom svog rada koje se odnose na nastavni proces a održavane su u vidu seminara i predavanja iz oblasti kojom se bave.

U savremenom društvu sve više dolazi do izražaja važnost uspješne interakcije s drugima i uspostave kvalitetnih ličnih i društvenih odnosa. Od savremenog čovjeka se očekuje da je sposoban da stalno usvaja i razvija veliki broj različitih kompetencija koje mu olakšavaju djelovanje u svim segmentima života. Kroz dodatne edukacije u vidu seminara i predavanja, vjeroučiteljice su proširivale svoje znanje i sticale nova iskustva kako bi upravo mogle odgovoriti na izazove savremenog društva. Kao teolozi, pedagozi i nastavnice akcenat daju na odgojni aspekt obrazovanja i sticanja znanja razvijanjem moralnih vrijednosti kod mladih.

Na pitanje o kratkom opisu obavljanja svojih radnih zadataka anketirane vjeroučiteljice su se izjasnile da osim oblasti vjeronauke kao nastavnog procesa obavljaju i niz vannastavnih aktivnosti, unutar škole i van nje.

U vannastavne aktivnosti koje organiziraju unutar škole spadaju razne sekcije dok u aktivnosti izvan škole spadaju razne socijalne akcije pokrenute od njih samih u suradnji sa učenicima i nastavnim osobljem. Socijalne aktivnosti koje su od značaja za bh. društvo a inicirane su od strane vjeroučiteljica su: prikupljanje humanitarne pomoći i ogrjeva, briga o samohranim majkama i starijim osobama, posjeta gerontološkim centrima, posjeta domovima za nezbrinutu djecu i djecu sa posebnim potrebama, djelovanje u vanrednim situacijama i sl.

Vjeroučiteljice angažovane na drugim radnim zadacima, odnosno one koje nisu uključene u nastavni proces, bave se aktivnostima poput održavanja raznih predavanja i seminara, kao i rada s djecom predškol-

skog uzrasta. Iako su ograničene vremenom i obavljanjem drugih zadataka, sve su uglavnom angažovane i daju svoj doprinos aktivnostima izvan škole.

Anketiranjem naših ispitanica, a na osnovu njihovih komentara i opisa aktivnosti izvan škole, možemo zaključiti da su zadovoljne svojim angažmanom i doprinosom bh. društvu.

Područje/grad u BiH	VRSTE POMOĆI				
	Prehrambeni paketi	Uplata užine	Školski pribor i odjeća	Stipendija	Novčani prilozi
Sarajevo	250	10	30	10	5
Zenica	35	22	25	15	10
Travnik	15	5	12	5	3
Bihać	20	12	10	15	5
Tuzla	10	8	10	4	2
Mostar	10	3	5	10	3
Goražde	15	2	10	6	4
Banja Luka	5	3	4	5	2
UKUPNO	360	65	106	70	34

Tabela 3 – Vrste pomoći prema području / gradu koje pokriva Rijaset IZ-e u BiH, za 2011. g.

Prezentirani podaci u tabeli br. 3 odnose se na pomoć siromašnoj djeci i djeci bez roditeljskog staranja, te jednoroditeljskim porodicama. Pomoć se sastoji od prehrambenih paketa, uplate užine, školskog pribora i odjevnih predmeta, stipendije i novčanih priloga te savjetodavnog rada.

Prema podacima u tabeli, najviše pomoći je dodijeljeno u vidu prehrambenih paketa, iz razloga što je takav vid pomoći najlakše organizovati i distribuirati. Pojedinačno možemo izdvojiti gradove Sarajevo i Bihać gdje ima najveći broj korisnika zbog većeg broja stanovništva pa tako i većih potreba za pomoći, dok je u ostalim gradovima s obzirom na broj stanovnika i manji broj korisnika pomoći. Broj vjeroučiteljica – nosioca socijalnih aktivnosti na ovim područjima je različit obzirom na njihov angažman i potrebe. Potreba za ovakvim vidovima pomoći je zastupljenija posebno tamo gdje ima više djece bez jednog ili oba roditelja, gdje su roditelji nezaposleni te u porodicama gdje ima više od dvoje djece. Tako je u Sarajevu njihov broj najzastupljeniji a u ostalim gradovima,

prema našoj anketi, je u nešto manjoj mjeri. Takođe, prema podacima kojima raspolažemo, a prezentirani su u tabeli, broj korisnika odnosno onih kojima je pomoć potrebna veći je od pomoći. Stoga, na osnovu podataka možemo zaključiti da je potrebno mnogo više sredstava da bi se pomoć jednako podijelila prema svim korisnicima.

Izdvojit ćemo nekoliko primjera koji opisuju vannastavne aktivnosti vjeroučiteljica.

Primjer br. 1

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Bihaća:

Na početku svake školske godine sam samoinicijativno pokrenula socijalnu akciju, sakupila sredstva i realizirala podjelu paketa. U sklopu aktivnosti koju sam vodila redovno sa svojim učenicima obilazila Socijalno – pedagošku zajednicu djece bez roditeljskog staranja u Velikoj Kladaši kao i socijalno ugrožene porodice učenika naše škole. Pošto predajem u nižim razredima u saradnji sa učiteljima sam obavila posjete bolesnoj djeci a škola je povodom Dječije nedjelje dijelila pakete socijalno ugroženoj djeci koji su prikupljeni zahvaljujući uposlenicima i učenicima. Problemi oko potrebnog školskog pribora se rješavaju i u suradnji sa organizacijom World Vision, tako da obezbijedimo potrebne stvari za školsku godinu.

Primjer br. 2

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Sarajeva:

Drago mi je što sam imala priliku i učestvovala u socijalnim akcijama, i svojim skromnim doprinosom bila učesnik vedrog osmijeha na licima onih kojima je pomoć potrebna. S obzirom da su i učenici osmih razreda učestvovali u ovoj aktivnosti bili su oduševljeni što su na taj način mogli dati svoj doprinos i pokazati humanost. Najbolji doprinos mojoj aktivnosti jeste uplata užine učenicima iz socijalno ugroženih porodica. Takođe, učenici su tokom cijele godine prikupljali novčana sredstva za prehrambene pakete, i dijelili ih socijalno ugroženim porodicama bez obzira na vjersku pripadnost. Također su distribuirali i markice humanitarnih organizacija. Prezadovoljna sam i osjećaj je izuzetan, podrška

kolega neizostavna kao i roditelja učenika koji su učestvovali u socijalnim aktivnostima.

Primjer br. 3

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Banja Luke:

Krajem ove školske godine, organizovala sam humanitarnu akciju za jednu četvoročlanu jednoroditeljsku porodicu. Uručena pomoć sastojala se od prehrambenih paketa te jednokratne novčane pomoći. Takođe i nastavno osoblje škole pokazalo je svoju humanost i solidarnost učestvujući u svim pokrenutim socijalnim akcijama. U školi gdje radim imamo jednu djevojčicu sa posebnim potrebama, jako je inteligentna ali živi u teškim socijalnim uslovima jer je dijete nezaposlenih roditelja.

Područje/grad u BiH	POSJETE		VRSTE POMOĆI		Broj posjećenih osoba
	Inicirane posjete	Učešće u posjeti	Pomoć u kućnim poslovima	Novčana pomoć	
Sarajevo	55	2	10	5	57
Zenica	15	9	5	5	24
Travnik	5	3	5	4	8
Bihać	19	13	3	2	32
Tuzla	10	7	6	8	17
Mostar	12	6	2	2	18
Goražde	0	0	0	0	0
Banja Luka	2	2	2	1	4
UKUPNO	118	65	33	27	160

Tabela 4 – Posjete i vrsta pomoći vjeroučiteljica starijim, bolesnim i nemoćnim osobama u periodu 2013/2014. godina

Pokazatelji prezentirani u tabeli br. 4 govore o načinu posjete, vrsti pomoći, broju posjećenih osoba u socijalnoj potrebi, bolesnih i nemoćnih, pretežno. Način pomoći ovim kategorijama organizovan je putem iniciranih posjeta kao i učešća u posjetama. Inicirane posjete su organizovane isključivo od strane vjeroučiteljica koje nisu bile u prilici učestvovati u njima, pa su bile trenutno samo inicijatori tih posjeta. Najveći broj iniciranih posjeta zastupljen je u Sarajevu zbog brojnosti vjerouči-

teljica, zatim u Bihaću i Zenici, dalje slijede ostali gradovi prikazani u tabeli.

Učešće u posjetama obavljale su i vjeroučiteljice koje su bile i inicijatori u posjetama. Po brojnosti učešće u posjetama prema zastupljenosti u odnosu na druge gradove polazi od Sarajeva, kao i broj posjećenih osoba. Razlog takvog odstupanja jeste veća naseljenost i potrebe ovakvog načina pomoći. Podaci koji prikazuju socijalne aktivnosti koje se odnose na vrstu pomoći starijim osobama su: pomoć u kućnim poslovima i novčana pomoć. Dakle, na području koje pokriva Rijaset IZ-e u BiH, preko svojih međžlisa, odvija se i ova vrsta socijalne aktivnosti, možda ne u mjeri kojoj bi trebala biti, s obzirom na porast starije populacije, je svakako vrijedna pažnje, pogotovo ako znamo koliku važnost islam pridaje starijim i nemoćnim osobama.

Starost je jedan od najvažnijih problema savremenog čovjeka. Napretkom medicine i farmacije te nivo prevencije od raznih bolesti, rezultiralo je i produženjem prosječne životne dobi i enormnim povećanjem broja starijih osoba, koji predstavljaju jedan od važnih društvenih faktora. Starost je životni period zbog kojeg čovjek biva izložen različitim vrstama neimaštine, bolesti i nemoći, posebno u dubokoj starosti. To obavezuje da se o njima povede briga skladno načelima islama koji štiti i čuva autoritet starijih osoba. U savremenom vremenu, pitanja zaštite i brige o starijoj populaciji u okviru aktuelnih problema privlače pažnju onih koji znaju da je briga za ovu populaciju prije svega vjerska obaveza. Za ovakav vid pomoći uglavnom se angažuju mlađe vjeroučiteljice koje su spremne obavljati kućne poslove i pomoći starijim osobama, tamo gdje nisu u stanju same obaviti ovakav vid pomoći uključuju se i učenici starijih razreda.

Izdvojili smo nekoliko primjera i opisali aktivnosti vjeroučiteljica po ovom pitanju pomoći.

Primjer br. 4

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Sarajeva:

Žao mi je što nisam bila u prilici učestvovati i dati svoj doprinos posjetama bolesnim i nemoćnim, ali sam istovremeno bila inicijator i drago mi je zbog toga.

Smatram da su takve vrste aktivnosti možda i najbitnije jer su te osobe zaslužile da se brinemo o njima. Nadam se da ću naredni put iskoristiti vlastite mogućnosti i priključiti se posjetama i pomoći starijim osobama.

Primjer br. 5

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Zenice:

Uglavnom su to aktivnosti kroz koje i djecu navikavamo na solidarnost i pružanje pomoći drugima na što se djeca rado odazivaju. Svojim primjerima kod djece sa kojom radimo razvijamo osjećaj za solidarnost i humanizaciju ličnosti prilikom pomaganja drugima. Za vrijeme zime obilazili smo penzionere-samce u našem gradu nudeći im razne usluge pomoći (nabavka namirnica, unošenje drva za ogrjev, pranje suđa, pratnja ljekaru itd.).

Primjer br. 6

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Travnika:

U svoje slobodno vrijeme obilazim starije i nemoćne osobe pružajući im svoju pomoć u kućnim poslovima koje ne mogu samostalno obavljati. Uglavnom su to osobe u mojoj bližoj okolini i na preporuku mojih komšija da im je potrebna pomoć ove vrste. Nekoliko starijih osoba ima potrebu i za novčanom pomoći s obzirom da su im primanja koja imaju nedovoljna. Angažujem se i po tom pitanju iznalazeći sredstva u vidu novčanih priloga. Ovakav vid angažmana osjećam kao duhovno zadovoljstvo i nagradu za budući svijet.

Područje/ grad u BiH	NOVČANA POMOĆ			Broj djece s teškoćama u razvoju	Broj vjeroučiteljica nosioca socijalnih aktivnosti
	Ortopedska pomagala	Slušni aparatići	Aparatići za mjerenje šećera		
Sarajevo	8	4	10	22	21
Zenica	3	2	5	10	16
Travnik	2	2	4	8	6
Bihać	1	2	6	9	8
Tuzla	2	3	9	14	12
Mostar	0	2	5	7	2
Goražde	0	0	2	2	1
Banja Luka	1	3	5	9	1
UKUPNO	17	18	46	81	67

Tabela 5 – Pomoć djeci s teškoćama u razvoju

Podaci prezentirani u tabeli br. 5 o načinu pomoći, broju djece s teškoćama u razvoju, broju vjeroučiteljica nosioca socijalnih aktivnosti, pokazuju određene razlike za svaki grad pojedinačno koji obuhvata prostor koji pokriva Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Podaci o načinu i vrsti pomoći pokazuju potrebu za sufinansiranjem prilikom nabavke: ortopedskih pomagala, slušnih aparatića, aparatića za mjerenje šećera u krvi, djeci koja žive u težim socijalnim uvjetima. Prikupljanjem novčanih priloga za određeni broj učenika nastoje se osigurati potrebna sredstva za kupovinu i sufinansiranje aparata i ortopedskih pomagala. Prema podacima koje smo dobili putem anketiranja naših ispitanica, sa svih osam područja, ukupan broj djece s teškoćama u razvoju, korisnika novčane pomoći je 81 dijete. Najviše djece s teškoćama u razvoju je na području Sarajeva, dok je najviše prikupljene novčane pomoći prikupljeno za kupovinu aparatića za mjerenje šećera, djeci slabijeg imovinskog stanja. Broj vjeroučiteljica – nosioca socijalnih aktivnosti je 67, angažovanih za ovaj vid pomoći.

Najviše vjeroučiteljica je angažovano na području Sarajeva 21, zbog većeg broja djece u osnovnim i srednjim školama, pa samim time i većom potrebom za ovom vrstom pomoći, zatim Zenice 16, Tuzle 12 i nešto manje u ostalim gradovima.

Primjer br. 7

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Sarajeva:

U svome radu se trudim da svakom učeniku pojasnim i predstavim gradivo onako kako bi ono shvatilo nastavni sadržaj bez obzira da li učenik posjeduje ili ne dokumentaciju o određenim poteškoćama i samim time iziskuje potrebu za inkluzivnim obrazovanjem. No, svakako moram naglasiti da je primijetan određeni broj učenika koji i pored nedostatka dokumentacije iziskuje inkluzivno obrazovanje. Učenici koji imaju poteškoće u govoru koristi se individualni (pismeni) rad ali nastavu prate nesmetano. Takođe, za djecu sa poteškoćama u govoru angažujemo posjetu logopeda a suradnja sa roditeljima je na zadovoljavajućem nivou. Za djecu sa ostalim poteškoćama prikupili smo određena materijalna sredstva kako bi olakšali kupovinu: aparatića za mjerenje šećera u krvi te slušnih aparata i ortopedskih pomagala.

Primjer br. 8

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Zenice:

Imam učenika kojima su potrebni aparatići za mjerenje šećera u krvi. Činim sve što je u mojoj mogućnosti da prikupim novčana sredstva za kupovinu aparatića. Takođe imam jednog učenika sa Downovim sindromom, kome pružam svu potrebnu zaštitu i pomoć. Nažalost nije moguće precizno utvrditi broj učenika s teškoćama u razvoju iz razloga što roditelji nedovoljno surađuju i žele sakriti takav problem. Nastojim da u suradnji sa kolegama nastavnicima dođem do određenih informacija o takvim učenicima, kako bih im pomogla na adekvatan način. Smatram da bi se o ovakvim stvarima trebalo više razgovarati sa roditeljima kroz savjetodavni rad. Roditelji djece s teškoćama u razvoju nerado razgovaraju o problemu te mislim da im treba poseban pristup i podrška u razgovoru s njima. Djeca koja imaju poteškoće u govoru zahtijevaju određenu stručnu osobu pri otklanjanju ovih poteškoća, naravno i pažljiv pristup kako nastavnika tako i učenika, svojih vršnjaka.

Primjer br. 9

Opis aktivnosti jedne vjeroučiteljice iz Tuzle:

U svojim vannastavnim aktivnostima, želeći da pomognem učenicima kojima je pomoć neophodna, trudim se doći do valjanih podataka i informacija preko socijalnih službi. Socijalne službe posjeduju dokumentaciju o učenicima koji primaju određeni vid pomoći ali je ona nedovoljna i često neadekvatna. Stoga, smatram da se potrebno uključiti u ovakve vrste aktivnosti izvršavajući časni zadatak koji mi je povjeren. U razredu u kojem predajem vjeronauku primijetila sam da ima učenika sa oštećenjem vida ali nemaju naočale. Razlog tome je teška materijalna situacija njihovih roditelja, koji nisu u stanju odvojiti potrebna sredstva za kupovinu naočala. Svojim angažmanom iznalazim potrebna sredstva radi sufinansiranja potreba djeci koja nemaju naočale.

Na osnovu anketnog upitnika, kreiranog u svrhu ispitivanja doprinosa socijalnim aktivnostima vjeroučiteljica u bosanskohercegovačkom društvu, došli smo do sljedećih rezultata:

Pored profesionalnog angažmana u nastavnim aktivnostima vjeroučiteljice u okviru vannastavnih aktivnosti, posebno kroz bavljenje društveno korisnim radom, posebno su se angažovale na poboljšanju socio-ekonomskog stanja svojih učenika i to:

- nabavka udžbenika i školskog pribora za djecu slabijeg imovinskog stanja
- uplatu za školske sendviče i ekskurzije
- određeni vid stipendiranja učenika
- prikupljanje odjevnih predmeta i novčanih priloga

Jedna od posebnih aktivnosti vjeroučiteljica bile su i posjete bolesnim i nemoćnim osobama. Ovaj vid pomoći odvija se na dva načina, inicirane posjete i učešće u posjetama. Kod iniciranih posjeta broj angažiranih vjeroučiteljica bio je 118, a broj posjeta u kojima su vjeroučiteljice učestvovala je 65. Cilj ovakvih posjeta je uglavnom podrška i ohrabivanje nemoćnih i bolesnih osoba.

Pomoć starijim osobama, kao vid socijalnih aktivnosti i naročiti oblik volonterskog rada vjeroučiteljica odvija se kroz:

- Organizovane i grupne posjete

- pomoć u kućnim poslovima
- jednokratna novčana pomoć

Djeca s teškoćama u razvoju su takođe jedna od vulnarabilnih skupina kojoj su vjeroučiteljice u svojim aktivnostima posvećivale posebnu pažnju. Načini pružanja pomoći su sljedeći:

- pomoć pri kupovini ortopedskih pomagala
- novčana pomoć pri kupovini slušnih aparata
- pomoć pri kupovini aparata za mjerenje šećera u krvi
- psihosocijalni vidovi pomoći

U vannastavne aktivnosti uključeno je 80% od ukupnog broja anketiranih dok se njih 40% bave socijalnim aktivnostima / volontiranjem. Više od polovine vjeroučiteljica ove aktivnosti obavlja unutar škole ili poslije radnog vremena, te u okviru raznih udruženja.

Sve ispitanice su na prvo mjesto stavile potrebe djece i njihovu zaštitu i sigurnost, pomoć djeci sa posebnim potrebama, zatim pružanje pomoći starijim i bolesnim, jednoroditeljskim porodicama, te djelovanje u vanrednim situacijama.

Problemi kao što su: nedostatak materijalnih sredstava, nedostatak vremena, nedovoljna svijest o potrebi solidarnosti i humanosti te nedostatak informacija o korisnicima, zajednički su problemi vjeroučiteljica, društva, pojedinca pa i zajednice kojoj pripadaju.

Zaključak

Na osnovu istraživanja u literaturi i pokazatelja dobijenih empirijskim istraživanjem na uzorku od 121-e ispitanice, u vezi sa Doprinosom vjeroučiteljica socijalnim aktivnostima u bosanskohercegovačkom društvu kojim je obrađeno 8 gradova u BiH, došlo se do sljedećih zaključaka:

Doprinos vjeroučiteljica socijalnim aktivnostima nalazi svoje korijene u tradiciji djelovanja i vjerskog učenja u islamu zasnovanog na principima humanizma, solidarnosti i uzajamnosti.

Tradicija Islamske zajednice, njenih službenica, u pružanju pomoći odvija se kroz dobrovoljni rad i humanitarne akcije.

Tradicionalnim djelovanjem na polju socijalnih aktivnosti i vjerskom utemeljenju jasno su određene kategorije korisnika i načini pružanja pomoći, kao i izvori finansiranja.

Svijest o prisutnim socijalnim problemima je prisutna kod određenog broja vjeroučiteljica koje se bave dobrovoljnim radom, a humanitarna aktivnost se odvija na svim područjima koje pokriva Rijaset Islamske zajednice kao krovna institucija.

Vjeroučiteljice kao nosioci socijalnih aktivnosti svojim angažmanom i volonterskim radom kao i raspoloživim resursima koje posjeduje IZ daju doprinos u poboljšanju socijalne sigurnosti bh. društva.

Svojim angažmanom vjeroučiteljice doprinose razvijanju svijesti posebno kod učenika o potrebi brige za siromašne, starije i nemoćne osobe, djecu s teškoćama u razvoju i druge kategorije socijalno ugroženog stanovništva.

Veliki broj socijalno ugroženih članova u bh. društvu onemogućava uspješnije obavljanje socijalnih aktivnosti, iako ublažava teška socijalna stanja izrazito najugroženijih skupina, kao što su: djeca bez roditeljskog staranja, jednoroditeljske porodice, starije osobe te bolesni i nemoćni.

Teškoće u radu vjeroučiteljica koje se bave ovom vrstom aktivnosti, čini to što ne raspoložu odgovarajućim informacijama o broju mogućih korisnika pomoći, što upućuje na potrebu veće uključenosti mreže institucija u IZ, posebno centara za socijalni rad.

Djelovanje vjeroučiteljica kroz dobrovoljni rad, za najugroženije predstavlja određeni vid pomoći, ali se vjeroučiteljice istovremeno susreću sa nizom različitih problema, kao što su: nedostatak materijalnih sredstava, nedovoljan broj vjeroučiteljica uključenih u ove aktivnosti, nedovoljna posvećenost IZ ovim problemima itd.

Literatura

Knjige i zbornici radova

- Adilović, M. (2013), "Zbornik radova IPF-a", Ilum, Zenica.
- Baloban, S., Črpić, G. (2012), "Ljubav u istini u društvenim pitanjima", Centar za promicanje socijalnog nauka crkve – Zagreb, Kršćanska sadašnjost – Zagreb, Zagreb.

- Baloban, S. (2004), "Socijalni govor crkve u Hrvatskoj", Kršćanska sadašnjost d.o.o., Zagreb.
- Cvitković, I. (2011), "Moj susjed musliman", Školska knjiga, Zagreb.
- Cerić, M. (ur) (1990), "Etika u islamu", Zbornik radova Trećeg simpozija 1410-1990, Islamska zajednica, Zagreb.
- Ćatić, R. (1996), "Utjecaj vjeronauke na moralne vrijednosti" IPF Zenica, Zenica.
- Dervišbegović, M. (2003), "Socijalni rad – Teorija i praksa", IV dopunjeno izdanje, Zonex ex libris, Sarajevo.
- Goleman, D. (2012), "Socijalna inteligencija", Geopetika, Beograd.
- Halilović, S. (2012), "Šta Kur'an kaže o čovjeku", El-Kalem i CNS, Sarajevo.
- Habul, U. (2007), "Socijalna zaštita u BiH – tranzicija, zakonodavstvo, praksa", FPN-a Sarajevo, Sarajevo.
- Hodžić, DŽ. (1999), "Uvod u islamsku etiku", Bemust, Sarajevo.
- Hrvačić, E. (2000), "Vakuf- trajno dobro", El- Kalem, Sarajevo.
- Jozić, T. (2000), "Društvena teološka etika" Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo.
- Kurdić, Š. (2007), "Islamski bonton", El – Kelimeh, Novi Pazar.
- Miković, M. (2005), "Osnove socijalne politike", Magistrat, Sarajevo.
- Miković, M. (2007), "Socijalni rad i mentalno zdravlje", FPN-a, Sarajevo.
- Milosavljević, M., Brkić, M. (2005), "Socijalni rad u zajednici", Socijalna misao, Beograd.
- Mašović, S. (1990), "Socijalna funkcija islama", IZ-e, Zagreb.
- Michon, F., Mesihović, N., Wieczorek, D.L. (1991), "Metode i tehnike društvenih/ ekonomskih istraživanja", IDP "Udžbenici, priručnici i didaktička sredstva", Sarajevo.
- Ovsenik, M., Ambraž, M. (2002), "Neprofitni sektor na području socijalnih usluga", DD "Dom štampe", Zenica.
- Spahić, M. (1996), "Povijest islama", El- Hidaja, Sarajevo.
- Topoljak, S. (2010), "Socijalne kategorije ljudi u svjetlu islamskog učenja i pedagogije", El- Kelimeh, Novi Pazar.
- Topoljak, S. (2007), "Zekat i Sadakatu-l-fitr", El- Kelimeh, Novi Pazar.
- Vidanović, I. (2006), "Rečnik socijalnog rada", Udruženje stručnih radnika Srbije, Beograd.
- Kur'an sa prijevodom na bosanski jezik, prijevod Besim Korkut, bez godine izdanja, Kompleks Melik Fahd za štampanje Mushafa, Medina.

Članci i rasprave

- Imamović, S. (2013), "Koncept socijalne pravde u islamu", Muallim – časopis za odgoj i obrazovanje, Godina XIV, Broj 55, Udruženje Islamske zajednice Ilmija, Sarajevo.

Internet

- www.hr.wikipedia.org dragovoljni rad, pristupila- 29.6.20014
- www.hr.wikipedia.org dragovoljni rad, pristupila-30.6.20014
- https://www.google.ba/?gws_rd=ssl#q=vulnerabilnih, pristupila 27.2. 2015.

أمينة بشليا

إسهام معلمات الإسلام للنشاطات الاجتماعية الخيرية في المجتمع البوسني

مما قدمته هذه المقالة نتائج البحث في إسهام المشيخة الإسلامية (معلمات الإسلام) للأعمال التطوعية عبر تقاليد ومنظور العقيدة الإسلامية والنشاطات الاجتماعية الخيرية لموظفيها والعمل على تحسين أوضاع الأمن الاجتماعي للطبقات المهتدة في المجتمع البوسني. ومما استهدف البحث إليه التوصل بمختلف مناهج البحث إلى معلومات حول انتشار العمل التطوعي والنشاطات الاجتماعية داخل المشيخة الإسلامية من خلال النشاط العملي والعمل الخيري لمعلمات الإسلام في المجتمع البوسني.

Mr. Emina Beslija

Contribution of Female Religious Teachers to Social Activism in Bosnian Society

Summary

The paper presents the results of research on the contribution of the Islamic community (female teachers of the Islamic instructions), through the tradition and prism of Islamic teaching, to voluntary work, social activism of its employees and to the work on improving the social security of vulnerable categories of Bosnian society. The aim was to investigate and, through various methods, obtain information on the development of voluntary work and social activism within religious communities (Islamic Community), through the practical and humanitarian work of the female religious teachers of Islamic instructions in Bosnian society.

Jajce

Kraljevska raskoš kulturno-historijskog blaga

Mr. sci. Asmir Crnkić

konsultant za kulturni turizam
acrnkic@gmail.com

Svoju tajnu povjeri jednome, a savjetuj se s hiljadu.

Hasan Kafi Pruščak

Sažetak

Osim historijskog osvrta na grad Jajce, kroz rad su prezentirane dosadašnje postratne aktivnosti na obnovi i sanaciji porušenog i oštećenog kulturnog blaga kao i trenutni rezultati iskoristivosti kulturne baštine kao turističkog potencijala. Unapređenjem ukupne turističke infrastrukture, osmišljavanjem novih kulturno-turističkih proizvoda, povećanjem saradnje sa svim zainteresiranim stranama, moguće je steći konkurentsku prednost na međunarodnom turističkom tržištu i povećati ukupne benefite od turističke djelatnosti. S tim ciljem, a kroz opis iskustava i rezultata drugih zemalja, autor ukazuje na mogućnosti koje pružaju projekti prekogranične saradnje. Kao primjer analize uzet je grad Jajce, jer posjeduje idealne prirodne i kulturno-historijske potencijale gdje bi se uz strateško planiranje i menadžment pristup zasigurno postigli veći prihodi od turizma.

Ključne riječi: Jajce, kulturni turizam, prekogranična saradnja, fondovi EU, turistička kultura.

Uvod

Bosna i Hercegovina je geostrateški dobro pozicionirana, a historija je učinila da je spoj Istoka i Zapada gdje su različite civilizacije ostavile traga. Iako kultura i kulturno-historijsko naslijeđe prije svega opominje, civilizira, prosvjećuje i integrira, bogatstvo i raznolikost kulture i kulturno-historijskog naslijeđa, posjeduje i ekonomski potencijal ključan za razvoj kulturnog turizma.

No, da bi se aspekt ekonomskog potencijala razvio i da bi se od turizma konačno počeli postizati značajniji prihodi, pored lijepe zemlje potrebno je imati i viziju te jasnu sliku šta treba postići.

Dvorci, utvrde, stari gradovi i sakralno naslijeđe su u svim evropskim državama jedna od glavnih turističkih atrakcija koje obezbjeđuju visoke prihode lokalnim zajednicama i njihovim vlasnicima. Broj posjeta, njihova učestalost kao i sama visina prihoda, zavisi i od sadržaja ponude, ne samo od kulturno-historijskog naslijeđa već i lokalne zajednice.

Kombinacijom prirodnih resursa, kulturno-historijskog blaga, raskoši tradicije i osmišljenog sadržaja u lokalnoj zajednici stvara se atraktivna turistička destinacija.

Jajce je jedinstven grad sa 29 nacionalnih spomenika, u čijem se strogom centru rijeka Pliva niz sedrenu stijenu obrušava u rijeku Vrbas tvo-reći veličanstven vodopad. Čuveni putopisac Evlija Čelebi u svom *Putopisu* je zabilježio da "...promatrati Plivino rušenje niz stijene je tako zanimljiv i jedinstven prizor da se čovjek mora diviti Svemoćnom Stvo-ritelju, jer (prizorom) ostane zapanjen i zadivljen".¹

Samo 5 km od grada nalaze se Veliko i Malo Plivsko jezero koji su od-mor za oči i dušu te pravi raj za ljubitelje kajaka, sportskog ribolova i druge vidove rekreacije.

Iako se nakon rata mnogo učinilo na obnovi i sanaciji srušenog i oštećenog kulturno-historijskog blaga, jasno je da se bez veće razmjene iskustava i primjene strateških menadžment politika ne može doći do značajnijeg razvoja turističkih potencijala kojima grad i općina Jajce raspolažu. U tom kontekstu poželjno je iskoristiti mogućnosti prekogranične saradnje za čije projekte postoji i podrška EU fondova.

¹ Evlija Čelebi: *Putopis*, preveo Hazim Šabanovic, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 1996, str. 207. i 208.

Muzej pod otvorenim nebom

Svi bosanskohercegovački gradovi su lijepi na svoj način. Međutim, u nekim gradovima damar Bosne kuca jače. Jedan od takvih je upravo Jajce. Grad u kojem su vidljivi tragovi četiri carstva i tri kraljevstva je zaista jedinstven i s pravom nosi naziv kraljevski grad. U Jajcu se historija doslovno može opipati. Tragovi Rimskog, Bizantskog, Osmanskog i Austro-Ugarskog carstva, materijalni ostaci Bosanskog, Ugarskog i Jugoslovenskog kraljevstva vidljivi su svugdje. Toliko arheoloških lokaliteta, kulturno-historijskih spomenika, jedinstvenih prirodnih ljepota rijetko gdje se može vidjeti na jednom mjestu.

Arheološka nalazišta u samom centru grada ukazuju da su ljudi ovdje naseljeni već 6.000 godina. Nad gradom dominira tvrđava iz 13. stoljeća. Kao srednjovjekovno naselje u pisanom dokumentu Jajce se prvi put spominje 1396. god. u kojem se vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić (1350-1416) naziva jajačkim knezom (*conte di Jajcze*). Iz Hrvojeva doba su i čuvene katakombe - podzemne crkve, građene kao mjesto posljednjeg počivališta Hrvoja i njegove porodice. Najstariji dio utvrde je Medvjed kula. Pored ulaza u Tvrđavu nalazi se i portal sa kraljevskim grbom porodice Kotromanić iz 15. stoljeća. To je jedini sačuvani kraljevski portal u BiH. Za kulturne turiste, ali i sve ljubitelje kulture i kulturno-historijskog naslijeđa, Jajce je doslovno muzej na otvorenom. Pored Medvjed kule, tu su Travnička kapija, kula na Džikovcu, Papaz kula, Banjalučka kapija i Šamića tabija te čitav niz kulturno-historijskih spomenika koji posjetitelje ne ostavljaju ravnodušnim. Što bi svojevremeno rekao Ćamil Sijarić: *Ovdje ispod svakog kamena čuči historija.*

Travnicka kapija

Najstariji spomenik i jedna od najposjećenijih atrakcija je Mitrej koji je nastao u 3. ili 4. stoljeću n.e. Kult tzv. Boga sunca Mitre bio je raširen po cijelom Rimskom carstvu uključujući i Dalmaciju u čijim je tadašnjim granicama bio dio današnje BiH. Praksa pripadnika mitraizma je bila da svoja kulturna mjesta smjeste u pećine.

Kao speleji izdubljen u stijeni, hram Mitre u Jajcu je jedinstven. Obilježje kraljevskog grada Jajce dobiva 1461. god., kada je u crkvi sv. Marije krunisan posljednji bosanski kralj Stjepan Tomašević. Padom Bosne 1463. god. dolazi u okvir Osmanske države, ali ga 1465. god. osvaja kralj Matija Korvin gdje osniva jajačku banovinu. Osmanlije ga ponovo zauzimaju 1528. god. i u njihovom posjedu ostaje do austrougarske okupacije Bosne 1878. god.² Osmanlije su u gradu držali posadu sa dizdarom na čelu. U drugoj polovini 17. stoljeća spominje se i kapetan jajačke kapetanije. Zadnji dizdar Jajca bio je Sulejman-beg Kulenović, pristaša pokreta Husein-kapetana Gradaševića.³ Godine 1833. bilo je u gradu 12 topova

² Z. Šehić i I. Tepić: *Povijesni atlas BiH*, Sejtarija, Sarajevo, 2002, str. 239.

³ Hamdija Kreševljaković: *Stari bosanski gradovi*, NAŠE STARINE I, Sarajevo, 1953, str. 24.

i 4 prangije. Velike borbe oko grada vodile su se 1851. i 1878. god.⁴ Istražujući u Državnom arhivu grada Zadra, Husref Redžić otkrio je mnogo sačuvanih podataka o srednjovjekovnom Jajcu. Redžić tvrdi da se mnogo dokumenata odnosi na trgovačka poslovanja splitskih i zadarskih trgovaca sa Jajcem što govori o razvijenoj trgovačkoj djelatnosti u Jajcu sredinom 15. stoljeća. Dalje navodi kako su čak neki dalmatinski trgovci imali svoje kuće i trgovine u Jajcu i Jezeru s ciljem lakše i veće trgovine.⁵

Motiv iz Jajca 1915. godine

Dolaskom osmanske vlasti i rastom stanovništva, Jajce doživljava procvat i postaje prepoznatljivo kao važan trgovački i zanatski centar. Još i danas se prepričava iz kojih su porodica bili dobri kovači, kujundžije, abadžije, drvodjelje i brojni drugi majstori. Postoji ferman iz godine 1693. kojim se traži da Bosna opremi 300 majstora zidara (čerahori), kamenara i tesara za popravak bedema beogradske tvrđave. Da bi se ovom nalogu udovoljilo, tadašnji bosanski vezir razaslao je bujrukdije na kadiluke. Tako je kadiluk jajački opremio na osnovu te bujrukdije 22 majstora za Beograd. Kako 1693. god. posao oko popravka nije završen, nastavilo se i sljedeće godine. Ponovo je izdat ferman po kome Bosanski sandžak

4 Hamdija Kreševljaković: *ibid.*

5 Husref Redžić: *Srednjovjekovni gradovi u BiH*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2009, str. 116.

treba da opremi u Beograd 200, a Hercegovački 100 majstora. Ovog puta iz Jajca je poslano 20 majstora.⁶

Islamsko kulturno naslijeđe

Stojeći pred impresivnim objektom crkve sv. Marije sa zvonikom sv. Luke-odnosno džamije Fethije u Jajcu, i razmišljajući o sudbi objekta, pade mi na um latinski natpis iznad ulaza u crkvi sv. Vida na Klisu u Hrvatskoj (nekadašnja džamija) gdje nad mjestom nekadašnje mihrabske niše stoji natpis: "Što pobožnost sagradi, pobožnost i sačuva". Natpis je postavljen za popravka crkve/džamije 1743. godine.

Nakon što je pregrađena u džamiju 1530. god., jajačka Fethija nazvana je po sultanu Sulejmanu II. Poput mnogih džamija u Bosni i ona je nekoliko puta gorjela. Od posljednjeg požara 1832. god. od objekta su ostali samo goli zidovi. Austrougarska uprava 1892. god. objekat je zakonski proglasila spomenikom kulture.

Džamija Esme-sultanije

Iako će mnogi Jajčani reći da je ovo jedina džamija u BiH kojoj je vakif žena, činjenice su ipak malo drukčije. Osnivač ove džamije je čauški ćehaja Emir Mustafa, a kako stoji na tarihu iznad portala, džamija je izgrađena 1749/50. godine. Džamija se veže za sultaniju Esmu, suprugu bosanskog namjesnika Mehmed-paše Muhsinovića⁷ zbog narodne tradicije koja govori da je sultanija sagradila džamiju i još dva mosta na Vrbasu. Kako narodna predaja kaže, bila je bolesna i lokalni imam joj je preporučio da izgradi tri zadužbine kako bi joj se Milostivi Bog smilovao

6 Hamdija Kreševljaković: *Prilozi povijesti bosanskih gradova pod turskom upravom*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1952, str. 122.

7 Mehmed-paša Muhsinović bio je bosanski valija u dva navrata, 1760-1765. i 1770-1772. god.

i vratio zdravlje. Od nakita kojeg je prodala podigla je spomenutu džamiju i mostove na Vrbasu.

Međutim, bilo je u Bosni džamija čiji su vakifi zaista bile žene. Među njima su poznate džamija Fatime Kadune (Kazazića džamija) na Carini u Mostaru. Sagrađena je 1585. god. a porušena 1947. god. Imala je četvrtast minaret. Zatim, džamija Begajete Bege Begete u Gornjoj Mahali u selu Seonica kod Konjica, sagrađena oko 1880. god.⁸ Danas je u ruševnom stanju. Ipak, jedan poznati objekat u Jajcu je izgradila žena. Čuvenu Hafizadića česmu je sagradila hadži Šerifa Merjem-hanuma, žena Seida Ahmed-bega Hafizadića, kći bosanskoga teftedara Ahmet-bega Vilića iz Travnika, što je vidljivo iz natpisa na donjoj ploči iznad česme. Sagrađena je 1262. god. po H. (1845/46). Ranije je česma stajala na drugoj strani ulice, tridesetak metara od njene današnje lokacije na koju je prenesena 1948. godine u neizmijenjenom obliku.⁹

U svakom slučaju, Jajčani su u pravu kada kažu da je džamija Esmesultanije najvrednija i najljepša džamija među jajačkim džamijama iz osmanskog perioda.

Godine 1993. velikosrpski agresor džamiju je srušio do temelja. Stradali su i svi prateći objekti uz džamiju (mekteb, stambeni objekat, šadrvan i harem). Od 2003. do 2010. god. džamija je autentično obnovljena i otvorena te ponovo upotpunjuje panoramu grada Jajca. Pored džamije Esmesultanije, kao nacionalni spomenici BiH, odlukom državne Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, proglašene su još i Dizdareva džamija (19. stoljeće), Sinan-begova ili Okića džamija (17. stoljeće) te Ibrahim-begova ili Pijavička džamija (17. stoljeće).

Dizdareva ili ženska džamija je pozicionirana u gornjem dijelu grada u Gornjoj Mahali. Izgradio ju je Sulejman-beg Kulenović 1812/13. god. Imala je tarih iznad portala sve do 1992. god. kada ju je velikosrpski agresor porušio. Radi se o jednospratnoj džamiji bez minareta sa zidanom kupolom koju je prikrio šatorasti četverovodni krov. Ponovo je restaurirana i otvorena 2002. godine.

8 J. Mulić: *Četiri stoljeća Mostarskog muftijstva (1592-1992)*, Muftijstvo mostarsko, Mostar, 2008, str. 199-284.
9 [www.http://kons.gov.ba/main.php?id_struct=6&lang=1&action=view&id=282](http://kons.gov.ba/main.php?id_struct=6&lang=1&action=view&id=282)

Sinan-begova ili Okića džamija nalazi se u ulici Besima Ganibegovića. U historijskim dokumentima se spominje kao Sinan-begova, po njezinom osnivaču Sinan-begu Džabiću, a Jajčani je nazivaju i Okića džamijom zbog nekoliko generacija imama koji su bili iz porodice Okić. Džamija je zidana od drveta i ćerpiča te ima jednostavnu drvenu munaru.

Ibrahim-begova ili Pijavička džamija nalazi se na desnoj obali Plive u naselju Pijavice, odnosno pored magistralne ceste Sarajevo - Bihać. U posljednjoj agresiji je također bila srušena. Glavni ulaz u džamiju izveden je na luk od lijepo klesanih kamenih ploča. Nije poznato kada je podignuta Ibrahim-begova džamija, ali je to moralo biti svakako prije početka šabana 1103. god. po H. (18.6.1692.), kojeg datuma je za imama i hatiba ove džamije postavljen neki Fazlullah, a na mjestu dotadašnjeg imama Ibrahima (Jajački sidžil).

Jedna jajačka džamija privlači pažnju svojim neobičnim izgledom. Džamija ima više imena, a najpoznatije ime joj je Hadadan džamija. Dobila ga je jer je sagrađena u kovačkoj mahali (ar. *hadad* znači *kovač*). Zovu je i Osman-agina, jer je džamiju sagradio Jajčanin Osman-aga između 1664. i 1692. god. Stara Osman-agina džamija imala je visok drveni krov pokriven šindrom i tipičnu jajačku drvenu munaru. U toku Drugog

Šamića ili hadži Muhareмова džamija

svjetskog rata pokrenuta je akcija za obnovu ove džamije. Zbog tadašnjih ratnih prilika a kasnije i nacionalizacije, nije realiziran zamišljeni projekat, pa džamija djeluje nedovršeno i pomalo neskladno.

Nalazi se u istoimenoj mahali pored gradskih zidina uz Šamića tabiju, istočno od Banjalučke kapije, uz rijeku Vrbas. Iz natpisa nad ulazom vidljivo je da je obnovljena 1849. god. a pretpostavlja se da je prvi put izgrađena krajem 17. stoljeća. Džamija je izgrađena od kamena, ima jednostavnu drvenu munaru dok je strmi krov nekada od drvene šindre zamijenjen limom. Objekat je u toku agresije na Bosnu i Hercegovinu bio srušen. Ponovo je izgrađena i otvorena u maju 2016., čime je obnova kompleksa 6 jajačkih gradskih džamija u cijelosti okončana.

Pored Fethije i ostalih šest navedenih gradskih džamija, kod Travničke kapije ranije je postojala i Ramadan-begova džamija. Srušena je 1933. godine. i više nije obnavljana.¹⁰

Nema više ni jajačkih tekija. Jedna je bila u objektu musafirhane koju je podigao hadži Jusuf Mulalić početkom 19. stoljeća. I musafirhana i tekija su prestale s radom 1878. god. S druge strane džamije Esme sultanije nalazila se nekad Kadirijska tekija. Stradala je u požaru i više nije obnavljana. Pojavom šejha Alije Bagdadlije, napravljena je tekija na mjestu Šehitluci koje se kasnije prozvalo Tekija. Bila je aktivna za života šejha Alije i njegovih sinova.¹¹

Mnogi vakufski dućani su također nestali. Kako stoji u izvještaju vladina povjerenika, vakufski dućani su AU upravi „zasmatali“ zbog proširenja puta.¹²

Srednja Bosna i grad Jajce su poznati po mnogim uglednim porodicama, istaknutim ličnostima, prepisivačima orijentalnih rukopisa i ulemom koja je ostavila neizbrisiv trag u društvenom i vjerskom životu. Ne treba zaboraviti da je ovo rodni zavičaj Hasana Kafije Pruščaka, po mnogima najmarkantnije ličnosti kod Bošnjaka krajem 16. i početkom

10 Muhamed Hodžić: *Zemaljsko Vakufsko povjerenstvo za BiH 1890-1895*, GHB Biblioteka, Analitički inventar, Sarajevo, 2014, str. 8.

11 Edin Urjan Kukavica: *Derviške institucije u BiH i Sarajevu, Behar*, Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske, Preporod, br. 95, 2010, str. 8;9.

12 Zemaljska Vakufska komisija za BiH (1883-1894), Analitički inventar, priredio Muhamed Hodžić, GHB Biblioteka, Sarajevo, 2006, str.115.

17. stoljeća.¹³ U knjizi *100 bošnjačkih imama iz perioda 1912-2012* koji su se istaknuli predanim radom i respektabilnim rezultatima služeći vjeri i narodu, trojica alima su rođeni u Jajcu: hfz. Mehmed Teufik ef. Okić (1870-1932), Ismet ef. Šljivo (1964-1992) te Sadik ef. Ribić (1910-1993).¹⁴ Iz bliske prošlosti najpoznatiji Jajčanin je prof. dr. Sulejman Redžić, akademik ANUBiH i predsjednik Kruga intelektualaca 99, univerzitetski profesor, vrsni intelektualac i naučnik sa preko 200 objavljenih naučnih radova.

Jajce je poput Travnika i Tešnja prepoznatljivo i po svojim kućama koje doprinose jedinstvenom ambijentu. Unutar zidina, ali i u podgrađu poput grozda načičkane su kuće sa crnim strmim krovovima od šindre a ponegdje i od svijetlog lima koje karakterizira mnogo pendžera i interijeri ukrašeni duborezom od drveta. Najpoznatije su Musafirhana, Omerbegova, Kršlakova, Burića i Kršlak-Kapetanovića kuća, sve iz 18. stoljeća. U Kršlakovoj kući trenutno je smještena Gradska galerija. Zadivljujuće su i stare kućne kapije sa kamenim okvirima. U ranijim putopisima i literaturi koja opisuje Jajce možemo naići na opise avlija i kućnih kapija poznatih jajačkih porodica kao što je kapija hadži Alajbegove kuće pod kastelom i Džabića kuća istočno od sahat-kule.

Grad AVNOJ-a

29. novembra 1943. god. ovdje je održano Drugo zasjedanje AVNOJ-a na kojem su definirani principi za uspostavu Titove Jugoslavije. Ako zane-marimo neprihvatljivu bezbožničku ideologiju komunizma, dio principa AVNOJ-a koji se odnosio na antifašizam, ravnopravnost svih republika i naroda te ideja o bratstvu i jedinstvu i nisu bili loši. Međutim, 50-ak godina kasnije uvidjelo se da ti principi nisu bili baš tako tvrdi kako se decenijama govorilo. Činjenica je da je paralelno s tim sistemom tinjala, konspirativno djelovala i svoj trenutak čekala velikosrpska ideologija. Zbog velikosrpske hegemonističke ideologije Jugoslavija se raspala, a Bosna i Hercegovina je bila izložena brutalnoj vojnoj agresiji koja je

¹³ Hasan Kafija Prušćak (1544-1615), rođen u Pruscu kod Donjeg Vakufa, autor poznatih djela *Temelji mudrosti u uređenju svijeta*, *Ogledalo za prinčeve*, *Svijetlo islamske spoznaje o temeljima vjerovanja* idr.

¹⁴ E. Tucaković, A. Velić, M. Kovač: *100 bošnjačkih imama iz perioda 1912-2012*, El-Kalem, Sarajevo, 2012, str. 41, 155, 167

rezultirala genocidom nad Bošnjacima i progonom više stotina hiljada ljudi sa okupiranih teritorija. Pored genocida i etničkog čišćenja, u BiH se desio i kulturocid i urbicid jer je u periodu 1992-1995. god. za koliko je trajao rat, sistemski uništavana i kulturno-historijska baština. Tako je i u Jajcu kulturno-historijska i prirodna baština pretrpjela ogromna oštećenja gdje se posljedice rata i danas vide i za čiju obnovu treba vremena i sredstava. Iako je agresivni karakter rata rezultirao sistemskim uništavanjem bh. blaga, ipak je do danas komisija u Jajcu identificirala, valorizirala i nacionalnim spomenicima proglasila 29 dobara. Radi se o spomenicima neprocjenjive kulturno-historijske vrijednosti.

Jaka volja je jača od sto nevolja

Obnova spomeničke baštine grada Jajca, nakon rata, započeta je 2001. god. i do danas je za ovu namjenu utrošeno preko 5 miliona KM. Najveća podrška je bila od Vlade FBiH i Općine Jajce. Kroz program *Kultura za razvoj* kojeg su implementirali UNDP, UNESCO i UNICEF uz finansijsku podršku španske vlade, obnovljena je zgrada prve osnovne škole u Jajcu i osnovan Etno muzej. U istom objektu su smješteni i Geološka zbirka minerala kao i uprava JU Agencija za kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu i razvoj turističkih potencijala grada Jajca. Godine 2006., Historijsko gradsko jezgro Jajca nominirano je za upis na Listu svjetske kulturne baštine UNESCO-a. Nosilac izrade nominacijskog fajla i menadžment plana bila je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH. Budući da je iz objektivnih razloga povučena kandidatura, u planu je ponovna aplikacija za UNESCO.

U posljednje vrijeme vladajuće strukture su zakazale na svim društvenim poljima pa i na polju podrške kulturi i obnove kulturno-historijskog naslijeđa. Međutim, ono što vrijedi istaknuti i kao pozitivan primjer pokazati jesu pojedinci koji se ističu entuzijazmom, kreativnošću i radom, koji rješavaju nagomilane društvene probleme. No, nije novina da su kroz historiju sve društvene promjene dolazile od strastvenih pojedinaca. Jedan od takvih je i Huso Hadžić direktor JU Agencije za kulturno-historijsku i prirodnu baštinu i razvoja turističkih potencijala grada Jajca koji zajedno sa svojim timom aktivno radi na revitalizaciji spomeničke

baštine, očuvanju tradicije i vraćanja općine Jajce na mapu atraktivnih turističkih destinacija. Huso Hadžić je dokaz da dejtonizirana situacija u državi nije razlog da ne razmišljamo optimistično i djelujemo proaktivno!

Prema riječima direktora Hadžića, uprava Agencije ne posustaje već traži i vanbudžetsku podršku sa drugih strana u cilju zaštite i razvoja turističkih potencijala u gradu Jajcu.

Tako je značajna podrška stigla i od USAID-a kroz Firma *projekat*. Kad su u pitanju benefit i efekti od turizma, važno je istaknuti da međunarodno takmičenje Skokovi sa Vodopada posjeti oko 5.000 domaćih i stranih turista koje medijski poprati 150 medija od čega 30 stranih. Vezano za konkretne statističke pokazatelje, direktor Agencije ističe da je ljetna turistička sezona u Jajcu 2015. godine bila uspješna te da je Jajce posjetilo preko 100.000 turista iz svih krajeva svijeta. Najposjećeniji objekti su Vodopad, Katakombe, Tvrdava sa bedemima, i Plivska jezera na Mlinčićima potom slijede: Mitrej, Etno muzej, Muzej AVNOJ-a, jajačke džamije, crkve i samostan. Najprisutniji gosti su iz Hrvatske, Slovenije, Italije, Njemačke, Srbije i Crne Gore. Broj turista iz Kine, SAD i Rusije je također u porastu.

Iako je finansijski efekat od turističkog prometa gradu Jajcu priskrbio preko milion KM u korist ugostiteljskih objekata i drugih učesnika u turizmu, ni 30 % mogućnosti nije iskorišteno.

Vrijeme je za EU projekte

Na temelju analize o iskoristivosti turističkih potencijala grada Jajca dektirali smo određene prepreke koje kočće veću iskoristivost turističkih potencijala i ostvarenje boljih rezultata od istih:

1. Prometna izoliranost; loša infrastrukturna povezanost Jajca sa glavnim gradom države, odnosno aerodromom preko kojeg pristižu ino gosti kao i loša infrastrukturna povezanost sa državnim graničnim prelazima.
2. Nedovoljan broj smještajnih kapaciteta visoke kategorije. S obzirom na to da su kulturni turisti uglavnom veće kupovne moći, ta-

kvi gosti traže kvalitetan smještaj kao i kvalitetne programe zbog kojih bi se duže zadržali.

3. Nedostatak ponude koja bi generirala veći broj dolazaka turista tokom cijele godine.
4. Nedovoljno prezentirana ponuda kod ino turističkih agencija i operatera.
5. Površno znanje domicilnog stanovništva o vlastitoj baštini i turističkoj kulturi.

Da bi se prevazišle sve prepreke i unaprijedio sveukupni standard opremljenosti i kvalitete turističke ponude, pored značajnije podrške države u domenu za koji je nadležna, podršku treba tražiti i od EU fondova kroz programe prekogranične saradnje. U jednom od prethodnih radova smo govorili o rezultatima koje su postigli naši bliži susjedi R Hrvatska i R Slovenija u ovom domenu. Kao dobar uzor kako se treba pripremiti za ulazak u EU i koristiti EU fondove također su reprezentativni Poljska, Litva i Slovačka.

Litva, koja je članica EU već gotovo jedno desetljeće uveliko se razvila zahvaljujući fondovima EU. Plavi natpisi širom zemlje na kojima piše da su projekti finansirani sredstvima EU se mogu vidjeti na velikom broju gradilišta.

Litva je zahvaljujući dobro pripremljenim projektima uspjela najviše sredstava povući iz fondova namijenjenih za turizam za energetska efikasnost, ali i za javne usluge poput zdravstva i obrazovanja, a kako najavljuju u CPMA od 2014. do 2020. više će se ulagati u istraživanje i razvoj.¹⁵

Dobar primjer kako se sufinansiranjem od strane fondova EU može razviti turistička destinacija jeste turističko mjesto Druskininkai (Litva) sa 18.000 stanovnika koji je sad prepoznatljiv kao destinacija sa mineralnim izvorima, klimatskim lječilištem, prelijepim hotelima, parkovima, stazama, sportskim i kulturnim sadržajima.

Uz pomoć fondova obnovljeno je nekoliko malih starih kuća u umjetničkom dijelu Vilniusa koje su pretvorene u umjetnički inkubator, a čija je investicija obnove koštala 580.000 EURA od čega je iz fondova izvu-

15 www.poslovnih.hr/eu-fondovi/velika_sansa_za_hr_gospodarstvo-242857

čeno oko 350.000 EURA. Kuće se trenutno koriste za kreativne studije te iznajmljuju za izložbe i prodaju umjetnina.

Kad je konkretno u pitanju kulturni turizam, Slovačka je također načinila velik iskorak na polju revitalizacije svojih srednjovjekovnih gradova, dvoraca i utvrda i trenutno ostvaruje visoke prihode od posjeta turista.¹⁶

Nosioci turističke politike trebaju prepisati i primijeniti dobre prakse. Za očekivati je da će u narednom periodu biti više i knjiga odnosno priručnika koji daju konkretne upute onima koji mogu aplicirati na natječaje za evropska sredstva. Dobar primjer jedne takve knjige je *EU fondovi i program za turizam* hrvatskih autora Martine Belić i Josipa Štilinovića u izdanju Nove knjige RAST. Knjiga osim uputa daje prikaz fondova iz kojih se razne turističke djelatnosti mogu financirati. Naravno da se kontinuirano educiranje kadrova osposobljenih za izradu EU projekata podrazumijeva, jer niko nije izašao iz krize bez ulaganja u znanje!

Seminare sa kvalitetnim programom edukacije za zvanje EU stručnjak za fondove povremeno organizira Vanjsko-trgovinska komora BiH.

Pored navedenih krucijalnih prepreka na koje smo ukazali i za koje rješenje treba tražiti kroz EU projekte i projekte prekogranične saradnje, u kontekstualnom okviru ne treba zanemariti ni segment kulturnih manifestacija koje po Kotleru¹⁷ “...su vitalne komponente atraktivnih faktora savremene turističke ponude, tako da čak i male ruralne sredine mogu organizovati nove ili unaprijediti postojeće događaje koji doprinose definiranju i afirmiranju njihovog identiteta”. U kontekstu *benchmarking* usporedne analize, gradu Jajcu je jako sličan gradić Motovun u Hrvatskoj koji već godinama uspješno organizira Motovun Film festival koji je posvećen filmovima nastalim u malim kinematografijama i nezavisnim produkcijama. Ovo su sve pozitivni primjeri koji dokazuju da su promjene na bolje itekako moguće, ali one traže inicijativu i proaktivan pristup.

16 HRTi: Manjinski mozaik-Slovačka, 07.12.2013, 16:38.

17 Kotlehr Ph.: *Marketing Management: Analysis, Planing Implementation and Control*, 8th ed. Prentice Hall International, New Jersey, USA, 1994.

Turistička kultura

U sklopu aktivnosti na implementaciji strategija fokusiranja i diferencijacije koje su primijenjene kroz turističku politiku grada Jajca, potrebno je paralelno raditi i na unapređenju turističke kulture kod domicilnog stanovništva. Iako Jajčani slove za gostoljubive ljude, kontinuirane marketinško-turističke edukacije nikad nije previše.

Ilustracije radi, francuska prijestolnica Pariz je jedna od najatraktivnijih turističkih destinacija svijeta, ali je turistička zajednica grada Pariza zamolila svoje sugrađane da budu ljubazniji prema turistima.¹⁸

Kako tvrde iz turističke zajednice grada Pariza, u posljednje vrijeme im se turisti žale na osorno i drsko ponašanje lokalnih ljudi što im donosi stigmatu negostoljubivih domaćina.

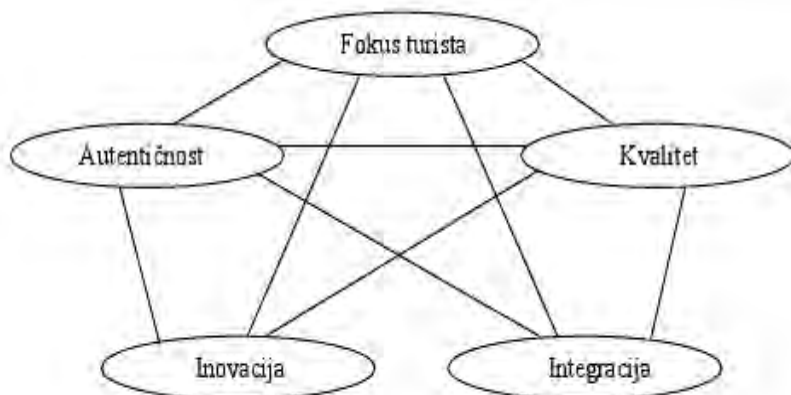
Turistička zajednica grada Pariza je čak izdala publikaciju koja sadrži upute kako se ponašati s turistima iz pojedinih zemalja.

Za razliku od kulturnog turizma koji ima komercijalno-potrošački karakter, turističkoj kulturi je cilj odgojiti i obrazovati, odnosno izgraditi "kulturnog domaćina" koji će svojim holističkim pristupom a koji podrazumjeva znanje, rad, trud, zalaganje, usmjeriti turističku ponudu svog okruženja prema što većem broju turista.

Koliko sam primijetio tokom istraživanja na terenu, građani općine Ilidža u kantonu Sarajevo su se kvalitetno izgradili kao domaćini i primijenili strategiju fokusiranja prema gostima iz Turske i drugih islamskih zemalja.

To je vidljivo i na tablama pri ulasku u grad gdje se ističu imena "gradova partnera", odnosno "pobratimskih općina" gdje dominiraju gradovi iz tog dijela svijeta. Karakteristika kulturnog turizma je i ta da ovaj segment turista se voli družiti s domicilnim stanovništvom, učeći nešto o historiji i prirodi područja koju posjećuju, razmjenjujući informacije i gradeći komunikaciju koja je konstruktivna, edukativna i etička.

18 www.poslovnih.hr/svijet-i-regija od 22.06.2013

Pet ključnih faktora za zadržavanje turista¹⁹

Zaključak

Projekti prekogranične saradnje su trenutno aktuelni, jer ih promovira i finansijski podupire Evropska unija. O ekonomskim benefitima koje donose ne treba mnogo govoriti. Osim bolje i kvalitetnije infrastrukture, revitaliziranih kulturno-historijskih objekata, oni doprinose razvoju privrede, odnosno stvaranju nove ekonomske vrijednosti. Država Bosna i Hercegovina se kroz sva svoja strateška razvojna dokumenta opredijelila za euro integracije i pored obaveza koje treba ispuniti ima i niz otvorenih mogućnosti koje može iskoristiti. Da je to ispravan put i način razmišljanja, ukazao nam je još daleke 1934 god. tadašnji reisu-l-ulema Džemaludin ef. Čaušević koji je naglasio sljedeće: „Kur’an nas uči da moramo crpiti pouku iz svega što se zbiva kod nas i oko nas. Kur’an nas upućuje, a i Pejgamber, a.s., nam kaže da znanje i razne vještine ne smijemo zanemariti. Svaki musliman i muslimanka dužni su tražiti mudrost i znanje. Jedan čovjek ne može znati ono što više ljudi zna, jedan narod ne može znati onoliko koliko znaju svi narodi na zemaljskoj kugli. Zato nam Kur’an naređuje da putujemo, da obilazimo svijet, učimo razne jezike kako bismo lakše postigli umotvorine ostalih naroda.”²⁰

¹⁹ Godfrey Kerry, Clarke Jackie.; *The Tourism Development Handbook, A Practical Approach to Planning and Marketing*, London, New York, 2000, str. 161.

²⁰ Džemaludin Čaušević: *Kur’an i muslimani*, Novi Behar, broj 11-14, Sarajevo, 15. januar 1934, str. 161.

Literatura:

- Edin Urjan Kukakvica: *Derviške institucije u BiH i Sarajevu*, Behar, Kult. Društvo Bošnjaka Hrvatske Preporod, br. 95, 2010.
- Džemaludin Čaušević: *Kur'an i muslimani*, Novi Behar, broj 11-14, Sarajevo, 15. januar 1934.
- E. Tucaković, A. Velić, M. Kovač: *100 bošnjačkih imama iz perioda 1912-2012*, El-Kalem, Sarajevo, 2012.
- Godfrey Kerry, Clarke Jackie: *The Tourism Development Handbook, A Practical Approach to Planning and Marketing*, London, New York, 2000.
- Hamdija Kreševljaković: *Prilozi povijesti bosanskih gradova pod turskom upravom*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1952.
- Hamdija Kreševljaković: *Stari bosanski gradovi*, NAŠE STARINE I, Sarajevo, 1953.
- Husref Redžić: *Srednjovjekovni gradovi u BiH*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2009.
- Jusuf Mulić: *Četiri stoljeća Mostarskog muftijstva (1592-1992)*, Muftijstvo Mostarsko, Mostar, 2008.
- Kotlehr Ph.: *Marketing Management: Analysis, Planing Implementation and Control*, 8th ed. Prentice Hall International, New Jersey, USA, 1994.
- Vlajko Palavestra: *Historijska usmena predanja iz BIH*, Buybook, Sarajevo, 2004.
- Z. Šehić; I. Tepić: *Povijesni atlas BiH*, Sejtarija, Sarajevo, 2002.

Internet:

- [www.poslovnih.hr/eu-fondovi/velika šansa za hr.gospodarstvo-242857](http://www.poslovnih.hr/eu-fondovi/velika_sansa_za_hr_gospodarstvo-242857)
- www.poslovnih.hr/svijet-i-regija od 22.06.2013
- Ostali izvori:
- HRT1: *Manjinski mozaik-Slovačka*, 07.12.2013, 16:38
- Interview: Huso Hadžić, direktor JU „Agencija za kulturno-historijsku i prirodnu baštinu i razvoja trističkih potencijala grada Jajca“

مدينة ياتسه: رفاهية ملكية للموارد الثقافية التاريخية

إضافة إلى اللوحة التاريخية لمدينة ياتسه فقد قدم المؤلف في هذه المقالة ما جرى في الفترة ما بعد الحرب من النشاطات على تجديد وترميم الموارد الثقافية المدمرة أو المتلفة، كما قدم كذلك الحالة الراهنة لما يخص الانتفاع بالتراث الثقافي كمورد سياحي محتمل. وعن طريق وصف ما للدول غير البوسنة والهرسك من الخبرات والنتائج يشير المؤلف إلى إمكانيات تتيحها مشاريع التعاون الدولي. وعند إجراء تحليله ضرب مثلا مدينة ياتسه لكونها ذات موارد طبيعية وثقافية تاريخية مثالية حيث أنه لو أُجري التخطيط الإستراتيجي واتبع المنهج الإداري الصحيح لتحقق بلا شك مزيد من الأرباح من السياحة.

Mr. Sci. Asmir Crnkic

Jajce: The Royal Luxury of the Cultural and Historical Goods

Summary

In addition to the historical overview of the city of Jajce, the present post-war activities on the reconstruction and rehabilitation of demolished and damaged cultural treasures as well as the current results of the utilization of cultural heritage as a tourist potential have been presented in this article. Through the presentation of the experiences and results of other countries, the author points to the opportunities offered by cross-border cooperation projects. As an object of the analysis, the city of Jajce was chosen because it possesses ideal natural and cultural-historical potentials where, with strategic planning and managerial approach, the higher revenues from tourism could, surely, be achieved.

Enciklopedist bošnjačke kulture U povodu petnaeste godišnjice smrti

Prof. dr. Šefket Krcić

redovni profesor filozofije na univerzitetu u novom pazaru
dr.s.krcic@uninp.edu.rs

“Bosanski muslimani imaju svoje nacionalno ime: oni su BOŠNJACI (...). Njihovi pređi nisu primanjem islama izvršili nikakvu nacionalnu izdaju - koliko se ta perversna argumentacija može uopće usvojiti. Muslimana je bilo uz slivove srednjeg i donjeg Dunava, donje Save, i oko drinskog Ušća u Savu i prije dolaska Turaka na Balkan. Viđen u nacionalnoj perspektivi, islam je u Bosni bio zamjena za ‘bosansko krstjanstvo’ (patarenstvo), nemilosrdno proganjeno po susjedima drugog vjerskog opredjeljenja poput dalekosežno sekulariziranog današnjeg bosanskog islama...”

Akademik dr. Smail Balić
(Mostar, 1920-2002, Beč)

S. Balić

Sažetak

Autor u ovom napisu pokušava problemski osmisliti duhovni portret – akademika dr. Smaila Balića (Mostar, 26. august 1920. – 14. mart 2002. Beč), jednog od najznačajnijih islamskih ličnosti bošnjačke kulture i filozofije. Ključni akcenti u ovom ogledu su fokusirani na uvođenje u Balićevu misao, promišljanje njegovog životnog puta od Mostara, Beča, Ciriha i ponovo pred kraj života do Zagreba i Sarajeva, zatim se ukazuje na Balićeve ideje i djela, s posebnim osvrtom na njegovu filozofiju kulture Bošnjaka, stavove Bošnjaka, te promišljanja države Bosne u egzilu njene savremenosti i tradicije. Poseban akcenat stavljen je na njegovo posljednje objavljeno djelo *Zaboravljeni islam*, koje je istovremeno štampano na njemačkom i bosanskom jeziku. Na kraju, dat je završni osvrt, gdje je ukazano na Balićevu kompleksnu bibliografiju.

Ključne riječi: bošnjačka kultura, bosanski muslimani, Bošnjaci, Bosna i Hercegovina, islam, egzil, bošnjačka emigracija, Mladi muslimani, Austrijska akademija nauka i umjetnosti, Bosanski pogledi, genocid, Balkan, filozofija, umjetnost, tolerancija, tradicija, budućnost.

Naša namjera je da u ovom napisu osvježimo sjećanje na jednog doajena bošnjačke kulture, filozofije i prvorazrednog kreativnog i originalnog interpretatora islama, posebno značajnog za zapadnu recepciju. U tom kontekstu, na temelju raspoložive građe iz Bosne i Beča, ukazat ćemo na temeljne sadržaje i vrijednosti Balićevog djela. Sa Balićem sam se dugo dopisivao i dijelio zajedničke poglede na bošnjačku tradiciju. Ostao mi je u trajnom sjećanju prilikom našeg sudjelovanja na Kongresu Bošnjaka Sjeverne Amerike u Čikagu, mjeseca maja 2000. godine, kada smo bili uvodničari u ovaj veliki skup. U sjećanju sam ponio lucidno i konstruktivno izlaganje tihog akademika Balića, koji se znalački obratio Bošnjacima koji žive u emigraciji, prenio im bogato emigrantsko iskustvo i dao konkretne sugestije za dalje djelovanje. Tom prilikom smo detaljno raspravljali i vodili dijalog čiji rezultat je objavljen intervju u Nezavisnoj reviji *Sandžak* (Novi Pazar). To su samo neke značajke, koje su nas obavezale da o Baliću napišemo ovaj rad, za koji smatramo da nije dovoljan, jer on kao mislilac zaslužuje obimno monografsko djelo. Ali, za tako nešto potrebno je izdvojiti dosta vremena i pronaći adekvatne saradnike na projektu, jer glavni radovi i dokumentacija ovog značajnog bošnjačkog velikana se nalaze u Austrijskoj akademiji nauka u Beču, zatim u Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci u Beču, u Orijentalnom institutu u

Beču, te Arhivu grada Beča, kao i u drugim institucijama Evrope, sve do Zagreba, Sarajeva i Mostara.

Životni put

Smail Balić je rođen 26. augusta 1920. godine u Mostaru, u čuvenoj bošnjačkoj porodici, od roditelja Mustafe i Hatidže. Smailov djed Smail-efendija (po kojem je dobio ime) bio je upravitelj medrese (Muslimanskog bogoštovnog zavoda) u Čapljini, a očev amidžić Omer-ef. poznati mjesni istraživač historije. Osnovnu školu završio je u Mostaru, a srednju Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu. Još u medresanskim danima pripadao je asocijaciji Mladi muslimani. Dva polugodišta pohađao je predavanja na Višoj islamskoj šerijatsko-teološkoj školi u Sarajevu, potom studirao u Zagrebu, Beču, Breslau (Wroclawu) i Leipzigu. Dalje školovanje, odnosno studiranje nastavlja u inozemstvu, što je ondašnjim vlastima bivše Jugoslavije dalo povoda da mu zabrani dolazak u domovinu (sve do uvođenja parlamentarnog režima 1990).

Hroničari su zabilježili da je studirao na Filozofskom fakultetu, na bečkom, lajpciškom i breslauškom sveučilištu. Spisateljski je aktivan od mladalačkih dana. U literaturi se javio 1938. godine, objavljujući tekstove na njemačkom, turskom, arapskom i bosanskom jeziku. Specijalizirao je bibliotekarstvo, zatim je 1945. godine u Beču stekao doktorat iz filozofije: islamoslovlje (Islamwissenschaft), turkologija, arabistika, čista filozofija. Na taj način je, uz savremenog vakifa Adila Zulfikarpašića (s kojim je vrlo prisno saradivao posebno u Bosanskim pogledima, koje je sa uspjehom godinama uređivao i sistematski utjecao na formiranje kritičke svijesti bošnjačke emigracije koja se danas može na njega pozivati kao na svog barda i rodonačelnika), postao i najviđeniji bošnjački intelektualac u emigraciji.

Hroničari Balićevog života i djela su zabilježili da je veći dio života proveo u inozemstvu, a povratak u Bosnu i Hercegovinu mu je bio omogućen tek propašću komunizma i druge Jugoslavije. Bio je zaposlen na raznim arhivskim i povijesničarskim dužnostima, napose u zemljama njemačkog govornog područja. Balić je sve do 1986. godine obavljao niz zapaženih znanstvenih i arhivskih dužnosti. Biran je za nadsavjetnika

za orijentalne jezike i lingvistiku Austrijske nacionalne biblioteka, te bio znanstveni istraživač Instituta za historiju arapsko-islamskih znanosti na Univerzitetu „J. W. Goethe“ u Frankfurtu, zatim član Društva austrijskih književnika, te dopisni član Jordanske akademije islamske znanosti. Balića su krasili predan i marljiv rad i izuzetna erudicija (osim njemačkoga na kojem je napisao svoja glavna djela, akademik Smail Balić je vladao prvenstveno engleskim, kao i trima glavnim islamskim jezicima, arapskim, turskim i perzijskim). Njegovi radovi bili su cjenjeniji u inozemstvu, nego u domovini.

Karijeru je započeo kao predavač na Javnom sveučilištu za orijentalne jezike u Beču. Od 1945. do 1962. godine predavao je na Visokoj školi za trgovinu i na Offentliche Lehranstalt für orientalische Sprachen u Beču. Zatim, od 1962. do 1982. godine bio je bibliotekar i nadsavjetnik za orijentalne jezike i opću lingvistiku *Austrijske nacionalne biblioteke*, te od 1982. do 1984. godine znanstveni istraživač (saradnik Instituta za povijest arapsko-islamske znanosti na J.W. Goethe Univerzitetu u Frankfurtu).

Akademik Balić je ostavio jedno obimno djelo u naslijeđe svome bošnjačkom narodu. Nažalost, nismo pronašli, izuzimajući opsežnu bibliografiju koju nam je poslao iz Beča nekoliko mjeseci prije odlaska na Ahiret, da je napisao svoju duhovnu biografiju, kako bismo rasvijetlili njegov odlazak iz Bosne i Hercegovine i Jugoslavije, kao i studiranje na Univerzitetu u Beču, što je bila prva faza njegovog stvaralačkog rada. Vjerujemo da će nam to otkriti brojni Balićevi intervjui, raznim povodima dati bošnjačkim kulturnim poslenicima, pogotovo piscima dr. Ibrahimu Kajanu (Zagreb/Mostar), te dr. Alagi Derviševiću (Sarajevo/ Njemačka).

Pogled na Balićeve ideje i djela

Objavio je brojna djela na njemačkom i bosanskom jeziku, od kojih ovom prilikom izdvajamo sljedeća: *Der Islam-europakoneta, Kultura Bošnjaka - muslimanska komponenta* (Beč, 1973; Hamburg, 1984; Tuzla, 1994), *Ruf vom Minarett* (Hamburg, 1984), *Bosna u egzilu* (Zagreb, 1995), *Das unbekannte Bosnien* (Koln-Weimer 1992), *Der Islam im Spannungsfeld von Tradition und heutiger Zeit* (Islam u naponskom polju tradici-

je i današnjeg vremena, Altenberg 1993), *Zaboravljeni islam* (Beč, 2000). Zatim, štampao je brojne studije u prestižnim časopisima u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Austriji, Njemačkoj (i drugim evropskim zemljama) i bio prevođen i objavljivan u islamskim zemljama. U duhovnoj ostavštini se nalazi veliki broj rukopisa, posebno studija i drugih članaka koji zahtijevaju priređivanje i objedinjavanje radi objavljivanja. Prema jednoj bilješci rahmetli profesora Balića, za štampu su pripremljeni radovi: *Katalog der turkischen Handschriften der Osterreichischen Nationalbibliothek (Neuerwerbungen) und Auch ohne Vermittler gelangt man zu Gott*. Skoro svi članci islamističkog karaktera u Leksikonu temeljinih vjerskih pojmova (*Lexikon religioser Grundbegriffe*, u talijanskom prijevodu: *Dizionario comparato delle religioni monoteistiche Ebraismo, Cristianesimo, Islam*), izdatom po Adelu Tu. Khoury u Grazu, Beču i Kolnu 1987., odnosno u Rimu 1991., potječu iz njegova pera. Posebno se bavio i zauzimao za uredno arhivsko sabiranje rukopisnog blaga Bošnjaka. Na taj način je postao izuzetan autoritet u znanosti i kulturi bošnjačkog naroda, bez obzira na to što je svoj kreativni dio života proveo upravo u emigraciji.

Zahvaljujući svome znanstvenom i književnom renomeu, dr. Smail Balić je bio biran za redovnog člana Kraljevske akademije za istraživanje islamske kulture u Ammanu (Jordan), Bibliotekarskog društva u Beču, člana Društva austrijskih književnika (Beč), Njemačkog orijentalističkog društva, Austrijskog orijentalističkog društva. Pored toga, bio je predsjednik Matice Bošnjaka u emigraciji (obavljao funkciju predsjednika, Cirih), urednik *Bosanskih pogleda* (1960-1967), te član Matice Bošnjaka Sandžaka (Društvo za kulturu, znanost i umjetnost) i redovni saradnik Nezavisne revije *Sandžak* (Novi Pazar), kao i član Društva *Trezvenost* u Sarajevu. S. Balić je bio izdavač i urednik časopisa *Der gerade Weg* (1975-1979) i višejezičnog tromjesečnika *Islam und der Westen* (1980-1989). Pored toga je uradio tri broja *Bulltena* međunarodne organizacije Jami'at al-islam, u kojoj je djelovao kao mjesni otpravljaj poslova od 1958-1962. Jedno izdanje tog *Bulltena* štampano je na bosanskom jeziku. Sarađivao je s velikim brojem listova, revija i časopisa. Pisao je radove na bosanskom, njemačkom, arapskom i engleskom jeziku. Savremenici ga smatraju enciklopedistom bošnjačke kulture i renomiranim poliglotom. Za

života je, kao orijentalist i znanstvenik, stekao međunarodni ugled. Za svoj stvaralački rad primio je brojna priznanja i pohvale, od kojih treba izdvojiti Austrijski orden prve klase za zasluge (za razvoj znanosti i umjetnosti).

Veliki dio Balićevog životnog djela bio je posvećen humanitarnom i organizacijskom radu muslimana u Austriji. Osnovao je društvo *Muslimanska socijalna služba*, koje je dugogodišnjim naporima otvorilo prvi mesdžid u Beču i de facto ostvarilo priznanje islama u Austriji 2. maja 1979. U javnosti je bio zapažen *Mali islamski summit* u Beču, koji je zaslugom Balića okupio vodeće ličnosti islamskog svijeta: turskog ministra Hasana Aksaya, egipatskog učenjaka i ministra dra Muhammada al Zehbija i libijskog Šejha Mahmuda Subhija.

Balić kao pisac je bio član nekoliko kulturnih organizacija, kao kreativni član Austrijskog orijentalnog društva Hammer-Purgstall, Društva austrijskih književnika, kuratorija Centralnog instituta *Islam-Archiv-Deutschanftd.*

Da podsjetimo, godine 1998. sveučilišni profesori Ludwig Hagemann i Adel Khoury u njegovu čast su objavili spomenicu pod naslovom *Blick in die Zukunft* (Pogled u budućnost).

Uranjanje u prošlost turske Bosne dovelo je do interesa za razvoj bošnjačke kulture u više dimenzija, a posebno za zanemarivanu i odbacivanu tradiciju i baštinu na orijentalnim jezicima. Na tome su području fundamentalne Balićeve monografske studije: *Kultura Bošnjaka* (prvo izdanje, Beč 1971; drugo izdanje, Beč, 1973; treće izdanje, Zagreb, 1994; četvrto izdanje, Tuzla, 1996.), *Ruf vom Minaret* (*Zov sa munare*, treće izdanje, Hamburg, 1994.), *Das unbek annte Bosnien* (*Nepoznata Bosna*, Köln, Weimer, Beč, 1992.). Godine 1995., pojavilo se još jedno Balićevo kapitalno djelo u izdanju Kulturne zajednice Bošnjaka „Preporod“ iz Zagreba, pod nazivom *Bosna u egzilu 1945-1992.*

Zatim, u prijelomnom djelu *Kultura Bošnjaka*, prvi put je sistemski prikazao sveobuhvatno kulturu Bošnjaka, tj. bošnjačko-muslimanskog naroda. Važnost *Kulture Bošnjaka* je mnogostruka: to je doista pionirsko djelo (Bašagićeva su djela, slične tematike, uglavnom slabije dostupna, a i dobrim dijelom literarno anahrona), koje je postavilo temelje za mo-

dermo znanstveno istraživanje i dalji razvitak jedne potiskivane (a, valja reći, i od velikog dijela samih Bošnjaka zanemarivane), kulturne tradicije.

Balić kao autor je svojim širokim idejama stvorio eruditsko, a opsegom neveliko djelo (oko 350 strana, srednjeg formata) – njegova erudicija je vidljiva već i u činjenici da knjiga ima preko 1.000 bibliografskih jedinica, a tekst je bogato ilustriran priložima koji omogućavaju da se čitanje i studiranje ne pretvore u dosadnu akademsku studiju. Ovo djelo ima podnaslov *Muslimanska komponenta danak vremenu*. Naime, knjiga je po prvi put objavljena 1990., u doba nacionalnih previranja u bošnjačko-muslimanskom narodu, kada su se još vodile rasprave oko nacionalnog imena i vraćanja historijskog imena Bošnjaci.

U tom smislu, Balićevo djelo *Kultura Bošnjaka*, podijeljeno je u nekoliko poglavlja, od kojih se ističu: Narodna kultura, Kultura školskog tipa, s dijelovima: Osmansko razdoblje, Austrijsko, Jugoslovensko, Hrvatsko (1918-1945), te Novo doba, koje pokriva period od 1945. god. Struktura ovog djela prikazuje jedan savremen pristup izučavanju bošnjačke tradicije. Svako je razdoblje podrobno raščlanjeno u glavne smjerove stvaralačke djelatnosti: duhovna i materijalna kultura, duhovnost, književnost, prirodne i društvene znanosti, muzika, popularna kultura i umjetnost. Ovo djelo obiluje ilustracijama ambijentalne arhitekture, fotografijama značajnih pisaca (Safvet-beg Bašagić, Musa Ćazim Ćatić, Mehmed Meša Selimović...), te preslikama iluminiranih rukopisa i kaligrafije originalne islamske provenijencije. Posebnu vrijednost ovom djelu daje opsežan osvrt kulturnog stvaralaštva Bošnjaka na orijentalnim jezicima, što je zbog izoliranosti islamskoga kulturno-civilizacijskog kruga taj dio duhovnog stvaranja činilo skoro “nevidljivim” za zainteresiranu laičku javnost u Bosni i Hercegovini i okruženju. Savremenom čitatelju će, zacijelo, biti intrigantna dvojba koju Balić iskazuje oko naziva jezika – potvrđujući historijsku utemeljenost naziva bosanski jezik, kako je to 400 godina ranije tvrdio i Uskufi u svom čuvenom *Rječniku bosansko-turskog jezika*. Fundamentalna namjena djela *Kultura Bošnjaka* je bila i ostala svojim obimom objediniti sve informacije i dati jedan svojevrsni

orlovski pogled na cijelo područje duhovne i materijalne tradicije i kulture Bošnjaka od najstarijih vremena do danas.

Balićeva knjiga *Zaboravljeni islam*, posljednje djelo koje je za života objavio (Beč, 2000.), predstavlja sintezu duha njegovog šezdesetogodišnjeg stvaralaštva. Tekstovi u ovoj knjizi, kako se naglašava u Riječi izdavača, su prvotno napisani na njemačkom jeziku, a nastali su u vremenskom razdoblju između osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća. U ovom djelu autor iznosi gledište kojim želi ukazati na fenomen zaboravljenog islama, a sve u cilju vođenja razgovora koji u svojoj biti približavaju ljude. Dakle, dijalog u islamu je imperativ života i kao takav povezuje se sa moralnim osobnostima, učenjem, permanentnim radom i angažiranošću za pravednost, slobodu i spoznaju istine.

Pored instruktivnog predgovora i na koncu date bilješke o piscu, ovo djelo je metodološki sačinjeno od pet krugova: *Prvi krug, Bosanska izvorišta* (Život u vlastitoj predaji; Muhammed - doživljen u Bosni; Islamska nauka; U skladu s globalnom kulturom; Evropsko iskustvo Bošnjaka - muslimana; Razumno vjeroispovijedanje - zahtjev vremena; Biti musliman u Europi; Islamski odgoj; Na čemu se temelji vjerski identitet?; Živi islam; Naukovni autoritet); *Drugi krug, Nametnuta pitanja* (Napetost između vjere i kriticizma; Pred izazovom industrijskog društva; Genocid i vjerodostojnost ekumenizma); *Treći krug, Pluralizam islama* (Vjera kao spona među narodima; Islam i kršćanstvo; O čemu možemo razgovarati?; Džihad kao zalaganje za mir); *Četvrti krug, U susret budućnosti* (Preporod ili vraćanje nazad?; Islam i Zapad; Razumijevanje Objave i integralizam; Bez neopreznog dozivanja prošlosti; Islamsko pravo danas i sutra; Tumačenje vjerskog teksta); *Peti krug, Iz povijesti evropskog islama* (Počeci evropeizacije; Osmišljavanje tradicije; Priroda bosanskog islama; O povezači ne stoji ništa u Kur'anu; Povijesni značaj islama za jugoistočnu Evropu; Međuvjersko pomirenje).

Tekstovi, odnosno naslovi koje smo istakli, koji čine sadržaj ove knjige su prevodi Balićevih radova objavljenih prvenstveno na njemačkom jeziku. Njihovi prenositelji na bosanski su: Zija Sulejmanpašić, Salim Abid Hadžić, Teufik Velagić, Halid Suljkanović i rahmetli Edib Muftić.

Značajno je spomenuti da je u okviru znanstvenog skupa *Mudrost rađa toleranciju*, koji je bio posvećen 350. godišnjici rođenja Mustafe Ejubovića - Šejh Juje i 400. godišnjici proučavanja *Mesneviye* u Mostaru, akademik S. Balić predsjedavao prvim dijelom skupa i istovremeno imao široku prezentaciju viđenja ličnosti i djela Šejha Juje. U okviru ove manifestacije predstavljeno je i stvaralačko djelo akademika Smaila Balića. Ali, to vrijeme nije bilo dovoljno da se u cijelosti rasvijetli kompleksno i multidisciplinarno Balićevo stvaralačko djelo. Jasno, ne samo u institucijama u Beču, već i u Mostaru, Zagrebu, Novom Pazaru i posebno Sarajevu potrebno je, ovim ili drugim povodom, organizirati simpozije da se rasvijetli kompleksno Balićevo djelo, koje u sebi ima ne samo bošnjačku, već i islamsku komponentu.

شفكت كرتسيتش

الأكاديمي الدكتور إسماعيل باليتش كموسوعة للثقافة البشناقية

حاول المؤلف في هذه المناقشة أن يقدم صورة روحية للأكاديمي الدكتور إسماعيل باليتش (ولد بموستار في ٢٦ أغسطس عام ١٩٢٠م وتوفي في ١٤ مارس من عام ٢٠٠٢م بفينا) وهو أحد أهم الشخصيات المسلمة في ثقافة البشناقية وفلسفتهم. ومما أشار إليه المؤلف أيضا نظرات إسماعيل باليتش وأفكاره وتأليفاته بلمحة خاصة إلى نظره إلى ثقافة البشناق ودولة البوسنة والهرسك وما فيها من العصرية والتقاليد.

Prof. Dr. Šefket Krcić

Encyclopedist of Bosniak Culture: Academician Dr. Smail Balić

Summary

The author tries in this discussion to problematically conceive the spiritual portrait of academician Dr. Smail Balić (Mostar, August 26, 1920 - March 14, 2002, Vienna), one of the most important Islamic figures of Bosniak culture and philosophy. He points to the perception of Balić's ideas and works, with a special emphasis on his philosophy of Bosniak culture, the views of Bosniaks, and the reflections on the state of Bosnia, its modernity and tradition.

Osman Nuri Hadžić (1869-1937)

Život i djelo

Mr.sc.Abdullah Arifović

vjeroučitelj
abdullahfin@hotmail.com

Sažetak

Za razliku od nekih Hadžićevih savremenika o čijim su životima napisane iscrpne biografije, o životu i djelu Osmana Nurija Hadžića se nije puno pisalo, osim nekoliko šturih biografija u kojima su navedeni samo najosnovniji podaci koji ne daju cjelovitu sliku o njegovoj ličnosti i njegovom djelu. Životni put Osmana Nurija Hadžića je započeo u Mostaru, vodio ga kroz Sarajevo, Zagreb, Bjelovar, Beč, Bosansku Dubicu, Banju Luku da bi se na kraju okončao u Beogradu. Svoje djetinjstvo je proveo u najzapadnijoj provinciji Osmanske imperije, obrazovao se i intelektualno stasao pod austrougarskom upravom, a svoju zrelost i kraj dunjalučkog putovanja dočekaao u Kraljevini Jugoslaviji. Živio je u izuzetno turbulentnom vremenu koje je iziskivalo hrabrost, odvažnost i odlučnost čega Hadžiću nije nedostajalo.

Ključne riječi: Osman Nuri Hadžić, Behar, Gajret, Mektebi-nuvvab, Osman-Aziz.

Rođenje i obrazovanje

Većina njegovih biografa navode da je rođen 28. juna 1869. godine u Mostaru, gradu koji je iznjedrio izuzetne ličnosti bosanskohercegovačkog društva, gdje je završio mekteb, ruždiju i medresu, odnosno gdje je stekao svoja prva znanja i prošao početne stadije svoje izobrazbe. Nakon završene medrese svoje dalje školovanje nastavlja u Sarajevu na tek

otvorenoj Šerijatskoj sudačkoj školi (Mektebi-nuvvab), kao učenik druge generacije ove školske ustanove. Svoje obrazovanje u ovoj školi završava 1893. godine, kao jedan od deset pitomaca ove generacije. Zahvaljujući odluci hrvatsko-slavonske Zemaljske vlade iz 1892. godine da se i svršenicima sarajevske Šerijatske sudačke škole dozvoli upis na Pravni fakultet i polaganje državnih ispita, iste godine, tačnije 24. oktobra 1893. godine, upisuje pravo na Sveučilištu u Zagrebu, kao prvi musliman iz Bosne i Hercegovine.¹

U Zagrebu se pored studiranja aktivno uključuje i u politiku kao član Stranke prava. Zbog jednog političkog nastupa, odnosno zbog sudjelovanja u protestima prilikom dolaska cara Franje Josipa u Zagreb 1895. godine i spaljivanju mađarske zastave, osuđen je na četiri mjeseca zatvora - kaznu je odslužio u Bjelovaru. Ovi događaji su uvjetovali da svoje studiranje u Zagrebu na određeno vrijeme prekine i nastavi u Beču. Na preporuku Zemaljske vlade Zajedničkom ministarstvu finansija dodijeljena mu je stipendija za nastavak studiranja u Beču. Svoju preporuku vlada je bazirala na njegovom kajanju zbog učešća u demonstracijama i težnji da vrši reformatorski utjecaj na muslimane. Nakon godinu dana izbivanja iz Zagreba ponovo se vraća na Zagrebačko sveučilište gdje je i diplomirao 1899. godine, odnosno u svojoj tridesetoj godini života.

Služba i dužnosti koje je obavljao

Svoje službovanje započeo je odmah nakon diplomiranja u Okružnom sudu u Mostaru i Sarajevu, a poslije toga u Zemaljskoj vladi. Kao vladin predstavnik i savjetnik šefa civilne administracije Hüge Kutschere sudjeluje u radu Anketne komisije za rješavanje vjerskoprosvjernog pitanja muslimana u Bosni i Hercegovini. U 1900. godini se pridružuje grupi sarajevskih intelektualaca koja inicira stalne književne susrete u formi „Kola sarajevskih književnika“. Na funkciji revizora angažira se u Upravnom odboru Udruženja novinara i književnika Bosne i Hercegovine, čija je osnivačka skupština održana 3. jula 1911. godine. Sudjeluje u radu komisije za reviziju pravopisa, koju je imenovao Sabor Bosne i Hercegovine, i krajem 1912. godine komisija okončava svoj zadatak. Isto-

¹ Hasanbegović, Z., „Muslimani u Zagrebu 1878-1945. Doba utemeljenja“, *Behar*, br. 74-75, str. 17-24.

vremeno honorarno radi i kao profesor na Šerijatskoj sudačkoj školi u Sarajevu gdje u jednom periodu (1912-1914) obnaša dužnost upravitelja te ustanove.

Za vrijeme rata od 1914. do 1918. bio je kotarski predstojnik u Bosanskoj Dubici i u Banjoj Luci. Godine 1918. sudjeluje u preuzimanju vlasti kao član Narodnog vijeća u Banjoj Luci, sa istaknutim jugoslavenskim opredjeljenjem. Nakon rata postavljen je za načelnika u Ministarstvu unutrašnjih poslova u Beogradu gdje ostaje do odlaska u penziju 1924. godine.

U februaru 1929. godine imenovan je na dužnost člana Državnog savjeta Kraljevine SHS. Ovo imenovanje dolazi nakon zavođenja Šestojanuarske diktature 1929. godine, od kralja Aleksandra Karađorđevića, kada politički život biva ugašen, a sve političke partije vjerskog ili lokalnog obilježja zabranjene. Na ovom položaju ostaje sve do svoje smrti 23.12.1937. godine.

Prijatelji i porodica

Osman Nuri Hadžić je imao mnogo prijatelja a među njima se posebno ističu književnici: Ivan Aziz Milićević i Silvije Strahimir Kranjčević. Kada je riječ o ovim Hadžićevim prijateljima, primjetno je da su obojica bili književnici te da su se pored ličnog imena služili i „književnim“ imenom, kao i sam Hadžić. Ovo je prilika za napomenu da se Hadžićevo srednje ime Nuri prvi put spominje 1892. godine kada u listu *Crvena Hrvatska* objavljuje *Istočne iskre*² koje potpisuje pseudonimom *O. Nuri* i taj isti pseudonim koristit će i u narednih nekoliko objavljenih radova. Ova upotreba srednjeg, književnog imena bila je prilično frekventna i bilježimo je kod značajnog broja književnika tog vremena.³

2 Hadžić, O.N., „Istočne iskre“, u: *Crvena Hrvatska*, 2/1892, br. 52.

3 Pored dvojice spomenutih književnika koji su koristili književno ime spomenut ćemo da su se istim koristili i sljedeći njegovi savremenici: Musa Ćazim Ćatić, Mirza Safvet-beg Bašagić, Antun Gustav Matoš, Antun Branko Šimić, Milutin Cihlar Nehajev i dr.

Osman Nuri Hadžić je bio oženjen iz porodice Sokolović koja svoje porijeklo veže za poznatog Mehmed-pašu Sokolovića. Otac je četiri kćeri: Šemse, Nedžide, Rabije⁴ i Bahrije⁵.

Društveni angažman

Na osnovu historijskih činjenica koje govore o životu i radu Osmana Nurija Hadžića može se reći da je bio aktivan sudionik velikog broja društvenih zbivanja u vremenu i sredini u kojoj je boravio. Njegov društveni angažman je raznolik i ogleda se u širokom spektru aktivnosti počevši od publicističkog rada još iz studentskih dana u Zagrebu, samostalnih književnih ostvarenja, književnog stvaralaštva nastalog kao plod jedinstvene književne kolaboracije sa Ivanom Azizom Milićevićem u tandemu poznatom pod nazivom Osman-Aziz, prevodilačkim aktivnostima, pokretanju i uređivanju muslimanskog kalendara *Mearif*, pokretanju lista za pouku i zabavu *Behar*, prosvjetnog rada na Šerijatskoj sudačkoj školi u Sarajevu, izradi kulturne historije islama, sudjelovanju u izradi *Narodne enciklopedije Srba, Hrvata i Slovenaca* i drugo. Zbog širine njegovog društvenog angažmana i želje da taj rad bude predstavljen na što slikovitiji način, izlaganje će biti izloženo u segmentima.

Saradnja sa časopisima

Saradnja sa časopisima je počela veoma rano kada svojim prijevodima istočnih mudrih izreka i istočnih narodnih priča nastupa jednom posredničkom i povezujućom književnom aktivnošću između Istoka i Zapada. Svoje radove Hadžić je objavio u raznim časopisima: *Pobratim*, *Dom i svijet*, *Prosvjeta*, *Crvena Hrvatska*, *Bog i Hrvati*, *Vijenac*, *Obzor*, *Mlada Hrvatska*, *Hrvatsko pravo*, *Behar*, *Nada*, *Narodne novine*, *Mearif*, *Gajret*, *Bratstvo*, *Politika*, i dr. Zastupljenost u hrvatskim časopisima je najintenzivnija u periodu od 1892. do 1899, odnosno u vrijeme kada boravi u

4 Rabija Nuri Hadžić studirala je filozofiju na Sorboni i posvetila se etnografiji. Poznato je njeno istraživanje *Poslovice i uzrečice iz Bosne i Hercegovine*, objavljeno u Zborniku za narodni život i običaje Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1964. (Novak, B.A., *nav. članak*, br. 3, str. 133)

5 Bahrija Nuri Hadžić (04.03.1904. - 24.10.1993.), svjetski poznata operna pjevačica koja je tridesetih godina nosila eksperimentalni operni repertoar u Evropi: između ostalog, bila je prva Lulu u prazvedbi opere Albana Berga u Cirihu 1937. g., a Rihard Štraus je izjavio da je bila najbolja i najlepša Saloma. Njeno ime može se naći u svim istorijama opere. (Novak, B.A., *nav. članak*, Sarajevo, 2003)

Zagrebu radi studiranja. Po povratku u Sarajevo ta saradnja se reducira a svoje radove objavljuje u bosanskohercegovačkim časopisima među kojima prednjači list *Behar*, u čijem je pokretanju i sam sudjelovao. U navedenim časopisima i listovima je objavljivao radove pod punim imenom i prezimenom, ali je istovremeno koristio i prilično velik broj pseudonima: *O. Nuri*, *Vamik*, *Muharrem*, *Hajrudin*, *Ibni Mostari*, *Osman Nuri*, *Nedim*, *Abdulhak*, *Durendiš*, *Dževad*, *Gjerir*, *Harir*, "O.N".⁶

Izdavačko i knjižarsko preduzeće Geca Kon iz Beograda izdalo je ediciju *Srpski narod u XIX veku*, koja u sebi sadrži dvadeset knjiga. Radovi Osmana Nurija Hadžića uvršteni su u XIII-XIV knjigu pod naslovom *Bosna i Hercegovina pod turskom upravom* gdje se kao autori pored Hadžića pojavljuju još i Vladimir Skarić, Vladimir Ćorović, Vasilj Popović, te XV knjigu ove edicije pod nazivom *Bosna i Hercegovina pod austrougarskom upravom*. Hadžićev rad *Borba muslimana za versku i vakufsko-mearifsku autonomiju*, koji je izašao u knjizi *Bosna i Hercegovina pod austrougarskom upravom, u Beogradu 1938.*, postao je skoro nezaobilazan za istraživače koji se bave proučavanjem Pokreta muslimana za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju u Bosni i Hercegovini.

Sudjelovao je kao jedan od 130 autora - saradnika i kao jedini musliman u izradi *Narodne enciklopedije Srba, Hrvata i Slovenaca*,⁷ djelu čiji je pokretač i urednik bio Stanoje Stanojević s kojim je Hadžić dobro saradivao. Prilozi Osmana Nurija Hadžića u ovoj enciklopediji su označavani početnim slovima imena i prezimena „O.H.“, a samo djelo je štampano u Beogradu 1925. godine u obimu 4000 stranica.

Pokretanje Behara

Zajedno sa Safvet-begom Bašagićem i Edhemom Mulabdićem pokreće petnaestodnevni časopis *Behar*, koji je izlazio u periodu od 1.5.1900. do 1.2.1911. godine, putem kojeg će čitavu deceniju raditi na podsticanju

6 Pseudonime: Ibni Mostari, Gjerir, Harir, te šifru „O.N.“ Osman Nuri Hadžić koristi potpisujući svoje radove u Mearifu, dok pseudonime: Vamik, Muharem, Hajrudin, Nedim, Abdulhak, Durendiš, Dževad su korišteni u časopisu Behar. Pseudonime: Osman Nuri i Ibni Mostari je koristio za vrijeme svoje saradnje sa hrvatskim časopisima. (Rizvić, M., *Bosansko-muslimanska književnost u doba preporoda 1887-1918*, El-Kalem, Sarajevo, 1990, str. 115)

7 *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka*, urednik: Stanoje Stanojević, Bibliografski zavod, Zagreb, 1929.

svijesti kod bošnjačkog naroda o neophodnosti kulturnog preporoda i nacionalne emancipacije. Od samog početka izrade idejne platforme novog časopisa, Hadžić se zalagao da to bude na temeljima prosvjete i kulturnog napretka uporedo i neraskidivo sa islamsko-moralnim odgojem, u jednoj riječi, vjera i prosvjeta. Za vrijeme izlaženja *Behara* u ovom desetogodišnjem periodu, Hadžić je imao određene etape u kojima je davao svoj ogroman doprinos i popunjavao veći broj strana svakog broja lista, ali i određene periode u kojima se distancirao od lista zbog neslaganja s uređivačkom politikom. Prva tri godišta *Behara* pripadaju periodu aktivnog sudjelovanja Hadžića u njegovom uređivanju i u tom periodu se primjećuje velik broj njegovih priloga.

Kritika koja je dolazila iz Hadžićeva pera u *Beharu* bila je usmjerena na čitav niz savremenih djela, većinom prosječne vrijednosti, ali i onih koja su bila zapažena u svom vremenu kao što su: *Smrt Sulejmana II Sjajnoga* od Branislava Klaića⁸, *Kula od uzdaha* od Josipa-Virgila Perića⁹, *Devesilje* Zmaja Jovana Jovanovića¹⁰, *Pobratimstvo* Omer-bega Sulejmanpašića, Osmana Đikića i S. Avde Karabegovića.¹¹ U drugom godištu pokreće rubriku pod nazivom *Papirnatih križari* unutar koje piše kritičke osvrtne na radove u kojima su islam i muslimani prikazani na neprimjeren način. U ovoj rubrici iskazuje svoj žustar polemički ton, oštrinu u formulacijama i bazira se na faktografiji stavljajući u drugi plan književni izraz. Neki od radova koji su se našli na meti Hadžićeve kritike u rubrici *Papirnatih križari* su: *Zašto Turci ne jedu svinjsko meso* od Velimira Stojkovića, *Znameniti Srbi Muhamedanci* od Milenka Vukićevića, *Đulsa* od Ivana Lepušića i dr. Na stranicama ovog časopisa objavljuje i prijevode djela islamskih reformatora te na taj način upoznaje domaću javnost sa modernističkim procesima koji se odvijaju u islamskom svijetu.

8 Hadžić, O.N., „Smrt Sulejmana II Sjajnoga“ (Na adresu „Pobratima“), *Behar*, 1/1900-01, 11, 174.

9 Vamik, „Kula od uzdaha, historički događaj iz prve polovice XVII vijeka, napisao prof. Josip-Virgil Perić“, *Behar*, 1/1900-01, 12, 193.

10 Vamik, Devesilje. „U pesmi Zmajeva“, *Behar*, 1/1900-01, 15, 240-241.

11 Vamik, „Pobratimstvo.“ (Pismo uredništvu), *Behar*, 1/1900-01, 17, 271.

Prevodilački rad

Prvi Hadžićevi prijevodi bili su sa orijentalnih jezika i ogledali su se u formi *istočnih mudrih izreka* i *istočnih narodnih priča*, a objavljivani su u hrvatskim časopisima. Svoje prevodilačke aktivnosti nastavio je kao saradnik u *Beharu* gdje je zajedno sa Fehimom Spahom radio na prevođenju djela *Hiljadu i jedna noć*. Ova aktivnost je potrajala do prekida saradnje sa *Beharom* kada Fehim Spaho sam nastavlja prevoditi ovo klasično djelo arapske književnosti. Putem časopisa *Behar* objavljen je Hadžićev prijevod s ruskog jezika djela *Muslimanska žena* azerbejdžanskog novinara i političara Ahmed-bega Agaeva.¹²

Jedan od najobimnijih prevodilačkih poduhvata kojem je Hadžić pristupio i samostalno ga realizirao je prijevod Poslanikovog životopisa arapskog historičara Ebu-l-Fida'a, koje je Hadžić preuzeo iz njegovog djela *El-Muhtesar fi tarihil-bešer*, i pod nazivom *Muhamed alejhiselam* objavio u Sarajevu 1903. godine.

Pored činjenice da je prevodio sa orijentalnih jezika, što i nije neočekivano uzme li se u obzir činjenica da je svršeni medrese i Mektebunuvvaba, interesantan je podatak da je Hadžić prevodio još sa starofrancuskog, latinskog, talijanskog,¹³ ruskog i njemačkog jezika. Ovaj podatak u velikoj mjeri potvrđuje širok spektar interesovanja i mogućnosti koje je posjedovao Hadžić, kao i predispozicije da bude upućen u aktelna zbivanja i gledišta bez obzira na njihovo porijeklo.

Književni rad

Kao što je već kazano, Osman Nuri Hadžić je poznat kao književnik koji je na početku svoje književne karijere djelovao samostalno, da bi kasnije uspostavio književnu saradnju sa svojim sugrađaninom Ivanom A. Milicevićem, gradeći pri tome jedan neobičan književni duet koji je svojim radom privukao značajnu pažnju književne kritike. Oni su svoj timski rad, odnosno zajednički književni opus potpisivali pseudonimom

12 „Muslimanska žena“, (prijevod s ruskog Osman Nuri Hadžić), *Behar*, 2/1901-02, 11, 168-169; 12, 182; 13, 198-200; 14, 214-216; 15, 228-229; 16, 245-246; 17, 261-263.

13 Opširnije: Nezirović, M., „Prijevodi sa francuskog i drugih romanskih jezika u muslimanskim časopisima u doba preporoda“, *Anali GHBB*, IX-XX, Sarajevo, 2001, str. 60.

Osman-Aziz, i po tom pseudonimu su i ušli u anale prozne književnosti. Najpoznatije književno ostvarenje samog Hadžića je prozno djelo *Ago Šarić – pripoviest iz prošlosti Mostara*, štampano u Zagrebu 1894. godine, a prije toga objavljeno u osam nastavaka u časopisu *Dom i svijet*. Sva Hadžićeva djela su proznog karaktera osim pjesme *Mome dragulju*, koja je objavljena u prvom godištu *Behara*.

Književna djela nastala kao rezultat rada Osman-Aziza svjedoče o jednom vremenu i na prvom mjestu imaju poučno-didaktičku funkciju. Najpoznatija ostvarenja ovog književnog dvojca su: *Bez nade. Pripoviest iz mostarskog života* (1895); *Na pragu novog doba. Pripoviesti* (1896); *Bez svrhe. Slike iz života* (1897); *Pripoviesti iz bosanskog života* (1898). Veći dio njihovog književnog ostvarenja sakupljen je i objavljen u sklopu Biblioteke kulturnog naslijeđa Bosne i Hercegovine, u dvije knjige. Književni rad Osman-Aziza je privukao pažnju i interesovanje naučnih i kulturnih radnika, te je do sada napisano više stručnih i nekoliko naučnih radova o njihovom radu.

Edukacijski rad

Po okončanju studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Hadžić se vraća u Sarajevo i stavlja na raspolaganje Šerijatskoj sudačkoj školi čiji je svršenic i sam bio. Aktivno sudjeluje na odgojno-obrazovnim poslovima u radu ove škole u periodu od 1900. do 1912. godine kao nastavnik na predmetima Povijest i Evropsko pravo.¹⁴ Godine 1912. biva imenovan direktorom te škole i u tom zvanju ostaje sve do 1914. godine. Povodom njegovog imenovanja na mjesto direktora, Džemaludin Čaušević podnosi molbu i biva razriješen sa dužnosti profesora u toj školi, jer je smatrao da se Hadžićevim imenovanjem na tu poziciju nanijela velika uvreda ilmijji, pošto je taj položaj trebao pripasti nekom od članova ilmije. Inače treba napomenuti da su Hadžić i Čaušević bili u dobrim prijateljskim odnosima i da nije bilo nikakvih ličnih razloga za ovakvu reakciju, nego su u pitanju bili principi.¹⁵

14 Opširnije vidi: Hadžić, K., „Šerijatska sudačka škola (Mektebi-nuvvab) u Sarajevu“, *Glasnik VIS*, XXXIX, 1976, str. 616.

15 Karić, E.; Demirović, M., Reis Džemaludin Čaušević, prosvjetitelj i reformator, *Ljiljan*, Sarajevo, 2002, knjiga I, str. 172.

Za vrijeme svog direktorskog mandata u ovoj školi učestvuje u projekciji buduće islamske visokoškolske ustanove. Naime, sama ideja o osnivanju islamskog fakulteta potječe još iz vremena austrougarske uprave, ali su njenu realizaciju pratile brojne poteškoće. Godine 1913. na inicijativu nekih zastupnika u Bosanskom saboru trebala se reformirati Šerijatska sudačka škola i prerasti u budući islamski fakultet. Kako medrese nisu davale izobrazbu za fakultetski studij, razrađena je nastavna osnova za jednu srednju školu, koja će dobiti naziv Šerijatska gimnazija, i u kojoj će se uz predmete iz oblasti vjere i Šerijata predavati i predmeti realističkog smjera, koji se uče u gimnazijama, te latinski jezik. Nastavnu osnovu iz vjersko-šerijatskih predmeta je razradio Osman Nuri Hadžić, a iz gimnazijskih predmeta Ivan Rendeo.¹⁶

Nakon nekoliko godina naći će se u istoj ulozi kada je na osnovu odluke glavnog prosvjetnog savjeta u Beogradu Hadžić imenovan za člana stručne komisije koja je razrađivala nastavnu osnovu i razmatrala mogućnost otvaranja Velike medrese u Skoplju. Velika medresa u Skoplju je otvorena i dobila je naziv po kralju Aleksandru I.

Može se primijetiti da je zajednička karakteristika Šerijatske gimnazije u Sarajevu i Velike medrese u Skoplju, sudjelovanje Hadžića u razradi nastavne osnove iz vjerskih predmeta. I jedna i druga škola se odlikuju naglašenim svjetovnim usmjerenjem iako u svojim nazivima imaju riječi Šerijat i medresa, što aludira na škole s vjerskim usmjerenjem. Kako razumjeti Hadžićevu ulogu u ovim procesima i njegov pristanak na ovakav koncept ovih škola? Društvene okolnosti u kojima dolazi do otvaranja ovih škola daju odgovor na postavljeno pitanje. Islamska zajednica u to vrijeme nije imala dovoljno kapaciteta da odgovori potrebama vremena u kadrovskom, programskom i konceptualnom smislu, a muslimani nisu imali povjerenje u državne obrazovne ustanove te su u obrazovnom smislu značajno zaostajali za svojim komšijama nemuslimanima. Hadžić je u ovakvom konceptu državne škole vidio priliku za privlačenje muslimanske omladine savremenom vidu školovanja, izlazak iz čahure u kojoj su bili zatvoreni i uključivanja u društvene tokove. Svršenici ovih

¹⁶ Opširnije: Hadžijahić, M., *Islam i muslimani u Bosni i Hercegovini*, Istanbul, 1994, str. 125-126.

škola, odnosno rezultati koje su ostvarili najbolje potvrđuju opravdanost ovog koncepta i postojanje ovakvih škola.

Hadžićev angažman u kulturno-prosvjetnom društvu Gajret

Osman Nuri Hadžić je pripadao krugu muslimanskih intelektualaca koji su bili inicijatori i nosioci aktivnosti na polju kulturno-prosvjetnog i ekonomskog podizanja muslimana i njihove brže integracije u tokove savremene zapadne civilizacije. Pokretanje kulturno-prosvjetnog društva *Gajret* spada u projekte koji se pripisuju ovoj skupini. Iz tog razloga, događaji sa osnivačke skupštine *Gajreta*, održane 20. februara 1903. godine u Sarajevu, ukazuju na podvojenost unutar ovog kruga. Hadžić je zauzeo oportunistički stav po pitanju osnivanja ovog društva. On je podržao mišljenje Esada Kulovića da osnivanje društva treba prolongirati iz bojazni da neće biti dobro prihvaćeno i podupirano od naroda te drugih razloga.¹⁷ Ovaj Hadžićev istup izazvao je opće negodovanje i neugodno iznenađenje. Uzroci ovakvog postupka Hadžića na osnivačkoj skupštini, prema mišljenju Ibrahima Kemure, mogu se tražiti u činjenici da je on u ovom slučaju postupao po službenoj dužnosti, kao državni službenik, u interesu svojih poslodavaca. Isto tako, razlozi Hadžićevog suprotstavljanja osnivanju Društva mogu imati korijene u ličnim motivima zbog određenih nesuglasica koje su postojale između njega i Bašagića kao inicijatora i prvog izabranog predsjednika Društva.¹⁸ Mada, nije isključena ni činjenica da je to jednostavno bilo njegovo mišljenje i shvatanje određenog povijesnog trenutka te uvjerenje da se nisu ostvarili potrebni uvjeti za jedan takav čin.

I pored Hadžićevog protivljenja, došlo je do osnivanja *Gajreta*, a kako je vrijeme prolazilo, i sam će se uključiti i podržati aktivnosti koje su se odvijale u društvu. Pokretanje lista *Gajret*, 15.VIII 1907. godine kao glasila istoimenog društva, čija je uređivačka politika bila zasnovana na toleranciji i držanju opće muslimanske orijentacije lista sa prosvjetnom

17 Opširnije pogledati: Kemura, I., *Uloga Gajreta u društvenom životu muslimana Bosne i Hercegovine (1903-1941)*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1986, str. 34.

18 Ibidem, str. 39.

svrhom, privuklo je veći broj saradnika, među njima i Osmana Nurija Hadžića.¹⁹ Isto tako registriramo njegov angažman u sklopu izdavačke djelatnosti Društva, kada je 1928. godine pokrenuta „Gajretova biblioteka“, u okviru koje je izašlo 18 odnosno 21 svezak (neki svesci su dva puta numerirani istim brojem: 1, 11, 16), a Hadžićev rad „Islam i prosvjeta“²⁰ objavljen je u sklopu te biblioteke u drugoj svesci zajedno uz radove Derviša Tafre „Ko su bosansko-hercegovački muslimani“ i Šefkije Bubića „Zadugarstvo u Kraljevini Jugoslaviji“.

Interesantan je podatak da je Hadžić za vrijeme boravka u Beogradu, kao načelnik Ministarstva unutarnjih djela te kao član Državnog savjeta, slao i objavljavao priloge u Gajret i na taj način sudjelovao u radu društva. Prilikom polemike Hadžić - Čokić koja se odvijala povodom izlaska knjige *Muhamed a.s. i Kur'an*, Hadžić svoju repliku objavljuje u *Gajretu* iako je Čokićeva ocjena knjige bila objavljena u *Novom Beharu*.

Bibliografija radova

Osman Nuri Hadžić je svoje radove pisao sam ili u saradnji sa Ivanom Azizom Milićevićem - prepoznatljivi su kao dvojac Osman-Aziz. Neki od radova potpisivani su pseudonimima: Nedim, Dževad, Vamik, Ibni Mostari, Durendiš, Hajrudin i isti su navedeni u zagradi. Ovo bi, dakle, bila bibliografija njegovih radova:

Integralna djela

Objavljena djela

- HADŽIĆ, O.N., *Islam i kultura*, u Zagrebu, Nakladom piščevom, 1894, 100. str.
- HADŽIĆ, O.N., *Ago Šarić, Pripoviest iz prošlosti Mostara*, Zagreb, Tisak i naklada knjižare Lav Hartmanna (Kugli i Detsch), Hrvatska biblioteka, 1894, sv.123-124, str. 84.
- OSMAN-AZIZ, *Pogibija i osveta Smail-age Čengića*, Zagreb, 1895.

¹⁹ Ibidem, str. 125-126.

²⁰ Hadžić, O.N., *Islam i prosvjeta*, u ediciji „Gajretova predavanja“, bez godine izdavanja. S obzirom da u potpisu rada stoji: Osman Nuri Hadžić član Državnog Savjeta, a znamo da je na ovaj položaj izabran u februaru 1929. godine, onda bi i godina izdanja mogla biti 1929. ili kasnije.

- OSMAN-AZIZ, *S puta i teste* – (zbirka koja u sebi sadrži sljedeće proze: Čališni ljudi; *Bolesnici; Nakon tri godine; Jednaki nazori; Dindaš i dindaši; Čekaonica četvrtog razreda; Najmudriji ljudi na svijetu; Mali ili veliki; Guske iznad vode*).
- OSMAN-AZIZ, *Bez nade. Pripovijest iz mostarskog života*, Zagreb, Naklada „Matice hrvatske“, 1895.
- OSMAN-AZIZ, *Na pragu novog doba. Pripovijesti*, Zagreb, Naklada „Matice hrvatske“, 1896.
- OSMAN-AZIZ, *Bez svrhe. Slika iz života*, Zagreb, Naklada „Matice hrvatske“, 1897.
- OSMAN-AZIZ, *Pripovijesti iz bosanskog života*, Zagreb, Društvo sv. Jeronima, 1898.– (Ova zbirka sadrži sljedeće proze: *Trule dubine; Izselio se; Ko pod bratom jamu kopa, sam će u nju upasti; Stambulski gost; Pravedan sud; U vinogradu.*)
- HADŽIĆ, O.N., (Anonimus) *Muslimansko pitanje u Bosni i Hercegovini*. Dio prvi, str. 104, Zagreb, 1902.
- HADŽIĆ, O.N., *Islam i Prosvjeta*, u ediciji „Gajretova predavanja“, bez godine izdavanja. (1929. ili kasnije)
- HADŽIĆ, O.N., *Bosna i Hercegovina pod turskom upravom*, U knjizi: Osman Nuri Hadžić, Vladimir Skarić, Vladimir Ćorović, Vasilj Popović, *Bosna i Hercegovina pod turskom upravom*, Beograd: Geca Kon.
- HADŽIĆ, O.N., *Borba muslimana za versku i vakufsko-mearifsku autonomiju*. U knjizi: Vladislav Skarić, Osman Nuri Hadžić, Nikola Stojanović, *Bosna i Hercegovina pod austrougarskom upravom*. Beograd, Geca Kon, 1938.
- HADŽIĆ, O.N., *Muhamed alejhiselam* (prijevod s arapskog), Sarajevo, Štamparija Riste J. Savića, 1903.
- HADŽIĆ, O.N., *Muhamed i Koran: kulturna istorija Islama*. Deo 1, Beograd, Izdavačka knjižarnica Gece Kona, 1931.
- HADŽIĆ, O.N., *Muhamed a.s. i Kur'an: kulturna istorija islama*, Sarajevo, Vrhovno starješinstvo IVZ-e u SFRJ, 1968.
- OSMAN-AZIZ, *Izabrana djela. I-II*, Sarajevo, Svjetlost, 1980. (Prva knjiga sadrži romane: *Ago Šarić i Bez nade*; Druga knjiga sadrži pripovijetke: *Pogibija i osveta Smail-age Čengića; Na Neretvi; Tko pod bratom jamu kopa, sam će u nju upasti; Među dva svijeta; Držite ga tamo, ne pušćite amo; Pravedan sud; Nakon tri godine; Jednaki nazori; Zločinci; Bolesnici; Čališni ljudi; Dindaš i dindaši; Čekaonica četvrtog razreda; Najmudriji ljudi na svijetu; U vinogradu; Mali ili veliki; Guske izvan vode; Svijet za sebe.*)

- HADŽIĆ, O.N., *Muhamed a.s. i Kur'an: osvrt na historiju islamske kulture*, Zagreb, Starješinstvo IZ-e Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije, 1987.
- HADŽIĆ, O.N., *Muhamed a.s. i Kur'an: kulturna istorija islama*, Zagreb, Kaj, 1995.

Neobjavljena djela

- HADŽIĆ, O.N., *Muhamed i Koran – kulturna istorija Islama*. Deo 2.

Književni radovi i članci objavljeni u periodici

Crrhrvena Hrvatska

- HADŽIĆ, O.N., Istočne iskre, 2/1892, br. 52.
- HADŽIĆ, O.N., Ljubav je spasila. Istočna narodna priča, 3/1893, br. 3.
- HADŽIĆ, O.N., Našla slika priliku. Istočna narodna priča, 3/1893, br. 5.
- HADŽIĆ, O.N., Kako je prokleta ptica Anka? Istočna narodna priča, 3/1893, br. 5.

Dom i svijet

- HADŽIĆ, O.N., Hićmet i Nimet. Istočna narodna priča, 6/1893, 22, 344-346.
- HADŽIĆ, O.N., Ago Šarić. Pripovijest iz prošlosti Mostara, 7/1894, 1, 3-7; 2, 21-24; 3, 37-38; 4, 54-56; 5, 75-76; 6, 95-96; 7, 114-115; 8, 134-135.
- OSMAN-AZIZ, I njiva i Vukosava. Sličica iz seoskog života u južnoj Hercegovini, 7/1894, br. 9, str. 160-161, br. 10, str. 174-176.
- HADŽIĆ, O.N. (Ibn Mostari), Dervišaga Halačević. Crtica po istini, 7/1894, br. 11, str. 194-196.
- OSMAN-AZIZ, Pogibija i osveta Smail-age Čengića, 7/1894, br. 18, str. 327-329; br. 19, str. 347-348.
- OSMAN-AZIZ, Vezirova ljubav, Pripovijest iz haremskog života, 11/1898, br. 14, str. 271-274.

Prosvjeta

- OSMAN-AZIZ, Kum Ivanko. Iz života zaboravljenog čovjeka, 2/1894, br. 5, str. 140-144.
- OSMAN-AZIZ, Držite ga tamo, ne pušćite ga amo. Crtica po istini., 2/1894, br. 11, str. 336-338.

- OSMAN-AZIZ, Omer-beg i Aiša. Slika iz sarajevskog života, 2/1894, br. 13-21.
- OSMAN-AZIZ, Divojka Janja. Starinska uspomena, 3/1895, br. 3, str. 139-144.
- OSMAN-AZIZ, Mizantrop, Ulomak iz zaboravljenog života, 3/1895, br. 9, str. 257-262, br. 10, str.289-291, br.11, str. 321-326.
- OSMAN-AZIZ, Djeca nevolje, 4/1896, 1-20.

Mearif

- HADŽIĆ, O.N. (Ibn Mostari), Ljubav prema zavičaju. (prijevod sa turskog), Turški napisao Muallimi Nagji. 1312. god. po H. (1894/95), str. 32-33.
- HADŽIĆ, O.N. (Ibn Mostari), Umdetul Islam, 1312. god. po H. (1894/95), str. 72-81.
- HADŽIĆ, O.N. (Ibn Mostari), Iskrice iz istočne književnosti, 1312.h.g. (1894/95), str. 92-99.
- HADŽIĆ, O.N. (Ibn Mostari), Iskrice, 1313. god. po H. (1895/96), str. 109-115.

Hrvatsko pravo

- HADŽIĆ, O.N. (Ibn Mostari), U vinogradu. Izvorna crtica, 1895, 1-2.
- HADŽIĆ, O.N., Srpsko muhamedanska sloga, 1898, br. 788-790.
- Nada
- OSMAN-AZIZ, Na Neretvi. Slika iz mostarskog života, 1/1895, br. 2. str. 10.
- HADŽIĆ, O.N. (Ibn Mostari), Lejlei-kadar, 1/1895, br. 7. str. 135-137.
- OSMAN-AZIZ, Nakon tri godine, 3/1897, br. 5, str. 86-87.
- OSMAN-AZIZ, Jednaki nazori, 3/1897, br. 6, str. 108-110.
- OSMAN-AZIZ, Bolesnici, 3/1897, br. 17, str. 329-330.
- OSMAN-AZIZ, Čališni ljudi, 3/1897, br. 23, str. 444-445.
- OSMAN-AZIZ, Mali ili veliki, 4/1898, br. 1, str. 6-7.
- OSMAN-AZIZ, Guske iznad vode, 4/1898, br. 2, str. 25.

Bog i Hrvati

- HADŽIĆ, O.N., Istočne iskrice, 1/1894.
- HADŽIĆ, O.N., (Ibn Mostari) Stambulski gost, 2/1895, str. 84-85.

Narodne novine

- OSMAN-AZIZ, Plemenitost, 63/1897, prilog 6-7.

Vijenac

- OSMAN-AZIZ, Trule dubine, 28/1896, br. 4, str. 54-56, br. 5, str. 68-71, br. 6, str. 84-85, br. 7, str. 99-101.
- OSMAN-AZIZ, Vidakov sin. (Pripovijest bez konca), 29/1897, br. 4, str. 52-55.
- OSMAN-AZIZ, Dindaš i dindaši, 29/1897, br. 5, str. 69-72, br. 6., str. 90-92.
- OSMAN-AZIZ, Čekaonica četvrtog razreda, 29/1897, br. 8, str. 122-123.
- OSMAN-AZIZ, Najmudriji ljudi na svijetu, 29/1897, br. 9, str. 138-139.

Obzor

- HADŽIĆ, O.N., Muslimansko pitanje u Bosni i Hercegovini, 1900.

Behar

- HADŽIĆ, O.N., Načela Islama i naš zadatak, 1/1900-01, 1, 6.
- HADŽIĆ, O.N., Mome dragulju, 1/1900-01, 5, 73.
- HADŽIĆ, O.N., Islam i kultura. Poziv na preplatu, 1/1900-01,
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), Male priče i dosjetke, 1/1900-01, 10, 158; 11, 173; 14, 221; 2/1901-02, 11, 166-167; 12, 186-187; 7/1906-07, 16, 189-190.
- HADŽIĆ, O.N., Muslimani, a ne muhamedanci! Poslanik, a ne prorok i propheta. Jedan predlog, 1/1900-01, 11, 168-171.
- HADŽIĆ, O.N., Smrt Sulejmana II Sjajnoga (Na adresu Pobratima), 1/1900-01, 11, 174;
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), Kula od uzdaha, historični događaj iz prve polovine XVII vijeka, napisao prof. Josip-Virgil Peri, 1/1900-01, 12, 193;
- HADŽIĆ, O.N., Zadaća „Behara“. Pismo uredništvu, 1/1900-01, 13, 206-209.
- HADŽIĆ, O.N., La Bosnie-Herzegovine a l'exposition de Paris 1900, 1/1900-01, 13, 210-211.
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), U pesmi Zmajova, 1/1900-01, 15, 240-241;
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), Pobratimstvo. (Pismo uredništvu), 1/1900-01, 17, 271-273.
- HADŽIĆ, O.N. (Hajrudin), Križarske vojne?, 1/1900-01, 17, 273-274.
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), Papirnati križari, 2/1901-02, 5, 74-76; 7, 109-110; 8, 124-125; 14, 223; 15, 237-238; 18, 278-280; 19, 293-295.
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), Papirnati križari. „Znameniti Srbi Muhamedanci“, 2/1901-02, 8, 124-125.

- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), Knjeginja Jelena, bosanska legenda u četiri čina, napisao Ivanov, 2/1901-02, 9, 143.
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), Male priče i dosjetke: Pjesnikova nagrada; San; Opomena, 2/1901-02, br. 11, str. 166-167.
- HADŽIĆ, O.N., Muslimanska žena (prijevod s ruskog), 2/1901-02, 11, 168-169; 12, 182; 13, 198-200; 14, 214-216; 15, 228-229; 16, 245-246; 17, 261-263.
- HADŽIĆ, O.N., Hiljadu i jedna noć. (Istočna pripovijetka). Prijevod s arapskog zajedno sa Fehimom Spahom, 2/1901/02, br. 13-24.
- HADŽIĆ, O.N., Mistifikacija ili propagandni službenici u poslu?, 2/1901-02, 20, 318-319.
- HADŽIĆ, O.N., Mevludi-šerif, 2/1901-02.
- HADŽIĆ, O.N., Chretiens et muslims. L. De Conteson, 2/1901-02.
- HADŽIĆ, O.N., Poturica gori od Turčina. (Na adresu hrvatskih i srpskih novina), 3/1902-03, 4, 64.
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), Iskrice s istoka i zapada, 3/1902-03, 1, 10; 2, 23-24.
- HADŽIĆ, O.N., Turska žena (La femme Turque) , 3/1902-03, 12, str.180-181.
- HADŽIĆ, O.N. (Vamik), *Papirnat i križari*, 3/1902-03, 14, 222.
- HADŽIĆ, O.N., *Ibrahim-beg Redžebpašić – Bašagić*, 3/1902-03, 14,221; 15, 237-239.
- HADŽIĆ, O.N. (Abdulhak), 8. *Saferske naredbe*, 7/1906-07, 1, 7.
- HADŽIĆ, O.N. (Abdulhak), Prisilna i osigurana sredstva, te ovršni postupak u agrarnim stvarima, 7/1906-07, 2, 15-17.
- HADŽIĆ, O.N. (Abdulhak), Stagnacija u našem javnom životu, 7/1906-07, 4, 38.
- HADŽIĆ, O.N. (Dževad), Paušaliranje desetine, 7/1906-07, 5, 52-54; 7, 79-80; 8, 86-87; 13, 147-148.
- HADŽIĆ, O.N. (Nedim), Bosna pred delegacijama, 7/1906-07, 5, 54-55.
- HADŽIĆ, O.N. (Nedim), Izjava „muslimanske“ i pravoslavne omladine, 7/1906-07, 7, 73-74.
- HADŽIĆ, O.N. (Durendiš), Javno mnijenje, 7/1906-07, 7, 76.
- OSMAN-AZIZ, Na početku IX godišta, 9/1908-09, br. 1, str. 2-3.
- OSMAN-AZIZ, Svijet za sebe, 9/1908-09, br. 2, str. 17-20.
- OSMAN-AZIZ, Silvije, 9/1908-09, br. 6, str. 82.

Bratstvo

- HADŽIĆ, O.N., Muslimanska versko-prosvetna autonomija u BiH i pitanje hi-lafeta, (Povodom 25-godišnjice Džabićevog pokreta), *Bratstvo*, XIX, 32. knjiga Društva Sv. Save, Beograd, štamparija „Sv. Save“, 1925, str. 217-248.

Gajret

- HADŽIĆ, O.N., Kulturna povijest Islama, 5/1912, 99-102, 130-133, 161-164.
- HADŽIĆ, O.N., Muslimanska versko-prosvetna autonomija u BiH i pitanje hi-lafeta, (Povodom 25-godišnjice Džabićevog pokreta), Sarajevo, *Gajret*, IX/1925, br. 7, str. 97-99; br. 8, str. 115-118; br. 9-10, str. 145-147; br. 11, str. 173-174; br. 12, str. 186-188; br. 15, str. 230-231; br. 16, str. 244.
- HADŽIĆ, O.N., *Muhamed i Koran*, XIII/1932, br. 6-7, str. 100-105.

Politika

- HADŽIĆ, O.N., *Feredža i fes*, 02.01.1928., god. XXV, br. 7071., str. 5.

Drugo

- OSMAN-AZIZ, Silvije, U: Spomen-spis Silviju Strahimiru Kranjčeviću: prigodom 25. godišnjice njegovog pjesnikovanja, Sarajevo, 1908.

Literatura:

- Ebul Fida, *Muhamed alejhiselam* (s arapskog preveo i bilješkama propratio Osman Nuri Hadžić), štamparija Riste J. Savića, Sarajevo, 1903.
- Hadžić, K., „Šerijatska sudačka škola (Mektebi-nuvvab) u Sarajevu“, *Glasnik VIS*, XXXIX, 1976.
- Hadžijahić, M.; Traljić, M., *Islam i Muslimani u Bosni i Hercegovini*, Islamska zajednica u RBiH – Ured Rijaseta u Istanbulu, Istanbul, 1994.
- Hasanbegović, Z., „Muslimani u Zagrebu 1878-1945. Doba utemeljenja“, *Behar*, br. 74-75.
- Hasandedić, H., *Muslimanska baština u istočnoj Hercegovini*, El-Kalem, Sarajevo, 1990.
- Hasanović, B., *Islamske obrazovne ustanove u Bosni i Hercegovini od 1850 - 1941*, Islamski pedagoški fakultet, Zenica, 2008.

- Karić, E.; Demirović, M., *Reis Džemaludin Čaušević, prosvjetitelj i reformator*, Ljiljan, Sarajevo, 2002, knjiga I, str. 172.
- Kemura, I., *Uloga Gajreta u društvenom životu muslimana Bosne i Hercegovine (1903-1941)*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1986.
- Memić, M., *Velika Medresa i njeni učenici u revolucionarnom pokretu*, Fonografika, Skopje, 1984.
- *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka*, urednik: Stanoje Stanojević, Bibliografski zavod, Zagreb, 1929.
- Nezirović, M., „Prijevodi sa francuskog i drugih romanskih jezika u muslimanskim časopisima u doba preporoda“, *Anali GHBB*, IX-XX, Sarajevo, 2001.
- Rizvić, M., *Behar – književno istorijska monografija*, Svjetlost, Sarajevo, 1971.
- Rizvić, M., *Bosansko-Muslimanska književnost u doba preporoda (1887-1918)*, El-Kalem, Sarajevo, 1990.

عبد الله عارفوفينش

عثمان نوري حجيتش (١٨٦٩-١٩٣٧م): السيرة والأعمال

خلافا لبعض معاصريه، والذين قد كتبت عن حياتهم سير واسعة، فإن حياة عثمان نوري حجيتش وأعماله لم يكتب عنهما إلا بعض كتابات قصيرة لا تتعدى ذكر معلومات أساسية عنه ولا تقدم صورة متكاملة لشخصيته وأعماله. بدأت رحلة حياة عثمان نوري حجيتش في موستار ثم تواصلت في كل من سرايفو وزاغرب وبيبلوفار وفينا وبوسانسكا دوبيتسا وبانيا لوكا حتى انتهت في نهاية المطاف في بلغراد. أمضى عثمان نوري حجيتش مرحلة طفولته في أقصى الأقاليم الغربية للمملكة العثمانية، أما معارفه وثقافته فتلقاها تحت السلطة النمساوية الهنغارية، وأما مرحلة أشده ونهاية حياته فقد شهدهما في المملكة اليوغسلافية.

Mr. Sc. Abdullah Arifovic

Osman Nuri Hadzic (1869-1937) Life and Work

Summary

Unlike some of Hadzic's contemporaries about whose life some exceptional biographies were written, not much has been written about the life and work of Osman Nuri Hadzic, except for a few poor biographies that contain only the most basic information that does not paint a complete picture of his personality and his work. The life path of Osman Nuri Hadzic started in Mostar, then led him through Sarajevo, Zagreb, Bjelovar, Vienna, Bosanska Dubica, Banja Luka, and, eventually, ended up in Belgrade. He spent his childhood in the most western province of the Ottoman Empire, acquired education and intellectual maturity under the Austro-Hungarian administration, and spent his youth and met the end of the earthly journey in the Kingdom of Yugoslavia.

Pristup kur'anskoj egzezezi Hasana Turabija¹

Esam Eltigani Mohammed Ibrahim² i Ibrahim M. Zein³

eibrahim@iium.edu.my

ibrahimz@iium.edu.my

Sažetak

Hasan el-Turabi, autor brojnih knjiga iz islamskih studija, smatra se eminentnom i utjecajnom figurom u okviru međunarodnih islamskih pokreta a također i kontrapozitivnim misliocem. Među najistaknutijim i posljednjim djelima jeste njegova kur'anska egzegeza naslovljena riječima *al-Tafsīr al-Tawhīdī*. Ova studija raspravlja o temeljnim postulatima al-Turabija u njegovoj egzezezi. Primjenjujući analitičku i induktivnu metodologiju istraživanje zaključuje da, iako se *al-Tafsīr al-Tawhīdī* fokusira na islamsku obnovu i uspostavljanje islamske države, el-Turabi koristi ovu mogućnost da iskaže svoja opća uvjerenja koja, posljedično tome, služe kao temelj njegove egzegeze. Studija također otkriva da se *al-Tafsīr al-Tawhīdī* može svrstati među moderne egzegetske trendove u tefsiru budući da tvrdi da je Kur'an otvoren ličnoj interpretaciji i unapređenju dokaza o historicitetu i Sunneta Poslanika, a.s., i tradicije tefsira.

Ključne riječi: Hasan el-Turabi, Nacionalni islamski font, politički islam, Sudan, Tefsir (egzegeza).

¹ „Hasan al-Turabi's approach to Qur'anic exegesis“, *Intellectual Discourse*, 22:1 (2014) 53-71.

² Esam Eltigani Mohamed Ibrahim je docent na Odsjeku za Kur'an i Sunnet Fakulteta za islamsko objavljeno znanje i humanističke nauke Internacionalnog islamskog univerziteta u Maleziji (IIUM) i član Međunarodnog instituta za Halal istraživanja i obuku IIUM-a, email: eibrahim@iium.edu.my.

³ Ibrahim M. Zein je profesor na Odsjeku usul-i d-din i komparativne religije Fakulteta za islamsko objavljeno znanje i humanističke nauke Internacionalnog islamskog univerziteta u Maleziji (IIUM). E-mail: ibrahimz@iium.edu.my.

El-Turabi ne nalazi utjehu u klasičnim komentarima Kur'ana niti u metodama koje se koriste u njima. Premda uglavnom nepoznat kao muftisira (egzegeta Kur'ana), el-Turabi je duboko zainteresiran za kur'anske studije. On je uvjeren u potrebu razvijanja novog metoda kur'anske interpretacije koja odgovara potrebama modernog vremena. Da bi to uradio, el-Turabi podstiče muslimane da Kur'an razumijevaju izvorno a ne kroz komentare Kur'ana (el-Turabi, 2004). Dok potvrđuje Božansko porijeklo i živost Kur'an, el-Turabi kritizira muslimanske učenjake što ne nude održiv metod interpretiranja Kur'ana i zato preporučuje novi metod.

Uprkos tome što je već preko četiri decenije vođa Islamskog pokreta u Sudanu, mnogi Hasana el-Turabija smatraju radikalnim fundamentalistom poričući time, nehotice, njegov obnovljeni diskurs mogućnosti da bude moderan. U najboljem slučaju, el-Turabi se predstvalja u nepopravljivom procjepu između islama i zapadnjačke kulture, a njegova teologija opisuje se kao ona koja sadrži jedinstvo tradicionalnog i modernog islama (Ibrahim, 1990).

Nekoliko studija istraživale su el-Turabijev intelektualni i ideološki razvoj. El-Affendi (1991) el-Turabijev diskurs smjestio je unutar fundamentalističkog i reformatorskog islamskog aktivizma koji je u raskoraku između modernizma i tradicije, pragmatizma i idealizma te kalkulacije i vjere. El-Turabijev diskurs povezoao je s drevnom sufijskom etikom i s njezinim naglaskom više na duhovnom nego na slovu islama sa mogućnošću da se čovjek obogati izvornom porukom zahvaljujući vlastitim naporima. Ibrahim (1999) istražuje kako je el-Turabi asimilirao modernitet u teologiju, u kojoj je modernost viđena kao Bogom dana realnost koja može voditi dubljem obožavanju Boga. Abdulvahid (2008) daje konture el-Turabijeve koncepcije „islamske umjetnosti“ i „islamske muzike“ na polju teatra, slikanja i pjevanja. Ipak, ove studije ne daju ocjenu el-Turabijevog doprinosa na planu tefsira i tefsirske metodologije. Ova studija analizira Turabijev metod interpretiranja Kur'ana onako kako je on izložen u njegovom *al-Tafsīr al-Tawhīdī*.

Kratka biografija el-Turabija

Hasan Abdullah el-Turabi rođen je u mjestu Kasalā u istočnom Sudanu 1932. u religijskoj porodici koja ima dugu tradiciju poučavanja islamskim naukama i prakticiranja sufizma. Porodica se nastanila u selo *Wād al-Turābī* smješteno na Plavom Nilu, jugoistočno od Kartuma. El-Turabijev otac Abdullah Dafa' Allah el-Turabi (1889-1990) bio je religijski *qādi* (šerijatski kadija) Odjeljenja sudanskog pravosuđa u kojem je počeo raditi 1924. god. tokom britanske kolonijalne administracije (Gallab, 2008; Ibrahim, 1999).

El-Turabi je studirao tradicionalne islamske nauke i arapski jezik kao dodatak onome što je naučio u modernim školama. Slijedeći svoju diplomu na Visokoj školi Hantūb upisao je Pravni fakultet na Kartumskom koledž univerzitetu (KUC), kasnije Univerzitet Kartum, te poslije četiri godine na njemu diplomirao. Godine 1957. el-Turabi je ispred KUC-a poslan u Britaniju, gdje je stekao diplomu magistra prava na Univerzitetu London. Nakon povratka u Sudan, počeo je raditi na Pravnom fakultetu Univerziteta Kartum kao asistent. Godine 1959. ponovo je poslan ispred Univerziteta Kartum u Francusku, gdje je doktorirao pravo na Sorbonne Univerzitetu (Ibrahim, 1999). Nakon njegova povratka iz Francuske, al-Turabi je imenovan za dekana Pravnog fakulteta Univerziteta Kartum.

El-Turabijevo intelektualno i političko vođstvo Islamskog pokreta u Sudanu trajalo je u periodu dužem od četrdeset godina. Otpočinjući 1964. godine ovaj pokret, uvodio je ozbiljne transformacije, saveze i saradnje, započinjući s Muslimanskim bratstvom (1964) a nastavljajući s Frontom islamske povelje (1964-69), Nacionalnim islamskim frontom (1958-89), Nacionalnim kongresom (1998-1999) i Narodnim kongresom (2000 - do danas).

Kao i mnoge takve historijske ličnosti, el-Turabi ima mnogo sljedbenika i podržavatelja u i izvan Sudana, ali i mnogih oponenta i klevetnika. On je imao ideološku vlast ponad vojnog režima Omera Hasana Ahmeda el-Bašira 1989, a 1996. Turabi postaje predsjednik Parlamenta i sa te pozicije njegov utjecaj proširuje se na sve političke ustanove u Sudanu. Godine 1999. zbog neslaganja s predsjednikom el-Bašiom provodi u zatvoru nekoliko godina. Od tada dosta vremena provodi u zatvoru, ali se

čini da ponovo vraća moć angažiranjem el-Beširove vlade u nacionalnom pomirenju aprila 2014.⁴

Nastanak djela *al-Tafsīr al-Tawhīdi*

Al-Tafsīr al-Tawhīdi započinje 1994. god. kao sedmična otvorena konsultatorska sesija koju vodi el-Turabi. Prisutni, njih 15 do 20, bili su muškarci i žene iz različitih segmenata društva kao što su studenti, tradicionalni učenjaci (ulema) i profesori koji su se specijalizirali u prirodnim i društvenim naukama. El-Turabi je tražio raznolikost kako bi tražio različita mišljenja. On bi postavljao pitanja o različitim aspektima ajeta kako bi učesnike izazvao na razmišljanje i doprinos te, na iznenađenje mnogih, neki su učesnici, iako nisu bili kvalificirane egzegete, nudili kreativne interpretacije, dok većina tradicionalnih učenjaka (uleme) nisu iznosili nove ideje. Ovo je možda pokazatelj da je tradicionalno obrazovanje, sa insistiranjem na zatvaranju vrata *idžtihada*, vodilo opadanju kritičkog promišljanja i fokusirao se na razvoj najmanje funkcije mozga – memoriranje. Kao rezultat toga većina tradicionalne uleme briljirala je u memoriranju, ali nije imala kreativnosti.

El-Turabi priznaje da se okoristio ovim diskusijama koje su, ipak, iznenada prestale budući da su se politička neslaganja između njega i predsjednika el-Bašira intenzivirala i na kraju su za posljednicu imala njegovo zatvaranje. Kada je el-Turabi započeo pisanje *al-Tafsīr al-Tawhīdi* ustvrdio je da se nije referirao na audiozapise sa ovih sesija i stoga je ovaj tefsir rezultat njegovog vlastitog mišljenja te, otuda, on preuzima potpunu odgovornost za ideje izložene u njemu (lični intervju, 2011).

Prvi tom tefsira objavljen je 1994. u *Dar al-Saqi* izdavačkoj kući u Londonu pod naslovom *al-Tafsīr al-Tawhīdi*. Sadržavao je prvih deset džuzova (dijelova) Kur'ana od sure El-Fatihe do sure Et-Tevbe. Ovaj tom sadržavao je i predgovor kojeg je napisao el-Mahbub Abdusselam, el-Turabijev učenik, u kome kratko govori o historiji *al-Tafsīr al-Tawhīdi* i el-Turabijevoj *al-tawhīdi* perspektivi.

Za malo manje od sedam godina drugi tom tefsira objavljen je 2011. u Bejrutu pod istim naslovom. Ovaj tom sadrži sljedećih deset dijelova

⁴ Hasan el-Turabi je na ahiret preselio 5. marta 2016. god. (nap. prev.).

Kur'ana od sure Junus do sure El-'Ankebut. Drugi tom, dosta neobično, sadrži isti uvod koji je objavljen i u prvom tomu. Ovo je možda bilo potrebno zbog važnosti uvoda za razumijevanje metodologije primijenjene u tefsiru. Treći i posljednji tom *al-Tafsīr al-Tawhīdī*, za kojeg se očekuje da obuhvati posljednje dijelove Kur'ana, tek treba biti objavljen.

Opravdanje za pisanje *al-Tafsīr al-Tawhīdī*

Većina komentara, prema el-Turabiju, ne obraćaju se savremenom dobu (2011). Oni su ograničeni u onom obimu koliko se fokusiraju samo na period tokom kojeg je Kur'an objavljen bez razmatranja šireg konteksta publike Kur'ana. To znači da su kur'anski komentari fokusirani na specifične okolnosti objavljivanja bez apstrahiranja istovjetnog okruženja koji bi imao neku osnovnu povezanost sa izvornim okruženjem i okolnostima. Takav proces doprinio bi jasnosti o relevantnosti Kur'ana u jednom novom okruženju. Komentari Kur'ana raspravljaju o razlozima objavljivanja ako su ajeti objavljeni zbog specifične okolnosti ili pojedinačne osobe. El-Turabi tvrdi da komentatori trebaju opisati kompletno okruženje u kojem su ajeti objavljeni. Može biti istina da neki ajet oslovljava specifičan događaj, ali isto tako i da oslovljava slične buduće događaje pošto su Kur'an i njegova značenja vječni. Prema tome, el-Turabi je odlučio pisati tefsir kako bi čitaocu pomogao da pokuša iskoristiti egzegezu da bi razumio poruku Kur'ana kroz opažanje jedinstva njegovih značenja. Njegov cilj je analiza okruženja u kojem je Kur'an prvotno objavljen i utjecaj kojeg je on imao na ljude kao i objašnjenje kur'anske poruke za savremeno društvo. Poruka Kur'ana je namijenjena svim ljudima i njezina egzegeza treba biti takva. Za el-Turabija ovo su bili razlozi koji zaslužuju njegov *al-Tafsīr al-Tawhīdī* (lični intervju, 2011).

El-Turabi se često referira na Kur'an u propagiranju svoje religijsko-političke ideologije zato što, prema njemu, većina ljudi njegove ideje o islamizaciji države ili političkog islama gleda kao čudne i sa osudom. To ga je vodilo ka neprestanom referiranju na Kur'an kao sredstvo za podsticanje na neku formu vjerodostojnosti, posebno za njezino prihvatanje u konzervativnom *sufi* društvu Sudana, koje u početku nije uspjelo

razlikovati Islamski pokret i komuniste - i jedno i drugo bilo je *čudno* u njihovim očima.

Organizacija tefsira *al-Tafsīr al-Tawhīdi*

El-Turabi je dosljedno slijedio tekstualnu strategiju podjele komentara svake sure Kur'ana u tri dijela: sažetak uputstva za poglavlje (*khulāsat hady al-sura*), slijed značenja (*tartīl al-ma'ānī*) i opća značenja (*'umūm al-ma'ānī*).

El-Turabi svoj tefsir svake sure započinje uvodom u kojem govori o nekoliko aspekata uključujući i razloge njezina imenovanja, poredak i okruženje u kojem je ona objavljena, kao i teme, sadržaj i ciljeve sure. On ovo čini kako bi čitalac mogao razumjeti vrijednosti sure u skladu s razlozima zbog kojih je ona objavljena i zahtjevima Islamskog pokreta u momentu njezina objavljivanja te kako teme sure zadovoljavaju ove zahtjeve.

Ovaj uvodni dio važan je za savremene reformatore religije kako bi shvatili vrijednosti sure na isti način kako su se poslanik Muhammed, a.s., i njegovi drugovi njima okoristili. Ovaj cilj se ne može postići samo kroz jednostavno objašnjenje značenja ajeta. On iziskuje temeljno razmišljanje konteksta i povoda objavlivanja kako bi se odredili specifični ciljevi ajeta i mnoge implikacije koje on podrazumijeva.

Nakon završetka uvodnog dijela sure, el-Turabi se upušta u elaboraciju sure onim što on naziva *tartīl al-ma'ānī*, što je drugi korak njegove strategije. On ovako postupa dijeleći suru u grupe ajeta a potom prateći ajete unutar svake grupe, često jedan za drugim, objašnjava značenje svakog ajeta uspostavljajući vezu između njega i značenja ajeta prije njege, da bi se ajeti u grupi pokazali kao povezan niz značenja. Naprimjer, ajete sure El-Bekare el-Turabi dijeli u dvadeset tri grupe, najveća grupa sadrži trideset jedan ajet a najmanja samo dva ajeta. Isto tako, suru Alu 'Imran dijeli u devet grupa, suru En-Nisa' u deset, suru El-Ma'ide u devet, El-En'am u devet, El-A'raf u pet, El-Enfal u sedam, Et-Tevbe u deset, Junus u osam i suru Hud u četiri grupe. Ovo pokazuje različitost grupiranja ajeta sura shodno različitosti tema sadržanih u njima.

Slijedeći objašnjenje sekventnih značenja ajeta u svakoj grupi ajet po ajet i naglašavajući njihov utjecaj na ljude kojima su oni prvotno objavljeni, el-Turabi se vraća na istu grupu ajeta i pokušava ih objasniti kao grupu shodno sadašnjim realnostima i okolnostima. Ovaj odjeljak on imenuje *'umūm al-ma'ānī* (opća značenja), što je posljednji korak u njegovoj tekstualnoj strategiji. Cilj ovog odjeljka jeste obraćanje savremenom čitaocu, muslimanu i nemuslimanu, kako bi se pojasnile vrijednosti Kur'ana u skladu sa savremenim potrebama.

Izvori tefsira *al-Tafsīr al-Tawhīdī*

Ono što sumnjiči el-Turabijev intelektualni diskurs jeste činjenica da on ne otkriva izvore i reference na koje se oslanjao u formiranju svojih ideja i dokaza. Ovo je očigledno kroz sva njegova izdanja, uključujući i *al-Tafsīr al-Tawhīdī*, što za posljedicu ima sve vrste kriticizma i tvrdnji izrečenih od strane njegovih prijatelja i protivnika. Kada je upitan zašto se nije angažirao oko svojih referenci, naveo je dva razloga: prvi - većinu svojih izdanja autorizirao je u zatvoru gdje nije imao taj luksuz da navodi reference poput verzija izdanja i brojeva stranica, i drugi - nije želio svoju knjigu učiniti većom nego što je to potrebno (lični intervju, 2011). Zato je veoma teško pratiti njegove reference.

Zanimljivo je da, kada je el-Turabi bio upitan da navede reference koje je koristio u svojoj egzezezi, odgovorio je da je u zatvoru čitao mnoge knjige tefsira i spomenuo njihove naslove. Ovaj iskaz, očigledno, može biti kontradiktoran njegovoj prvoj tvrdnji i pokazao je da neotkrivanje izvora jeste dio njegove strategije a možda nije direktno ni povezano s njegovim zatvorom. Nakon čitanja *al-Tafsīr al-Tawhīdī* i uspoređivanja njegova sadržaja s drugim tefsirskim djelima, istraživači zaključuju da su el-Turabijevi glavni izvori *Tafsīr al-Manār* Muhammeda Abduh i Rešida Ridaa, *Tafhīm al-Qur'ān* Mevlana Mevdudija, tefsir *Zilāl* Sejjida Qutba, *Tefsīr Ibn Ašūr* i prijevod Kur'ana Muhammeda Asada.

Ono što slijedi jeste primjer sličnosti između nekih el-Turabijevih mišljenja o tefsiru nekih izabranih kur'anskih ajeta i mišljenja Muhammeda Abduh i Rešida Ridaa. Ajet 4:1 glasi ovako:

O ljudi, bojte se Gospodara svoga koji vas je stvorio od jednog bića, a od njega je stvorio drugu njegovu i od njih dvoje je rasijao mnoge muškarce i žene. I bojte se Allaha, čijim imenom jedni druge molite, i čuvajte rodbinske veze! Zaista Allah nad vama bdi.

Muhammed Abduhu u svom tefsiru ovog ajeta kaže da „jedno biće“ spomenuto u ajetu nije nužno Adem zato što se takva spoznaja ne može derivirati iz intelektualnih tvrdnji ili čula, već se zadobiva samo *Vahjom* (Objavom) (Rida, 1929). Prema Abduhuu, ovaj ajet kao i Kur'an u cijelosti ne spominju da je prvostvoreno biće bio Adem i ako svi prethodni egzegeti Kur'ana kažu da je Adem intendirano značenje „jednog bića“, onda oni to nisu razumjeli iz ovog ajeta Kur'ana. Zapravo, to je njihovo uvjerenje da je Adem otac sveg čovječanstva, što je znanje koje je zado-biveno iz nekog drugog izvora a ne iz Kur'ana.

Ako *Tafsir al-Manār* dovodi u pitanje konsenzualnu tvrdnju muslimana, kršćana i jevreja da je prvostvoreno biće bio Adem, iz čijeg je rebra stvorena njegova supruga Havva (Eva), ko je onda prvo biće? Abduhuovo mišljenje jeste da se to ostavi neidentificirano budući da sam Kur'an to nije pojasnio; inače bismo se suprotstavili naučnim i historijskim istraživanjima koja tvrde da ljudska bića vode porijeklo od više otaca (nekoliko Adema) ili od *qird-a* (majmuna) (Rida, 1929).

Rešid Rida, kompilator i koautor *Tafsira al-Manāra*, spomenuo je da su moguća i druga razumijevanja u skladu s modernim istraživačima. Prvo - da je moguće da je prvostvoreno biće bila Havva, a potom je stvoren Adem kroz njezinu „djevičansku reprodukciju“. Moderna nauka dokazuje da neke životinje ženke rađaju nekoliko potomaka bez oplodavanja mužjaka. Drugo razumijevanje jeste da je prvostvoreno biće hermafrodit: stvorenje koje ima i muškost i ženskost i ima attribute i muška i ženska (Rida, 1929).

El-Turabijevo objašnjenje istog ajeta glasi da se Allah, dž.š., obratio svem čovječanstvu kazujući im da ih je stvorio od jednog bića i iz njega je On stvorio prvo muško i prvo žensko. Moguće je da je muški i ženski par u početku bio jedno biće u jednom živućem tijelu koje ima attribute muška i ženska - hermafrodit majka. Onda se muško stvorenje, Adem, odvojilo od hermafrodit majke, a hermafrodit biće, Havva, zadržavalo je

svoje ženske atribute. U ovom smislu Adem je sličan Isau (Isusu) koji je stvoren bez oca (el-Turabi, 2004).

El-Turabi nastavlja objašnjavati da prva žena nije stvorena od Ademova rebra, kako se to spominje u *isra'ilijatima*, a autentični hadis u kojem Poslanik, a.s., kaže de je žena stvorena od krivog rebra bio je samo Poslanikova ilustracija toga kako se prema njima treba odnositi mudro i nježno (el-Turabi, 2004). Taj hadis nema ništa sa genezom stvaranja.

Abduhu odbija priznati tvrdnju da je prvo stvorenje bio Adem. Rešid Rida daje dva moguća scenarija za prvo stvorenje - to bi mogla biti Havva ili hermafrodit koji istovremeno posjeduje muškost i ženskost. El-Turabi kombinira mišljenja Abduhua i Rešida Ridaa, bez ukazivanja na njih, govoreći da Adem nije nužno prvo stvorenje; to bi mogla biti Havva koja je u početku, prije nego je Adem od nje odvojen, bila hermafrodit. Trebalo bi napomenuti da je ova pozicija dopadljiva za žene i još više istaći da je ona u skladu s njegovim kontraverznim pamfletima o ženi. Sve ovo je drugo nastavljanje njegovog ideološkog gledanja na ženu u islamu. Uzimajući u obzir vlastitu tvrdnju da je prvostvoreno biće koje je Allah stvorio bila Havva, koja je bila hermafrodit koji je proizveo Adema bez oca, slično načinu na koji je Isa bio stvoren iz Marije, objašnjenje je lišeno ispravne tekstualne evidencije.

Temelji al-Turabijeva metoda

El-Turabi je slijedio modernističku ideologijsku metodologiju u onome što bi se moglo kategorizirati kao modernistički trend u egzegezi (*al-itijāh al-hadāthi fī al-tafsīr*). Ona je modernistička zato što tvrdi da je čitav Kur'an otvoren ličnoj interpretaciji i ne može biti ograničen specifičnim značenjem. Ona reinterpretira Poslanikovo, a.s., razumijevanje i povremeno omalovažava postignuća prethodnih učenjaka Kur'ana te zagovara historicitet Sunneta (Poslanikove tradicije). Ovo bi moglo utriput stajalištu da je Poslanikovo, a.s., razumijevanje bilo jedino primjenljivo u njegovom vremenu i da svaka era iziskuje novo čitanje Kur'ana. Ova metodologija također poziva muslimane boljem razumijevanju Kur'ana primjenjujući ga na savremene praktične situacije, umjesto da se bude zadovoljno teoretskim egzegetskim razumijevanjem.

Al-Turabijev metod je *tawhīdī tajdīdī* (ujedinjavanje, obnova) i ideološki na način koji zahtijeva da muslimanska društva i vlade razumijevaju Kur'an kroz principe *tawhīda* religijsko-političke ideologije. Ovo se može postići jedino gledanjem na Kur'an bez prethodnih ograničenja i na način kao da se on danas objavljuje, u pokušaju da se religija obnovi u svjetlu sadašnje realnosti.

El-Turabijeva metodologija egzegeze je produkt njegove religijsko-političke teorije *tawhīda* na kojoj se temelje pravila koja vladaju njegovom egzegezom. To nije slučaj samo sa njegovim *al-Tafsīr al-Tawhīdī*, već također sa većinom njegovih intelektualnih prinosa. Za al-Turabija je razmatranje države neodvojivi dio religije i nije samo jedan važan koncept egzegeze već je i princip vjerovanja koji se mora ispuniti da bi se islam upotpunio.

El-Turabijeva *tawhīd* ideologija imala je važnu ulogu u usmjeravanju značenja kur'anskoga teksta u *al-Tafsīr al-Tawhīdī* usredsređivanjem više na društvo i javnost negoli na lična ili individualna pitanja, obraćajući se muslimanima kao grupi, i davanjem smjernica za njihove javne i državne poslove. To je nedostatak koji postoji u većini egzegeza zahvaljujući, prema el-Turabiju, odsustvu uloge Islamske države većim dijelom historije islama u vođenju javnog života učenjima Kur'ana. On nebrojeno puta navodi Kur'an da bi legitimirao *tawhīd* ideologiju i istaknuo nameatanje grupnog rada kako bi uspostavio religiju u svim aspektima života. U njegovom objašnjenju sure Ibrahim, na primjer, el-Turabi objašnjava da je poruka poslanika Ibrahima bila da se obožava Allah kao Gospodar i da se obožavanjem Njega ujedini život (el-Turabi, 2011). Ibrahimova poruka bila je temelj poruke poslanika Muhammeda, a.s., što ukazuje na sveobuhvatnost religije za sve životne izazove bez obzira da li u pitanju bili obredi obožavanja, etika društva ili način vladanja. Stoga, za el-Turabija, sura Ibrahim nosi sva moguća značenja *tawhīda* kao svjedočanstvo da je uputa u životu moguća jedino kroz *tawhīd*. U objašnjenju sure Merjem el-Turabi ustvrđuje da je poruka poslanika Isaa bila obožavanje Allaha kao jedinog Gospodara i ujedinjenje života kroz Njegovo obožavanje. On kaže: „Nakon što je razumijevanje vjere izmijenjeno i ljudi se u svom razumijevanju principa religije podijelili u različite stranke i bili

u zabludi u životu“ (el-Turabi, 2011, p. 654). El-Turabi smatra da neimplementiranje islamske države mijenja religijske principe te da je država vodeća institucija u provođenju i razumijevanju poruke islama u njegovoj cjelovitosti.

Nekolicina se ne slaže s el-Turabijem da islam pokriva sve aspekte života uključujući i državu. Međutim, to nije isto kao reći da je islamska država princip vjerovanja koji mora biti ispunjen da bi islam bio potpun. Takvo vjerovanje vodilo je el-Turabija tome da na Kur'an gleda najviše iz te perspektive.

El-Turabijeva religijsko-politička teorija *tawhīda* jeste središnja tema *tadždīda* (obnove). *Tadždīd* se smatra dijelom njegove ukupne teorije *tawhīda* i jedan je od njezinih sjecišta, te se, stoga, el-Turabi kroz čitavu svoju egzegezu fokusira na njega kako bi čitaoci na svakoj stranici uočili njegovu važnost. Ova osa sadrži kritičizam klasičnih i savremenih egzegeza i egzegeta, poziv na novu racionalnu egzegezu, poziv na stalnu obnovu religije i poziv za prihvatanje novog islamskog pokreta i kritiku suprotstavljenih i tradicionalnih učenjaka. Kao rezultat toga, temelji metoda njegova tefsira baziraju se na potpunom odvajanju od tradicionalnog metoda i velikom naglasku na *tadždīd* etiku. Ova metodološka pozicija od njega je iziskivala kreiranje nove tekstualne strategije u razumijevanju kur'anskoga teksta.

Temeljna pravila tekstualne analize

El-Turabi tvrdi da se vječni kur'anski diskurs danas mora razumijevati u skladu sa savremenim neprilikama muslimana te mora biti oslobođen od narativa *selefa* (prethodnika) i *turāsa* (naslijeđa). Kur'anska značenja moraju biti kazana na racionalan način kako bi se, na taj način, zanjekale mnoge zablude oko islama. Prema el-Turabiju, Kur'an se jedino može razumjeti putem razuma i „svaki pokušaj njegove interpretacije mora slijediti metodologiju *tawhīda*“ (el-Turabi, 2004, p. 15). Nadalje, interpretiranje ajeta Kur'ana utemeljeno na *tawhīd* metodologiji daje pravila koja mu osiguravaju dovoljno fleksibilnosti u egzezezi.

Arapski jezik je ključ razumijevanja Kur'ana

Sa brojnim posebnim historijskim i intencionalnim specifičnostima, el-Turabijeva prva i najvažnija uloga u tefsiru jeste razmatranje arapskoga jezika. El-Turabi ne zahtijeva od egzegete Kur'ana da ispuni sve zahtjeve ili kvalifikacije, izuzev ovladavanja arapskim jezikom (el-Turabi, 2004; el-Turabi, 2011).

El-Turabi koristi isprekidana slova na počecima nekih sura kako bi dokazao da u Kur'anu nema ništa što je van domašaja ili nepoznatog značenja, zato što je prenošenje značenja intencija svakog govora. Zaključio je da egzegeza Kur'an nije rezervirana samo za dobre pretke.

U uvodu svoje egzegeze el-Turabi kaže da je „Kur'an - arapska knjiga, u arapskom jeziku i njegovo značenje može se objasniti arapskim jezikom (el-Turabi, 2004, p. 15). Neka arapska slova, objavljena na počecima određenih sura: *Elif-Lam-Mim*, *Kaf-Ha-Ya-'Ayn-Sad* i *Ha-Mim*, svjedoče da je Kur'an govor sastavljen od elemenata arapskoga jezika i potvrđuju da je njegova poruka jasna i razumljiva ranim Arapima.“ Ovim el-Turabi zaključuje da je arapski jezik ključ za razumijevanje Kur'ana.

El-Turabijevo uzimanje isprekidanih slova na početku nekih sura kao dokaz da u Kur'anu nema ništa nepoznatog značenja i zaključivanje, na osnovu tog dokaza da tefsir Kur'ana nije ekskluzivno pravo Poslanika, a.s., i dobrih predaka, jeste diskutabilno i ideološki motivirano. Neki tvrde da je pogrešno reći da u Kur'anu ima dio koji ništa ne znači, dok drugi smatraju pogrešnim reći da je arapski jezik kadar objasniti sve u Kur'anu. Postoje brojne interpretacije značenja i cilja pojedinačnih slova na počecima nekih sura. Rečeno je da su ta slova imena nekih sura. Također je rečeno da su ta slova Allahova imena. Jedni misle da ta slova predstavljaju numeričke vrijednosti. Međutim, najčešće mišljenje većine muslimanskih učenjaka jeste da znanje o značenju tih slova pripada samo Uzvišenom Allahu. Ovo se mišljenje prenosi od nekih ashaba uključujući Ebu Bekra, Omera, Osmana, Aliju i Ibn Mes'uda. Prenosi se da je Ebu Bekr es-Siddik rekao: „Svaka knjiga ima neku tajnu, a tajna Kur'ana jesu počeci sura“ i kao takvi oni se smatraju nejasnim ajetima (*mutashābihāt*) (el-Sujuti, 2004).

Kao rezultat el-Turabijeva mišljenja da se cijeli Kur'an može razumjeti iz arapskog jezika zapažamo da el-Turabi često izabire ono mišljenje o značenju nekog ajeta utemeljeno na njegovom lingvističkom značenju i zanemarivanju jakih mišljenja utemeljenih na kazivanjima od Poslanika, a.s., ili njegovih drugova. Na primjer, tefsir ajeta (2:238): *Čuvajte namaze, i središnji namaz, i stojte pred Allahom istinski pobožno (2:238).*

Muslimanski učenjaci se razilaze oko toga koji je namaz središnji. Ibn Āšur (2000) spominje da nema autentične predaje od Poslanika, a.s., koja određuje ovaj namaz a ni ashabi se oko toga nisu slagali pa su dali nekoliko mišljenja sugerirajući da je to ili ikindija ili jacija ili sabah-namaz. El-Turabi (2004) tvrdi da se središnji namaz, za koji nam je rečeno da ga čuvamo, odnosi na kvalitet namaza, naime, on se mora izvršiti u određeno vrijeme i sa potpunom umnom prisutnošću. Iako postoje autentične predaje od Aiše, Alije i Omera koje kazuju da je središnji namaz ili ikindijski ili jacijski ili sabahski, el-Turabi ne oklijeva ponuditi potpuno drukčije mišljenje.

El-Turabi izabire spomenuto mišljenje zato što ono služi njegovoj ideologiji. Uzorak namaza za el-Turabija predstavlja model opravdanja islamske države. Namaz je osnovna škola *par excellence* za instruiranje muslimana oko stalnog jedinstva države i religije, on je minijatura svih drugih djela kao potvrde obožavanja Boga. Stoga se, prema el-Turabiju, ajeti o namazu spominju u sredini ajeta koji govore o propisima koji se odnose na porodicu kao indikacija da je čitav porodični život forma obožavanja (el-Turabi, 2004). Nadalje, kada Allah, dž.š., traži od nas da čuvamo određeni namaz, značenje, prema el-Turabiju, mora biti to da se čuvaju svi namazi, tj. čitav život. Inače, ako bi el-Turabi naveo mišljenje ashaba i odabrao određeni namaz kao što je onaj ikindijski, to bi, onda, izazvalo ozbiljan udarac njegovom argumentu da namaz predstavlja model i opravdanje islamske države. Ovo je jasan primjer kako el-Turabijeva pravila tefsira pomažu odbrani njegove religijsko-političke ideologije. Očigledno, arapski jezik je važan u razumijevanju Kur'ana, ali el-Turabijeva pozicija koristi jezik kako bi odbranila njegove ideološkijske *tawhīdī* postulate.

Razmatranje historijskog značenja kur'anskog jezika

Kao derivat prvog, drugo pravilo el-Turabijeve tefsirske metodologije jeste nužnost uzimanja u obzir historijskog značenja kur'anskoga jezika u egzezezi. El-Turabi (2004) tvrdi da arapski jezik potiče iz jednog korijena; nije nastao iz različitih izvorišta koja mogu generirati neujednačenost. Određene arapsko-kur'anske riječi pretrpjele su evoluciju u svojim značenjima tokom vremena. Kao posljedica toga "mnoge riječi u Kur'anu postale su nerazumljive i sam Kur'an je postao nerazumljiv većini njegovih čitalaca i slušalaca" (el-Turabi, 2004, p. 29). Stoga, da bi se razumjela značenja kur'anskoga jezika, El-Turabi tvrdi da se egzegeta mora vratiti korijenu riječi kako bi otkrio njihova izvorna značenja.

Većina egzegeta su kroz historiju islama pridavala posebnu pažnju korijenima kur'anskog jezika. Drugi su napisali leksikone i rječnike posebno označavajući značenja kur'anskih riječi. El-Turabi u *al-Tafsīr al-Tawhīdī* to prati i ukazuje na korijene kur'anskih riječi da bi dobio njihova značenja. Slijede primjeri nekih kur'anskih riječi koje je el-Turabi jasno objasnio u terminima njihovih korijena i historijskog razvoja: *Al-Kitāb* (Knjiga) (Kur'an, 2:2); *šayātīnihim* (njihovi šejtani) (Kur'an, 2:14); *al-asmā'* (imena) (Kur'an, 2:31); *wa-bu'ūlatuhum* (i njihovi muževi) (Kur'an, 2:228); *mutajānifin* (svojevoljno) (Kur'an, 5:3); *al-arā'ik* (uzdignuti divani) (Kur'an, 18:31); i *wahana* (rasti slabašnim) (Kur'an, 19:4). Međutim, el-Turabi nije dosljedan u ovom metodi kroz čitavu svoju egzezezu. Bio je selektivan i on preskače mnoge kur'anske riječi koje iziskuju objašnjenje kao što su: *safiha nafsuhu* (onaj ko sam sebe srozava) (Kur'an, 2:130); *al-qawā'id* (temelji) (Kur'an, 2:127); *hanīfā* (Kur'an, 2:135); *šiqāq* (prkos) (Kur'an, 2:137) i *al-furqān* (kriterij) (Kur'an, 2:253) - da spomenemo samo neke. Kao rezultat toga, *al-Tafsīr al-Tawhīdī* postaje vrlo težak za prosječnog čitaoca da ga razumije zbog složenosti njegova jezika, i ova kritika ne odnosi se samo na *al-Tafsīr al-Tawhīdī* već, također, i na većinu el-Turabijevih spisa.

Identificiranje kur'anskih termina

Treće pravilo el-Turabijeve metodologije u tefsiru, koje se također derivira iz prvog, jeste nužnost identificiranja kur'anskih termina u tefsiru. U

uvodu svoje egzezeze el-Turabi kaže da „kada se kur'anski termin koristi na različitim mjestima u Kur'anu, on zadržava jedno značenje a njegovo porijeklo može imati široko značenje koje se kreće shodno kontekstu u kojem je naveden“ (el-Turabi, 2004, p. 216). Značenje kur'anskog termina može se preuzeti jedino kroz indukciju koja istražuje određenu riječ u različitim kontekstima. Nakon spoznaje značenja određenog kur'anskog termina, on bi se trebao svaki put koristiti kao termin koji se pojavljuje u Kur'anu. Ovo se naziva razumijevanjem Kur'ana kroz jezik Kur'ana.

Identificiranje kur'anskih termina nije nov koncept u egzezezi; nje-ga koriste mnoge klasične kao i savremene egzegete (el-Taberi, 1999; Mevdudi, 1997; Kutb, 1980). El-Turabi se pridržava ovog metoda u nekim dijelovima svoje gezegeze, na primjer u njegovom tefsiru ajeta 2:221, koji glasi:

Ne ženite se s mnogoboškinjama (musrik women) dok ne postanu vjernice; uistinu je robinja vjernica bolja od mnogoboškinje, makar vam se i sviđala. Ne udavajte vjernice za mnogobošce (musrik men) dok ne postanu vjernici; uistinu je rob vjernik bolji od mnogobošca, makar vam se i dopadao. Ovi mušrici zovu u Vatru, a Allah poziva Džennetu i oprost, Svojom dozvolom, i objašnjava ljudima dokaze Svoje da bi se oni podsjećali.

El-Turabi (2004, p. 167) kaže: „Termin *mushrik* u terminologiji Kur'ana odnosi se na *džahili* (predislamske) Arape kroz čitavu njegovu upotrebu na različitim mjestima u Kur'anu.“ El-Taberi (1999) i Ibn Āšūr (2000, vol. 2) dolaze do istog zaključka. Drugi primjeri kur'anskih termina koje el-Turabi identificira jesu *al-dīn* (religija), *al-taqwā* (bogobojaznost), *al-zann* (pretpostavka), *al-hikmah* (mudrost) i *al-matar* (kiša) (el-Turabi, 2004, 2011).

Još jednom, el-Turabi se ne pridržava ovog metoda kroz čitavu svoju egzezezu i on kur'anske termine koristi vrlo ograničeno u poređenju sa, na primjer, tefsiriom Ibn Āšūra. Neki kur'anski termini koje el-Turabi definira, kao što su *salat* (namaz), *qibla* (Kibla), *risāla* (poruka), *dīn* (religija) i *hikmah* (mudrost), zadobili su unutarinja značenja koja podržavaju ideološke principe poput *tawhīda* (ujedinjenja) i *tajdīda* (obnove).

Razmatranje historijskog i epistemološkog razvoja

Četvrto pravilo el-Turabijeve metodologije, koje se također derivira iz prvog, jeste nužnost uzimanja u obzir historijskog i epistemološkog razvoja. El-Turabi kaže da „iskreni egzegeta mora razumjeti Kur'an iz jezika Kur'ana (kur'anske termine) i kroz nijanse značenja njegovih riječi tokom vremena kad je on objavljan (vraćanje kur'anskih riječi njihovim korijenima) kako bi ovladao značenjem Kur'ana, a zatim prenio njegov izvorni utjecaj na druge generacije u onom arapskom jeziku koji one razumiju“ (el-Turabi, 2004, p. 118).

Sažetak el-Turabijeva argumenta glasi da egzegeta prvo treba razumjeti Kur'an za sebe iz jezika Kur'ana i iz biografije Poslanika, a.s., i ovo je ono što el-Turabi provodi u sekciji pod naslovom *tartil al-ma'ānī*. Na temelju toga, egzegeta treba komunicirati sa sadašnjom generacijom o tome šta Kur'an govori u današnjem kontekstu. Ovo el-Turabi prezentira u *'umūm al-ma'ānī* sekciji svoje egzezeze.

Za el-Turabija Kur'an ima nekoliko slojeva i čitanja, koji se ne trebaju razmatrati izolirano od historijske realnosti u kojoj je on objavljen niti bi ih trebalo ograničiti na muslimansku civilizaciju. S njegovim prvim čitanjem tokom prve ere islama, Kur'an je imao dodatna čitanja u skladu s prostorno-vremenskim promjenama i u skladu s historijskim i epistemološkim razvojem.

Ono što je važno za čitaoce da se fokusiraju u *al-Tafsīr al-Tawhīdī* jeste *'umūm al-ma'ānī* (opća značenja) sekcija. Sekcija *tartil al-ma'ānī* (slijed značenja) čitaocima ilustrira da egzegeta slijedi ispravnu metodologiju u razumijevanju Kur'ana. To opravdava zašto el-Turabi ne daje značenja mnogih teških kur'anskih riječi i kur'anskih termina - kako smo to istakli u prethodnom odjeljku.

Razumijevanje Kur'ana iz jezika Kur'ana i iz izvornih značenja riječi tokom njihova objavljivanja, a zatim prenošenje značenja Kur'ana kasnijim generacijama u onom arapskom jeziku koje one razumiju jeste argument kojeg el-Turabi koristi kako bi sebi omogućio svježije razumijevanje Poslanikovog, a.s., izvještaja o Objavi koji se razlikuju od nekadašnjih egzegeza i egzegeta. Ovo mu omogućava da promatra ajete Kur'ana i

slobodno ih interpretira kako bi podržao svoju ideologiju u sekciji „opća značenja“ svoje egzezeze (*'umūm al-ma'ānī*).

Može se zaključiti da je sekcija *'umūm al-ma'ānī* prava intencija *al-Tafsīr al-Tawhīdī* i, otuda, nakon što el-Turabi kompletira treći dio *al-Tafsīr al-Tawhīdī*, sekcija *'umūm al-ma'ānī* može se izdvojiti od ostatka egzezeze u zasebnu knjigu i mogla bi, sama po sebi, biti jedna moderna egzezeza Kur'ana. Iako su tri koraka el-Turabijeve tekstualne strategije povezana, ipak, kulminacija njegova doprinosa nalazi se u *'umūm al-ma'ānī*.

U najvažnijoj sekciji *al-Tafsīr al-Tawhīdī* (*'umūm al-ma'ānī*) el-Turabi prezentira ono u šta vjeruje: da je kur'anski diskurs za ovo vrijeme i pokoljenje. Ova sekcija sadrži izuzetno maštovita unutarnja značenja Kur'ana na koja bi čak i sufijski učenjak Ibn Arebi (u. 638. god. po H.) bio ljubomoran budući da je to egzezeza koja objedinjava teorijska/filozofijska i sufijski *išārī* objašnjenja. Ova sekcija podsjeća na sufijski teorijski/filozofski tefsir na način da se unutarnja značenja Kur'ana temelje na preegzistirajućim premisama u el-Turabijevom umu, a na sufi *išārī* tefsir podsjeća zato što el-Turabi prepoznaje, pored njihovih unutarnjih značenja, i ajete Kur'an koji imaju očigledna značenja. Jedina razlika, možda, jeste nova tekstualna strategija koja je pažljivo osmišljena od strane el-Turabija kako bi donio svoj ideološki stav u jednom opće dosljednom korpusu kur'anske egzezeze. Jednako tako treba primijetiti da je u nekim dijelovima on selektivan i veoma seubjektivan u svojim egzegetskim izvještajima.

Zaključak

Al-Tafsīr al-Tawhīdī tvrdi da je Kur'an otvoren za ličnu interpretaciju i ne može biti ograničen na specifično značenje. On zauzima novu poziciju u razumijevanju uloge Poslanika, a.s., i prethodnih učenjaka Kur'ana te zagovara historicitet Sunneta Poslanika, a.s. Stoga, razumijevanje Poslanika, a.s., jeste historijsko razumijevanje koje osigurava uvid u naše savremeno doba, a novo čitanje Kur'ana je potreba svakog doba.

Metodologija koja se slijedi u *al-Tafsīr al-Tawhīdī* je modernistička *tawhīdī tajdīdī* metodologija koja traži da muslimani pojedinci, druš-

tva i vlade razumijevaju Kur'an kroz principe *tawhīd* ideologije. El-Turabijevi principi *Tawhīda* fokusiraju se na preokupaciju obnove islama i uspostavljanje islamske države. Kao podrška ovoj ideologiji *al-Tafsīr al-Tawhīdī* upotrebljava ideologijske postulate u formiranju fundamentalnih pravila kako bi oni, sami po sebi, omogućili slobodu i dovoljnu feleksibilnost da se zaobiđu prepoznatljive egzegetske metode.

Bez obzira da li se većina ljudi slaže ili ne sa njegovim mišljenjem, el-Turabi je istinski kreativna osoba sa samonametnutim ograničenjima. Nastojao je salomiti ustaljene obrasce mišljenja kako bi, na različite načine, stekao uvid u značenja ajeta. El-Turabi je razvio set povezanih koraka tekstualne strategije koji, nadalje, uzrokuju ideološko gledište mufessira. Ipak, moramo ga kritizirati da, ponekada, u svojoj ambiciji isuviše racionalizira pitanja koja se tiču nevidljivog svijeta.

Literatura

- Al-Suyūti, Jalaluddin. (2004). *Al-Itqān fi 'ulūm al-Qur'ān*. Cairo: Dār al-Hadīth.
- Al-Tabarī, Muhammad ibn Jarīr. (1999). *Jāmi' al-bayān fi ta'wīl ay al-Qur'ān*. Beirut: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyah.
- Al-Turabi, Hasan. (1993). *Tajdīd al-fikr al-Islamī*. Rabat: Dār al-Qarafī lil-Nashr wa al-Tawzī'.
- Al-Turabi, Hasan. (2000). *Qadāyā al-tajdīd: Nahwa manhaj Usūlī*. Khartoum: Dār al-Hādī.
- Al-Turabi, Hasan. (2000). *Al-Tafsīr al-Tawhīdī*. London: Dar al-Saqi.
- Al-Turabi, Hasan. (2011). *Al-Tafsīr al-Tawhīdī*. Beirut: Arab Scientific Publisher *Nāshirūn*.
- El-Affendi, Abdelwahab. (1991). *Turabi's revolution: Islam and power in Sudan*. London: Grey Seal.
- Gallab, Abdullahi. (2008). *The first Islamic republic: Development and disintegration of Islamism in the Sudan*. Burlington, VA, USA: Ashgate Publishing.
- Ibn 'Āshūr, Mohammed al-Tāhir. (2000). *Tafsīr al-tahrīr wa al-Tanwīr*. Beirut: Mu'assasat al-Tārikh.
- Ibrahim, Abdullahi Ali. (1999). A Theology of modernity: Hasan al-Turabi and Islamic renewal in Sudan. *Journal of Africa Today*, 46(3/4), 195-222.

- Mawdūdī, Sayed Abul A'la. (1997). *Tafhīm al-Qur'ān*. Lahore: Idara Tarjuman al-Qur'an.
- Mustafa, A. Abdelwahid. (2008). *The rice of the Islamic movement in Sudan 1945-1989* (Unpublished PhD Dissertation). Auburn University Montgomery.
- Qutb, Sayed. (1980). *Fi zilāl al-Qur'ān*. Beirut: Dār al-Shurūq.
- Rashīd Ridā, Mohamed. (1929). *Tafsīr al-Qur'ān al-hakīm* (commonly known as Tafsīr al-Manār). Beirut: Dār al-Ma'rifah.
-

S engleskog: Almir Fatić

عصام محمد إبراهيم وإبراهيم محمد الزين

أسلوب حسن الترابي في تفسير القرآن الكريم

يعتبر حسن الترابي، وهو مؤلف كتب كثيرة في مجال الدراسات الإسلامية، شخصية هامة وذات نفوذ في إطار الحركات الإسلامية الدولية كما يعتبر كذلك مفكرا متناقضا. ومن كتبه الأخيرة والشهيرة تفسيره للقرآن الكريم بعنوان «التفسير التوحيدي». هذه الدراسة تتناول المبادئ الأساسية التي يتبعها حسن الترابي في تفسيره. ومما تكشف عنه الدراسة أيضا أنه من الممكن إدراج «التفسير التوحيدي» ضمن الاتجاهات العصرية في التفسير وذلك لقول الترابي أن القرآن مفتوح أمام التفسير الشخصي وترقية الأدلة على تأريخية السنة النبوية وتقاليد التفسير على حد سواء.

Esam Eltigani Mohamed Ibrahim and Ibrahim M. Zein

Approach to the Qur'anic Exegesis of Hasan Turabi

Summary

Hasan al-Turabi, the author of numerous books in Islamic studies, is considered to be an eminent and influential figure within the international Islamic movements as well as a controversial thinker. Among most prominent and latest of his works is his Qur'anic exegesis entitled Al-Tafsīr al-Tawhīdī. This study discusses the fundamental al-Turabi's postulates in his exegesis. The study also reveals that Al-Tafsīr al-Tawhīdī can be classified among the modern exegetical trends in Tafsīr since he claims that the Qur'an is open to personal interpretation and improvement of evidence of the historicity of both the Sunnah of the Prophet, a. s., and the traditions of Tafsīr.

Voditi naučnu raspravu a ne svadati se

(odgovor na reagiranje Zijada Suljića i Mustafe Sušića na
moj rad o travničkoj jaciji, objavljeno u *Glasniku* br. 3-4)

Ahmed Adilović

travnički muftija
aadilovic@gmail.com

Nakon što je u *Glasniku* Rijaseta IZ-e u Bosni i Hercegovini, u broju 1-2 od ove godine objavljen moj rad o *travničkoj jaciji*, u sljedećem broju *Glasnika*, tj. broju 3-4, objavljena su reagiranja gospode Zijada Suljića i Mustafe Sušića, u kojima je izneseno više neprimjerenih kvalifikacija i netačnih tvrdnji, zbog čega sam dužan na njih odgovoriti i dati određena pojašnjenja.

Prvo da objasnim kako je došlo do toga da napišem rad o *travničkoj jaciji*. Jedan član Sabora IZ-e je postavio saborsko pitanje o ispravnosti tzv. *travničke jacije*, a Sabor IZ-e ga je prosljedio Vijeću muftija, kao najmeritornijem tijelu za vjerska pitanja. Kada je to pitanje bilo na dnevnom redu Vijeća muftija, iznio sam osnovne podatke o *travničkoj jaciji* koji idu u prilog stavu da je ta jacija ispravna. Nakon rasprave o toj temi, Reisu-l-ulema IZ-e u BiH zatražio je od mene da napišem argumentiran rad o *travničkoj jaciji*, kako bi svi zainteresovani imali više saznanja o toj temi te kako bi se o njoj, eventualno, vodila naučna rasprava. Nakon što sam završio rad o *travničkoj jaciji*, lično sam ga predao Reisu-l-ulemi na

uvid. On ga je ocijenio kao dobro napisan rad i preporučio da objavim u *Glasniku*, što sam i učinio.

Dakle, na inicijativu i uz preporuku Reisu-l-uleme spomenuti rad sam objavio radi objašnjenja pitanja *travničke jacije*, te radi naučne rasprave, ukoliko bude potrebe za tim. Međutim, na taj tekst su uslijedile neprikladne reakcije i neutemeljeni navodi gospodina Zijada Suljića - člana Komisije za izračun Takvima, i gospodina Mustafe Sušića - muvekkita IZ-e u BiH, kojima se optužujem za nešto što apsolutno nije tačno. Zbog ograničenosti prostora, ovdje želim argumentirano odgovoriti na samo neke navode spomenutih gosp. Suljića i gosp. Sušića.

Zijad Suljić tvrdi da je "direktno prozvan" mojim tekstom, što nije tačno, jer njegovo ime nisam spomenuo, nego sam "prozvao" "priređivače kalendarskog dijela Takvima", odnosno Komisiju za izračun Takvima. U nastavku, Zijad Suljić tvrdi da "jacijsko vrijeme nije ni u kom slučaju opterećenje za vjernike", te da "traženje solidarnosti sa vjernicima zbog dužeg vremenskog perioda (...) nema nikakvo utemeljenje." Te tvrdnje su predstavljene kao apsolutne istine, a one jednostavno nisu tačne i nemaju veze sa stvarnošću, jer mnogi vjernici u ljetnom periodu jedva čekaju da nastupi jacijsko vrijeme kako bi klanjali jaciju i otišli na spavanje.

Također opširno izlaže vrijeme klanjanja jacije "u mjestima koja se nalaze iznad 45° geografske širine", što nema skoro nikakve veze sa *travničkom jacijom*. Pritome tvrdi da u tim mjestima "ne dolazi do formiranja vremena jacije", što je jako upitno, odnosno dijelom netačno, ali mi prostor ne dozvoljava da to obrazložim.

Zijad Suljić polazi od pretpostavke da su *travnička jacija* i Ustav Islamske zajednice nespojivi, zbog čega me optužuje da moj tekst "poziva na kršenje Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini". To, naravno, nije tačno i odbacujem sve slične optužbe. Član 3 Ustava IZ u BiH glasi: "Ustrojstvo organa i ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i njene djelatnosti temelje se na Kur'an-i kerimu i sunnetu Muhammeda, a.s., islamskoj tradiciji Bošnjaka i zahtjevima vremena." Iz ovog člana je vidljivo da se ustrojstvo i aktivnosti Islamske zajednice u BiH temelje prije svega na Kur'anu i sunnetu, a travnička jacija nije u suprotnosti

ni sa Kur'anom ni sa sunnetom, kao ni sa našom tradicijom i zahtjevi-
ma vremena. Štaviše, travnička jacija je pokušaj približavanja jacijskog
vremena sunnetu, tj. praksi Poslanika, a.s. Podržavam astronomski izra-
čun hidžretskih mjeseci i značajnijih datuma, te namaskih vremena, s
tim što se na osnovu sunneta trebaju utvrditi principi na osnovu kojih
astronomi više izračun namaskih vremena. Konkretno kod jacija-nama-
za, na osnovu sunneta treba utvrditi koja je polazna osnova za početak
jacijskog vremena (nestanak crvenila ili nastanak crnila), zatim na tere-
nu utvrditi kada ono realno počinje, na osnovu čega astronomi trebaju
izračunati koliko je to stepeni zalaska sunca ispod zapadnog horizonta i
to pravilo primijeniti na cijelu godinu.

Pored toga, Zijad Suljić nijedan izvor u fusnotama ne navodi po pra-
vilima o citiranju izvora (nije navedeno gdje je objavljen tekst Osmana
Lavića, nema broja stranice citata Mustafe Sušića, nema nikakvih po-
dataka kada i gdje je objavljen rad Mustafe Hasanija itd.). Uz to, na 380.
stranici spomenutog broja *Glasnika* u navodnim znacima navodi citat
koji počinje "Prihvaćeno je da se u zemljama članicama..." a da ni u tek-
stu ni u fusnoti ne navodi odakle je citat preuzet. To govori o ozbiljnosti
njegovog reagiranja na moj tekst.

Što se tiče teksta (reagiranja) Mustafe Sušića, može se reći da je on
ispod svakog naučnog nivoa, da je pisan neprimjerenim tonom i da u
njemu ima puno neistina i neargumentiranih optužbi. Ovom prilikom
također ću odgovoriti na samo neke od njih.

Između ostalog, muvekkit Sušić za mene tvrdi: "Muftija mišljenje
Sidija Korkuta *uzima* kao gotovu stvar, te smatra da se i sada po njoj
imamo ravnati bez izuzetka.", što nije tačno i tako nisam ni napisao. Mu-
vekkit Sušić tvrdi i da sam dr. Muhameda Kantardžića ubrojao u one
koji su podržali fetvu muftije Korkuta, što također nije tačno i lahko se
može provjeriti. Muvekkit Sušić kaže: "Uvaženi muftija spominje *prvu*
i drugu jaciju. Decidno tvrdim da u hanefijskom mezhebu nema prve i
druge jacije..." Činjenica je da u svom tekstu nisam zagovarao ni prvu ni
drugu jaciju, nego sam naveo citat dr. Muhameda Kantardžića, u kojem
on govori o te dvije jacije, tj. o dva vremena nastupanja jacije. Zatim,
muvekkit Sušić tvrdi da "nema dvojbe, među islamskim klasicima, da

jacijski namaz nastupa kada zapadni horizont pocrni...”, što također nije tačno, jer se i iz citata koje je on naveo vidi da većina islamskih učenjaka smatra da jacija nastupi kada nestane rumenila (crvenila) na zapadu.

U nastavku navodi da se travnička jacija “ni za sto pedeset godina nije proširila izvan doline rijeke Bile”, što ponovo nije tačno. Evo samo npr. svjedočenja Nesib-ef. Spahića, koji kaže da su u Pojskama (općina Zenica) klanjali travničku jaciju otkako zna za sebe. Posebno je interesantna tvrdnja muvekkita Sušića da je pozitivan stav prema travničkoj jaciji sadašnjeg fetva-i emina dr. Enesa Ljevakovića “podrška iz solidarnosti sa autorom članka”, koja je također netačna, jer sam članak objavio početkom 2017. godine, a stav (fetva) fetva-i emina je objavljen 2013. godine (tada još nisam bio ni imenovan za muftiju). Pored toga, ta tvrdnja muvekkita Sušića bi se mogla razumjeti da je fetva-i emin nepravedan i da donosi stavove (fetve) na osnovu naklonosti prema nekim ljudima. Pitam se na osnovu čega Mustafa Sušić daje sebi za pravo da ulazi u nij-jet/namjeru drugih ljudi, naročito po ovako važnim pitanjima?

Što se tiče Sušićevog pozivanja na relevantne hanefijske “čitabe” (valjda: kitabe, djela ili knjige), tu se može prigovoriti više stvari. Prije svega, poziva se na tri djela: *El-Ihtijar li ta'lilil-muhtar*, *Fikh četiri mezheba* i *Fikhus-sunne*. Prvo djelo jeste hanefijsko, ali se za druga dva to ne može reći, što se može vidjeti i iz samih naziva tih djela. Drugo djelo tretira četiri ehlišunnetska mezheba, a treće djelo ne tretira fikih određenih mezheba, nego fikih Kur'ana i sunneta. Citati iz sva tri djela su u skladu s onim što sam napisao u svome članku i ničim ne pobijaju ono što sam rekao. Naročito je interesantan citat iz trećeg djela: “Vrijeme jacija-namaza nastupa kada nestane rumenila.”, koji je u suprotnosti sa maloprije navedenom Sušićevom tvrdnjom da “nema dvojbe, među islamskim klasicima, da jacijski namaz nastupa kada zapadni horizont pocrni...” Kod prevođenja citata iz prvog i drugog djela ima grešaka. U prijevodu prvog citata jedan dio je izostavljen (لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَقَدْ مَغْرَبَ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّفَقُ), a dio u kojem se spominje Ebu Hanife je pogrešno preveden. U prijevodu drugog citata navedena su dva dijela kojih nema na arapskom jeziku (“Hanefije kažu: zapadni horizont potamni.” “šefek je ono što tvrde

ostala trojica utemeljivača ehlišunnetkih pravnih škola - Imam Malik, Imam Šafija i Imam Ahmed ibn Hanbel”).

Zatim, muvekkīt Sušić kaže: “Muftija zaključak Vijeća muftija, od 15. oktobra 2015. godine o formiranju komisije koja će provjeriti tačnost vaktije Rijasetu IZ u BiH, naziva fetvom.“ To također nije tačno, jer pored zaključka postoji i fetva Vijeća muftija, za koju izgleda muvekkīt ne zna. Tu fetvu imam kod sebe (ušla je u zvanični zapisnik sa sjednice Vijeća muftija i iz nje sam citirao jedan dio) i na dokumentu s tekstom fetve stoji da je ona prosljeđena: Saboru IZ-e, Kancelariji reisu-l-uleme, Upravi za vjerske poslove, Rijasetu, sekretaru i a/a. A o komisiji koja je provjerala tačnost vaktije Rijasetu IZ u BiH, za sada ću reći samo ovo: Budući da u tekstu fetve Vijeća muftija stoji da “Vijeće muftija usvaja tumačenje imama Ebu Jusufa i Muhammeda, što je i jedno od dva mišljenja Imama Ebu Hanife (v. *Meraki el-Felah*), prema kojemu jacijsko vrijeme nastupa nestankom crvenila sa obzorja, nakon zalaska sunca...”, komisija je trebala utvrditi kada nestaje crvenila (a ne bjelila) i prema tome odrediti početak vremena jacija-namaza, ali ona to, nažalost, nije uradila, čime faktički nije ispoštovala fetvu Vijeća muftija.

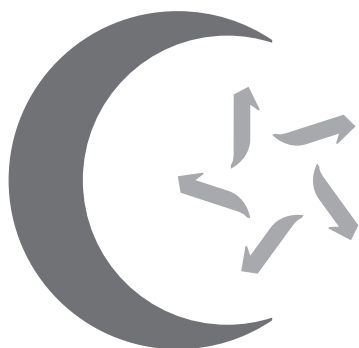
Tvrdeći, za mene da insistiram “na nečem što ne postoji”, muvekkīt Sušić kaže: “Ima svako pravo vjerovati Sidiju Korkutu, ali nepostojeća fetva ne može biti razmatrana.” Iz toga se vidi da me je potpuno pogrešno razumio, jer ja ne zagovaram obaveznu primjenu fetve muftije Korkuta o *travničkoj jaciji*, nego primjenu fetve Vijeća muftija od 15. oktobra 2015. godine, kojom se traži utvrđivanje početka jacijskog vremena na osnovu nestanka crvenila na zapadnom horizontu a ne nastupanja crnila. Ako se neće primjenjivati fetve Vijeća muftija, onda taj organ ne treba ni donositi fetve, tj. ne treba ni postojati.

Uz sve to, muvekkīt Sušić u odgovoru na moj tekst o *travničkoj jaciji* spominje mnoge stvari koje nemaju veze sa *travničkom jacijom*, kao što su: spajanje namaza, Reisova odluka da se podnevski ezan pomjeri za pet minuta, klanjanje u cipelama, klanjanje bez sudžuda i posljednjeg sjedenja, današnji zikir nakon namaza (koji po njemu “liči na izletničku sjedeljku, negdje u prirodi”), zikir uz pomoć prstiju (kojeg on ismijava a

to je sunnet), itd. To sve začinjava svojim dojmom da ja govoreći o travničkoj jaciji, ustvari, mislim na mekkansku jaciju. I žalosno i smiješno!

Na kraju, pozivam muvekkita Mustafu Sušića i Zijada Suljića, kao i ostale zainteresirane, na raspravu o ovoj temi unutar institucija, bez iznošenja u javnost neprovjerenih stvari i neutemeljenih tvrdnji i zaključaka. Ako budemo vodili raspravu dobronamjerno, bez isključivosti i etiketiranja, možemo doći do ispravnih rješenja.*

* Uredništvo *Glasnika* ovim zaključuje polemiku o ovoj temi smatrajući da su obje strane o njoj kazale što su imale kazati.

Službeni dio

Aktivnosti Rijaseta

Broj: 03-2-92/16

Datum, 04. ševval 1437. h.g.

08. juli 2016. godine

Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini svojom *Deklaracijom o Genocidu u Srebrenici* obavezao je Rijaset da sačini program vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima.

Vijeće muftija svojom *Fetvom*, donesenom 3. jula 2015. godine, ustanovilo je osnovu za vjersko-tradicionalno obilježavanje godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima.

Na prijedlog Reisu-l-uleme, Vijeće muftija je na sjednici održanoj u Srebrenici 25. ramazana 1437. h.g., odnosno 30. juna 2016. godine usvojilo *Program vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima*, koji uključuje: *klanjanje džezaze-namaza žrtvama Genocida, hutbu, učenje hatme, Ja-sin-i šerifa, kelime-i tevhida, zikra i dove, kako slijedi:*

PROGRAM VJERSKOG OBILJEŽAVANJA GODIŠNJICE GENOCIDA NAD MUSLIMANIMA BOŠNJACIMA

Hutba povodom godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima

Hutbu drži Reisu-l-ulema u Gazi Husrev-begovoj džamiji u Sarajevu, u petak pred 11. juli, svake godine. Istu hutbu kazuju muftije u glavnim džamijama u sjedištima Muftiluka, kao i hatibi u svim džamijama na području Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Ovoga dana, prije *džuma-namaza*, imami će u svim džamijama proučiti *Ja-sin-i šerif* za šehide Genocida.

Hatma

Hatmu za šehide Genocida uče imami na području Šehitluka Srebrenica i Žepa, od 1. do 10. jula, svake godine. Hatma se poklanja 10. jula na Musalli u Potočarima, u vrijeme između akšama i jacije-namaza.

Kelime-i tevhid

Kelime-i tevhid za šehide Genocida uče imami u svim džamijama na području Šehitluka Srebrenica i Žepa, uoči petka pred 11. juli, poslije akšam-namaza. Proučeni kelime-i tevhid će se pokloniti na Šehidskoj dovi u Žepi 27. jula, svake godine.

Zikr

Zikr se uči na Musalli u Potočarima 10. jula, između akšama i jacije-namaza. Zikr predvodi predstavnik Tarikatskog centra u Sarajevu, uz saglasnost Reisu-l-uleme. Akšam i jaciju-namaz predvodi, te hatma-dovu uči Muftija tuzlanski, a u slučaju njegove spriječenosti, glavni imam u Srebrenici. O organizaciji skupa brinu Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Srebrenica.

Dženaza-namaz i dova na Musalli u Potočarima

Obavljanje dženaze-namaza i učenje dove na Musalli u Potočarima, 11. jula, svake godine, centralni su ibadeti u okviru vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima. Obavljaju se iza podne i ikindije-namaza koji se klanjaju spojeno, s jednim ezanom i dva ikameta. Dženazu-namaz i dovu šehidima Genocida predvodi Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik Reisu-l-uleme. Ovom skupu, zajedno s porodicama šehida, vjernika i većeg broja imama, te drugih gostiju, obavezno prisustvuju: predsjednik Sabora Islamske zajednice, članovi Vijeća muftija, članovi Rijaseta, dekani i direktori ustanova Islamske zajednice, glavni imami Muftijstva tuzlanskog i Muftijstva gorazhdanskog. O organizaciji dženaze-namaza u Potočarima brinu: Rijaset Islamske zajednice, Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Srebrenica.

Šehidska dova u Novoj Kasabi

Manifestacija se održava u *Musa-pašinoj džamiji* u Novoj Kasabi, 13. jula, poslije podne-namaza. O organizaciji brinu Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Vlasenica. Mevlud-i šerif uče učenici Behram-begove medrese u Tuzli. Na početku manifestacije, prouči se *sura El-Feth*, na kraju *Šehidska dova*. Dovi prisustvuje Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik Reisu-l-uleme. Vaz-u nasihat kazuje Muftija tuzlanski.

Šehidska dova u Žepi

Manifestacija se održava na dovištu kod džamije u Žepi, 27. jula, poslije podne-namaza. O organizaciji brinu Muftijstvo gorazhdansko i Medžlis Islamske zajednice Žepa. Mevlud-i šerif uče učenici Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, a zikr predvodi vekil Sinanove tekije u Sarajevu. Na početku manifestacije

prouči se *sura El-Feth*, na kraju *Šehidska dova*. Dovi prisustvuje Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik Reisu-l-uleme. Vaz-u nasihat kazuje Muftija gorazždanski. Poklonit će se i proučeni kelime-i tevhid.

Šehidska dova u Pobuđu (Bratunac)

Manifestacija se održava na dovištu kod džamije u Pobuđu, 31. jula, poslije podne-namaza. Organizaciju preuzima Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Bratunac. Kelime-i tevhid i mevlud-i šerif uče imami s područja Medžlisa Islamske zajednice: Bratunac, Srebrenica, Vlasenica i Zvornik. Na početku se prouči *sura El-Feth*, *Šehidska dova* na kraju. Upriličit će se i prigodna obraćanja.

Za realizaciju programa zadužuju se: Kancelarija Reisu-l-uleme, Uprava za vjerske poslove Rijaseta IZ-e u BiH, Muftijstvo tuzlansko, Muftijstvo gorazždansko, Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu, Behram-begova medresa u Tuzli i Tarikatski centar Sarajevo.

Broj: 03-2-172/16

Datum: 29. safer 1438. h.g.

29. novembar 2016. godine

Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj desetoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 29. safera 1438. h.g., odnosno 29. novembra 2016. godine, razmatrajući inicijativu muftije travničkog u vezi sa služenjem jela u kući umrle osobe nakon dženaze-namaza, donosi sljedeću:

PREPORUKU

Vijeće muftija poziva pripadnike Islamske zajednice u BiH da se pridržavaju islamske tradicije Bošnjaka i da porodica umrlog ne priređuje jela nakon dženaze-namaza.

Vijeće muftija, također, poziva službenike Islamske zajednice (imame, muallime, profesore i ostale) da usmjeravaju džematlije ka pridržavanju islamske tradicije Bošnjaka o nepriređivanju jemeka (jela) u kući umrle osobe poslije dženaze.

U izuzetnim slučajevima, hrana se može ponuditi musafirima koji na dženazu dođu iz daleka, ali i tada je bolje da im hranu ponudi rodbina i komšije, a ne porodica umrle osobe.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-2-62/17

Datum: 02. redžeb 1438. h.g.

30. mart 2017. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija na svojoj jedanaestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 22. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 21. marta 2017. godine, razmatrajući molbu Vakufske direkcije za davanje mišljenja u vezi izdavanja vakufskih prostora u zakup mikro kreditnim fondacijama/organizacijama, donijelo je sljedeću:

FETVU

Mikro kreditne organizacije/fondacije bave se isključivo plasiranjem kamatnih kredita zainteresiranim licima i to uz znatno veće kamate od onih koje nude banke. Spomenute organizacije se, osim kamatnim kreditima, ne bave nekim drugim, šerijatski dozvoljenim poslovima, poput platnog prometa i sl., a kao što je općepoznato, kamatno poslovanje je zabranjeno jasnim kur'anskim tekstom: „...Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu...“ (El-Bekare, 275) Prilikom izdavanja vakufskog prostora nadležni organ/upravitelj je dužan voditi računa da se ne iznajmljuje, odnosno koristi u šerijatom zabranjene svrhe. Izdavanje vakufskog prostora mikro kreditnoj organizaciji, osim što bi po sebi bio jedan vid saradnje u grijehu, moglo bi se razumjeti i kao prećutna saglasnost Islamske zajednice i davanje legaliteta njezinim poslovnim aktivnostima koje nisu u skladu s islamskom poslovnom etikom. Svevišnji u Kur'anu kaže: „...saradujte u dobročinstvu i bogobožnosti, a nemojte saradivati u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha, jer Allah žestoko kažnjava.“ (El-Maida, 2)

Vijeće muftija poziva sve organe Islamske zajednice i pojedince da se u svom poslovanju pridržavaju islamske poslovne etike i jasnih šerijatskih propisa.

Husein ef. Kavazović

Reisu-l-ulema

Broj: 03-2-57/17

Datum: 22. džumade-l-uhra 1438. h.g.

21. mart 2017. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija na svojoj jedanaestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 22. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 21. marta 2017. godine, razmatrajući Plan aktivnosti Vijeća muftija u vezi integriranja grupa i pojedinaca koji djeluju izvan institucija IZ-e, donijelo je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Vijeće muftija usvaja Plan aktivnosti Vijeća muftija i uputā nadležnim organima i ustanovama Zajednice u vezi integriranja grupa i pojedinaca koji djeluju izvan institucija IZ-e.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-03-2-5366-2/16

Datum, 18. safer 1438. h.g.

18. novembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, a u skladu s odredbama člana 7. i 8. Odluke o osnivanju Komisije za slobodu vjere Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 29. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 18. safera 1438. h.g., odnosno 18. novembra 2016. godine, razmatrajući prijedlog za izbor članova Komisije za slobodu vjere, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

I

Imenuje se Komisija za slobodu vjere Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u sljedećem sastavu:

- Remzija-ef. Pitić – predsjednik,
- Mensur Karadža – član,
- Emir Kovačević – član,
- Ekrem Tucaković – član,
- Emir Mehmedović – član,
- Ahmed Purdić – član,
- Hikmet Karčić – član,
- Dževada Šuško – član,
- Mirsad Karić – član.

II

Komisija se imenuje na mandatni period od četiri godine.

III

Komisija će izabrati zamjenika predsjednika i sekretara Komisije.

IV

Zadaci Komisije definisani su Odlukom o osnivanju Komisije za slobodu vjere Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

V

Za učesće u radu Komisije njenim članovima iz tačke I ovog Rješenja pripada naknada u skladu sa Odlukom o načinu formiranja Komisija.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-6430/16
Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.
30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU o formiranju džemata Varošište

Član 1.

Odobrava se Medžlisu IZ-e Zenica formiranje novog džemata pod nazivom džemat Varošište, koji nastaje izdvajanjem iz džemata Vranduk.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ-e Zenica će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Varošište u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-6426/16

Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.
30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU
o formiranju džemata Brist

Član 1.

Odobrava se Medžlisu IZ Zenica formiranje novog džemata pod nazivom džemat Brist, koji nastaje iz džemata Kočeva.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ Zenica će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Brist u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-04-1-6045-3/15

Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.
30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU
o formiranju džemata Bučevci-Centar

Član 1.

Odobrava se Medžlisu IZ Bužim formiranje novog džemata pod nazivom džemat Bučevci-Centar, koji nastaje izdvajanjem iz džemata Bučevci.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ Bužim će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Bućevci-Centar u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-6427/16

Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.

30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, donio je sljedeću:

O D L U K U

o formiranju džemata Lokvine-Luke

Član 1.

Odobrava se Medžlisu IZ-e Zenica formiranje novog džemata pod nazivom džemat Lokvine-Luke, koji nastaje izdvajanjem iz džemata Lokvine.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ-e Zenica će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Lokvine-Luke u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-6428/16

Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.

30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU
o formiranju džemata Nova Zenica

Član 1.

Odobrava se Medžlisu IZ-e Zenica formiranje novog džemata pod nazivom džemat Nova Zenica, koji nastaje izdvajanjem iz džemata Kočeva.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ-e Zenica će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Nova Zenica u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-6429/16

Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.

30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU
o formiranju džemata Pridražići

Član 1.

Odobrava se Medžlisu IZ-e Zenica formiranje novog džemata pod nazivom džemat Pridražići, koji nastaje izdvajanjem iz džemata Tetovo.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ-e Zenica će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Pridražići u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-6321-3/16

Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.

30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, razmatrajući prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku za imenovanje školskog odbora JU Behram-begove medrese u Tuzli, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

o imenovanju školskog odbora JU Behram-begova medresa

I

Imenuje se školski odbor JU Behram-begove medrese u Tuzli u sljedećem sastavu:

- Mr. Vahid-ef. Fazlović – predstavnik Osnivača – predsjednik,
- Muhamed Bilajac – predstavnik Osnivača – član,
- Asmir Imamović – iz reda nastavnika – član,
- Edina Tokić – iz reda nastavnika – član,
- Mr. Ševko Sulejmanović – iz reda roditelja – član.

II

Imenovani odbor obavljat će svoju dužnost u skladu s Pravilima medrese, općim aktima Islamske zajednice i pozitivno-pravnim propisima.

III

Odbor iz tačke I ovog Rješenja imenuje se na mandat od četiri godine, počev od 18. januara 2017. do 17. januara 2021. godine.

IV

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-03-2-5188-2/16

Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.

30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, razmatrajući prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku za imenovanje Upravnog odbora Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

o imenovanju Upravnog odbora Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka

I

Imenuje se Upravni odbor Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka u sljedećem sastavu:

- Prof. Dr. Amir Karić – predsjednik,
- Dr. Nusret Isanović – član,
- Ibrahim Begović – član,
- Dr. Hfz. Elvir Duranović – član,
- Mr. Hfz. Sumeja Ljevaković-Subašić – član.

II

Upravni Odbor iz tačke I ovog Rješenja imenuje se na mandat od četiri godine, počev od 01. januara 2017. do 31. decembra 2020. godine.

III

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-5991-3/16

Datum, 01. rebiu-l-ahir 1438. h.g.

30. decembar 2016. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 31. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 01. rebiu-l-ahira 1438. h.g., odnosno 30. decembra 2016. godine, razmatrajući prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku za davanje saglasnosti na izbor i imenovanje direktora JU Behram-begove medrese u Tuzli, donio je sljedeću:

ODLUKU
o davanju saglasnosti na izbor i imenovanje direktora
JU Behram-begova medresa

Član 1.

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost na izbor i imenovanje Mr. Ahmeda Hatunića na mjesto direktora JU Behram-begove medrese u Tuzli, za mandatni period 2017.-2021. godina.

Član 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-250-4/17

Datum: 03. džumade-l-ula 1438. h.g.
31. januar 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, a u skladu sa članom 4. stav 1. Pravilnika o polaganju stručnog ispita imama, hatiba, muallima i muallima, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 32. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 03. džumade-l-ula 1438. h.g., odnosno 31. januara 2017. godine, razmatrajući prijedlog Uprave za vjerske poslove za imenovanje Ispitne komisije za polaganje stručnog ispita imama, hatiba, muallima i muallima, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

I

Imenuje se Ispitna komisija za polaganje stručnog ispita imama, hatiba, muallima i muallima, u sljedećem sastavu:

- mr. kurra hfz. Dževad-ef. Šošić, ispitivač za "Kiraet"
- mr. hfz. Mensur-ef. Malkić, ispitivač za "Kiraet"

- mr. Muharem-ef. Omerdić, ispitivač za “Praktično i doktrinarno učenje islama” (akaid)
- mr. Nusret-ef. Abdibegović, ispitivač za “Praktično i doktrinarno učenje islama” (fikh)
- mr. Meho-ef. Šljivo, ispitivač za “Imamet i hatabet”
- Doc.dr. Enes-ef. Svraka, ispitivač za “Pedagogija i metodika mektebske nastave”
- Mensur-ef. Karadža prof., ispitivač za “Normativi Islamske zajednice i ljudska prava”
- Za sekretara komisije imenuje se Zijad-ef. Suljić.

II

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-329-2/17

Datum: 03. džumade-l-ula 1438. h.g.

31. januar 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 32. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 03. džumade-l-ula 1438. h.g., odnosno 31. januara 2017. godine, razmatrajući prijedlog Uprave za vjerske poslove za imenovanje Komisije za organizovanje i provođenje stručnog ispita imama, hatiba, muallima i muallima, donio je sljedeću:

ODLUKU

o formiranju Komisije za izračun takvima za 1439. h.g./2018. godinu

Član 1.

Ovom odlukom imenuje se Komisija za izračun Takvima za 1439. h.g., odnosno 2018. godinu kako slijedi:

- Mustafa Sušić, muvekkīt
- Hfz. Hamza Lavić, asistent muvekkīta
- Zijad Suljić, takvimski izračun

Član 2.

Zadatak Komisije je da do 31.08.2017. godine pripremi izračun Takvima za 1439. h.g., odnosno 2018. godinu.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-08-2-6363-3/16

Datum: 03. džumade-l-ula 1438. h.g.

31. januar 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 32. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 03. džumade-l-ula 1438. h.g., odnosno 31. januara 2017. godine, razmatrajući prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku za imenovanje školskog odbora Karadžoz-begove medrese u Mostaru, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

o imenovanju školskog odbora Karadžoz-begove medrese u Mostaru

I

Imenuje se školski odbor Karadžoz-begove medrese u Mostaru u sljedećem sastavu:

1. Mr. Salem-ef. Dedović – predstavnik Osnivača – predsjednik,
2. Dževad Bašić – predstavnik Osnivača – član,
3. Smajo Čolaković – iz reda nastavnika – član,
4. Harisa Ćukle – iz reda nastavnika – član,
5. Šaban Jelovac – iz reda roditelja – član.

II

Imenovani odbor obavljat će svoju dužnost u skladu s Pravilima medrese, općim aktima Islamske zajednice i pozitivno-pravnim propisima.

III

Odbor iz tačke I ovog Rješenja imenuje se na mandat od četiri godine, počev od 18. januara 2017. do 17. januara 2021. godine.

IV

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-1154-2/17

Datum: 09. džumade-l-uhra 1438. h.g.
08. mart 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, a u skladu s Pravilnikom o dodjeli stipendija posebno nadarenim studentima, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 33. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 09. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 08. marta 2017. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Dodjeljuje se devet stipendija posebno nadarenim studentima Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, za akademsku 2016/17. godinu, kako slijedi:

Red br.	Stipendista	Godina studija	Studijski program	Mjesto prebivališta	Prosjek ocjena / bodovi s prijema na I godinu
1.	Efendić hfz. Davud	III	Islamska teologija	Zavidovići	9,93
2.	Alić Resul	IV	Islamska teologija	Srebrenik	9,83
3.	Kukuljac Erna	I	Islamska teologija	Sarajevo	9,83 / 98,92
4.	Mujela Amina	III	Islamska teologija	Konjic	9,77
5.	Aždahić Lamija	I	Islamska teologija	Visoko	9,60 / 99,48
6.	Hodžić Rabija	III	Islamska teologija	Kalesija	9,53
7.	Halilić Ajdin	I	Islamska teologija	Sanski Most	9,50 / 98,96
8.	Junuzović Ismail	I	Imamski	Cazin	9,50 / 95,76
9.	Dizdarević Bajram	III	Islamska teologija	Podgorica	9,53

Član 2.

Rijaset će sa svakim korisnikom stipendije potpisati ugovor o stipendiranju u kojem će biti precizirana međusobna prava i obaveze ugovornih strana.

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-02-1-877-2/17

Datum: 09. džumade-l-uhra 1438. h.g.
08. mart 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 33. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 09. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 08. marta 2017. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

o dopuni Odluke o pečatima organa i ustanova Islamske zajednice

Član 1.

U članu 1. Odluke o pečatima organa i ustanova broj: 05-02-1-5418-1/15 od 04. januara 2016. godine dodaje se stav 6. koji glasi: „*Rijaset svojim ustanovama može odobriti pečat sa sadržajem koji će odražavati specifičnost njihovog pravnog statusa.*“

Član 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-805-2/17

Datum, 09. džumade-l-uhra 1438. h.g.
08. mart 2017. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 33. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 09. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 08. marta 2017. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU

o formiranju džemata Kakanj II

Član 1.

Odobrava se Medžlisu Islamske zajednice Kakanj formiranje novog džemata pod nazivom džemat Kakanj II.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ-e Kakanj će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Kakanj II u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-982-4/17

Datum: 09. džumade-l-uhra 1438. h.g.
08. mart 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 33. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 09. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 08. marta 2017. godine, razmatrajući prijedlog plana upisa učenika u prvi razred medresa i gimnazija Islamske zajednice u BiH za 2017/18. školsku godinu, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Ovom Odlukom usvaja se jedinstveni Plan upisa učenika u prvi razred medresa i gimnazija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za 2017/18. školsku godinu, kako slijedi:

R/b	Plan upisa 2017/18. školske godine			Napomena
	Naziv medrese i gimnazije	Broj odjeljenja	Broj učenika	
1.	Gazi Husrev-begova medresa	4	120	4 odjeljenja, x 30 učenika i učenica
2.	Behram-begova medresa	4	120	4 odjeljenja, 2x30 učenika i 2x30 učenica
3.	Elči Ibrahim-pašina medresa	4	100	4 odjeljenja, sa ukupno 100 učenika i učenica
4.	JU Medresa „Džemaludin-ef. Čaušević“, Cazin	3	80	3 odjeljenja, ukupno 80 učenika i učenica

5.	Karadoz-begova medresa	3	75	3 odjeljenja x 25 učenika i učenica
6.	Medresa „Osman-ef. Redžović“, V. Čajno/Visoko	2	64	2 odjeljenja 32 učenika i 32 učenice
7.	Medresa Gazi Isa-beg	5	120	odjeljenja učenika i učenica u N. Pazaru i Preševu
8.	Prva bošnjačka gimnazija, Sarajevo	4	102	2x24=48; NPP gimnazija KS 2x27=54; Cambridge program
9.	Islamska gimnazija dr. Ahmed Smajlović, Zagreb	1	25	1 odjeljenje, 25 učenika i učenica
Ukupno		30	806	

Član 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-1136-2/17

Datum: 10. džumade-l-uhra 1438. h.g.

09. mart 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 33. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 09. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 08. marta 2017. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donio je:

PRAVILA

o izmjenama i dopunama Pravila o uvakufljenju

Član 1.

U članu 3. Pravila o uvakufljenju riječi „Rijaset IZ“ zamjenjuju se riječima „Vijeće muftija“.

Član 2.

U članu 4. stav 3. alineja 3 nakon riječi vakifa briše se dio „ovjeren kod nadležne općine-notara“.

Član 3.

U članu 7. mijenja se stav 3 i glasi:

„Nakon prijema priznanice Vakufska direkcija izrađuje vakufnamu.“

U članu 7. briše se stav 4. tako da raniji stav 5. postaje stav 4.

Član 4.

U članu 11. stav 1 mijenja se i glasi:

„Rijaset će na prijedlog Vakufske direkcije donijeti posebnu odluku kojom će utvrditi minimalni iznos uvakufljenja za koji će se izdavati vakufnama, s tim što će napraviti razliku između BiH i dijaspore zavisno od mjesta uvakufljenja.“

Član 5.

Pravila o izmjenama i dopunama pravila o uvakufljenju stupaju na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-03-2-1236-2/17

Datum, 09. džumade-l-uhra 1438. h.g.

08. mart 2017. godine

Razmatrajući Odluku Nadzornog odbora o promjeni naziva RTV IZ-e „BIR“ d.o.o. Sarajevo, a u skladu sa odredbama člana 5. i člana 7. stav 2. Statuta Radio-televizije Islamske zajednice „BIR“ d.o.o., br. SIZ-1/07 od 28.07.2007. godine, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u funkciji Skupštine društva na svojoj 33. redovnoj sjednici održanoj dana 09. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 08. marta 2017. g. u Sarajevu, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Daje se saglasnost na Odluku Nadzornog odbora RTV IZ „BIR“ d.o.o. Sarajevo, broj: 01-NO-85/17 od 28. februara 2017. godine, o promjeni naziva Društva tako da isti glasi: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Media centar društvo za radio, televizijsku i izdavačku djelatnost društvo sa ograničenom odgovornošću Sarajevo.

Skraćeni naziv firme je: Media centar d.o.o. Sarajevo.

Član 2.

Proširuje se osnovna djelatnost Društva opisana u članu 10. Statuta br. SIZ-1/07 od 28.07.2007.godine na način da će Media centar d.o.o. obavljati i sljedeće djelatnosti:

- 18.11 – Štampanje novina;
- 18.12 – Ostalo štampanje;
- 18.13 – Usluge pripreme za štampu i objavljivanje;
- 18.14 – Knjigoveške i srodne usluge;
- 18.20 – Umnožavanje snimljenih zapisa;
- 47.61 – Trgovina na malo knjigama u specijaliziranim prodavnicama;
- 47.62 – Trgovina na malo novinama, papirnom robom i pisaćim priborom u specijaliziranim prodavnicama;
- 47.63 – Trgovina na malo muzičkim i videozapisima u specijaliziranim prodavnicama
- 58.11 – Izdavanje knjiga;
- 58.13 – Izdavanje novina;
- 58.14 – Izdavanje časopisa i periodičnih publikacija;
- 58.19 – Ostala izdavačka djelatnost;
- 59.11 – Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa;
- 59.12 – Djelatnosti koje slijede nakon proizvodnje filmova, videofilmova i televizijskog programa;
- 59.13 – Distribucija filmova, videofilmova i televizijskog programa;
- 59.14 – Djelatnosti prikazivanja filmova;
- 59.20 – Djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja muzičkih zapisa;
- 60.10 – Emitiranje radijskog programa;
- 60.20 – Emitiranje televizijskog programa;
- 63.11 – Obrada podataka, usluge hostinga i djelatnosti u vezi s njima;
- 63.12 – Internetski portali;
- 63.91 – Djelatnosti novinskih agencija;
- 63.99 – Ostale informacijske uslužne djelatnosti, d.n.;
- 68.10 – Kupovina i prodaja vlastitih nekretnina;
- 68.20 – Iznajmljivanje i upravljanje vlastitim nekretninama ili nekretninama uzetim u zakup (leasing)
- 73.12 – Oglašavanje putem medija;
- 73.20 – Istraživanje tržišta i ispitivanje javnog mnjenja;
- 74.20 – Fotografске djelatnosti;

Član 3.

Djelatnost Društva u vanjsko-trgovinskom prometu je:

- Uvoz-izvoz proizvodima u okvirima registrovane djelatnosti u unutrašnjem prometu,
- Prodaja i posredovanje u prodaji proizvoda u okviru registrovane djelatnosti.

Član 4.

Na temelju ove Odluke izvršit će se izmjena naziva i dopuna djelatnosti društva u sudskom registru.

Član 5.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-03-2-851-2/17

Datum: 09. džumade-l-uhra 1438. h.g.

08. mart 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 33. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 09. džumade-l-uhra 1438. h.g., odnosno 08. marta 2017. godine, razmatrajući prijedlog Uprave za vjerske poslove o pružanju finansijske podrške projektima za rad s mladima, donio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Utvrdjuje se iznos raspoloživih sredstava po muftijstvima i mešihatima za pružanje finansijske podrške projektima za rad s mladima, kako slijedi

R/b	MUFTIJSTVO/MEŠIHAT	REALIZOVANO 2016	PLANIRANO 2017	POVEĆANJE/ UMANJENJE
1.	Sarajevsko	26.000,00 KM	30.000,00 KM	4.000,00 KM
2.	Tuzlansko	26.000,00 KM	30.000,00 KM	4.000,00 KM
3.	Zeničko	20.000,00 KM	23.000,00 KM	3.000,00 KM
4.	Travničko	17.000,00 KM	20.000,00 KM	3.000,00 KM
5.	Bihaćko	20.000,00 KM	23.000,00 KM	3.000,00 KM
6.	Mostarsko	15.000,00 KM	17.000,00 KM	2.000,00 KM
7.	Goraždansko	11.000,00 KM	13.000,00 KM	2.000,00 KM
8.	Banjalučko	15.000,00 KM	17.000,00 KM	2.000,00 KM
9.	Vojno	5.000,00 KM	7.000,00 KM	2.000,00 KM
10.	Mešihat IZ u Srbiji	11.500,00 KM	14.500,00 KM	3.000,00 KM
11.	Mešihat IZ u Hrvatskoj	7.500,00 KM	9.000,00 KM	1.500,00 KM
12.	Mešihat IZ u Sloveniji	6.000,00 KM	8.500,00 KM	2.500,00 KM
UKUPNO		180.000,00 KM	212.000,00 KM	32.000,00 KM
13.	Uprava za vjerske poslove	30.000,00 KM	38.000,00 KM	8.000,00 KM
TOTAL-UKUPNO		210.000,00 KM	250.000,00 KM	40.000,00 KM

Odobrena sredstva se mogu koristiti isključivo za projekte predviđene usvojenim „Planom i programom za rad s mladima“.

Pri realizaciji projekta potrebno je da muftijstva/mešihati izaberu i odobre projekte na nivou svog muftijstva/mešihata.

Korisnici odobrenih sredstava su dužni da utrošak novca pravdaju muftijstvima/mešihatima, putem finansijske dokumentacije u roku od 45 dana nakon završetka projekta.

Specifikaciju realizovanih projekata sa kraćim obrazloženjem i troškovnikom dostaviti Upravi za vjerske poslove Rijaseta, zaključno sa 20. januarom 2018. godine.

Po ukazanoj potrebi iz navedenih sredstava može se isplatiti honorar odgovornom licu muftijstva/mešihata koje je koordinator projekta.

Odobrena sredstva će se realizovati preko Uprave za ekonomske i finansijske poslove, nakon što muftijstva/mešihati dostave izvještaj Upravi za vjerske poslove o utrošku i realizaciji sredstava za prethodnu godinu.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-1746-3/17

Datum: 28. redžeb 1438. h.g.

25. april 2017. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 34. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 28. redžeba 1438. h.g., odnosno 25. aprila 2017. godine, na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU o spajanju Gradskog džemata i džemata Vidorija

Član 1.

Odobrava se Medžlisu IZ Bosanski Novi spajanje Gradskog džemata i džemata Vidorija.

Član 2.

Džemat će biti upisan u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini pod nazivom džemat Grad-Vidorija.

Član 3.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ Bosanski Novi će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Grad-Vidorija u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-06-1-2263-2/17

Datum: 28. redžeb 1438. h.g.

25. april 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 34. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 28. redžeba 1438. h.g., odnosno 25. aprila 2017. godine, na prijedlog Uprave za ekonomske i finansijske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Odobrava se Upravi za ekonomske i finansijske poslove štampanje blokova za zekat i sadekatul-fitr u protuvrijednosti iznosa i to:

za zekat – 5.600.000,00 KM (petmilionašeststotinhiljada KM)

za sadekatul-fitr – 6.295.000,00 KM (šestmilionadvijestotinedevdestpethiljada KM).

II

Za inostranstvo će se štampati blokovi u protuvrijednosti iznosa kako slijedi:

- 464.000,00 EUR (Austrija, Belgija, Francuska, Holandija, Finska)
- 100.000,00 EUR (Zekat Njemačka)
- 350.000,00 EUR (Sadekatul-fitr Njemačka)
- 150.000,00 CHF (Zekat Švicarska)
- 100.000,00 CHF (Sadekatul-fitr Švicarska)
- 210.000,00 DKK
- 6.000,00 GBP
- 250.000,00 NOK

- 1.800.000,00 SEK (Zekat Švedska)
- 1.200.000,00 SEK (Sadekatu-l-fitr Švedska)
- 1.000.000,00 USD

III

U slučaju potrebe, Uprava može izvršiti doštampavanje potrebnog broja blokova o čemu mora blagovremeno izvijestiti Rijaset.

U cilju kontrole evidencije blokova isti moraju biti numerisani.

Nakon završetka akcije prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra preostali blokovi će biti komisijski uništeni.

IV

Ova odluka se primjenjuje na akciju prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra u 2017. godini.

V

Sastavni dio odluke je Pregled štampanja blokova po apoenima.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-2264-3/17

Datum: 28. redžeb 1438. h.g.

25. april 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 34. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 28. redžeba 1438. h.g., odnosno 25. aprila 2017. godine, na prijedlog Uprave za ekonomske i finansijske poslove, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

o imenovanju Nazirskog vijeća Gazi Husrev-begovog vakufa

I

Imenuje se Nazirsko vijeće Gazi Husrev-begovog vakufa u Sarajevu u sastavu:

- Prof. Dr. Enes Ljevaković – predsjednik,
- Senaid Zaimović – član,
- Bilal Memišević – član,
- Mensur Malkić – član,
- Mensur Karadža – član.

II

Mandat imenovanih članova je četiri godine.

III

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-1-984-5/17

Datum: 28. redžeb 1438. h.g.

25. april 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 34. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 28. redžeba 1438. h.g., odnosno 25. aprila 2017. godine, razmatrajući zahtjev Muftijstva sarajevskog za davanje saglasnosti Medžlisu IZ Kiseljak za osnivanje predškolske ustanove-obdaništa „Ikre“, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Kiseljak za osnivanje predškolske ustanove - obdaništa "Ikre" u Kiseljaku.

Član 2.

Izvršni odbor MIZ Kiseljak vršiće funkciju Upravnog odbora do imenovanja Upravnog odbora u skladu sa Statutom obdaništa "Ikre" član 18 - 21, a najkasnije do otvaranja obdaništa.

Član 3.

Saglasnot Rijaseta Islamske zajednice ne zamjenjuje potrebne saglasnosti i odobrenja za rad od nadležnih državnih organa.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-2109-3/17

Datum: 28. redžeb 1438. h.g.

25. april 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 34. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 28. redžeba 1438. h.g., odnosno 25. aprila 2017. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se Plan upisa studenata na fakultete Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u akademskoj 2017/2018. godini i određuje se upisna kovota kako slijedi:

FAKULTET: FAKULTET ISLAMSKIH NAUKA U SARAJEVU					
ODSJEK / STUDIJSKI PROGRAM	PLAN ZA 2017/2018.				
I CIKLUS	RED.	SAMOF.	VAN.	STR.DR.	UKUP.
TEOLOŠKI	25	15	15	10	65
ISLAMSKA VJERONAUKA I RELIGIJSKI ODGOJ	15	5	5	5	30
STUDIJSKI PROGRAM ZA IMAME	20	20	15	5	60
UKUPNO	155				
II CIKLUS					
TEOLOŠKI	25	10	25	10	70
MEĐURELIGIJSKI STUDIJ I IZGRADNJA MIRA	0	30	15	15	60
UKUPNO	130				

FAKULTET: ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U ZENICI				
ODSJEK / STUDIJSKI PROGRAM	PLAN ZA 2017/2018.			
I CIKLUS	REDOVNI	SAMOFIN.	VANREDNI	UKUPNO
ISLAMSKA VJERONAUKA	20	25	10	55
SOCIJALNA PEDAGOGIJA	20	25	10	55
PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE	20	25	10	55
ARAPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	20	25	10	55
UKUPNO	220			
II CIKLUS				
ISLAMSKA VJERONAUKA	10	10	0	20

SOCIJALNA PEDAGOGIJA	10	10	0	20
PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE	10	10	0	20
UKUPNO				60

FAKULTET: ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U BIHAĆU				
ODSJEK / STUDIJSKI PROGRAM	PLAN ZA 2017/2018.			
I CIKLUS	REDOVNI	SAMOFIN.	VANREDNI	UKUPNO
ISLAMSKA VJERONAUKA	20	0	5	25
SOCIJALNA PEDAGOGIJA I DUHOVNA SKRIB	25	5	5	35
UKUPNO				60
II CIKLUS	REDOVNI	SAMOFIN.	VANREDNI	UKUPNO
ISLAMSKA VJERONAUKA	0	20	0	20
SOCIJALNA PEDAGOGIJA I DUHOVNA SKRIB	0	20	0	20
UKUPNO				40

FAKULTET: FAKULTET ZA ISLAMSKE STUDIJE U NOVOM PAZARU	
REDOVNI	PLAN ZA 2017/2018.
I CIKLUS	70
II CIKLUS	30
UKUPNO	100

ZBIRNO	PLAN ZA 2017/2018.
FAKULTET ISLAMSKIH NAUKA	185
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U ZENICI	280
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U BIHAĆU	100
FAKULTET ZA ISLAMSKE STUDIJE U NOVOM PAZARU	100
UKUPNO	665

Član 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-04-1-977-2/17

Datum: 28. redžeb 1438. h.g.

25. april 2017. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 34. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 28. redžeba 1438. h.g., odnosno 25. aprila

2017. godine, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Medžlisi Islamske zajednice u BiH i drugi organi Islamske zajednice u BiH moraju izvršiti promjene upisa vlasničke indikacije u zemljišnim knjigama na vakufskim nekretninama u skladu sa Odlukom Rijaseta Islamske zajednice u BiH broj: 01-04-1-3567/12 od 16.02.2012. godine.

Obavezuju se medžlisi koji nisu to izvršili da odmah pokrenu postupke promjene vlasničke indikacije u zemljišnim knjigama na vakufskim nekretninama u skladu sa Odlukom Rijaseta Islamske zajednice u BiH broj: 01-04-1-3567/12 od 16.02.2012. godine i da u roku od 6 mjeseci dostave Vakufskoj direkciji izvještaj o tome.

Obavezuju se medžlisi i drugi organi Islamske zajednice u BiH da promjene upisa prilikom novih uvakufljenja provode u skladu sa ovom Odlukom.

Vakufska direkcija će pružiti stručnu i drugu vrstu pomoći medžlisima i drugim organima prilikom provođenja ovih postupaka.

Zadužuje se Vakufska direkcija da u roku od 60 dana od dana isteka roka koji je ostavljen medžlisima za realizaciju odluke, podnese Rijasetu izvještaj o njoj realizaciji.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini

Vijeće muftija

i uputā nadležnim organima i ustanovama Zajednice u vezi integriranja grupa i pojedinaca koji djeluju izvan institucija IZ-e

UVOD

Vijeće muftija je na svojoj sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 04. redžeba 1437. h.g., odnosno 11. aprila 2016. godine, razmatrajući Izvještaj Rijaseta o razgovorima i postizanju dogovora sa pojedincima i skupinama, pripadnicima islama, koji nisu članovi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i koji nisu uključeni u džemate Islamske zajednice na teritoriji Bosne i Hercegovine, donijelo zaključke u kojima je između ostalog i sebe obavezalo da će izraditi Plan svojih aktivnosti i uputa nadležnim organima i ustanovama Zajednice.

I – AKTIVNOSTI I MJERE KOJE JE ISLAMSKA ZAJEDNICA U BIH PODUZELA

Islamska zajednica se sistematski i kontinuirano bavi pitanjem skupina koje se pozivaju na islam i koje u nekim slučajevima organizuju obavljanje zajedničkih vjerskih obreda te vjersku poduku van institucija IZ. Potrebno je u godinama koje su pred nama nastaviti sa kontinuiranim monitoringom takvih skupina i pojedinaca, analizom njihovog učenja i načina djelovanja te jačanjem aktivnosti koje trebaju prevenirati širenja takvih skupina i ideologija. Neke od bitnijih aktivnosti i mjera koje je Rijaset IZ poduzeo do sada su:

- Usvajanje člana 8. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini 26.11.1997. godine koji je glasio „Islamska zajednica čuva vjerodostojnost islamskih normi i osigurava njihovo tumačenje i primjenu. U tumačenju i izvršavanju ibadetskih islamskih dužnosti u Islamskoj zajednici primjenjuje se hanefijski mezheb“, odnosno član 7. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini usvojen 26. aprila 2014. koji glasi: „Islamska zajednica čuva vjerodostojnost islamskih normi i osigurava njihovo tumačenje i primjenu. U tumačenju vjere i izvršavanju ibadetskih islamskih dužnosti u Islamskoj zajednici primjenjuje se maturidijski akaid i hanefijski mezheb“.
- 13. decembra 1993. godine naibu-reis Islamske zajednice u R BiH dr. Mustafa Cerić izdao je Fetvu o obaveznosti pridržavanja propisa hanefijskog mezheba u načinu vršenja vjerskih obreda u džamijama, mesdžidima, tekijama i na svim vrstama islamskih skupova.
- 27. marta 2006. godine Rijaset IZ u BiH donio je Rezoluciju o tumačenju islama.
- 7. novembra 2006. godine Rijaset IZ u BiH donio je Adendu na Rezoluciju Rijaseta IZ o tumačenju islama.
- 16. oktobra 2007. godine Rijaset IZ u BiH donio je Odluku o džamijskom – kućnom redu. Vojno muftijstvo je ovaj Kućni red u džamijama u vidu Instrukcije dalo na znanje i primjenu u vojnim mesdžidima.
- 17. novembar 2006. godine u Lukavcu je održan radno-konsultativni sastanak ljudi koji obnašaju istaknute funkcije u IZ o različitom tumačenju islama u BiH.
- 14-16. novembra 2007. godine Rijaset IZ u BiH organizovao je naučni skup: Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj i institucije, perspektive.
- 5. novembra 2008. godine Sabor IZ u BiH osnovao je Institut za proučavanje islamske tradicije Bošnjaka, a rad Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka reaktiviran je odlukom Sabora 2013. godine.

- 05. i 06. juna 2011. Udruženje Ilmijje IZ u BiH i Fondacija Konrad Adenauer u Bosni i Hercegovini na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu organizovali su kolokvij "Islamska scena u Bosni i Hercegovini". Na kolokviju se govorilo o ideološkim sukobima oko tumačenja islama i izazovima koji se postavljaju pred tradicionalni bosanski islam. Ovim povodom je štampana i dvojezična publikacija, zbornik u kojem je publikovan integralni tekst svih 7 referata koji su prezentirani na ovom naučnom skupu kao i uvodni referat Reisul-uleme kojim je kolokvij otvoren.
- 7. jula 2012. godine Sabor IZ-e u BiH osnovao je Centar za dijalog – Vesatijja (CDV). Centar je preveo i štampao desetine izdanja sa arapskog jezika u kojima se tretiraju pitanja islamske umjerenosti i odgovara na zloupotrebu nekih tradicionalnih koncepata islamskog učenja. Centar redovno organizuje tribine i predavanja širom BiH na kojima se tretira i pitanje nasilnog ekstremizma te zloupotrebe vjere.
- 8. juna 2013. godine Islamski pedagoški fakultet u Bihaću u saradnji sa Centrom za dijalog - Vesatijja organizirao je međunarodnu naučnu konferenciju pod nazivom „Umjerenost kao metod institucionalnog djelovanja islamskih obrazovnih ustanova regije“.
- 30. decembra 2013. godine Rijaset IZ-e u BiH usvojio je Platformu o saradnji Islamske zajednice sa organizacijama islamskog određenja koje djeluju u Bosni i Hercegovini.
- 1. marta 2014. Islamske informativne novine *Preporod* i Centar za dijalog – Vesatijja (CDV) pokrenuli su Vesatijjin forum, rubriku predviđenu za promociju ideja međumuslimanskog i međureligijskog dijaloga i islamske umjerenosti.
- 27. marta 2014. u Sarajevu je u organizaciji Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka, a pod pokroviteljstvom Reisu-l-uleme Huseina ef. Kavazovića, održan okrugli sto „Tumačenje islama u BiH i uloga organizacija islamskog određenja“.
- U periodu od novembra 2014. – januara 2015. god. Vjerskoprosvjetna služba je u saradnji sa Ilmijjom i CDV realizovala četiri ciklusa četverodnevni seminara za imame pod naslovom „U susret različitim tumačenjima islama“.
- U periodu od 19-26 januara 2015. god. organizovan je seminar za glavne imame i predsjednike medžlisa *Kako u BiH govoriti o islamu*.
- 30. maja 2015. godine Islamski pedagoški fakultet u Bihaću u saradnji s Centrom za dijalog - Vesatijja organizovao je konferenciju sa međunarodnim učešćem o temi „Umjerenost kao metod suočavanja sa prošlošću s ciljem obnove pomirenja“.

- 4. decembra 2015. god. najodgovorniji predstavnici bošnjačkog naroda u državnim, političkim, vjerskim, akademskim, kulturnim i drugim institucijama Bosne i Hercegovine potpisali su Zajedničku izjavu o nasilnom ekstremizmu.
- Ilmija je u 2016. godini organizovala po muftijstvima osam seminara za imame pod nazivom *Imamski poziv, vjerski radikalizam i nasilni ekstremizam*. Seminari su organizovani pod visokim pokroviteljstvom Reisu-l-uleme Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini Huseina ef. Kavazovića i uz podršku Misije OSCE-a u BiH.
- 25. februara 2016. godine Vijeće muftija IZ u BiH donijelo je Instrukciju za razgovore i postizanje dogovora, sa pojedincima i skupinama, muslimanima, koji nisu članovi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i koji nisu uključeni u džemate IZ u BiH. U Instrukciji se navode prava i obaveze člana IZ u BiH.
- 11. aprila 2016. godine Vijeće muftija IZ-e u BiH zadužilo je Rijaset da pripremi prijedlog Strategije uključivanja u Zajednicu pripadnika islama koji djeluju izvan Zajednice.
- 11. aprila 2016. godine Vijeće muftija IZ u BiH zadužilo je Rijaset da izradi Plan aktivnosti i Operativni plan uključivanja u Zajednicu pripadnika islama koji su to zvanično prihvatili, odnosno onih pripadnika islama koji to dosad nisu prihvatili, a koji iskažu spremnost za to u budućnosti.
- 11. aprila 2016. godine Vijeće muftija IZ u BiH se obavezalo izraditi Plan aktivnosti i uputa nadležnim organima i ustanovama Zajednice u vezi integriranja grupa i pojedinaca koje djeluju izvan institucija IZ-e.
- U periodu januar – juli 2016. godine Uprava za vanjske poslove i dijasporu Rijaseta IZ u BiH u saradnji sa Ambasadam Kraljevine Norveške u Bosni i Hercegovini implementirala je projekat *Rad sa mladima na njihovom pravilnom usmjeravanju i prevenciji bolesti ovisnosti nasilja i ekstremizma*.
- 15. jula 2016. godine Reisu-l-ulema imenovao je Komisiju Vijeća muftija za analizu ideologije tekfira i nasilnog ekstremizma.
- Unutar Uprave za vanjske poslove formiran je Odjel za odnose sa crkvama, vjerskim zajednicama, državnim institucijama, političkim strankama, međunarodnim i nevladinim organizacijama.
- U martu 2016. Uprava za vjerske poslove, Odjel za mektebsku nastavu i mlade je predložio a Vijeće muftija usvojilo Plan i program za rad s mladima kako bi se suzio prostor utjecaja pojedinaca i grupa koje djeluju van okvira IZ u BiH.

II – REDOVNO IZVJEŠTAVANJE O STANJU

Nakon što je Islamska zajednica u periodu 2015. i 2016. provela aktivnosti s ciljem vođenja dijaloga sa pojedincima i skupinama, muslimanima, koji nisu članovi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i koji nisu uključeni u džemate IZ u BiH, ostaje potreba redovnog monitoringa ovih skupina i njihovih aktivnosti, posebno onih koji su odbili da prihvate inicijativu. Evidentno je da se te skupine ponekada pojavljuju u različitim sredinama gdje djeluje Islamska zajednica i da mijenjaju svoje lokacije, da se neke od tih organizacija zatvaraju i mijenjaju svoje načine djelovanja. Sve to zahtijeva proces redovnog praćenja kako se ne bismo doveli u poziciju da nemamo jasnu sliku njihovih aktivnosti i glavnih trendova u smislu jačanja ili slabljenja ovih tendencija. Zato se predlaže uvođenje redovnog procesa monitoringa i izvještavanja o svim aktivnostima skupina i pojedinaca koji se pozivaju na islam a koji ne djeluju u okvirima i organima Islamske zajednice.

S tim ciljem će nadležna Uprava za vjerske poslove od svih muftija zatražiti imenovanje jedne odgovorne osobe koja će u kontaktu sa glavnim imamima ili onima koje oni zaduže na svakom medžlisu prikupiti podatke prema obrascu koji će im biti dostavljen. Ti podaci će se onda dostaviti odgovornoj osobi u Rijasetu koja će na godišnjem nivou podnositi izvještaj Rijasetu i Vijeću muftija.

U procesu monitoringa treba obratiti pažnju na sljedeće elemente djelovanja pojedinaca i skupina muslimana, koji nisu članovi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i koji nisu uključeni u džemate IZ u BiH:

Monitoring grupa i pojedinaca koji djeluju izvan okvira IZ

Osnovni podaci o pojedincu ili skupini koji djeluju izvan okvira IZ i to na način da se popuni predviđeni obrazac.

Sporne ideologije i stavovi

Osnovni princip je da se treba evidentirati svako djelovanje koje se poziva na islam a koje se organizuje izvan struktura IZ u BiH bez obzira da li zagovara tekfirska, neoharidžijska, selefijska, pseudosufijska, šiitska ili bilo koje drugo učenje koje se može smatrati stranim tradicionalnom razumijevanju islama u Bosni i Hercegovini ili se u njihovom djelovanju primjećuje vaninstitucionalno djelovanje izvan okvira džemata muslimana. Za sve njih koji nisu dio strukture IZ niti imaju dogovorenu saradnju sa zvaničnim institucijama IZ, treba evidentirati njihov odnos prema sljedećim pitanjima:

- Islamska zajednica i njeni stavovi
- Namaze obavljaju u džamiji za džematskim imamom
- Veličaju ekstremne i radikalne ideje i pokrete
- U svojim nastupima promovšu upotrebu sile
- Imali su verbalne konflikte sa imamom i džematlijama

- Bili su agresivni prema imamima i džematlijama
- Pridrđavaju se zakona BiH
- Pozivaju na kršenje državnih zakona

Monitoring medija i online sadržaja zagovornika vaninstitucionalnog djelovanja

Rijaset će zaduđiti jednu osobu na prijedlog Uprave za vjerske poslove ili više njih da sačine analizu medija i online stranica na kojima se promovišu ideje tekfira, neoharidđijskog učenja, šiizma i drugih ideologija koje su strane tradicionalnom razumijevanju islama u Bosni i Hercegovini, kao i stranice onih koji zagovaraju odvajanje od IZ i djelovanja izvan okvira džemata muslimana.

Ova identifikacija se može postići kroz informacije koje se dobiju iz džemata kao i kroz informacije o web portalima i nastupe na medijima.

Evidentirati:

- Web portale i najaktivnije društvene profile
- Radio stanice i emisije u kojima nastupaju
- TV stanice i emisije u kojima nastupaju
- Časopise i druga printana izdanja

Dijalog sa pojedincima/skupinama, muslimanima, koji nisu članovi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i koji nisu uključeni u džemate IZ-e u BiH

U slučaju kada se primijeti vaninstitucionalno djelovanje neke od skupina muftija će, prema istim ranije usvojenim principima (Instrukciju za razgovore i postizanje dogovora, sa pojedincima i skupinama, muslimanima, koji nisu članovi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i koji nisu uključeni u džemate IZ u BiH od 25. februara 2016.), pokušati preko glavnog imama uspostaviti kontakt sa tim pojedincima i skupinama i o tome će izvijestiti zaduđenu osobu u Rijasetu.

III - PREVENTIVA I PREVENTIVNO DJELOVANJE

Pored mjera koje Rijaset poduzima i koje planira poduzeti s ciljem integrisanja pojedinaca i grupa koje djeluju izvan okvira IZ u smislu vođenja dijaloga i kontinuiranog monitoringa najbitniji dio plana je «nuđenje alternative» pogotovo mladima i neostavljanje «slobodnog prostora» za djelovanje ovih grupa sa našim džematlijama. Također je neophodno raditi na kontinuiranoj doedukaciji imama i vjeroučitelja kako bi išli ukorak sa novim izazovima. Ovo su neke od mjera koje bi se mogle poduzeti kroz nadležne organe Rijaseta:

1. Edukacija

Imami i vjeroučitelji

- Kontinuirana edukacija glavnih imama i imama (muallima) i vjeroučitelja u pogledu razumijevanja, tumačenja i pojašnjavanja tekfirskog, haridžijskog i ši'itskog učenja i djelovanja, te medijske pismenosti. Nosioци edukacije su Uprava za vjerske poslove, Uprava za vanjske poslove i dijasporu, Uprava za nauku i obrazovanje, Ilmija i Centar za dijalog - Vesatija.

Mekteb i omladina

- U NPP mektebske nastave uvrstiti nastavne jedinice o historijatu i ustrojstvu IZ u BiH i njenim ustanovama.
- U NPP mektebske nastave predvidjeti više vremena za praktičnu nastavu i slobodne razgovore i aktivnosti muallima sa polaznicima mekteba.
- Pojačati rad kroz vannastavne aktivnosti mektebske nastave.
- Ostvariti komunikaciju sa roditeljima koji djeluju izvan institucija IZ radi slanja djece u mekteb.
- Staviti u fokus rada muftijstava realizaciju Plana i programa rada s mladima kojeg je usvojilo Vijeće muftija u martu 2016. god.
- Afirmisati rad s mladima na svim nivoima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (džemat, medžlis, muftijstvo i Rijaset) na temelju „Plana i programa za rad s mladima“ koji je usvojio Rijaset i Vijeće muftija, kroz:
 - Edukativne,
 - Socijalne i humanitarne,
 - Društvene, kulturne i sportsko-rekreativne programe.

Rad sa NVO

- Kontinuirano održavati saradnju sa nevladinim organizacijama koje djeluju sa pozicija islamskih vrijednosti i koordinirati njihov rad sa nadležnim upravama Rijaseta, muftijstvima i medžlisima.

Rad sa ženama

- Angažovati koordinatorice za ženski aktivizam na planu promoviranja smisla i značaja islamskog braka, porodice i poticajnog i odgovornog roditeljstva
- Pokrenuti projekat islamskog prijevračnog, bračnog i porodičnog savjetovanja
- Pripremiti Kodeks bračnog i porodičnog života

- Osmisliti i realizirati posebne programe u duhu učenja islama od interesa za zdravlje žene, trudnoću, roditeljstvo i dr.

2. Realizacija projekata

Zajednica

- Otvaranje YouTube kanala

Imami, hatibi i vaizi

- postavljanje hutbi na YouTube kanal
- postavljanje video klipova;
- postavljanje predavanja i govora sa svečanosti;
- adekvatnija prezentacija Pitanja i odgovora (fetvi), uz preporuku da muftijstva i medžlisi na svojim stranicama imaju zakačen link rubrike „Pitanja i dogovori“ Fetva-i-emina;
- Posjeta imama (zaduženog lica) objektu gdje se okupljaju grupe i pojedinci koji djeluju izvan institucija IZ i vrše poučavanje djece;
- Priprema, štampanje i distribucija dodatne literature mektebskim bibliotekama i polaznicima mekteba.

Vjeroučitelji

- U realizaciji NPP vjeronauke obraditi nastavne jedinice koje su od posebnog značaja za IZ;
- Ostvariti komunikaciju sa roditeljima koji djeluju izvan institucija IZ radi slanja djece u mekteb.
- Napraviti plan prezentacije ovih aktivnosti nadležnim upravama, muftijama i imamima.

| Dekreti

Broj: 02-07-1-2445-2/17.

Datum: 09. ša'ban 1438. god. po H.
05. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Mostar br. 307/17. od 24. 04. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Donja-mahala, Neziragina džamija, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Mujkić (Nesib) Atif, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 26. 10. 1988. godine u Gračanici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Donja-mahala, Neziragina džamija, Medžlis Islamske zajednice Mostar, počevši od 08. 09. 2016. godine do 07. 09. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Mostar i Atif Mujkić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 08. 09. 2016. do 07. 09. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 08. 09. 2016. godine i važi do 07. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2628-2/17.

Datum: 20. ša'ban 1438. god. po H.
16. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Mostar br. 331/17. od 11. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u Medžlisu Islamske zajednice Mostar, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Šahić (Safet) Sanjin, profesor islamske teologije, rođen 18. 05. 1991. godine u Mostaru, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u Medžlisu Islamske zajednice Mostar, Medžlis Islamske zajednice Mostar, počevši od 08. 09. 2016. godine do 07. 09. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Mostar i Sanjin Šahić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 08. 09. 2016. do 07. 09. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 08. 09. 2016. godine i važi do 07. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2675-2/17.

Datum: 20. ša'ban 1438. god. po H.
16. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 148/2017. od 10. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Tomislavgrad, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28.

rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Gušić (Enver) Tarik, profesor islamske teologije, rođen 26. 08. 1991. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Tomislavgrad, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 01. 04. 2017. godine do 31. 03. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Tarik Gušić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 04. 2017. do 31. 03. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 04. 2017. godine i važi do 31. 03. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2678-2/17.

Datum: 20. ša'ban 1438. god. po H.
16. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tuzla br. 01-07-1-510/17. od 11. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Miladije, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Mujagić (Senad) Seid, profesor islamske teologije, rođen 11. 07. 1991. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Miladije, Medžlis Islamske zajednice Tuzla, počevši od 16. 03. 2017. godine do 15. 03. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tuzla i Seid Mujagić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na

određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 16. 03. 2017. do 15. 03. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 16. 03. 2017. godine i važi do 15. 03. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2720-2/17.

Datum: 23. ša'ban 1438. god. po H.
19. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik br. 333-01-07/17. od 16. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Pečuj, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Gaćić (Fehim) Fehim, profesor islamske teologije, rođen 24. 07. 1982. godine u mjestu Varalići, općina Kakanj, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Pečuj, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 15. 05. 2017. godine do 14. 05. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik i Fehim Gačić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 15. 05. 2017. do 14. 05. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 15. 05. 2017. godine i važi do 14. 05. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2920-2/17.

Datum: 11. ramazan 1438. god. po H.

06. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zavidovići br. 01-07-44-371/17. od 24. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Desna obala - Gradska džamija, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Horozović (Fikret) hafiz Jusuf, profesor islamske teologije, rođen 11. 02. 1985. godine u Zavidovićima, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Desna obala - Gradska džamija, Medžlis Islamske zajednice Zavidovići, počevši od 01. 06. 2017. godine do 31. 05. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zavidovići i hafiz Jusuf Horozović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 06. 2017. do 31. 05. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2017. godine i važi do 31. 05. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3081-2/17.

Datum: 21. ramazan 1438. god. po H.

16. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kladanj br. 02-198/17. od 07. 06. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Stupari, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora

Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Mehačević (Muhidin) Mirsad, profesor islamske teologije, rođen 27. 10. 1992. godine u Štemperi pri Gorici, Nova Gorica, Slovenija, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Stupari, Medžlis Islamske zajednice Kladanj, počevši od 01. 12. 2016. godine do 30. 11. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kladanj i Mirsad Mehačević će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 12. 2016. do 30. 11. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 12. 2016. godine i važi do 30. 11. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2187-2/17.

Datum: 22. redžeb 1438. god. po H.
19. april 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik br. 240-01-07/17. od 12. 04. 2017. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju drugog imama

Amidžić (Fuad) Haris, profesor islamske teologije, rođen 20. 12. 1986. godine u Petrovcu na Mlavi, Republika Srbija, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Pečuj, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 03. 2017. godine i ras-

poređuje na dužnost drugog imama, hatiba i muallima u džemat Grad, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 01. 04. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik i Haris Amidžić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i drugog imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove drugog imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 04. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2049-2/17.

Datum: 09. ša'ban 1438. god. po H.

05. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Mostar br. 260/17. od 10. 04. 2017. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Agović (Hajro) Idriz, profesor islamske teologije, rođen 10. 03. 1975. godine u Rudom, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Potoci, Medžlis Islamske zajednice Mostar, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 04. 2017. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Carina Musala, džamija Tere Jahija, Medžlis Islamske zajednice Mostar, počevši od 01. 05. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Mostar i Idriz Agović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2826-2/17.

Datum: 03. ramazan 1438. god. po H.
29. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Srebrenik br. 04-07-1-319/17. od 23. 05. 2017. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2014.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hodžić (Hajrudin) Sead, rođen 22. 12. 1983. godine u Tuzli, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Donji Moranjci, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 24. 05. 2017. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brda, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, počevši od 25. 05. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Srebrenik i Sead Hodžić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 25. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2825-2/17.

Datum: 03. ramazan 1438. god. po H.
29. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Srebrenik br. 04-07-1-318/17. od 23. 05. 2017. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2014.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ibrahimović (Smajo) Sabit, rođen 15. 10. 1972. godine u mjestu Cerska, općina Vlasenica, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Zahirovići, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 24. 05. 2017. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Cage, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, počevši od 25. 05. 2017. do 28. 02. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Srebrenik i Sabit Ibrahimović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 25. 05. 2017. do 28. 02. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-1888-2/17.

Datum: 10. redžeb 1438. god. po H.
07. april 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kalesija br. 03-07-1-45-2/17. od 03. 03. 2017. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o razrješenju dužnosti imama

Aljić (Dževad) Ibrahim, rođen 29. 09. 1983. godine u Tuzli, imam, hatib i muallim u džematu Brda Gornja, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Brda Gornja, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, zaključno sa 03. 03. 2017. godine, na lični zahtjev imenovanog.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-1947-2/17.

Datum: 14. redžeb 1438. god. po H.

11. april 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-698/17. od 10. 04. 2017. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donešenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama i pomoćnika glavnog imama

Ćerimović (Sulejman) Suljo, rođen 26. 07. 1955. godine u mjestu Vakuf, općina Foča, imam, hatib i muallim na području Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo i pomoćnik glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima na području Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo i pomoćnika glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo, zaključno sa 06. 01. 2017. godine, radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2744-2/17.

Datum: 28. ša'ban 1438. god. po H.

24. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bijeljina br. 03-07-1-237/2017. od 15. 05. 2017. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Cifrić (Šemsudin) Mujaga, rođen 03. 01. 1984. godine u Čeliću, imam, hatib i muallim u džematu Srednja Trnova, Medžlis Islamske zajednice Bijeljina, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Srednja Trnova, Medžlis Islamske zajednice Bijeljina, zaključno sa 15. 05. 2017. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3170-2/17.

Datum: 21. ramazan 1438. god. po H.

16. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kladanj br. 207 od 13. 06. 2017. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Dervišević (Selim) Mirza, rođen 10. 10. 1984. godine u Doboju, imam, hatib i muallim u džematu Stupari, Medžlis Islamske zajednice Kladanj, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Stupari, Medžlis Islamske zajednice Kladanj, zaključno sa 30. 09. 2016. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2672-2/17.

Datum: 22. ša'ban 1438. god. po H.

18. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf br. 03-07-84/2017. od 09. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Bojska - Lužani, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Lužić (Sadik) Saudin, rođen 23. 05. 1990. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bojska - Lužani, Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf, počevši od 18. 05. 2017. do 17. 05. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf i Saudin Lužić će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava

i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 18. 05. 2017. godine do 17. 05. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 18. 05. 2017. do 17. 05. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2673-2/17.

Datum: 22. ša'ban 1438. god. po H.
18. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf br. 03-07-85/2017. od 09. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Hrasnica, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Ramić (Fuad) Rusmir, rođen 23. 08. 1987. godine u Bugojnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Hrasnica, Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf, počevši od 18. 05. 2017. do 17. 05. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf i Rusmir Ramić će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 18. 05. 2017. godine do 17. 05. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 18. 05. 2017. do 17. 05. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2677-2/17.

Datum: 22. ša'ban 1438. god. po H.
18. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 147/2017. od 10. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Oplećani – Mandino Selo, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjed-

nici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Memić (Safet) Ramiz, rođen 25. 02. 1994. godine u mjestu Ščiće, općina Prozor - Rama, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Oplećani – Mandino Selo, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 01. 05. 2017. do 30. 04. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Ramiz Memić će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 05. 2017. godine do 30. 04. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 05. 2017. do 30. 04. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2676-2/17.

Datum: 22. ša'ban 1438. god. po H.

18. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 146/2017. od 10. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Omerovići, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Hujdur (Adem) Džemail, rođen 14. 02. 1989. godine u Mostaru, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Omerovići, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 01. 02. 2017. do 31. 01. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Džemail Hujdur će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 02. 2017. godine do 31. 01. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 02. 2017. do 31. 01. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2944-2/17.

Datum: 11. ramazan 1438. god. po H.
06. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Maglaj br. RD-00-PI-170-05/17. od 18. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Ravna, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Mehmedović (Safet) Ajdin, rođen 20. 10. 1990. godine u Doboju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ravna, Medžlis Islamske zajednice Maglaj, počevši od 01. 09. 2016. do 31. 08. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Maglaj i Ajdin Mehmedović će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 09. 2016. godine do 31. 08. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. do 31. 08. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2947-2/17.

Datum: 11. ramazan 1438. god. po H.
06. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Maglaj br. RD-00-PI-171-1-05/17. od 18. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Domislica, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Subašić (Munib) Salih, rođen 10. 09. 1986. godine u Gračanici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Domislca, Medžlis Islamske zajednice Maglaj, počevši od 01. 06. 2017. do 31. 05. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Maglaj i Salih Subašić će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 06. 2017. godine do 31. 05. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2017. do 31. 05. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2946-2/17.

Datum: 11. ramazan 1438. god. po H.
06. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Maglaj br. RD-00-PI-171-05/17. od 18. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Ulišnjak, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Skejić (Rahman) Senadin, rođen 16. 03. 1986. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ulišnjak, Medžlis Islamske zajednice Maglaj, počevši od 01. 04. 2017. do 31. 03. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Maglaj i Senadin Skejić će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 04. 2017. godine do 31. 03. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 04. 2017. do 31. 03. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3132-2/17.

Datum: 19. ramazan 1438. god. po H.
14. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Maglaj br. RD-00-PI-198-06/17. od 12. 06. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Bradići - Krušik, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Salatović (Ibrahim) Enis, rođen 27. 04. 1986. godine u mjestu Bradići Gornji, općina Maglaj, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bradići - Krušik, Medžlis Islamske zajednice Maglaj, počevši od 01. 06. 2017. do 31. 05. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Maglaj i Enis Salatović će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 06. 2017. godine do 31. 05. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2017. do 31. 05. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2745-2/17.

Datum: 21. ramazan 1438. god. po H.
16. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf br. 02-07-113/17. od 08. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Londža, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Ahmić (Rasim) Samir, rođen 28. 06. 1990. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Londža, Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf, počevši od 01. 04. 2017. do 31. 03. 2018. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf i Samir Ahmić će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 04. 2017. godine do 31. 03. 2018. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 04. 2017. do 31. 03. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2403-2/17.

Datum: 07. ša'ban 1438. god. po H.
03. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Konjic br. 167/2017. od 27. 04. 2017. godine, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Delić (Omer) Refik, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 03. 04. 1980. godine u mjestu Čuhovići, općina Konjic, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Gornje Polje, Medžlis Islamske zajednice Konjic, počev od 04. 04. 2017. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 04. 04. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2570-2/17.

Datum: 16. ša'ban 1438. god. po H.
12. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. A-1-244/2017. od 03. 05. 2017. godine, u predmetu postavljenja mujezina u džemat

Kalibunar, shodno odredbi člana 12 i člana 55 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju mujezina

Adilović (Sabahudin) Adnan, rođen 18. 02. 1990. godine u Travniku, postavlja se na dužnost mujezina u džemat Kalibunar, Medžlis Islamske zajednice Travnik, počevši od 01. 05. 2017. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove mujezina obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2670-2/17.

Datum: 22. ša'ban 1438. god. po H.
18. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf br. 3-07-80/2017. od 05. 05. 2017. godine, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Kurbegović (Čazim) Ilijaz, profesor islamske teologije, rođen 07. 05. 1983. godine u Bugojnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Osridak – Gornje Voljice, Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf, počev od 01. 10. 2015. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2015. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2671-2/17.

Datum: 22. ša'ban 1438. god. po H.
18. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf br. 3-07-81/2017. od 05. 05. 2017. godine, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Meškić (Sakib) Ahmet, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 15. 01. 1987. godine u Doboju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vrse - Ždrimci, Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf, počev od 01. 02. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 02. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2679-3/17.

Datum: 22. ša'ban 1438. god. po H.
18. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Mostar br. 344/17. od 15. 05. 2017. godine, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Husnić (Alija) Enver, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 14. 12. 1979. godine u Eitorfu, Bundesrepublik Deutschland, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ričina – Cernica (džamija Hadži Memije), Medžlis Islamske zajednice Mostar, počevši od 08. 04. 2015. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 08. 04. 2015. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2345-3/17.

Datum: 22. ša'ban 1438. god. po H.
18. maj 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Mostar br. 285/17. od 24. 04. 2017. godine, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Čopelj (Kemal) Admir, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 18. 08. 1988. godine u Mostaru, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Podgorani – Prigrađani - Humi, Medžlis Islamske zajednice Mostar, počevši od 15. 04. 2015. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 15. 04. 2015. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2948-2/17.

Datum: 11. ramazan 1438. god. po H.
06. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 42-GI-08-292/2017. od 29. 05. 2017. godine, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Adilović (Ifet) Aldin, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 24. 03. 1989. godine u Sarajevu, općina Centar, postavlja se na dužnost imama, hatiba i mu-

allima u džemat Mali Lug, Medžlis Islamske zajednice Bihać, počevši od 01. 06. 2017. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3037-2/17.

Datum: 14. ramazan 1438. god. po H.

09. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Janja br. 03-07-1-110/17. od 03. 06. 2017. godine, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju pomoćnog imama

Cifrić (Šemsudin) Mujaga, rođen 03. 01. 1984. godine u Čeliću, postavlja se na dužnost pomoćnog imama Medžlisa IZ Janja, Medžlis Islamske zajednice Janja, počevši od 16. 05. 2017. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 16. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3113-3/17.

Datum: 19. ramazan 1438. god. po H.

14. juni 2017. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Banovići br. 02-07-1-112/17. od 29. 05. 2017. godine, shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Mrahorović (Idris) mr. Sead, master teologije, rođen 26. 12. 1976. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima džamije Islamskog centra u Banovićima, Medžlis Islamske zajednice Banovići, počevši od 26. 05. 2017. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 26. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijaseta Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijaseta Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijaseta IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna tran-

skripcija primjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ lektura: AIDA KRZIĆ i TARIK JAKUBOVIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija BLICDRUK, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.